

UNIVERSIDADE FEDERAL DO AMAZONAS
INSTITUTO DE FILOSOFIA CIÊNCIAS HUMANAS E SOCIAIS
PROGRAMA DE PÓS-GRADUAÇÃO EM ANTROPOLOGIA SOCIAL

Jaime Moura Fernandes-Diakara

PAMŨSE

Ümũko Wiõda, Üsekotõda - Ümũ kumu, Numiâ tüoñarĩ mahsõ, naã
herisãpeo, heosãdio pamũsere niãkausãse.

Dohôtoari Wahâtoro- Ohpêkodihta
2025

Jaime Moura Fernandes-Diakara

PAMÜSE

Ümũko Wiõda, Üsekotõda - Ümũ kumu, Numiô tüõñarĩ mahsõ, naã
herisãpeo, heosãdio pamüsere niãkausãse.

Ahte, yũ buêkãse naã Programa de Pós-Graduação em
Antropologia Social da Universidade Federal do
Amazonas pihísurore, yũkere Tũña wãkũrĩmahsũ ahte
Antropologia Social nĩsere wahãgũti nĩ yũ wohã ñoke
nĩ.

Wehre kahseori Mahsũ: Prof. Dr. Gilton Mendes dos
Santos

Wehri buipeogũ: Prof. Dr. João Paulo Lima Barreto
Kumuãs, Tũõñarĩ mahsã: Tũñago Yusũro, Kumu
Kisibi e Bahsegũ Torãmũ.

Dühporo kähse ũkũse keẽse wehêroho nĩ. Marĩ dehro nĩsetirã uhpũ buhêsetike marĩre bauhá parĩtepeâ, marĩ ahti dihtare heâã uhpütike. Nĩka nüũmũ marĩ ahtere miĩdiârãsa. Marĩ pohôrã ahperota, meẽka kure, ũkũsetisere miĩwākõrãsama- Diakuru-2018.

Wākūse

Ahtero arã yū ñakūsümũãre, pahkūsümũã meãrã arĩ, Diakuru, ahtio Yusiore ahtere,

EKATI HEÕPEOSE

Yohâka, buênûsiake, ahpe nûmûre buêwema, nîise wākûseti kahâberoma. Nîikû wehêro nîisetise tûôñakûta. Diâse tûôñakâti. Ahte wohâkâre ahperã yûre wehêtamûka. Mû masî peogûsa ahtere naã yûre nîika wākû duhtuâkâti ahte pohterikã yehêre buêgû. Tehêgû ahte buêse wihîseri dohoka, ahtere ahperã merã noã yû buêkere masîsîrîrârê ahte mûsã merã ûkû dühka yugûti.

Ahtore pûrõ ahpamõ arî “papera Kumu Gilton Mendes dos Santore, pehkasû nîimigûta, mûû ûkûsema tûhônêtisa nîimtima yûre kûû duhkûtikere. Ahperã yû merã kahrâta, buêse nûmûrîre naã yûre naã buikâpe mirîrã, naã yûre aňu buhtiã mûû buê wohâse naã yûre heõpeo ûkû bahpatikere.

Ahtoreta pûrõ heõpeo ahrã kumuã yû mami sûmûãre arî Kisibi, Torãmû, Diakuru, yûmamioire Yusuore Wahri dihputiro porãre. Naã yûre ahte pamûse kahsere naã yûre wehêre ahponûkõre.

Ahperãta arã CAPES karãre purõ heõpeota, naã yûre bahparitise kûmãrî ahte duhtuãse pûrî yûre naã wehêtamûkere. Arã ahperã pûrõ heõpeota PPGA/UFAM karãe yûre buêkãrãreta, naã yûre ahte buêgûsa mûûã naã nîi yûre wehêre koaseo kereta.

Arãta NEAI yûmerã kahrã, nerênûse nûmûrîre, naã ûkû dükayu müãkereta. Ahte pohteirkãra masîse, müpeã ahtiro ûkûña naã nîi yûre ûkû bahpatise tikereta. Pehê pohterikãrã yehê naã masîsere, ahpe mahsã merã nerenuã bahpatikereta.

Ahperãta Serrapilheira kahrã ahti projeto Embriara merã yûre naã wehêtamûkereta, diasari kura, yûre naã wehêta mûkere.

Purõ heõpeota yûnûmore Regina Sateré, yûporãre Rucian Sateré, Suelen Sateré, Samela Sateré, Sandyely Yusuro, Italo Mirîpu, Helena Miriõ. Yû bui tukuma Pataxó, Larissa Monteiro. Arã yûre naã tuhti merã naã yûre heõpeokereta.

Ahperã yû merã nîipetirã, ahte büãwehtise nûmûrî yuüre diãsarikura wehãmu kahrãta. Arî Hugo, Wallacy Daldegan, Cristiana Daldegan, Thiago Mota, Flávio Melo, Daniel Munduruku Denilson Baniwa, Daiara Tukana, João Paulo Tukano, Justino Tuiuca, Rosy Tukana, arã yûre dukûtiwã. Ahperã yû wākûpeotirã nîisama purõ heõpeo ahte puhêküri, kûmase nûmûrî yû merã bahpatikãrã nîisamata.

ŬKŬSE DIÂRE WEHÊNEOKARO

Ahte yŭ buêkere ahte Pamŭse kahâsere, dehro ŭmŭkori mahsâ ŭkŭsetisere yŭ woâkere, ahtiro tŭôñaseti ahte Pamŭsere. Arĩ ŭmŭkori mahsŭ ahte pehru pahtire, ŭkŭgŭ ahtiro bahpa kiosetimi. Paŭâ pahti dŭhkanŭko sehêtisere. Ahti Ŭmŭko wioda, Ŭsekotôda. Ahte merâ uhpŭ ahpose. Ahte pehru pamŭsere ahpo nŭkô uhpŭsâdiomi niîsere yŭ woâke niî ahtore. Kohô numiô uhpŭ ahti dihpripŭ, ahte nuâpŭ, Dihí ñekô pahtipŭ numiô ahti ŭsekotôda merâ yasânŭkâse. Dehro kohô ahti ŭsekotôda merâ ahte pamŭsere dohero nŭkô kohô niîârô nŭkôsere. kohô ahte pehrutŭ yehêgo, pehrutŭ hŭâgô, pehru wahâmôre wahâtiâgô, dehro uhpŭtinŭkâsere. Ahte pehru kâi pehrutŭpŭ pamŭdiro, pehru pohôsâkema dehro samŭgŭre masâti nŭkâse. Pehru duhti pehêtitise, dehro sahtipase, dehro ahburi koâse. Ahtokâtero kârâ naâ dehrope pehru wehêsetise merâ yapati ahte yŭ buêke.

WIORÁTISE

CAPES Coordenação de Aperfeiçoamento de Pessoal de Nível Superior
CNBB Instituto Superior de Filosofia Teologia Pastoral e Ciências Humanas
MUSA Museu da Amazônia
NEAI Núcleo de Estudo da Amazônia Indígena
PPGAS Programa de Pós-graduação em Antropologia Social
UFAM Universidade Federal do Amazonas
UEA Universidade do Estado do Amazonas
3 TIIC Associação de Três Tribos Indígenas do Igarapé Cucura

“Ahte pohtirikāra mahsīse ahtigū yukūgū kausere, waí moātisere, kihí kātisere, wĩrõ wehrohõ, arã miriã pohõrã dührü nükāhse, kihtiõ sārānūkāse, mahāpoāri buhsatise, ahte pehru sühti kauwiāse, ahte buise, naã mahsã buikāpese, ahti sõārĩda ahte ürõña merã, ahte ñiĩrĩda wehẽ merã diāpoa ñakũ nõõke woāke dahri, ahte niĩsa ahpe pahtikāra merã, marĩ mahsã porāti nõũkã ahti pahtire niĩsetise”. (Dühpo- Justino S. Rezende – Tuyuka, 2025)

TÜÔÑASE

NOTAS SOBRE A GRAFIA E PRONÚNCIA DAS PALAVRAS EM TUKANO ORIENTAL

As grafias *tuyuka* e *tukano* utilizadas nesse trabalho baseiam-se na ortográfica de escolas indígenas do triângulo tukano; são consensos provisórios dos falantes e escritores; a minha escrita também possui algumas variações.

As vogais e consoantes adotadas são as seguintes, **a, ã, b, d, e, ê, g, h, i, î, k, m, n, o, õ, p, r, s, t, u, û, u, û, w, y**, agregado o símbolo de nasalidade. Existe uma harmonia nasal ou oral no morfema, se a vogal é oral a consoante sonora também o é, o mesmo ocorrendo com a vogal nasal. Este alfabeto remete às seguintes pronúncias:

a, i, u pronuncia-se como em português;

e, o pronuncia-se bem abertas, como em fé e avó;

ã, ê, î, õ, û, û pronuncia-se como em português, mas de forma nasalizada;

u é uma vogal alta, não arredondada, nunca anterior como o **i** (como pronunciar o **u** com os lábios bem esticado, sem a arredondá-los);

p, t, k, b, d, g são consoantes surdas que têm pouca variação alofônica;

ge, gi pronuncia-se como em guerra ou guitarra;

t, d nunca são palatalizados, **ti, di, te**, de nunca se pronunciam como **txi, dji, txe, dje**;

b, d têm realizações que variam conforme o contexto nasal ou oral e se estão no começo da palavra ou em posição intervocálica;

s pronuncia-se sempre como **sala**, nunca como em **casa**;

h pronuncia-se como em inglês, **hat** ou **house**;

y pronuncia-se como em inglês **yes**;

ñ pronuncia-se como português **nenhum**;

r pronuncia-se como em **caro**;

w pronuncia-se como **vaca** afrouxando-se a articulação, ou como o **w** em inglês sem arredondar os lábios;

r, g nunca aparecem no começo das palavras.

AHTE NIÏSA (Sumário)

WEHRE BAHPAKEONÛKĂRÕ	18
Dahsea yehê me'ră woăkê ahpo nûkõrõ	22
Ûmûkori mahsă kahtiri sumûda.....	23
Dûhporokără wiîră poră mahsă kurari	25
Wîră Wahri Dihputiro Poră	28
Pûkăña wiîră dihputiro poră buânûkăma -Wiîsetori uhturi	32
Diakara Kumuă Dihputiro Poră parămi - Pûkăña buanûkăkü Părămi.....	35
Yusio Dihpe porõ	37
PAMÛSERE TURIKĂSE BUÊ MIÏWĂKÕKĂRĂ	39
PAMÛRÎ PAHTI KIHTI.....	44
Bûkûră Ûkûse	44
Kahtiri wahatoro	45
Dohôtoari mahsă Wahatoro	45
Pamûrî Yukûsü	47
Pamûrî Gobe.....	48
PAMÛSE NIĂRÕSĂ KAUSĂSE DAHRI	50
-Ûmûko Wiõda, Ûsekõtõda -.....	50
Dihputiro poră naă ûkûse meră ahponûkõ kăroma woăke	50
BÛKÛRĂTUIRI KĂHSE	53
Ûsekõtõda, yoratõda, ubitõda	53
NUMIÕ ÛSEKOTÕDA	55
- PAMÛĂTÛRE EHÔSĂDIO ÑADÛPORIDA-.....	55
Werekaseoro	58
PEHRUTÛ KIHTI.....	59
<i>Pehrutu Dihî Ñekõ uhpû pahti</i>	59
Dihî Ñekõ – Bauări mahsõ Kihti	59
Werekaseoro	62
WEHRITÛ DIHÍTÛ YEHÉSE.....	63
Werekaseoro	65
NUMIÕ KOHÔ UHPÛKO WAWĂKÕSE.....	67
Pehru Wahmôrêse.....	67
Werekaseoro	69

PEHRU WAHÂSÂSE WAHÂRI	71
NUMIÕ UHPÛ WAHRI	71
Pehru Wahatiãse, Diapeose Wahari	71
Werekaseoro	73
KUMÛPÛ YUKÛSÛ	74
ÛMÛ ÛMÛKO WIÕDA	74
PEHRU YUKÛSÛ- ÛMÛÃGÛ YUKÛSÛ	75
Werekaseose	77
WAMÕRÊSERÎPÎ.....	79
Ûmũãpi, Numiãpi	79
ÛMÛKO WIÕDA - BÛKÛRÃ TURIKÃSE BASESE	81
Ûmũko wiõda- kahtirida partikãda	81
Ûmũko wiõda - numiõ nĩsãrĩda	82
Ûmũko - wiõda uhpũda	83
Ûmũko wiõda - wiĩmãrã waĩ wõã uhpũda	85
Ûmũko wiõda – Wiĩmagũ uhpũ ahpose	85
Ûmũko wiõda – Numiõ pahti ahpose	86
Ûmũko wiõda – wiĩmagũre ahmo yehêrida.....	86
Ûmũko wiõda - hêri pohrã ohôrida	87
Ûmũko wiõda – Uhpĩ mürõ merã ahmé wêhêrĩda.....	88
ÛSEKOTÕDA.....	89
NUMIÕ KOHÔ TÛÔÑA UHPÛKOSÃ DIORIDA	89
Ûsekotõda - Wiĩmarãre Pahâpu wuosekotõda.....	90
Ûsekotõda -Amõ numiõtõda.....	90
Ûsekotõda - Amõ nũmiõre pahâpu wuoksetõda.....	91
DIHTA.....	92
Wehseri wehse dihta.....	92
Dihta nĩise, dihta wahãse, dihta wiĩtãse, Tahtaboã.....	93
Dihĩtã behêse	94
NÛKÛRÎ.....	94
Wehêseri Wehêse	94
Wiãkaro	95
Yukũ wiĩmãrõ	95

Yükü бүкүрө	96
WÊHSÊ WAHRÃ MAHMATISE	96
Ûrõñã mamasüôke dihísãdioke.....	97
WEHRI DÜHKÜ MAHSA	97
Kií kaätirida, wehtatirida pahtikãda.....	97
Dükü wahâmêtise pehru naã wehse.....	98
Duhkü mahsã Kurari.....	99
Dühkü mahsã mami sümüã.....	100
Ahte niïsa ahpeyeta, ahpe kura kãhseta	103
PIHÍMIÏSÏ.....	105
Miïsi Pihí	106
Miïsi bahãti	106
DÜHÛKÜ PEHÊSE	107
Dükü pehéri uhútu	107
Dühkü buhûbese	108
Dühûkü wehsere buhberã sũôse	109
Nûmiõ wehêse dühküre buhúbe tüâse	110
KÍHÍ.....	111
Kihí duháse	111
Kihí behse duâse	112
Kihípi/Kihí pihiseri.....	113
Kihí koese	113
Kihí Wüâse	114
Kihí Woêse	115
Kihí sihtiri bihpese	115
Kihí sihtiri ütabuse	115
Pehru hãü pehôse	116
PAMÜSE WEHÊTI DÜPORO	116
Süose, behtise	116
ÜMÛ SÜOSE	117
Nûmiõ merã wañatise	117
NÛMIÕ BEHTISE	117
Behti niïgõ	117

WEHÊDOSE	118
Numiâtise, Ûmũâtise	118
Ûmũ merã wañatise	118
Biã kahtise bahtise	119
Ahkó yüsüãse siĩritise	119
Werekaseoro	120
KÃĨ	120
Niĩrõ kãhse kãĩ wãmetise	120
KÃĨ PEHRURE KAĨSÃSE	121
Kãĩ piãse, Kãĩ dohãse, Kãĩ Yaguese	121
PEHÊKAMA	122
PEHÊKA	123
Wiãse, puhtiwiãse, tuhûtiãse	123
PEHÊKA PEHRUTÛ HÛÃSE	124
Pehrutũ hũãse, behêtise, sũõse	124
Pehêkame Wiãse	124
Pehêkame Puhtiwiãse	124
Pehêkame Tuhûtiãse	125
ÛMÛKO WIÕDA NIÃRÕSÃRIDA	126
Ahtokãtero kahse ùkũse	126
PAMÛSERE PUHTIPEO NÛMÕSE	127
Kumu niãrõsãse puhtipeosã, ehriãpeodiose	127
Ûmũko wiõda ãrũ ãrũrĩsãrĩrõre uhpüsãse	127
Ûmũko wiõda dihtũ pamütũre uhpüsã düpohse	128
Ûmũko wiõda pamütũ yuküsũre kausãse	129
Kãire mürõrõrẽ uhpüsã herisãdiõse	129
Ûmũko wiõda- kãĩ kausãse	130
Ûmũko wiõda – kãĩ Muküsãse	130
Ûmũko wiõda – kãĩ Sũesãse	130
Ûmũko wiõda – kãĩ piãsãse	131
Ûmũko wiõda- kãĩ pamũkã wehse	131
DUHTI	132
Ûmũko wiõda - pamürĩmeã duhtisere ahburi koãse	132

ÜSEKÕTÕDA.....	133
NUMIÕ KAĨ SIHTIRI DOHRESÄ DÜHPOSE	133
Tüõñarĩ Mahsõ kausãse ehõsãpeodiose	134
YAGUESE	135
Pehru haũã yaguse	135
Pehru hãũrõ püãrõ yaguese.....	136
Kaĩ ohtesere yaguese	136
Tüõñarĩ mahsõ kaĩ herisãpeodiose	137
KAĨ SIHTIRE PIOMÕRÕSE	138
Ñokã	138
Ñokã wadüpose	138
Ñokã wasõse	139
Ãrüko	139
KAĨ SIHTIRI PAMÛSE.....	140
Sihtire pamüse	140
NIÏRÕKÅSE PAMÛSE	142
Hüäsãke	142
Tuhsabeke.....	143
Dohkedü pohke.....	143
Pamüse kahtise naã tohõ siĩrĩpese	144
Pamüse sütiwiase.....	144
Pamüse Pehêka porãtise.....	144
Pamüse ahsibususe wahto niĩse	145
Pamüse ahkó, dihta pahtikãhse.....	145
KAĨ SIHÍTIRI NIÏKE, PEHRU WAHÂROMA	146
PEHRU DEHRO NÛKÃKE KIHTI.....	147
Ümũrĩ mahsa uhpi mahã kãse.....	147
Bisiu gaapi mahsũ.....	150
PEHRU	152
PEHRU SIÏRÏÂTEMA	153
Sihtiri ahpã piowediose	153
Peru Pohse	154
Peru Sihtiri.....	154

Pehru pohri tōpa	156
Ñama pehru pohri sārīrō	156
Waharo pehrutüpü wahweo düpose.....	157
PEHRU SIHTIRI POHÔKEMA	158
Kaïko pehrutüpü pohôdüpoke pamüse.	159
Kaïko pehrutüpü pohôdüpoke pamüse	160
PEHRU PAMÜSE.....	163
PEHRU PAHTIPÛ PAMÜSE	163
Ahssibuso, pehkâ porâtinükâse	163
PEHRU PAHTIPÛ SIÎRÎDÛPOKÃ PAMÜSE	164
Pehru siîrīgü tüôñase	164
Pahru añuse.....	164
Pahru ñasere.....	164
Werekaseoro	165
PEHRU SAMÜSE NIÎRÔKÃSE	165
Pehru sirise wiiseripu na pohôse kahâsere ukukâ tuoke, patu ehkara, muro siâro, naãükûke	165
SAMÛRÎ NÛMÛRÊ MAMATIHÍSE	168
Ûrõña, Mohsã, wehê.....	168
Ûmũ mamatise.....	168
Numiõ mamatise.....	169
Mamaphia mamatise.....	169
NOÔKATERO PEHRU NIÃNÛKÃSE	170
Pehru siîrîse nûmûrîre noôkâtero pehru niãnûkâsere.	170
PEHRU SIÎRÎKÃ PUHPIPEÂSE.....	171
Wiímarã niîkã anürõ amôtuâse nûmûrî süôkarãre	171
Ekatise.	172
Basese	172
Bahsamõrî.....	173
PEHRU SIÎRÎKÃ MÃSOSE	174
Wiímarã niîkã anürõ amutuâ tihíkãrãre	174
Amêtãrãse	175
Ametutise.....	175

Amekêse	176
PEHRU WAHÂTIÃ BAHSASE	178
Hâdekü.....	178
Numiõ pehru wahâtiârã naã bahsase	179
PEHRU SIÎRÎSÂGÛ KÛÛ TÛÔÑASE	180
Pusiã wahâse.....	180
Haise	181
Hehêtoâse.....	181
PEHRU ÑASE.....	182
Piâse.....	182
Puhse.....	184
Yoâputise.....	185
NUMIÕ SÛÔTIKABERO	186
Numiõ sÛôtika bero pehru kohô wahâtiâkâre tÛôñase.....	186
Ûhêse	186
Môatise	187
Hause	187
Werekaseoro	187
PEHRURE TÛÔÑA DOHRÊSE	188
PEHRU SIÎRÎ KIÂKA BEHRO TÛÔÑASE	188
Pehru siîrî bohôretô keâkâ behro uhpü pahti tÛñase.....	188
Niârôtôse.....	189
Wehêtüâse.....	189
Heriküôse.....	190
PEHRU SAHTIPÂDIÂSE	191
Pamütidiâse.....	191
Diânûse	191
Bohôkorâpase	192
Bohô	192
Werekaseoro	192
DOAHTISE KIOGÛRE SEOSE.....	193
Pehru behsu	193
PEHRU WEHTAKOE BASESE	193

Pehru meäre wehêtakoãse.....	193
AHTO KÃTERO KÃHSEMA PAMÛSE.....	195
Bükürã ûkûse	196
PAMÛSE WÊHSE MAKÃRÎPÛRE.....	198
Pehru siĩrĩse nũmũrĩ.....	199
Wehseri.....	200
Numiõ wehêse dũhkũ buhbese	200
KIHÍ.....	201
Ahtokãtero kãrã nimiã kihĩre naã dahre bahãse.....	201
Kihí koese wũãse	202
Kihí Wohêse	203
KAĨ.....	204
Kaĩ ohêtese	204
Kaĩ yaguese.....	205
PEHRUTÛ.....	205
AHTOKÃTEHRO PEHRU SIĨRÎSE NÛMÛRÎ	206
Pehru tiãse wahari.....	207
Pehru tiãse pahrũ	207
Werekaseoro	208
PAMÛSE PHÊKÃSA MAKÃPÛRE BÛRÛNÛKARA DAHRESÎRÎSEHTA.....	209
Pehru Siĩrĩse Nũmũrĩ	210
Werekaseoro	211
WEHRE YAPATIRO.....	211
PAPERÀ KUMUÃ.....	214
RESUMO DA TESE	217
O poder do sopro e da saliva	219
A potência da bebida fermentada	222
O poder do sopro	223
O momento de potencialização do caxiri pelo <i>kumu</i>	225
Transformação e atualização dos modos de produzir caxiri	227

WEHRE BAHPAKEONŪKĀRŌ

Ahto yū wākūsere werenūkākeoti dehro nūkāro, ya makāpüre yū niisetikere koābürüti, ahte pekāse ye buēse wiseri sãnūkāgūma wiīmū niīgüpü yūü tüoke, yūü ñekū Yoakī, (Joaquim), kumu tūña basegü, yūü pahkü Diakuru (americo) Ypi tūñarī mahsū dehro niisetise masīse naā wereke ahtokāterore puhpipeasere wākū woanorōsa ahtore.

Tehro ahte yū buē siĩrñña wohāke ahtiro uhpüti nūkā hārosa ahte- Ümükori mahsā sumūda, Ümüko wiōda bükārāturi kähse üküse, Ümüko wiōda pamüse ahponüköse, Ümüko wiōda uhpü ahpose. Ahperota, dehro ahti pahtipere ahti Ümüko Wiōda merā dehro aphonükō kahtisetiseta. Numiō ye kerā niĩrōsata, Ahti Üšekotōda merā, dehro kohō numiō ahti pehru kahtiri pahtire, küü kumu ukügü dehro bahāpakiosetiseta. Kohō numiōta ahti Üšekotōda merā dehro uhpüsā nüükāheā kohō dihi Ñekō pahti dohkesā nūkā kohō dahārebasetiseta. Dehro kohō Üšekotōda merā pehrure masātinükōseta. Yapahti nüükārōsama, ahtokātero kähsema. Ahti niĩ ahponükōke niĩrōsa. Meō pehē kurariākā dükawahti dihi nüükāheārosa.

Ahtere kahtisetisere bükürā turi kähsere weopeogü yū pahkü ahtiro niĩküwī. Marī ümükori mahsa üküsere, mehkā üküsetisa, niĩkaro niĩweto puhterikāra naā mahsīse, arā yepa mahsa naā üküse, arā ütā pirō porā naā uküse, naā kahtise mehka kiose niĩsata. Mehō peñarāti, pahko porāti we ükü dükayusama niĩküwī.

Yü pahkü, Yü ñekū, naā buhtidiaka behro arī yū mami Kissibi kü basese, kihti, bahsamōrī tüokerema ahte üsekoda üsā ümükori mahsa ahtiropea üküwāna kü niĩserema, ahponükō üküseti ñakasanorōsa.

Noōpe, dehropema ñapōtōnūko ahti ümü kahtiridare, kahtire wahtoro, kahtire mürōño ahte niĩsato. Ahti omēda basese kumuā ümükori mahsa ükürā ahtirope ohsama “ümüko wiōda”¹ “ümüko wiō behtoda”². Ahte kumuā ümüā naā üküsere ñaā pōhtō nükōnorōsa.

Ahtereta yū pahkō Yusio dahseo dihpē porō (Maria Moura) Yü mamiō Yusuro Dihputiro porō (Elza Moura), ahtio Miriōrē, yūü pahkomeō ahte numiā pahti kāsere masīgo,

¹ Kumū ümükori mahsū basese ükügü “omēda” niĩtisami, “ümüko wiōda” ohsama ahte duhti pürise ohgü küü üküse

² Kumū ümükori mahsu numiā duhti dohkesekiasē basegü ahti uhrore ohsama “ümüko wiō behtoda” duhpōa niāse koāgüta

pehru wehse, niāse wehse, dehro pehru kause wiase. Koô yü mamiô üsâ pahko weresere tüoko niïgowemo tohô ahkó ñiïrimâpüre.

Numiâ tüñarî mahsa, naâ üsekotôda kârâ numiâda, niïñarî pahtikâra numiâ, ahsibusiri pahtirâ, wehtanumiâ niïñarîmahsa numiâ. Arâ numiâ pahtirema, arâ niïmama pehru pahtire miïñenûrarâma.

Kohô uhpüta pehrutü pahti duigó wahsamô, kohô üsekotôdahta niïñarîdhâ wehtüaribehto tûsânûkosamo, kohô ñemerôta kauridhá ñemerôtinûkâheâsa, kohô pahtita wehtâ küoridhá dianûrî wahtoro uhpüti nûheâsamo. Ahte merâ naâ marâpûsümûâ pohsâse nûmûrîrê, kapiwaya naâ bahsase nûmûrîre nûmiânûkâheâ wahpeo tiânûkaheâsama.

Ahte purîrê woâgü, yüü ahtiro tüokü wüyü ahtere, ahto dühporo niïkarô yüü niïsetisere, wiïrû makû Dihputiro Porâ kurakü niïsere.

Arâ pehkasâ yehê merâ ñaâ amêsüo ñakasanûkôgüma, ahteta niïsato masîse pûâturi mera ñawenûkô woanorô yûâsa niïke.

Pehrutü- Numiâ dotoari niïpati. Pehrutüre küü ümûkori mahsu ahti dihtüre kûkü niïwî, koô numiô niïsutiro wehrohô, koô pahti wehrohô niïsetitü amesüodüpokü niïwî. Tehgo ahtigo dihi mahsô (Yepa mahsô) koô upü niïrôwesa.

Pehrutu Dihtü- Numiâ Pahti. Ahté üsekore werâ kârâkodari ipitisepere saâ bahsesama, tehre bekoakôoâse pehru sirîrâ doatise keorâ, doatiri niïrâ naâpema bahse bûrâ koâ bahsekasama.

Tehé pehrure pamûâto niïrâ meô yhâ ahsipo düpose, ahte dhî sûtisere moâtisere koâpeokâ, tehê niïporo numiô ko üseko kârâko, üseko, dupio merêko, (merê pehru) thê mûkûsere yhâa amesüdüpo, süërida (süëse niïsa pehru niāse) ko ümûkori mahsô, khô üsekotôda, ahti kârâkoda, (yamûkuädüposamo) merêko (ipitimirô mûkûse niïsa) dhero? (koho yamû khô yamûkuädüpokaro niïsa kohô numiô bahsego wehero.

Tihi üsekopüre. Ahte khô wadari kâse, ahte arûko, duhtuko, apâko, yamasüodüposamo. Ahte üseko, niïsa ahtio kohô ümûkori mahsô, ümûrîkâse, umûkâkâse tehê ahte yahâ amesüodüposamo. Ahte pehru wego niïkâro mehta, ko wehkarore niïpetise athe ipitise yahâ amesüodüpo yüsekodü bahsesamo.

Doahti keogüre seose. Meô koâ bahsesama bekoa mahsûre. Ahtiro uhpüsa nûkâroma pûrî niïsa tehâ. Pehru basese, basenoya marîrâ sirîkama pûrî niïsata. Naâta niïsama bekoâ ümûkori behtoakârâ (tehrâ naâ uhpüre sûtüase behtori keosama)

Pehru Yuküsü- Ümũägü Yuküsü. Pehru Yuküsü kause niĩsata, ahti kũpũgũ, (kaukü), kausepagũ merã diakũ pehru yuküsü pawũ wehkũpã, tehgũ kũũ omeda merã yhã amesüodüposamita kũũ ümũ wehse.

Tihi sihti pũreta pohtipeo behsewe yahãwehtonũkosami. Yhã amesüodüpo Yhã mũkodüposami. Ahtiro wedhgũ ahpo ipitinũkõ, Ñase naã weke meta niĩsa niĩrõpea.

Pehru Duhti. Ahte pehru bekoatise wekepeata, sirĩrã husatise wehroo niĩse niĩsa ahte arã duhtũ bũkũrã, dhtũ bekoa, kapó bekoa, arũ bekoa niĩsaama.

Tehre añurõ koakã, añürõ weke, bũkũrã koãke. (naã pekãsã wehroo wekwekemeta niĩsa). Naã bũkũrãrẽta behse koãke niĩrõ wehke niĩrõwe.

Pehru Yuküsü. Arĩ ümũkori mahsũ niĩsami, kũũ kumũrõ merã, kũũ ümũägü merã (yagũ) yakünũkã heãpu (Tuânũkã heãpũ) tihi pehru yuküsüre tohõ wekũkü niĩwĩ miba arĩ Bahsebo). kũũ ümũma teherema añũse mahsã naã ekatiseko, ũkũseko siĩrĩseko tohãke niĩrõwe.

Ahte yuküdükare pihsupeokã, ahte merẽ üseko, ühse üseko, arũko, ahte wãmeõpeoke ayurõ ũkũse amesüopeose wahse niĩsa niĩma.

Numiã amũkãrĩ. Numiãma ahte düpũkü niĩ, thẽ pũreta upũtinũkãheã niĩgowesamo, ko aũmüpamata tehẽ amũopikari tehẽ düküpũrĩta niĩrõ wehsa.

Ümũã amũkãrĩ. Marĩ ümũãma niĩsa niĩmata- kũũ bahsebo yuküdũka mahsũ, ahte arũpũre arũkutari arũmahsũ kũũ amũkã, amũpikarita marĩ upũre niĩrõ wehsa.

Pehru Niãse wahto niĩse. Numiã koõ üsekotõda merã pihĩre hori terẽrĩ merã yaterẽpeo yasãpeosama (Siĩrĩkãre sahãã masonũkã hehãsa), ahti süowa tihĩ pihĩmerã yatẽrẽpeosama. (tehro marĩ pehru siĩrĩkãre narĩnarĩ niĩse wahse ahkaroti buânũkã heãsa).

Pehrutũ pãkãrẽ terẽrẽ buãpamasa ahsipasepa wahsa, toho wahto niĩrã yahã amesüopeosama pehru anũrõ asibusanũ heãsa naã üsekodari merã asipodüpoke niĩrõ wehsa.

Tehro Pehru niĩsama. Numiãye üsekotõda - Süẽse Poãtise pehru niĩsa-Dihtakãse ohtesekeẽ üsekodari niĩrõ, (Ahte nmiõũ uhpũko- naã wahso niĩse e naã n umiãre üese wiase).

Ümũãye omẽkoda niĩgũ ümũko wiõda – Mũkũse moãtise pehru – Yuküdũka ohkõ üsekotõdari kãse niĩrõ. (Ahte ümũ uhpũko- mari wahso niĩse e nũrĩkare üese wiase) Ahte nerẽrõma wahsa pehru kause, pehru niãse, pehru wehtatise.

Kumu Ümũkori Mahsũ, kũũ ahti marĩ kahtiri pahtire, wiĩmarã pahtire, pehru pahtire ahti Ümũko Wiõda merã dehro kũũ ahponũkõse niĩrõsata ahteta.

Kohô numiôkerã ahti Üsekotôda merã dehro kohô miîwâkô kohô tüñasetise niîrôsata, ahte dahre bahsepüre, wehéripüre, dühküpüre, kãi yahâguego, pehru haûa yaguego, waíri ohôkago, wiîmarã uhpü amesüôgo ahti üsekotôda merã uhpü nukô kohô ûkûsetise niîrôsata.

Apeye wehêseri naã wehêse dihtari, wehêse naã nukûrî, dühpa mahsa, pehru wehêtidüporo, pehru wehêrã numiã naã dahârebasetise, pehru niîsetise, süôse, behêtise, dohrêse, pehru siîrî naã tüôñase, dehro niîsetirã naã tohâseta, duhtise ahte niîrôsata.

Yü buêse merâma, tohta niîsato kioro miîwâko nukokama niîgüma. Ahte yü buêse niîrôkâse, wiopesase naã kumuã ümûkori mahsa heôkere arã ahperã mahsa buêrã merã ûkû ameosüo, marî mahsîse ahtirota niîsato niî ahpo nukonorôsa.

Ahte yü buê woâse yapatinûkôgü, ahtokâterorema düporopü pehru werã, wehsetikarota wehsarita? Niîgüma dehro niîsetitima ahtokâterorema? Niîwâkûsetise buâkatita.

Serîñanûkô wegüma, arã pohtepü niîrã kumuã düporopü pehru ahporã ahte ohpe merã, mûrô merã ahte pehrutü pahrüre, pehru sihtirire ahposânûkô wehseti, wehtinata, wewetinema niîse. Dehro wehtinama ûkûsetitinama ahtokâterorema, dishepe naârê yüronûkôtitoma ahtokâterore, ahtere woânorôsata ahte kerârêta.

Ahpe ye arã numiã ahtokâtero kârã naã wehsetiseta, düporo kârã numiã nâpü, pehru wehrâtirã naã numiã tüôñasetikaro, naã süôsetikaroro, kâireta ahte ohtese merâta kaîsã wesetitita niîse wâkûsetise wewâkônorôsata.

Pehrure pehrutü pühta kaîsädüpo, tuhsabedüpo, pohôdüpo wehsetitinata ahtokâtero kâra numiã. Ahperoreta pehro wahâtiârâta, ahte wahri düporokârâpü naã wâmepeoke wahrireta pehru wahpeo bürohô, diapeo bürohô bahsapeo bürohô tiâsetitinata naã pehru siîrîse nûmûrîrê. Ahtekerârê horisânûkônorôsa düporo kârã wehsetike, ahtokâtero karã naã wehsetise ñaã potônûkônorôsa.

Ahte yü buêke arã yûmamissümüã, Kumu Kisibi Bahsegü Torâmü, ahtiô yûmamiô Tüñago Yusüro, naã merã yü ûkûdikere, yûpakümi Diakuru küü yüre küü bahâpakiokere woâwü ahtore. Yüü pahâkomêo Yusio kohô yü mamiôre kohô dahrase kohô wehere wehêpeokere. Küü yü pahâkümi küü ahte bükürã kihti pamüse turi kâhsere ûkûgü küümi ûkûkere yasâdiowü ahtere pamüseturi kâhsere noâmerã ûkûsere bahâpadio wehênüükôsere mahsã tihî nüûkâsereta.

Dahsea yehê me'râ woâkê ahpo nûkôrô

Düporo pühre arâ paiyâ mahkâ pâkeâheârâ ümûkori mahsa naâ añuse masîse keosere, ñase niî mahsâ peokârâ niîwâ. Tehrâta dahsea ya mahkâpü buêriwi miîwâkô nûkô pehkâsâ ye diakü buêriwi niîkûkaro niîwû. Pahrâ masâkuri naâ ñemêkari ohkobokarâ niîwâ.

Yü pahkümi kerâ naâ paiyâ wiîpü buêkûkü niîwî, pehkâ ye ûkü buê, dahsea tohê ûkü wehkü niîwî. Küü yü ñekü kissibi mera küü tühô buêkere ahkotikü niîwî. Küü wâkûsetisepü tühôña kahtise niîkâkü niîwî.

Tohê wakâta yü pahkümi daseore dihpepôrôre numiatikü niîwîta. Dasea ye ûküse niîrôkâsse bahsmôri kihtire masîgôrêta.

Ahte ümûkori mahsa naâ kahtise ûküsera wirâye dihputiro kura kâhsere, yü pahkümi merâ tüôkûwû. Ahtiro niîkûwî makü mühsâ ñekü Kissibi Ypi tûñarî kumu, Wiô yai, Kumü Baya niîkü pahrâmi niî müâ Diakara niîmûâkûwî. Tehgü müü ñekü kissibi, wiô wiîgûma, gaapi sîrîgü, mûrô siâhugü, pahtu miîkü nuheâgü.

Ahti kahtiri pahhti kâse dehro nûkâke, bahsamôrikâse, basesekâse miîahpagü niîkü niîwî makü, müü ñeküâ niîseti niîmûâkûwi.

Ahte yepa mahsa naâ kahtise ûküsera dihpe pörâ kura kâhsere, yü pahkomeo merâ tüôkûwû. Wiîmarê buêgo wehrorô niîsetigo pahkotikûwü yûâ. Werekasego ahte añuse niî, ahte ûkûgü tüomâsî ûkü müâpa niîseti kûwû.

Tehgü pûâ ñemekari wahtero mahsâkü niî yûâ, ahte wirâye ahte daseaye masîse naâ ûküserema mahsî yûâ.

Thí puâ pahti kâsere miîbüürüti, pehsâ yê buêse wiîseri sâñûkâ, ahtiro yü pahküsumûâ ûküsetikûwâ naâ. Ahtiro niîse wâkûse merâ, ahpe mahsa arâ pehkâsâ pohtirikârê naâ buêkere. Naâ pehkâsâ ûküsera tüoñatikati. Naâkerâta yü ûküsiika tüoñatiwâta.

Yüpêa mehkâ ûküsetiri buêriwi mahsâkü niîrô diasaro tûñakâti. Tehgü pehkâsâ ye ûkümasîtigü, woamasîtigü niîseti naâ pehkâsâ buêrâ ahtiro ñanogü tohâkati.

Ahperâ yü merâ kârâ daseâ, dihkâra ahte pohterikârâ niîsetise buêrâ merama kihtikâse, basese, bahsamôri ûkü dükayugûâ añurô tûñakâti.

Yü ahti turire, woâ ahpokâtigü, yûre ahtiro weya niî werekâseogü pehkâsû. Niîkâ nûmû yü merâ ûkûgü. Mûrê buêse woasere dasea ye merâ woâro üsa niî wâkûâpü yü niîwî. Tehgü Yupuri, papera kumû, dahseagü yü pahkü, Bûhpó dihkü yü pahko mahkü, yûre ahtiro werâ niî werekâseowâ.

Behro pehkāsā ye merā woanorōsa niīwāta. Tehro ahte yū buēse dasea ye merā woanowū. Mehkā niīsetiro wewākonūkoñna mūā naā ahti wiī dohkare niīkā tüögü.

Ahtiro niīkāma, ahpero ūkūse buēse niīsetiro, miītigüti wehti yū arā pehkāsā naā bueri wiī dohkarema niīgūma.

Tohta wehro yūsa yūre, ahtirota ūkūsetikārā niīwāna arā yū ñekūsümūā, arī Diakuru yū pakūmi. Ahtokāterorema yū Diakara, pekasā buēsere, naā ya turikāse ūkūsetisere ñāā pōhtō wehgūma.

Ūsā Wirā Dihputiro Porā kerā, ahtirojeta ūkūseti keorāta niī yūsā, niīsere woāhro yūsa yūrema niīgūma. Ahte dahsēa ye merā wohâgüti, diāsatiro wahrosa yū woakārema.

Tohō wakāta, wākūkatita arā yū merā kāra kerārē, ahte merāta, naā ñāā tūhōñakāre diāsasometa niīkati.

Ahtituri kāhsere hori naā ahtiro niīgū wehmi ahte kūū buēse merāre naā niī werekaseokā ahpe kurā karā phtirikārē, pehkāsārē wehreāto niīgū ahte deseā yē merā wohāwū.

Ahperā ahtore dehrowegü wiīrū niīmita, wiīrā ye merā wohâtipari niībosama. Mahsī pehtikānomito dehro mahsākurari naā ya ñemerō ūkūse ahkobosetikere.

Ūmūkori mahsā kahtiri sumūda

Ūsā ūmūkori mahsā wirā wahri dihputiro porā, ypi tüoñari mahsā, wiiseri kumuā, dehro ūsā ye mahsakurari mamituānūkāšere arī niīpī niī ūkūsama.

Abel (muīpū) niīsamikū wirā mahsāmami ahti pahti dehkoku niīsamikūā, niī ahtiro ahkasūo ahti pahtikārā mahsā buari mahsamami ahti pahtire.

Ahtere ūkūseti tüoñanūkāhēa ūsā wirā porā arī mūīpū ahsiribehtokū mahsami niīsami niī wiopeshsa ña kahtiridahti.

Ahti ūmūkori mahsa uhpū pahtiri kihti wehregü, kumū ypi tūñarī mahsū yū pahkū Diakuru ahtire kihti werekūwī:

Arī ūmūkori ñekū marī ñekū, ahti pahti mahsa mami sümūārē burēōnūkögütigü. Mūrō siā heānūheāgü, pahtu miīkūñū heānūheāgü, tihī kahtirida omēda merā ahti pahti bureōnūkötagūma. Kū ñakaseonūkökārē ahti pahtire ñanūrūākārā dühsaparā. Tehgü kū uro merā, wākūgūta, ahti pahti marīkārē wehta yūā niīgūma. Arā mahsami sümūāre ahti

pahti ñanũrũãkarẽta mahsa dohtoari wehtita niĩpũta. Tehgũ bahsamõri wihí sohpepũto wianũhẽagũma. Kahtiri kumũrõ miĩ ñenũhẽa basese niĩsadihpũ. Kahtiri mũrõrẽ waiwõrĩgũ merã siãhu nũhẽagũ ahti õmẽdare kahtirima ahtirope kahtisarĩrõ buhí, kahtiri wahtoro pehsari wahropũre puhtisõdipũ tihí omẽdare. Keoro wahtiporo kũ wãkũkarore. Tohõ wehkã ñago ahtio Yeba Büro, mami keoro wawehto mũrẽ. Yũkerã weyama yũ niĩpo. Ahti kohõ yũsekoda kahtirida merã, tihí wahtoropũre hoesã uhpũ amesãpeokopo. Wehta nũkõ, kohkerãta kũ ãmũkori ñekũ wehkarota, ahti kumũrõ, waiwõãgũ, ahti mũrõro sihãhunũhẽagoma, kohõ ãsekoda ahti omẽda merã amesũonũkõ puhtisãkeopo. Ahtiro wehra niĩkãpama kãrã mahsabuãparã niĩwi. Tehgũ arĩ Muĩpũ niĩsamikũ dohtoari wahro, mahsa buãri wahro ahti kahtire wahtoro. Arĩ niĩsamikũ marima ãmũkori mahsama marĩ mahsamami. Tehrã kũ kahtiri uhpũpũ dohkesã nũkã kahtiridati niĩrĩ mahsa niĩrãwe marĩã niĩkũwĩ yũ pahkũmi kahtigũ. (Diakuru in memoria)

Yũ pahkũmi, ãmũkori mahsarẽ bahpakeogũ (kihti weregũ), ãmũse pahtikarã, omẽdakãrã niĩsa marĩ niĩkũwĩ.

Thí pahtipũ niĩrã, omẽda sãrĩpũ dohkesã madiatirã ahte niĩrõ kãhse wihseripũ dohkesã nũkã mahnũkãsiaparã naã pamũãtidũporopũre.

Ahte itiwĩ niĩsa niĩkũwĩ: õpehkõ sãrĩrãtirã, ahtiohpẽkõ dihtara wiĩpũ dohkepa mũãpara.

Ahte buhsa amõtise ahmarã ahti ahpõpĩ wiĩpũ dohke sãnũkã mũãpara naã umeperi yosase amõtiãrã niĩrã, uhpũ duhtuãse amẽsũo nũkõrãtirã Ahti uhpũ duhtuãri nũkũporo wiĩpũ wuãwakã mũãparã.

Õmũkori mahsata, ahte ahpeye wihseri mahsãtisĩa kũpara. Ahte pamũrĩ wiĩseri niãtere ñakaseo ahposiaparã. Tehro ahko ñiĩmare niĩrõkãse wametise wiĩseri niĩsa ahte ãrũpũ wiĩseri naã wiĩsetori. Ahte ñakaseopeota wehta peotarãpũ pamũsere ahpo nũkõpama niĩkũwĩ.

Kũ ãmũkori mahsũ kũ kahtire omẽda merã arã mahsã wahrãre, mahsã pehtiarã wehma niĩgũma. Dihta kũ tahã nũkãkaropũ dohkesã nũkã, numiõ pahti ahponũkõpũ.

Pirõ yukũsũ niĩgũ kohõ numiõ pahtire ahpogũ mahsãputiri pahti numiãsã nũkõpũ. Ahto kãterorema “Pamũrĩ Yukũsũ” pihsuma. Kũ kumũ ãkũgũ, ahtio numiõ pahtire mahsã porãti nũkõsami.

Kohô kahtirida üsekotôda pahti niisato ni ùkûsami. Bahsegüma ahte pamûrî mahsa kihti merâ numiô niipakore kohô niisutiro sãnûka ahponûkosami.

Keoro ñakaseo nukôkâre düporopûta pühâ ùkûsetiro mera bahpatiromo keoro ùkûse wahtakaro niîwû. Kû ümûkori Ñekû marî tüokâta kû kahtirida omêda mera mahsa burêkeoti niîmigû wehbokatikû niîwî.

Kohô numiô tüoñase merâ ahti üsekoda bahpatiroma ahti dohtoari wahtoropûre arâ dohtari mahsa buâkarâ ahti pahti ñanürüâhâ.

Ahte tüoküma ahtirope niisato yûsa ümûkori mahsa, wirâ dihputiro porama, ahtere wehere kaseoro üsa ahte buêse mera niîgûma.

Dehro ahponûkô ahti wirâ porâ kahtiri pahtire sumûdare amêsonûkô, kû muîpûpûre, mamiti nûkâ wehsetiti üsâ ahtokâterorema. Noñiñtima kû ahkabirâ mahsa kurarikârâ ahtokâterorema. Ahtere kârô wehrebukure woaro üasa niî tüoña ahponûkôwû.

Ahtiro niisato marî sumûda, marî yâ kurama ahtiro ùkûsema, ahtiro kura kurâ niisa marî, tehêrâ mahsâ mamiâ ùkûse, niîkü porâti, ahkabirâti ùkûsetise niisato.

Tehgû ahto dohokare ahtiro niipa niî wehêredigûti. Ara ümûkori mahsâ Dühporokârâ wiîrâ porâ mahsâ kurari.

Dühporokârâ wiîrâ porâ mahsâ kurari

Ahpeterore wirâ niîkarê, niîkâro wehsetirâ wehrohô, niîkârôhô wâkûsetirâ wehoro, niîsetirâ wehrohô wâkûsetibosama niîgûma.

Ahtore yûü pahkümi Diakuru, niîküwî, makû ahte marî mahsâ kurari, masîrôta niîrôweto, ahti kura küü pârâmi niîkü niî yûâ, tehêgû ahte ùkûse amêsüôse, mahsâ mamiti, ahkabirâti ahkaseose tüökûwû niisa müü niîgû ahtere wehreküwî.

Neê wahropûre, na mami merâ arî Bohteâ niîkü niîkü niîmiwîba naâ mahsâ mami. **Bohteâ** porû Ümûkori Mahsü niîkü niîpü niîtê we yû. Neê küü mahkü niîmi niînoña marîgû tohê wekü makû niî noña marîkü, niîkü niîpü. Mahta küü Dirîôâ niîkü niîkâ parâma. Naâ niîkâmûkârâ, naâ pahrâ wahparâma naâ mahsâ mamiümûâma. Küü marî ñekû yâpakûpü niîkü niîwima. Küüpûta niîpü Dirîôâ wahropeâ naâ tüñakâpema. Naâ tohê pûre mahsâpuhti yürüâ wehma. Marî yaka wirâ mahsâ mami arî Bohteâ marî wirâ ye merâ Boreâka, Boreâka porâ niîpü, küü dohkakû **Dürü** niîpü küâ. Küü dohka arî **Semeperi porû**, küü

dohkata arĩ **Büküperi porü**, küü dohkata arĩ **Dihputiro porü**, küü dohkata arã **Gamesĩroã porã**, naã dohkata arã **Hãõrõ Diarã porã**, pahrã niĩwama naã ahkabirã sümũãpüâma. Arã niĩsama mahsa mamišümüâ wahro, naã niĩkü porã pühâ pahrã niĩrã wehsama ma naã wirãma. Küü marĩ ñekũ merã yahí suhti suâparã niĩta weyü. Küü arĩ Bohteã marĩ ñekũ miĩtoâtikũ niĩwĩmi, yahí bahse wiõre. Ümũko wiõ, ahté wuâke wiõ, tohõ niĩka ürõña wiõ, thê yahí bahse wiõ niĩpetise miĩdiâtipü naãrẽ. Naã ahkawerogo Amó naã ahkabio tihropü miĩrã heâparã. Naã tehre wiĩpehtikãparã naã yahiwa. Tohõ meõmakãwü niĩ. Naãrẽ tuhti niĩparã naãrẽta. Ahto yahí bahsiatiparã, ahté ümũko sumũtoripü bahsiaparã bahsabuhsari ahpataparã “Dahsiri” tehê niĩmiwũ naã bükürã bahsabuhsari ahpatake. Amõ momorõ bũhsase niĩkãpa. Küü simiõperi porü küü parãmire mahsõse ahpa miĩkü niĩwĩ tehê pĩrĩre. Tohõ wehsetikarã niĩwã, ahtere marĩ ñeküsümüã diabüküyapü miĩkãrã niĩwã ahtere. Naã behro dükawahti petiakarã niĩwãma. Naã niĩma ñapü wahwa, marĩ pehâta peãti ahté mūsíkaya pohtê, ahti ahto koakareiro. Koakareiro niĩkãrãta Diakara payu, dihtaparã niĩparo tohõpüre. Diakata pahashta niĩporo. Tohõ niĩkãrãta ahto bohkakãrã niĩwama ahti pükãña pohtema. Ari naã peogü kehê “ñama woã” niĩpü. Naã pehu naã merã niĩkũkü niĩpü. Tohõ wehê ahtipü tehe weâpü “wiĩturu” pü bohkapüma. Tehê tihi marẽ ñasirutu bürüti, tehe weküyapitopü. Tohõ wekãta arĩ chico sürühomi “uhúwũ” küü pahko panümü, ñekãra wãburusa kãrãpü, naãtiropü pehu niĩküpü, arĩ “Sahro”, tohpo numiõ yabürüti, tehe tohpü naã kürẽ wẽsirĩka ahtope mahkãtipü. Küü mama wehse parikura heâpü. Pükãñare wai yürü mahãparã, wehkü yapitore. Müũkerã wehse weya niĩpü kürẽ küü Ñamarẽ. Naã pehgü buãtanũkãpü, ahtiti pahrã naã mahsãpeã. Ñama kerã wehse pahkũ, hüãta, duhkũ buhbeta mawapüta naã Dihputiro porãtiropüta. Küü dahkã sērĩñaparã – noõpü siãmiãtimũ niĩ serĩñaparã. Naĩrõ aphero wahsĩrĩgü niĩmiãpü müã niĩpü. Soõpü kihsapü piahãkãpü niĩpü. Tehgü ahtokãtero bohtepürĩ buã niĩrõpü piaheã ñaküpü. Tohõpü

waí yürümawama niĩpũ. Ahã tohporũrĩkãre tohõpũ mahkarĩ wahrã niĩparã. Diabũyapũ niĩkũparã hõpũ. Ahtiparẽpũ niĩta pahrã naãpeã. Tehã mürẽ ñoma niĩpũ. Karibora būsũgũ niĩpũmũ teãma niĩpũ, kũũ porã pũãrã niĩparã. Ahtiparãma. Kuakareiru niĩrã naã ahtikarã niĩwã. Mahã kũũ puhpekamapũ ahtiparã ahte weãpũ, weãkũ ahtipũta tehe wekũyapohtepũ buãtapũ. Ñããpeota wehse wehpũta. Dũkũ niĩtaporo, sũhõmi kiotapũkũpũ. Wehse buhpeta mahãwaparãta. Wiire weya niĩpũ naãrẽma. Tohõta ohsama niĩ buãtiparãma. Arĩ marĩ ñekũ “Mirĩtu”, kũũ ahkabi, naã ahkabi dũhsagũpũ. Buãtarãma payri bahsari weparãma. Tohõ niĩkarãta pihãti bohtepũrĩ buãpũ mahkãtikarã niĩwãta. Tohõta niĩbohsa marĩã. Naã tohpũ kuakareiru, mũsĩkaya pohtepũ niĩkã. Tohõ sirope niĩpũ kũũpeã ahti ñemapũ yawarete diãkũ niĩrĩmapũ, arã wapũpũã niĩrĩma. Tihĩmapũ niĩpũ kũũ pahkomakũpeã “Masahõ” ñekũ miĩpeã. Turopõrãpeã. Yũsũãrã niĩparã. Tehẽ tohõpũ aũubutiawũ kokũ niĩpũ. Wai yürümawama niĩpũ. Haũ wagũti ahtoma niĩkami, niĩ ahtipũ arĩ Masimiano. Keremeti pahkũmiã. Niĩkũ niĩgũta wehmi kũã, ahperãpũ niĩãmama. Kũũ pahkũ ahkabirãpũ. Tehrã niĩkã kura niĩ nerẽparãma. Keremeti niĩmi neẽ buãtanũkãkũ. Pahsa pohte buãti tehe yapeyapohte buãtakũ niĩwita. Ahte ahtopũ. Tohõ amẽrĩ ñasiã niĩkũparãta. Ahtope niĩti yũã, kũũ dahrasepere maĩyũrũpũ marĩ ñekũpeã. Tupihomi werkũwi, tehrã arã Dihputiro porã marĩ peñarã diakũ niĩrã wehmana niĩkũwĩ Masahõmi, niĩwĩ. Tohõ wehẽ makarĩ ahtikãra niĩwã makũ. Tohõ werã mariyama makãrĩ wehẽ bũrũti, wehẽnũãrã pohteãkarã niĩwã. Marĩya dihta niĩrõta wehto, niĩmata peorã marĩ merã buãtanũkãkarã niĩrã wema. Naã kerã naã peñarã neõkũ niĩsetimama. Naã ñekũ niĩmi naãma “Ñama”, “Wihkũ” ahã dũposeri niĩpũ, “Wihĩpeme” niĩpũ. Ahã duise niĩse. Tihikũrã niĩkarã niĩwã marĩ dũhporore. Marĩ ñekũsũmũãrẽ mibuãtikarãArã merã buãta nũũkãkãrã niĩwũ marĩ, niĩkũwĩ yũũ pahkũmi. (Diakuru- 2019)

Ahpehterore ahteta masĩnoya marĩbosa niĩgũ, woâ yũusa, ahtiro niĩparine, ahtiro niĩse kihti keôrã niĩtina arã wiĩrã³ porã.

Tehgũ añurõ wehre yũusa niĩgũ, ñakaseônũkõ yũ wehêre wohâwũ ahte yũsã wirã Dũhporokãrã wiĩrã porã mahsã kurari kãhsere.

Wĩrã Wahri Dihputiro Porã

Dũporopũre ũsa wirã, wiõmahsa niĩkarã niĩwũ. Wiĩseri kumuã. Ahte kihti dehro nũkãpari, nohã niĩpari arĩ Dihputiro Porũ niĩkãẽ yũ mami KWiissibi ahti niĩ werewĩ:

Ahte Dihputiro pahiro kihti niĩrõve. Tehro ahto pamũrĩ pohêapũ nũkã. Pamũka behro arã ũmũkori mahsa wirã porã niãhã, tihi pamũrĩ pohêare mehkã yukũse merã wahkarã niĩwata ahtima pohsayapũ nũã thimã pohtepũ pamũ heã nũkãkarã niĩwã. Marĩ pahkũpea Abedihsi hẽõwĩ. Muĩpũ sohpe pamũ heãnũkãkarã niĩwã. Tehgũta niĩwĩta, ũtã mahsa niĩpã niĩwĩta. Naãrẽ sũori pamũ heãnũkãkũ kissibi wametipĩ niĩwĩ. Tehrã ũtã wiĩseripũ, dihta kohperipũ, tuhtipũ niĩsetikũpã niĩwĩ. Yokã niĩkũpara ahtiro niĩsetirã. Naã porãpũ bauâparã marĩ wehrohõ busetirãma. Pehẽ niĩ naã kihti wehke. Bahse naã baurekẽ, naã kahtise waiĩ, waiĩkũrã naã bahãkũke. Dahsiare, mekãrẽ ahte nũkũkãse yukũdũkare bahãkũpa niĩwĩ. Neẽ pekame mőkũpãrã. Tehrã naã ũtã mahsa niĩpã kahtise bahãrã. Tehẽ niĩkã nũmũ pehkame bohãparã. Pehẽ wehkãrã niĩwama, thi pehkame bohkarama bahsariwi wehkãrã niĩwama. Ahte bohtari, wãsõri ahte mũĩ ahmarãma Bahsakawi wehpama. Tihi niĩpa masĩse parĩpeatiwi. Pehota bahsanũmrĩ wehẽro ũhsa niĩparã. Tehrã ahte ohpe ahpoparã tihi nũmũrẽ bahsanũmũre ohpe naã basekere buẽrã niĩrã. Naã pamũrã wãmũarã naã tũhõ buẽkere bahsañarãtirã wehparã. Thõ wehkãta arĩ Buhtuyari Wõãkũ niãkũ ahti Diawire

³ Wĩrã- ũsã ũmũkori mahsa bũkũrã tũñarĩ mahsã wĩrã porã niĩ marĩã. Wĩrã “niĩrã” wãmeti pihsunõrã niãhã niĩrã. Marĩ ñekũsũmũã yahĩ wiõ wiĩkũparã, yahĩ bahsiãrã tihta pũre. Tehrã arã wĩrã proã niĩma wiõ mahsã, wiõ wirã niĩma niĩrã WĨRÃ, pihsukũ pahãrã tihtapũma. Deseã buhĩkã perãta, Wĩrã niĩma niĩrã “wiĩrã”,(p.6-1.2.3 A Maloca Tukano e Dessana e seu Simbolismo,1984- Yazys Jurgis Bẽksta, P. Casimiro, SDB)- niĩma buikãpekãrã niĩwãma peyñarãtirãma.

tohâpûta. Amõre küü niĩmapi hemakapire, thi pihire pamũwia sĩrĩgũ wemipũ. Thekâta pamũrĩ mahsâ neẽ niĩma miwiaro marĩporota. Wirã ye merã yeba wõãmũ niĩpũ. Arã daseapea yepa woãkũ niĩsama. Diawi niĩgũta küü Buhtuyari Wõãkũ amũsepũ mũãkũ niĩwĩ. Ûmũrĩ wiĩpũ wiĩrã ye merãpema. Thõpũ niĩkũpũ, tehegũ pamũtipũ arĩ marĩ mahsamami niĩkũ. Naã ohpe buẽna ñorĩkura thi ohpe porãpũ dohkesãma diatihipũ. Thi ohpe omẽdapũ ahti pahtire weneõ nũkõkeo, tũãdora ùmũko dahpũ weãmea nũkãheã küü kahtida dohkesã nũkama. Mahsũ dohkewehti nũkãheãpũ. Mawiatipũ naã ohpe buẽnañorĩ porãpũre. Thi wiĩre naã ahpo buẽnañorõpũre. Mahsã dohrã wehparãma. Naã bahsari wiĩpopeapũre dihibũrori kura. Sohpepũto heãnũkãpũ, Nohã niĩtitimũ niĩ sẽrĩñamiparã. Pahkũ peogũ ahtiatimũ niĩmiparã. Piri atiatimu, dehro naã ahkasũo siĩrĩsere niĩpeomiparã. Yũtitipũ. Wehẽkumi meõ ahkabiti ñarãma niĩmiparãta. Tũotipũta. Kissibi wiĩkũ kumũ wahã sẽrĩpũ wirã yẽ merã – Ararimũ gamũ niĩpũ? Tohãma yũtipũma. Yũ niĩ Diawi tohãkũ, niĩma pihri maĩgũ tohõ tohãwũ niĩpũ. Niĩkãroma ahti pihire miĩdiatiapũ. Tohõ küüre kumũrõ hẽõdũpoparã. Naã tehkãma. Pehẽ niĩrõkãse werepũ. Tohõ kũrẽ mũrõ baseparã. Ahtimũkota turãmikũ niĩrã kũrẽ “Torãmũ” niĩ heriporã bahseparã. Küü Torãmũ pehẽ masĩse keogũ, tehẽ küü keosere naãre weopeopũ. Behro numiãtigũma niĩkãmũkãra põrãtipũ. Mahsãmamirẽ ari niĩsami niĩ Torãmũ heriporã basesepũ, küü dohkakũre arĩã niĩsami Kissibi heriporã basepũ, küü ahkabi niĩpũ Umũsĩ, küü dohkakũ niĩpũ Diakara, Torãmũ Kẽrori (Torãmũ apeore küü porãyekũ niĩpũ, naã bahsita amẽrĩ numiãti wehkũparã tohõ wehsetirã niĩrãrẽ niĩrã ütã mahsa pihisukũparã) naã yai buhti niĩgũ. Wahri Dihputiro pehã niĩkãpama niĩkãpika perĩpearo toãpũ. Küü porãrẽ tihĩ bahsamõrĩpihi niĩsere buẽpeopũ. Behro niĩkã nũmũ küü porãrẽ wiõ peopũ. Naã yai diayoa bahse wiõrẽ peopũ. Ahto dũkawahtiparãma. Küü Torãmũ wiupea ñamũno waũsarimũ niĩmũãpũ. Ahti ùmũko behtañupũ naã nũkũpũrĩ miĩrã heãparãta. Niĩkãpũrĩ niĩkã yai

suhtiro wiahro wehparó. Kúu Torãmũ mahsã mamire ñamünó wahgüsarimũ niĩpũ. Bohtea wehroro kapeatigũ, uhpütihgũ wahgüti yũa niĩpũ. Kúu tehgũ Boreaka niĩsami. Ahpĩ yahí Dürügũ wahgütiyũa niĩpũ. Ahpĩ Simiõ pehri wehroro kahperitigũ wahgütiyũa niĩpũ. Bükũ kahperi kahperitigũ wahgütiyũa niĩpũ. Ahpi niĩpũta yahí Buhtigũ wahgütiyũa niĩpũ. Arĩ Wahri niĩpũ, Düpoa apha kutiro niĩgũ wahgütiyũa niĩpũ. Tehrã Wahri Dihputiro Porã niĩsa marĩã. (Kissibi-2024).

Ahtiro wametikãra mahsa kurari niĩsa arã Wiĩrã kurari⁴. Arã niĩsama wiorã porã mahsa kurari kahrã. Wehta nũkõka behro, amerĩ naã bahsi ñatutise wahparó. Wiogũ yũũ niĩ niĩse dũhsasosete.

Tehê wiõ wiĩ amerĩ yai bahpe dũhkawatiteaparã. Tehrã üsã wirã pohrã niĩkarõhõ ùkũseti tihsa. Wiĩrã niĩmirãta mehkã naã ya kura kãse kihti ùkũstisama.

Uhsã Wahri Dihputiro Porã, dũhsarãpũ niĩmirãta mahsã mamisũmũã niĩsama naã niĩrã niĩ üsãta. Arãrẽ ahkarãre niĩkũporãsãdio.

⁴ Em nombre com que los Desana se designan a sí mismo es *Wirá*= viento, o *wirá-porá*= hijos del viento. El apelativos desana es tomado de algunos dialectos arawak; por ejemplo, los Tarianos designan a la tirbu como *detsána* o *detsénei*, y lo Ipeka dicen *desá* . Los mismo Desana consideran este nombre como un derogativo algo ofensivo y si lo manteremos em esta publicación és sólo porque já está establecido em la literatura etnográfica y no queremos causar confusiones em la futuro. (REICHEL DOLMATOF, 1980 pag.35,36).

Wahri Dihputiro Porã Mamisümiã kurari

Yahí bahri suhtiro-2025

Dihputiro Porã – mahsãmi sümũã.

Pihtiri Niãse Porã

Sühtüwü Sãñarã Porã

Sipiã Porã

Hãuã Porã

Toãpiarã Porã

Pũbora Porã

Dihputiro Porã

Ahka biHrã

Ahti kürã niĩsama üsã niĩkü porãtirã. Arã niĩsama üsãre müsã niĩ ühsã mamisümũã niĩ heõperã. Ahte niĩ üsã kihti, arã niĩkarã ümükori mahsa mamiã masĩrã buẽkarã ahté Yaí wahse, Kumuã wahse, Baya Wahse. Ahte merã ahti pahti tuñenuheã dihikarã.

Pükãña wiĩrã dihputiro porã buânũkãma -Wiĩsetori uhturi

Amerĩ amekẽ dükawatika bero ahto Bubituru wamẽtiropü pohsayapohtepü niĩküparã. Naã wiõ wiĩrã, yaiwa suhtiro, naã bahsiakama, ñakusiakamapü niĩroweporo.

Tihíma pohsayamapohtepü amabuãtikaro бүкүрã bahtapü amãbuãheãmuãparã. Naã yaiwama niĩrõ wehparõ tünimarĩma mehta niĩrõ wehsa niĩküwã.

Dihputiro Porã Merãña pihto pahri bahsari wiĩ wehkũparãta. Tohõ mahkãtirã ñepü serãñoãpü siakũparãta. Tohõ siarã yü ñeküsümũã Dihputiroa serãñoãkãrã numiã põrã numiãre numiãti kuparãta. Ahtiro weküsia dahãmũã pahãrãta ahti mahã merãña pihtopüta, behro Mũsikayapü makãti nüũkãparãta.

Arĩ yü ñekümi Venãncio, tohre yoakã niĩküpü, tohõpü niĩgüta, ahti pükãñapü waĩ wẽbasiakũpü küü peogü Süromipea.

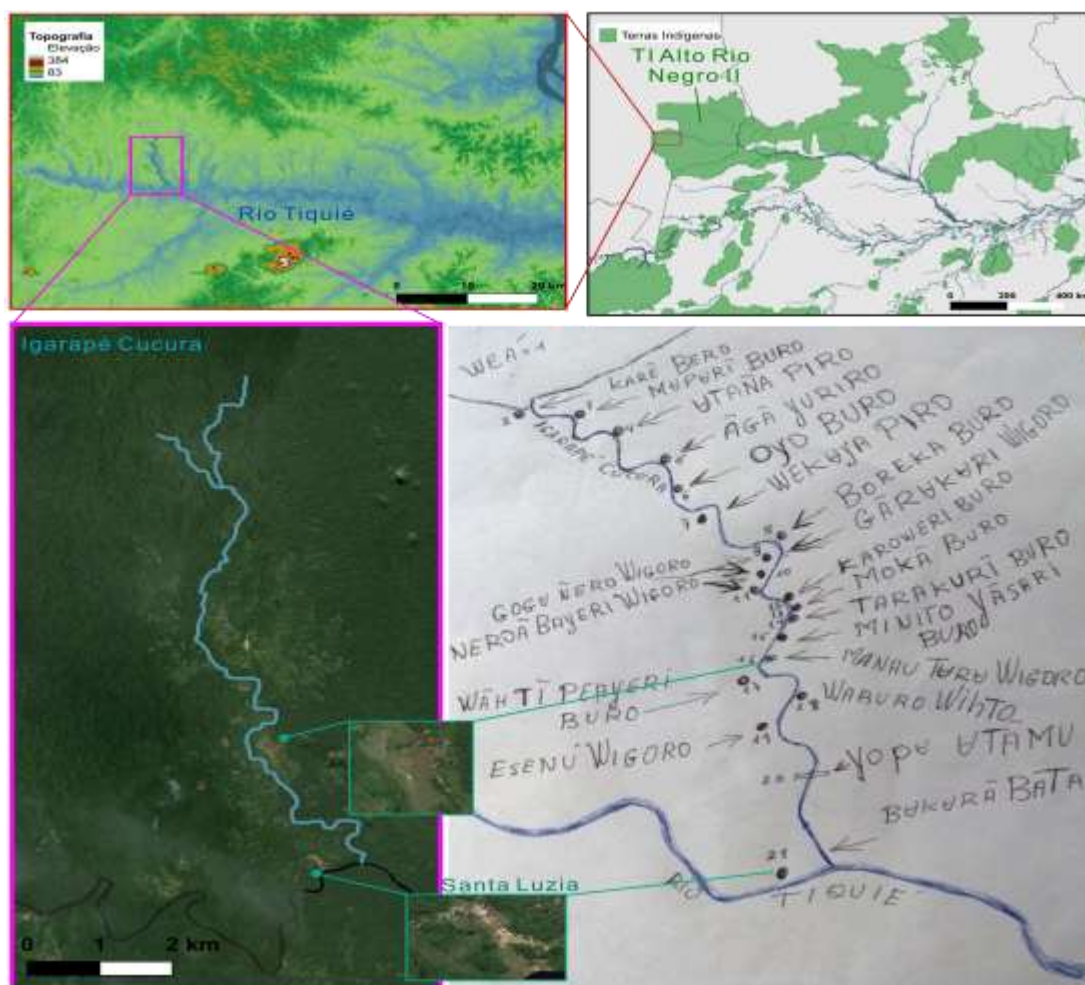
Niĩkã nüümü nerẽnüheã na pehru sirĩnũmũ. Üküparã naãbahsi, tohõ wemasia buhtiasa marĩ niĩparã. Tehẽkama naã peogü pahtu pahpü ahpõ nükgü tüopü naã üküsere. Mũhsã wahrĩkama tohõ niĩwũ niĩpü naã peogü Süromi.

Mũhsã wahrãti niĩkare, yü mũhsãrẽ mahã amütãbuãgüti niĩpü. Niĩkã nüümü naã nümiãsã nümiãrẽ naã wehseri wiya duhtiparã.

Naã nümösä nümiã wehseri wiãpeota kãña buãtiparãma. Bohtepürĩña buãpü buãtanũkãparã. Tohõ niĩsa naã neẽ mahkã pãnũkã heãkaro niĩma.

Tihí mahkãrẽ yokã mahkãti niĩküparã. Kahributirã pũhkãñape mahkãrĩ pãnũãkarã niĩwãma nüãparã, tihíma nüãrã wawẽ wahã pahmõrĩ niĩrõ bohkaparã. Ahtota niĩ marĩ makãtiato niĩ, tihĩ buãre mahkã pãkiãheãpãrã.

Ahto niĩsa Dihputiro porã naã pũkañarẽ naã buãtanũkãkaro. Niĩkãwiĩ bahsari wehẽkia hehãparãta yoakã mahkãti, mahsãpuhti niĩkükarã niĩwã. Tohõ niĩkaributi pükãña pohte nüãpohteakãrã niĩwãta ahte wehü ya pihtopü.

Pükaña wahri Dihputiro Porã naã Wihísetori- Kissibi, Luiza kohô hori ñakûke - 2026

Tihí pükãñare pehê wiîsetore uhturi wehkû nûákãrã niîwa. Behro añûrô niîkû pohrâti niîkarã niî miîrâma. Mahkãrî wahteâ pehtiákãra dükãwahtiakãra niîwã.

Ahpekura ahpapuri pohtepü mãwa, ahpekura tapukuârapü bürünükãkãrã. Niîkurata tohâ nûkaro niîwû pükãñarema. Makãrî wahtese naã niîseâma.

Siâ kahri buhti, arî yû pahkümi Diakuru wākūpü. Tohō wehêma siâkãsa yû mahkãrî marî mahkü niîkû wehêro, ûkûse moôkü wehro ahperã yahâ mahkãrî purê dohkepêsiamahkãsa yû niî wākūpü.

Diakuru Ypi Tüñarī Wahri Dihputiro Porū -Arquiwo Diakara-2019

Tapukuâra bürünükākū niŵĩ yū pahkūmi. Tihí mahkārē koāmūti ahtitikū niŵĩta, ahte pükāñapehta ahpe mahkā ahtokāterore Manu Tūrū Wigoro niŵrōmama. Ahte niŵ kihti yūkawerā wahri dihputiro porā wiisetori uhturi.

Diakara Kumuā Dihputiro Porā parāmi - Pūkāña buanūkākū Pārāmi

Ahperā dehro niirā pūkāña pihísuti niĩbosoma. Pūkāña⁵ niirā, maā wāmemēta. Yusa wiirā porā basese mera wāmēyerā. Bahserikoma niirā pūkāña wāmē ahkasüonũkõsami.

Yüü yêkũ Kissibi kumu nêê buanūkāhegü, wekuya wametiro, pairi bahsariwii wehkehakü niĩwĩ. Thi wii pohpeapure kü pahkü ahkabirāmerā, niĩkũporāti nũkāhea, uküseti niĩkũkü niĩwĩ.

Tohō weküya pihto makā pākeaheagü, niĩkāwi bahsari miwākõnũkõ küü ahkabirārā dihta nāa wehseri weahtere dukawakü wekũpu küü yüü ñêkũ.

Tohowegütama süori wirā porā yere, mariyaturikāse ahtiropehta niĩwũto ahte niĩ weopeokũkü niĩwĩ.

Behrota mahkā ahpemākā pākeheakü niĩwĩtā, Karuweri Buā wametiri buāpehta. Ahti makārema arĩ Diakuru yü pahku niĩaku buaku niĩwi.

Ahtoreta yü pahkü wimũ niĩgũ kü yü yêkũ pairi bahsariwi dohta, Kissibi kumu gaapi sĩrĩgũ, gaapiwaya (Bükürā bahsa, Yuküdũka bahsa, Wai bahsa) bahsakũpũ pohse nũmũrĩrē miriāporā merā pohsāgũ.

Ahti bahsariwüidokata, yü yêkũ, yü pahküre amõyepũ ürõyā gaapida süori sĩrĩpũ yü yêkũ kũrē amoyegũ. Kũ yü pahkü mamũātimikā niĩrõkāse tüpeotimikāta ahti buhatama yũkũmi werĩkü niĩwĩ.

Koo yü yêkõmeõ Yusio pehê kũmarĩ wapewio nukũsiakũko niĩwõ. Koho porāre koohpotõrõ mahsõko niĩwõ.

Yusio yü yêkõ, küü yêkũ kissibi kohre bahsese werekũpũ, tehgo yü yêkõmeõ bahsego, bahsese kiogo niĩkũpo. Tehgota ko porārē ahtiro niĩ ũkũküwĩkü müsāpakü werekũpo, bahsesere, bahsamorĩre.

Küü yü yêkũ Kiissibi wiĩkakü kumu werikāyā sēabasa (Kareke wii) wametiri buāhpe. Tho apewii bahsariwi wekearekarā niwā küü ahkabira nirāno. Toho bero pehe wiisetori wekākārā niwāma.

Pehê kũmarĩ behro yü yêkõ wẽrĩkabero, yü pahküma büküa buanūkā, kü mamimerā taromũ, tuano dehrope marĩ pahkü ũkũsetirikũ sērĩyā dukayukũpũ.

Yüpahkü mami müũ uasama niĩ weopeokũpe yü pahküre ahte bahsamorĩ, bahsese.

Kũ yü pahkü mami yü pahküre numiā sehbosopũta dahseoro, tehegü dahseoro numiātigü, beama pihto ahpemakā wehkü niĩwĩma.

⁵ Pūkāña üseyā üsekõtõda” baserima niirā pūkāña, ahtima niĩsa wehāpũ pohõteti nũkāsa.

Ahti mahkā buakūra nīwū üsā yū, yūü mamisümūā merā. Toho wegū yū nī wīrū makū, dahseo makū nī yūā.

Yūü yēkū mirupu, yū pahko yūre koho nīwākākatī kahpūta koho ya pahtiputa, nīsutiroputa nīkāta, ahtiro wametigusami yūure wame ohku niwī ahte wamerē “Diakara”.

Ahte wame yegu yūü yēkū ya kahtiri pahti, kahtiri wahtoro, kahtiri mūrōyō ohpusā nukōgu ahpogu wehku nīwī. Wirā porā naā ūkūse merā wamēyegu.

Ahpe turi kārōrē ohgu wāmēyeguta kahtiri sūmūda, kahtiri karākoda, kahtiri uhpūkoda ahte merā uhpure amesonūkōgu wehku nīwī, ukūrī mahsu niāto nīgū. Tehgu y nī wirū mahkū Diakara Dihputiro Porā.

Diakara, Diakuru Ypi Tūñarī makū – Fonte: Tukuma-2024.

Ahto kārō werekoeti, noā nīkūparina yū ñekūsümūā. Yuü mami Kissibi ahtore kāro bahpakiokeowī marī pahkūmi Diakuru, pūkāñare wai weēseiagū, wihí sohpepūto dihi ñaño hehânūgū, yūporā nīkūwī:

Muhsã ñekûsumûã yawa, kumua, baya niĩkarã parãmerãta niĩmûsa. Meõ niĩrã parãmerã mehta niĩkûwĩ. Arã niĩpa niĩwĩ: Miritu Kissibi, Kûũ mahkũ Mandu Kissibi, arĩ Mandu mahkũ niĩpĩma mûhsa ñekũ yĩ pakhũ Venancio Kissibi wametikũ niĩwĩ. Arã niĩkûpã wiõ mahsa mûhsã ñekûsumûã ümûkori mahsa, ahti pahtire mahsĩ ûkûsere dükayu kahtiseti yaĩ wiõ vihi, yaĩ mahsãti kûkãrã.

Paihro wãkûstise yûre buânûkakati, arã yû ñekûsumûã naã niĩsetikere yû tûñanûkôkãrema.

Meõ niĩgũ pãrãmimehta niĩkũ niĩmiparine, niĩkãma, ahto heriporã wakûdutuãse wahkati ahtorema.

Haũ, arĩ yû pakûmi Diakuru Ypy Tüoñarĩ kumu niĩ yûa makũ, niĩkûgũ, tohõ niĩgũ Mehta wehparine niĩse wahakati yûre.

Tehgũ arã yû ñekûsumûã kihtire tûhogüma. Arã pühã dehro ahponûkõ ûkûseti kûparina, yû buêsere pehrukãsere, yû ñekûsumûã, ahte yû Omêda, Üsekoda niĩsere dehrope ohparina nãpüã niĩgüma ûkũ ahponûkõro üasa niĩ wohâsetiro merama.

Behro yû tûho woâkere arĩ yûre wehrekãseogũ, ahperã yû woakere ñakaseonûkãkara naã yûrema. Añu niĩ, kãhrõ dũhsa ahperã müũ woâkere ñadiokûrã, kioro niĩgüta wehêmi niĩrõ dũhsa niĩkã tûôgüma, behro tûhõ nûkõro ûhâsa niĩ woâwüta ahtorema.

Yusio Dihpe porõ

Yusio yû niĩgõre noã niĩsariba mûsã serĩña bohõsa noã niĩparaba Diakara pahkõ. Tehêgũ yûmamiõ kohõ yûre kohõ kihti werekere ahtore kãrpo wehêre kahsadiogüti. Ahtiro niĩ wehêrewõ yûmamiõ yû pahkomeõ kihtiri. Kohõ meõ kohõre wehêkükere.

Marĩ, marĩpakomeõ, hohõ ûkûkare tûôkûwü. Makõ müũ ñekõ Dihíkõ dahseyâgüma marãpütiko, niĩkûko niĩwõ. Tehêgo. Ahtore ahperã serĩña bohõsama. Dehro kohõ müüsãpokomeõ. Dahseo makõ niĩmiõta, wirõ mahâkõre wiĩrã porã numiã naã dahrasetisere wehêre müũ mamiõre niĩbosama. Tehêgo ahtore müre wehêregoti. Yusuro-2025.

Yusio Dihípe Porō (Maria Moura)

Kohô yümamiō Yusuro kohô ahtiro niika, dehro niisirigō ahtio yüre niimitikō niise wākūsetise buākati yürema. Tehêgü kohôre serñadio nüükōwüma. Mamiō dehro niikūrîkō marî pahôkomeō yü nî serñaka ahtiro nî wehêrowōma:

Marñekü dehsey João Moura, marî ñekō Wahri dihputiro kura kōre nüümō tikūpü miipü. Niikā nüümü kohô ahkawerā tüôhōparā küü, naã ahkaweregore küü pahâpesere tüôparā,

tehêrã niĩkã nüümũ küüre numiĩta kahrã heâparã. Tehêgũ küũ deseâgũ ahte wirâporã naã ûkûsere masĩkûpũ. Ahtiro marĩ ñekûmi, wahri dihputiro küũ numiã tahâka behêroma. Nümõ marĩgũ nûkûsiagûma. Ahtiõ marĩ ñekõ niãkorema dihíkorema nümõtípũ kohõ wãmetipo “Seêrã”. Küũ marĩ ñekûta mahta wahâpeânu heâkapũ. Tehôgo marĩ pahkõmeõ wiĩrõ Améliako kohõre nûrõpo, kohõ merã marĩpokomeõ mahsâpoma. Tehêgo ahte wiĩrã porã numiã dahrasere dahârabuêpo. Ahte niĩrõkãse ümûkori mahsã numiã naã masĩsere, tûhõ, dahrabuêkûpo. Ahte masĩgoma marĩpakûmire kohõre numiã ñebohõso numiã dahreparã. Yusuro-2025.

Tehêgo yũ pahkomeõ, ahte ümûkori mahsã yehêpere masĩgõ niĩkûwõ. Ahtiro niĩrã parãmerã niĩkarã niĩ müsã yũ porã niĩkûwõ. Tehgõ ahtio yûmamiõ Yusuro (Elza), ahte yũ buêsere serĩñakãre ahtiro ûkûseti kûwõko marĩ pakomeõ niĩwõ ahte.

Yũ mamiõ ahtere kohõ pahkomeõ, werekere, ahpeyeta ahta yûkaümi küũ ûkûsere, küüme ûkûre tüökere, masĩgõta niĩwõta ahte ümûkori porã , üsa Wahri dihputiro porã naã ûkûsetisereta.

Tehro yũ buêse yũ woâke pûâturi kãhse ûkûsetise niĩrõsa ahte ümüã naã ûkûsetise turikãse, numiã porã numiãma naã ûkûseti naã numiã, kohõ numiõ koya pahtire ayâmesüödûpo ûkûsetise.

PAMÛSERE TURIKÃSE BUÊ MIÏWÃKÕKÃRÃ

Ahtore noã pamûse kãhsere, yûdüporo arã pehsã ahte ahko ñiĩrĩma pohteri buêsiãrã dehrope serĩña wohâparinã, niĩgûma.

Pahpera turi naã wohâkere sewekûgũ, pañâkãgûma bohkawü yũ buêsere dühporopüre arã pehkãsa woâkere.

Niĩkãpûri pañakãgũ, bohôkawü. Ahte pehru wehsekãre naã ûkûsere woâkere. Naã pehkãsa, ñaãsiãdisiã, serĩñasiã, ahtirota niĩsĩrĩrã wêhsama naã niĩ wãkûsere wohâkerema.

Niĩkãturi arĩ P. Alcionilo Bruzzi Alves da Silva Ahtituri, ahti pahíã naã buêriwe pahãkawi sãhânûgũ küũ buêgûma dehro marĩ niĩsetisere woâkere bohôkawü.

Küü buêsiâkere wohâgü naã pehkâsã ye merâma ahtiro wâme wôhokü niîwĩ, “A Civilização Indígena do Uaupés”, SP- 196. Pe. Alcionilio Brüzzi Alves da Silva S.D.B.

Tihturire ahté yü buê, sêrĩña dihísiâsere yü wohâsere. Kükêrã küü ñasiâkere, dehro pehru wehêse tihísere, dihíse kaĩ merã naã wehêsetisere, pehru wâmetisere, siĩrĩse nũmũrĩ kâhsere kâhsere, tihí tuhri dehkore wohâkü niîwi. Siĩrĩse h) bebidas

Ahte pehru dahâsea naã pihísusere, ahte Lingua Geral merã pihísuno caxiri, tehrã arã pohterikâra pehê pehru niîsetise wehêma dehropema niĩgüma wihâkü niîwĩta küü wâküse merã “pêru baxsase”. Ahtiro pehêkâsa ye merâma woakü niîwi ahtiro. Bahsaperâtirã siĩrĩse merã dihâkü wehêma niĩsere wohâkü niîwĩ. Ahte pehru marĩpema ahte cerveja marĩ siĩrĩse wehêrohô niĩrôwe. Meôta üêse, ñase tohóri üêsâse p.224. Tehêta niĩ siĩrĩse kiâkã wehêseta. Añurôo siĩrĩsãpeodiose, mehkã niîsetise wawüta anũrô ihípitise, purô niãse wawü naã ãrũko merã naã piomôrekã. Ñokârêta pehêkame wiātu piosã, pehru hãurêkerãre pehê wehêmata, ahte ñamũ merã ahpeye pehê yuküdũka merã wehêmata.p.225.

Ahto küü wâküsere woagü. Ahte pehru wehêsere, tohê aphpepese wehêrohô, tühôñase merã wohâkâkü niîwĩ yü tühôña kahâre.

Ahtiro pehrure tohê wahâro siĩrĩpero wehro. Tühôñanũkôro marĩrôta, marĩ ümũkori mahsa, pamũrĩ mahsa, ühtãpirô porã mahsa. Dehro niîsetiro merã pehru siĩrĩtina arã pohtirikâra mahsakurari niĩrô marĩrô merã.

Ahte ñahâta, buêdionũkôta, dihíküse pehru wâmetisereta, sêrĩña sãpĩkũta. Tihítapüma naã ahte dahsea ye merã naã pehrure naã wâmeyekã tühôgüta wohâro ühsa niĩ wohâkü niîwĩta ahtiro niĩ wohâdiakkü niîwĩta:

1º - Ya'rákê - ahte hãũgã buhûti wihâkãña kihí wuêke marã, ñamôrêdüpo müãwã, arãko duãke merã. Tehrã payri bihperipã dihípa merã, nuã ahsibususe buhí duhúdüpowãma. Behêro tonta añusa niĩrãma pohô siĩrĩwãma. 2º- Tu-as'békê. Ahtekerã pehru hãũgã ñohôka merã ñasãbedüpoke, behro ãrũko merã piomôrêke añurô pamüse niãse wahse wahâto nirĩrã pehrutüre hohô pũrĩ merã moãdüwãma. Ihítiã nũmũ behro yürükãña tehê pehrure pohôtarã, siĩrĩñarãma, tehê pehru añurô niãse niĩkã

ñarâma niîwâta wăx-tî wuâpî ahti pehru yuküsüre niîwâta. Pehrutü ohô pûrî merâ moâkûwâ tihî pehrutüre.⁶ 3°- Doxké dôxpoase. Ahteâ naâ pûrô hêõpeo, añurô merâ naâ pahâkase nûmûrî pehru sãmûrâtirâ wehêse. Ahteâ ürê naâ dohâ, dohkê, ahtê hoôka merâ naâ yaguê naâ yadûpohkê. Ahtema numiâ dihâkû ñanûrû, ürêrê naâta dohke, naâtata ñasabe dûhpo, naâta yadûpo wehse niîwû ahteâ. Niîrîbükürâ numiâ diâkû kâima yaguwâta ahtê hoôkare tehê sihtire môrêdûporâtirâta, ihtiâ nûmû behro arûko merâ morê dûhpo pamûkâ wehêwâta. Ahtê ihtiâse pehru añuse pamûse niâse niîse, naâ añurô wehêma siîrâ naâ wehêse. Ahtoreta niîwâta arî kûmu kûû bahsese puhtipeo büroke niîrô niâse wahâ niîwâ. 4° - Pêru kaxtisê. Ahtêa pehru niîkâ nûmû dûhporo wehêkeo, ahte ñokâ merâ piohô môrê ahpadûpoke, arûko merâ piohô môrêtiwâ ahtema. Ahteâ kahtise pehruâ bohorediâkâ behêro siîrînûka, mûîpû kûû dahâtero wahâkâ pehêtiâtawû, noâ wêõpari puhtipesirâ puhtipedihî niîkâwâ, ahperâ naâ dihîrota bahsapedi niîkâwâ. Naâ tohê wehêsetise niîrô wewû. 5°- Duxtú-kó. Ahtêa naâ ñamû merâ naâ pehru wehêse. Ñamû naâ dohâkere pamôga merâ dohke, behro ñokâ kâhâro ahko piohô môrê moôredûpowâma pamûâto niîrâma ahtema p.226.

Ñatimûsa, kûû pohôtêõrô buê ñakusiâkû niîgû wehêsapîkû. Dehro pehru wãmtisere serîña wohâmisiagû.

Ahtirô naâ pehkâse buêsia woâketama, ahperâ buêrâma kûû wohâkere, ahtiro niîsama, arâ pohtirikâra, ahtere siîrîsama, naâ, kûû wãhtî wuâkere siîrima tûhê masîtirâ tohâsama niîse wãkûsetirâ tohâkârâ niîwâma.

Tehêgûta yûma, niîtisato, ahtiro meêta niîsa niîgûma. Ahte pamûse kâsere pehru pihsusere, tohê naâ wehpese meêta niîrô wehêsa niîgûma. Ahti pehru pahtikâsere werediokûrô ûâsa niîgûma dehrope werero ûâmimito niîse parî pehâkati.

⁶ Patricia Vasconcelos narrou-se que, certa ocasião em S. Luzia, (rio Papuri) achava -se um velho muito fraco deitado na sua rede próxima cocho de tu sabekê. Pode, da sua rede, ouvir o barulho de Wăx-tî que rasgava a folha de bananeira e, banhava -se no liquido e dele bebebria. Chamou, então seu neto e disse: - “meu neto, joga essa bebida fora; eu ouvi Wăx-tî tomar banho dentro dela”.

Naã pehêkâsa wehêre siĩrĩ merã werediokũ mahâsitikerema. Ahtiro niĩsiĩrã wehêmipã niĩgũma ahte numiõ kohô tũhõnase, arĩ ùmũ kũũ wākũsetise, niĩ wākũkãti yũũ pehâma ahtê kũũ wohâkere ñagũma.

Behrota arĩ Yazys Jurgis Bêksta P. Casimiro, SDB- Maloca Tukano- Dessana e seu Simbolismo-1984, pehru samũrãrê wahtiãrika kãhse wohâkũ niĩwĩ. P

Ahpĩ G. Reichel – Dalmotoff-1969- Amoyese kãhsere woâkũ niĩta, ahte nũrĩnapũ siãgũ kũũ woâkũkũ niĩwĩta.

Arã ahperãta ahte yũ buêsere ahtiro wehêmana niĩsere woâsiakãra niĩwãta, dehro naã ñakere ahtiro niĩsetima woâtekũkãra niĩwa.

Ahtio Chernella, Janet M. Os cultivares de mandioca na área do Uaupés (Tukano). In: Ribeiro, D. (Ed.). Suma Etnológica Brasileira. Petrópolis: Vozes Vol. 1. 2ed. 1987. Disponível em

Arĩta Cabalzar, Aloisio et al. In: Cabalzar, Aluísio. (org.). Peixe e Gente no alto Rio Tiquié. São Paulo: Instituto Socioambiental, 2005. p. 306-320. Behêrota woâkũ niĩwĩta arĩta CABALZAR, Aloísio. Peixe e Gente no Alto Rio Tiquié: conhecimentos tukano e tuyuka, ictiologia, etnologia [Org. Aloísio Cabalzar; pesquisa ictiológica Flávio C. T. Lima; ilustrações Mauro C. Lopes]. São Paulo: Instituto Socioambiental. 2005.

França, Lorena kerã ahte bahse, kahâtisetisere, naã ahkoñirĩma kahãrã dahrasetsere buêko niĩwõ. Ate pehêkâsa yehê merãma ahtiro niĩse woâko niĩwõ- Comer e viver: sistema alimentar indígena do rio Negro/ Lorena França; orientador, José Antônio Kelly Luciani, coorientador, Ester Jean Langdon, 2023. 440 p.

Behrota, ahpero dohêke wãmakãtita. Ahpero wākũsetirota, ahtokãtero kãrãpema, arãma pamũrĩ mahsa, arã ütãpirõ põrã, ahte naã antropologia niĩsere buêrama, wākũsetise woãmiparina niĩgũ arã naã woâkerete.

Ari Rivelino ahti Sararó Bubera Porã kurakũ, ahte dũhro mahsã kurari buãnũka, mahsã buãnũũkãsere buêkũ niĩwĩ. Dehro pehro siĩrĩse nũmũrĩre naã tuãse, ahte Sararó Bubera Porã naã ùkũsetise, ahte pamũrĩ wihĩseri, pamũrĩ yukũsũ, pamũrĩ wihĩseri kãhsere bu:êkũ niĩwĩ- Dehro niĩkãro merã ahto kãrã pohtirãrã (deseã porã) kihti wahãtero makaãrĩ niĩsetise. Buêkere woâkũ niĩwĩ. Aphpo ahte pehêkã yehê merãma-**Formação e transformação de coletivos indígenas no noroeste amazônico: do mito à sociologia das comunidades 202).**

Arĩ João Paulo Barreto, dahsei makũ ahte ahti uhpũ pahti kãhsere, tũõña nũũkõ woâkũ niĩwĩta. Ahte ***Kumuã na kahtiroti-ukuse: uma “teoria” sobre o corpo e o conhecimento-prático dos especialistas indígenas do Alto Rio Negro-2021.*** Ahte uhpũ ahpo nũũkõsere

miŵwākō nüükōkü niŵwita ahtoma. Ahti pahti kahrã naã kahtisetire, heriporãti uhpüti nüükāsere.

Dago Suegü ahte **Forma e conteúdo do bahsese yepamahsã (tukano). fragmentos do espaço di'ta/nuhku-2016**, buêkü niŵwi arĩkera, arã dihta wiserkāsere, dihta niisetisere, dehro dihta ahponükōsere, dehro aahti dihtare behêse wehêsetisere, tihí dihtá nukûka niisetise kihtitire miŵwākōkü niŵwĩ.

Gabriel Aküto ahte **Bahsamori** O tempo, as estações e as etiquetas sociais dos Yepamahsã (Tukano)-2016, buêkü niŵwĩ. Tehgü naã dahseã porã ahte puêküri ahte uhipi mahsã kahsere. Apeye naã pehru samürã pohōsare woâkü niŵwĩ. Ahte yuüdûka pohōpese, waikürã pohōpese, wahí pohōpese, yānūmūrĩre naã pohōpese ahte samūsetisere woâkü niŵwĩ.

Justino Bühpo ahte A festa das frutas uma abordagem antropológica das cerimônias rituais entre os Utāpinopona (Tuyuka) do alto rio Negro-2021, naã ahkó ñiĩrĩma kahrã na pehru siĩriĩ ũkūsetisere, ahte yukūdûka pohōse nūmūrĩre, dehro naã samūsetisere, naã pohāsarã ũkūsere, dehro naã bahsari wihĩre naã baseahponükōsere woâkü niŵwĩ. Aephyeta dehro numiã naã niisetise, dehro naã kahtisetise, naã dahrase pahtikāsere buipeokü niŵwĩ.

Arĩ Silvio Bará ahte **O peixe sobre beiju é o leite e a espuma de buiuiu**. Uma reflexividade antropológica indígena sobre a gestão cosmopolítica tukano no Alto Rio Negro-2023, niĩ woâkü niŵwĩ. Heriporã basese kāsere, wiĩmārã baseahkasere. Ahti tüõnadise kumūrõ, ahte yukü mahsã kihtire, arĩ basebo dükü mahsü kihtiri, ahte wehse kāsere, dehro kohô numiõ dehro uhpütinûka hehâ wehsere ahte düküre ñanürüsere. Dühküre ñanürü dahrebasere.

Ahtere naã buêkere wehê wākügüma. Yükerema yü ümükori mahsü niĩrõre, arã naã yüpeñarã naã ũkūsetikere, ñakase nüükō wehêgüma, ahte üsa ümükori mahsã naã ũkūsetiserema. Ahtiro niĩrã wehêpa niĩgüma. Yü pohôtõro ahte masĩsere miĩtiro yüsa yükerã niĩ tüõña wehêgü naã ũküre tühô bahpati nũheáro yüsa niŵwü yüra. Tohõni niĩsa pamūseturikāsere miŵwākoma.

Arã kumuãs ümükori mahsã Isa merã woâkükerã niŵwã arĩ yü pahkü Diakuru (Americo Castro Fernandes) yü mami Kissibi (Durvalino Moura Fernandes). Ahpĩ yūkaweregü Tolamãn Kenhĩri (Luiz Lana). Tõrãmu Bayaru (Wenceslau S.). Wohākārã niŵwã ahte üsã ümükori mahsa dehro buānükāke dehro nukāke kihtire, wiĩrã porã niisetisere.

PAMŪRĪ PAHTI KIHTI

Ahte pamūse pahtikāhse ūkūrā, ūsā ūmūkori Mahsa, dehrope ahte pamūse ahpoho nūkō ūkūsstisere, ahte pamūrī pahti, dihkūse pahtire dūhkawa nūūkōseti naā aphodio nūūkōsere nīrōsa ahtore.

Mahsā pamūse pahti kāse, dihkūse turi kāse naā ahti ūmūkore ahpodi tūñadisetisere, dehro naā kumuā wirā porā Wahri Dihputiro Porā, ahte basese merā dehrope pamūsere ūkūrā ahponūkōdio uhpūsādio dūposere ahte būkūrā turi kāse merā ahti pamūri pahtikāsere ūkūsere nīrōsa ahtore.

Ahtete dehro yū pahkūmi, yū ñekūmi naā ahti ūkūdi nañōrā, ahtiro nīisato: ahti niāri pahti, kauri pahti, mūkūrī pahti, piāri pahti. Ihípitiri pahti. Ahte nīisa pamūse mahsāporātise naā ūūsetikere.

Būkūrā Ūkūse

Ahtore ahte būkūrā ūkūse pamūse pahti kāsere, dehro nīsetiro merā yūū ñekūsūmūā, yūū pahkūmi, naā ūmūkori mahsa pamūse, dehro ūkūkeō nūkōdiōtise ūkūsere kioseitparina nīisere woā wākūkeseo dionorōsa ahtero.

Ūmūkori Mahsa Wahri Dihputiro Porā pamūrī pahtituri kāhse ūkūse dehro naā nūūkāropū naā miīwākōma kāhtike ahte mahsā pamūse.

Wāhkū nūūkōgūma, ahti pamūri pahti dohkesā nūūkō ūkūgūma, ahtere wehre bapakiodioro ūhsa nī wākūsetiro ahtere behsekedio wūma mahsā pamū dohtoāse, mahsā pamū buānūkāse.

Tehe nīisā marī Ūmūkori Mahsa Wahri Dihputiro Porā ūkūse nīwī. Mahsā pamūāti dūhporo nīpā ahpe pahti marī ūmūkori mahsa kahtiri pahti.

Ahtore, yūū wākūsetisere. Ahte pamūse kihti werērā pahrā mahsakuri kārā, naā tūoñarō pōhtōrō kihtiwere arā pehkānsa wohātakārā nīwā.

Tehgū, yūū tūhō ñakaseo nūkōkārema, ahte pamūse kāse ūkūkarema surita wiō nīiwuma. Dihsepe nīrā pamūse pihsu wāmeye diosetisarina, ahte pamūri pahtikāsere nīīgūma.

Yūū buēse kārā pamūse, pehru pamūse, pehru pahtipū pamūse woāseti dūpororema. Ahte yūre tuōnūrōkāti yūre.

Ahte puâtire pamûse kâhsere tüôña serîñã peodiogüma. Ahte mahsã pamûse üsã Ümûkori mahsa nüükâma diahâtiro, mahsã pamûrî yuküsü kahse merã bahâpakiodio yapadiô nüükô noôrôsa ahtore.

Kahtiri wahatoro

Ahtiro nüükâse ahte niîrôkâse ûkûse, pamûse pahti kâse merã bahâpatise, kahtiri wahâtiro, mahsã dohtoâri wahatoro, mahsã puhtiri wahatoro, niîsa niîkûwî yû pahkümi. Niîsata ahte pamûse siîrîse ûkûse merãta ahti waharo niîsa niîwîta, kumuãrî wahatoro, bahsamôrî wahatoro. Maãsori wahatoro niîsã niîkûwîta.

Ahte pamûse wahatiãrî wahatoro pahti kâhsere ûkû wãme peogüta niîsa niîkûwîta. Ahte kohô numiô pahti kâhsere wahârita, kohô numiô uhpûko dahâri kahse wahâri niîrô wehêsato niîkûwî. Ahtere bahâpadio noôrôsa ahto dohâkare.

Dohôtoari mahsã Wahatoro

Üsã Ümûkori Mahsã, pamûse nüükârô ûkû madiârã, bükürã turi kâhsere ûkûse, naã yawa, kumã, baya ûkûrî mahsã herisãpeodio niîtisetikere.

Ahtokâterorema kumuã ûkû wãkûnûrûrãno dihsere. Ahti üsã ümûkori mahsã Wahri diputiro porã. Ahti wahatorore kahtiri pahti niî amesüo duhpo wehrãma ahti ohô.

Ümûkori Mahsã, ahti Ümûko Wiôda, Üsekotôda, ahte dahri merã ahti **Dohôtoari Wahatoro** Dohôtoari mahsã Wahatoro dohôtôasã hehã ahti ümûko pahtire mäsãtiârã diîrã dohôtôa wiânükârã arã ümûkori mahsa, bautiri mahsa pahtikãra.

Ümûkori Mahsã, wahri dihputiro porã, ahte bükürã turikâse ûkusere, ahhte pehru siîrîse nûmûrîre, pahtu bahânañodirã, porãrê kihtiwererã. Ahti pahtipû saãnu heã, uhpüti nuûheãrãma.

Ahtiro ûkûse tihîkûwã niîkûwî yû pahkümi Diakuru. Niîgüma ahtiro ûksetikûwîma kahâtigüpü küü wehrekere, yüü Diakara tühôñarî dahâpü puhpipeâkere herisãke diôgüti ahtore:

Ahte mahsã pamûse ûkûrã, marî wahri dihputiro porãma makû, ahtiro niîkûwîkû arî müü ñekümi Kissibi. Ümûkori mahsã dohtoari mahsã, dohtoari wahro wiâpeakarã. Wirã ye merãma Ümûsî Pahtoro pahti niîrã. Arã ümûkori mahsã, Abe, Deyubari Goãmu, Baaribo, Buhsari Goãmu, Wanani Goãmu, Amó ahpeo

Yugupó. Arã niĩsã dohôtôari mahsã, basese kãhse merã ütã mahsa wiiserikãra. (Diakuru kahtigü küü weopeoke).

Arã pehkãsa marĩ niĩsetise buêwãkorãma, naã tũnasere ñasetisere woãkãrã. Ahtiro tũnase, wãkũse marĩrã niĩsetirã niĩtüsama arã pohtirikarã niĩrõ merã buêsiâtüsakãrã niĩwã.

Naã ùkũse merã ahte “pamũse” kãhsere woasiakarã niĩwã. Ahte marĩ pohteripü, kihti tũosia, marĩ wehsetise wehkusia wehrã. Pehã wiopehsa, niĩrõkãse arã ahtiro buãkarã niãparã pohterikarã ahto niĩrã woatekũkã wehtenũkũkarã niĩwã.

Towekãta yü pakumi Diakuru arĩ yü mami merã niĩkõ pekãsõ wirã ümũkori mahsa yere buêsego merã puâturi wirã dihputiro porã kahti ùkũ niĩsetisere woakũkara.

Niĩka nũnũ yü pahkümi yü merã ùkũ nañogũ, dehro niĩro merã ahtio Dominiqui merã ahte marĩ yã kurã kãsere koõ merã woari niĩwũ. Yüü tuhnikã ahtiro niĩ yütiwĩ:

Marĩ ümũkori mahsa wahri dihputiro porã, wirã niĩmirãta mekã ùkũsetise keowü marĩta niĩwĩ. Kohõpeã puã kura kãrã merã woãtako niĩwõ niĩwĩ. Arã Wari Diputiro Pora nũrĩñakãrã merã. Ahperã kërõriporã merã. Kohre suriakũkãrã niĩwãma makü. Tehgü marĩ wirã Whari Dihputiro Porã yakura kãhsere wehrewü kohre. Ahtiro niĩpãto niĩ aphto nüũko diosirĩgü wêhmiwũ behropü uhsã porã suriãbosama niĩgü. (Diakuru kahtigü küü wereke niĩ).

Tehgüma yü pahkümi, yümami ahte kihti nüakãkere werekũkü niĩwĩ, ahti Ümürĩ ñekü baurêke, wioã mahsa porã naã wahropü dohtoã wiake kihti, arã ümürĩ mahsa naã bahsi amewêke kihti, arã niĩkãmũka (Abe, Dehsubari goãmu, Bahsebo, Wanani goãmu, Amo, yugupo) naã wiõ mahsa kihti. Ahte pamürĩ mahsa naã “pamürĩ yuküsiru” merã ahtike kihti merã pehõnũkõkü niĩwĩ tihĩ turire.

Ahpe turi wokü woãkü niĩwĩta arã yõkõã puero kihtire, mirã porã kihi, pohse nũmürĩ, pohsrã naã pohse werese, ahpeye kihti merã peonũkõkü niĩwĩ tihi turima.

Ahte buêse kãhsere merã, dehrope ahpo nükorõ üãmitito, niĩ wãkũketiro merã ahte “pamũse” kãhse ùkũseti wehse turikãrõ wãkü tũñawũ.

Ahte yü wãkũse, tũnase, dühporo kãhse, bükürãturi ùkũse merã, dehro niĩrã ahte pamũse ùkũsetikũparina niĩ yü bahsita sêrĩñama, ùba! Tüowüba yüpakümi Diakuru kü ahte kihti ùkũnaño müãka wiĩma niĩ wãküwüma.

Ahpeye ũkũseta aahte pamũrĩ yukũsũ, naã mahsa pamũpũ naã ũkũsereta ahte mahsa pamũse kahse merã. Dehrope niĩtima ahte mahsa paamũsepeã, naã bũkũrã turikãse merã naã ũkũ ñãã poõtõ nũkõ amesũõdiose.

Pamũrĩ Yukũsũ

Ũsã ũmũkori mahsa pamũseturi kãhsere ũkũrãtirã, kihti nũkãkaropũ miĩtirãta, ahtopeta nũkãwũta marĩ ũmkori mahsama niĩsetirãno niĩwũ ũsãta. Tehgũ ahte ũkũse, kihti merã diãkũ amesũonũkãwũto niĩgũ. Ahtiro nũkãpã:

Dũporopũre marĩ mahsã niãhãrã, wahtere, arĩ ũmũkori ñekũ kũũ wiõ mũrõrõ merã puhtipeobũrogũ niĩpũ: niĩpũ niĩkãrõrẽ mũhsã wai dohpetiarãsa mũsã ahti pahtikarã niĩpũ. Arã ũmũkori mahsã niĩrãpũ pamũatidũporore nũkũmuãti kuũparã arã: pehtã, kuhtipã, bũhpũã, aña, bohsoã, buhã, semeã, ñama, wekũã, yawa, wauã, emõã, sêi, merẽsĩã, wekoã, dehseã, maã, ũrẽmiriã, kãĩã, ahperã ahti pahtikãrã suriãte nũkãparã niĩwĩ (Diakuru kahtigũ kũũ weopeoke).

Tehgũ kũũ Ũmũkori Ñekũ ñapũne ñagũpeã ahtiro niĩ tũõña niĩkãpũ.

Tohõ wabusaba niĩgũma, ahtio yũkabio merã arã dohãtoari mahsare buõrewũ yũã niĩ tũhõñu hehãgũma niĩpũ- ũmũkori ñekũ. ũba niĩpũ yũta buãrẽkãti, ahtiro baũtidiãro ũhãtisa, meõ masã buhũreonũkõrõ yũãsa niĩ ahte masã pamusere ahponũkõpũ. Naã ahãma butiãka ahpogũti niĩ wãkũseti niĩkãpũ. (Diakuru kahtigũ kũũ weopeoke).

Arĩ masãmi Buhsari goãmu, arã ũmũkori mahsã naã waikurã numiã merã numiãtika naã kahtibutigũma.

Dehro wehẽ mahsã ahponũkõro yũmitito niĩgũma Ũmũkori Ñekũ tihro ahpeti pahtipema mahsã buẽati pahtire ahpotenũkoãtere serĩñagũ heãpũ.

Ũmũkori Ñekũ, kiotapũ, tehgũtama arĩ Buhsari Goãmu, mahsã pamũateri ũkũgũti, noõpe nũũkãgũsari niĩ serĩñagũ heãpũ.

Niĩtaporo itiã wahãto Ũmũkori Ñekũ bahsepũ arã pamũrãsama niĩ ahpoke ahte baseriko wahãtoripũ:

Ahte wahri niĩpa- niĩkã wahtoro, marĩ yeê merã “ümüsĩ koasoro”. Arã ümükori mahsa pahti dihítirã diákũ pamüräsma niĩ baseriko ahpoka. Ahpe wahâtoro niĩpa, ahti “Yêba Koasoro”. diĩrosã ahpo nüükõka dihrisãpeodioka wahâtoro. Ahpe wahâtro Misĩpe Tõpa mahsa kahtirida ri ahti wahâtoropü ahti niĩpã. Ahte niĩpa niĩwĩ yuü pahkü, ümüsĩ kohâtoro. Ahtere wahri ahponükõtüpü. Ahti wahâri ahpotagüma pamüêtere ahpokediôpĩ niĩwĩ. (Diakuru kahtigü küü weopeoke).

Ahte ahponükõ pehõtahã wehêpeoka behropüma ahte mahsã pamüâtere ahponükõ püma. Ahtiro nüükã diâtisato niĩküwĩ yüü pahkümi.

Pamürĩ Gobe

Küü Ümükori Ñekũ, ahti pamürĩ pahtire ahponükõta. Ñakasa nüköpĩta. Noã ahti pamürĩ yuküsere, ñanürüãkü, noã pamürĩ yuküsüre müäsãrã, niĩ tihíwüre miĩ ñanürĩ müütãkü, niĩ pamürĩ wiĩseri niĩtore ahpo müütãküre arĩ Buhsari Goãmu.

Ahtere ahpopeota, pamõ puero⁷ dühporo ahti pamürĩ yuküsüre ahponükãpü. Pehota guüma arĩ Buhsari Goãmü niĩpü.

Buhsari Goãmü, naã müüka bihrã merã nerẽnu, behsegüsamũ niĩpü. Arãta wahräsama niĩ behserãsa müüsã niĩpü. Dehro niĩrĩsutiro dohkesã nüka pamürĩ würe buãpa wiapa müâtiãhãre niĩ ahponükõña niĩpü. Ahtiro niĩka tühögüma küü ahkawerã merã üküta wai mahsã suhtirore behseparã. (Diakuru kahtigü küü weopeoke).

Ahtere ükügũ niĩküwĩ makü ahte üküse pehti wehêto ahte üküse makü niĩküwi. Niĩsata küü besekeeta:

Naã wiãpahti dühporo, ahte ümükori pahti kãhse wahrire base uhpü amesüodiopĩ. Ahtoreta Ümükori Mahsã Wahri Dihputiro Porã, pamürĩ yuküsüre, ahtiro ahpopãta. Ahtiro waãmeye sahtipata, ahtiro uhpüsã nüükõpana. Ahti pamürĩ yuküsü, ahti

⁷ Ahti purero, niĩsa ahtokãterore diã omẽ buênükã heãse, naã o *ümttri Masã ümĩ pahtoro naã müânũka heãkaro, pamüãrãtirã ahti dihta mahsã dohõ nükarãtirã. Ahtere ahti turhri niĩsa yüü pahkümi Diakuru* (Américo Castro Fernandes) e *Kisibi* (Dorvalino Moura Fernandes) (*op. cit.* • pp. 163-188).

pamürĩ pirõ. Ahte basese ùkũsetise merã, arã kumuã, ùkũrã ahti
 pamürĩ yúküsü, ahti pamürĩ pirõ. Naãta niĩsama numiõ porã
 numiãre pahti ahpose, wiĩmarã pahti sumũda kahtise ahpose
 niĩsa niĩkũwĩ yu pahkümi. - Diakurumi küũ kahâtigü küũ
 wereke.

Ahe pehâturi kãhse niĩsa, pamũsere ùkũwãkõse, ahtokãterorema ümü kahtirada ùkũse
 niĩsa niĩwĩ. Niĩsata niĩwĩ ahtiõ kohõ numiõ ùkũsetirota.

Ahte pũhâturi kahãse amesüõ nũkã heãroma naã kumuã, numiã tüõñarĩ mahsa numiã
 naã dohrenükõse, pehrutü pahârüpüre ahte kaĩpüre, ahte pehru hãgãpüre, ahte ñokãpüre, ahte
 arükopüre naã pamũsãsema.

Dehro niĩrõkãsere pamũsere ùkũseti madiâtina, sehêrĩña ùkũ ahpodiokere wehre
 wohãdianorõsa, ahtoma.

PAMÜSE NIÄRÖSÄ KAUSÄSE DAHRI

-Ümüko Wiöda, Üsekotöda -

Dihputiro porä naä üküse merä ahponükö kâroma woâke

Ahpehero wewäkökati, yü pahkomahkü pahí Bühpo, Justino niŵwĩ yüre - Semu müü ümükori mahsä ye kähse üküğüwe yühâ niŵwümüâ. dehregü wiŵrâ naä pamüse turikâse wâmepeorä naä ükükere miŵwâkonükoña müâ küü niŵkekerema. Ahtiro niŵka tühögü ahpero wâküsetise buâkâkatita.

Tehgüma ahte pamüse kähse yü buêserema, ahponükogütima, arĩ yü mami kumu kissibire tuânukaheâ wehro ühsa küüta niŵmi yü mami masamami, dehro yüsâ pahkümi Diäkuru küü üküsetikere tüönükâkü niŵmi küüre serĩña ahkasüönükö yühâsa niŵwüma.

Yü tuhni wâküsetigüma, küü yü pahkümi Ypi Tüñarĩ kumu Diäkuru, yü mamire wehôteopĩ niŵgüma dehro niŵbutiâparito marĩ ümükori mahsa üküsema yü niŵkâma.

Ahte yü pamüse, küü ümü pehru sihtirire puhtipeosere omêda yü niŵsere, numiö kohö kâĩ yahâguesereta yü üsekoda niŵsere, dehro niŵsetiro me'râ, ahti ümüko omê pahti, üseko pahti niärĩ pahti dahrenüko ahsipo düpoparinä niŵkâma.

Niŵhâ Diakara ahtiropetä niŵsato marĩ ñeküsümüâ naä üküsetikaro niŵkâma, *Ümüko Wiöda*, niŵsa niŵwĩ ümüâ kumuâ naä üküörö. Naä numiâ ya turikarö, naä numiâ kahtirida niŵgüpea *Üsekotöda* niŵwĩkü marĩ pahkü kahtigü marĩkâ niŵwüma.

Ahte yü Omêda, Üsekoda niŵsepeâ marĩ uhpü ahponükösepe basese üküsetise wehrohö niŵseti. Naä yü ñeküsümüâ yaiwa, kumuâ, baya naä basese urotisepeâma.

Ahtiro ohkarä niŵwâna niŵwüma: *Ümüko Wiöda*⁸, *Üsekotöda* niŵsa naä ümükori mahsa üküse merâma. ahtere ahponükö amesüödia norösama.

⁸ Ümüko Wiöda- Kumuâ naä kahtirida, üküsetirida, kumuârida. Ahti ümüko dihtara pahtipü niŵrâ. Wiö mahsa, hori mahsa, niarĩ mahsa, uhpĩ mahsa. Ümüko Wiöda niŵsata behro naä ümükori mahsä ahti pahti ahtirä naä dohkewehti nüka naä ahtikada- Diakru küü üküsetike

Yü basese yü pahkü küü werekere, tühôña kasionükô ahte yü ûkûse merã, ahte niĩsato ahte **Ûmûko Wiõda** ùmüã kahtirida, ahte **Ûsekotõda** numiã tühôna kahtisãrîda.

Ûmûko Wiõda, Ûsekotõda ahtiro ûkûsetikãrã pahrami Diakara niĩsa yü niĩsetiro mehrã ahposã uhpü amesüôdiagüti.

Ahtiro niĩkü pahrami niĩrõre, ahte ùmüã naã kahtisetise, basese naã ûkûsetisere, dehro niĩsetiro mehrã **Ûmûko Wiõda**, niĩparina, dehro ohrã tohõ ohparinama.

Naã niĩrõkãse baserã, ahti **Ûmûko Wiõda** pü dohkeweti heânü heã dihsama niĩkã tüokûwü niĩwîta yü mami Kissibi kumu Durvalino. Kumuã бүкүрәтури kahse basese ûkûrã ahtirope niĩsa.

Basese niĩpetise kãse niĩrõkãse ûkûrã **Ûmûko Wiõda**, kahtiri mürõñokãda niĩrõ wehsa, tehro ahti ùmûko pahti mürõ wiõda, ahti gaapi mürõda bahpatisa ahte pehru sîrîsekãse ûksetikama niĩwî. Ahte müü õmẽda niĩsepea naã kihti wehrerã na ûkûse niĩsa niĩwî.

Ahtorete ahti **Ûmûko Wiõda** niĩsa niĩ, niĩsa ahtidahta **Ûmûko gaapida**, ahtida **Ûmûko Mürõda** ahtidare niĩsa niĩrõkãse dahri pamüse kãhse merã kãhãse, ùmü kumu kahtirida, niĩwî arĩ yümami Tarõmü (Nazareno).

Tehgüta niĩwîta, numiõ tüñarĩ mahso kohõ uhpükoda, kohõ kahtirida ûkûrãta ahtirope niĩpã niĩwî. Kohõ **Ûsekotõda**, niĩsa niĩwî. Ahtida niĩsa niĩwî, kohõ tüñarîda, kohõ kahtiri wahtorokãda heri porã basenõko niĩsamo niĩwî.

Ahtedari **Ûsekotõda, Urotõda** ahtida **Ubiritõda**. ahtehê itiãdari niĩsa numiõ kohõ tüñagono urotiro, heoperisiti kohõ dahrsekãse pahti kãhse ahti **Ûsekotõda** uhpütinükã nüheã niĩseti wegono niĩsamo niĩwî. Ûsekoda pehã, ahpeturi kahrõpe kumu küü ûkûse basesetise niĩsa niĩwî numiõ tüõña kahtise dariniĩsa., tehêgo ahtedari dohõkesã nuhêa diĩsamo pamüse wehêgoma.

Ahtere yü mami Kissibi kumu merã, amerĩ ûküdükayu tüõwü wehwe. Ahte yü buêsere woagü üsã yhá kura Wahri Dihputiro Porã yüsa ûküstirore ahtiro ahponükõ wehêke niĩrosa.

Ahtore ahte pamüse kãsere werenorõsa, dehro nukãkãkere, wãkûsere woãnorõsa, üsã ùmûkori mahsa wahri Dihputiro porã naã ahte Mahsã pamüsere, kãĩ pamüsere, pehru pamüre, pehru pahtipü pamüsere, dehrope ahkasodüpotina arĩ ùmü, küü orutise omẽ puhtipeodiose kuü kiosere. Tehê **Ûmûko wiõda** niĩrõkãse бүкүрә турикәse merã wãmẽpeodiosere.

Ahti ùmûko pahtire, dehro sãnukatito ahti **Ûmûko wiõda**, uhpü basesere miĩwãkõkãrẽ niĩsere bahãpakiodio wehê norõsa ahtore.

Ûsã ümûkori mahsa ahte basese turikãse ûkûrã arã aphe mahsã naã òmêda ahpeteroreta ômerô⁹ niisere

Ahtio numiô kohô tüoña ehôpeodio sãdûpohsere Naã pamüse wehêse tihise nüümûrîre naã tühôñadi wâkuseti üsekotôda merã heosãpeodiosere.

Ahte dahri niisa niirôkãse dahri niirô wehêsa. Tehrã ahte basese kãhse niirôkãse niirô wehêsa.

Kioro naã bükürã miã ahponüüko naã ûkûsekãse niirô wehêhsa, buikã pehêse kãhse bahâpatise niirô mehta wehêsa niîma. kahtirida pahtikãse dahri niirô wêhsa ahtedari **Kohôtôda, Yorotôda** ahtida **Ubiritôda**.

Ahtedari **Kohôtôda, Yorotôda** ahtida **Ubiritôda**, yü niise dahri niirôkãse dahri niirô wehêsato, ühsã ümûkori mahsã wahri Dihputiro Porã naã ûkûsetise dahri, ahte pamüse kãsere ûkûrã ahtirô niise dahri niisato ahti pahtire marî ahktokãtero wirã porã ahpe mahsã naã pihísura niiküwî ari yü pahkümi Diakuru.

Tehêgü ahtero, nõa ahte yü buêsere, dhro niisîrîgü ahte diãsase wãmêsetiparikü, niî wãkurãre. Ahtiro niisa niîgü wehê niisere, ahte niirôkãse bükürã ûkûse ahte kaî pamüsepü ahte pehru pamüsepü, dehêro ahte dahri ahte pehrutü pahtipüre, marî pahtipüre, tehêdari amêsüô mahsã porãti nüü heãsere werekasadiogüti ahtore.

Tehêro ahteo nüükã ahto nukãrosa ahte yü buêse pahtikãse ahte bükürã turikãse merã wehêre nüükadio nüükã norõsa.

Ahto niîma ahte ahte PAMÛSE ümü, numiô naã ûkûsetise, naã dahrsetise, naã wãkûsetise, naã tüñasetise. Ahte pamüse porãtisere naã püârã, ûkü pôhtô ahti pahti niisa pamûri pahti naã mahsã ahpodûpohsema.

⁹ Dahseã pohrã ahtiro niî woákara niîwã- Omerô, ahte pehêkãsa yehê merãma ahtiro ahpo nüükôkãra niîwã: (...como conceito, designa o poder do pensamento, da intuição e do propósito do especialista ta Tukano, a potência que habita e circula em seu corpo, que assim o conecta ao movimento do uni verso e de seus criadores. Essa potência é injetada na criança no ato de sua nomeação, tornando-a plena de vida e membro da comunidade cósmica. Omerô é a força que emana da “porta da boca” do especialista na sua ação sobre as coisas e o mundo, e na sua comunicação com as pessoas humanas e não humanas). Ahte naã pamûrî mahsa naã ûkûse merã ûkûta ahte pehêkãsa ye merãma ahtiro niisa niî wehêrekãra niîwama.

BÜKÜRĀTUIRI KĀHSE

Üsekõtōda, yoratōda, ubitōda

Ahte dahri niisa numiō uhpū duhtuāse, **üsekõtōda, yoratōda, ubitōda**, ahtedahri niisa Bükürā tuhrikäse baserā ahtiro wāmepeôsama. Ahtedari niisa numiō kohō pahtikäse niirō wehêsa niĩ naã ũkūse ahte itiāda.

Kohō numiō kahtiri woākāse dahri, kohō uhpūko dahri, ahte dahrita niirō wehêsa, kohō uhpū moātise dahri, kohō uhpū kause dahri, kohō uhpū mūkūse dahri niirō wehêsa.

Ahpero basese ũkūrāta, numiō wahādari, karāko wahādari, merēko wahādari, pühūkāko wahādari, kohō nimiō uhpū, uhūhti diō nūūkōsāse dahri niĩwesa ahte dahrita.

Basese behse wehēdiokarēta kohō numiō kahtirida, kohō ñemērōda, ahte dahri merā uhpūti diānūkāgo wehāsamo.

Ahtedarita niisa numiō kohō kahtiri mūrō ñopū, yāwe maādiātiro, ahti kohō kahtiri wahātoro pahtipū dohōkesāse dahri, kohō kahtiri kumūrōpū ñapehāheā ñasānu heāse dahri niirō wehêsa ahte bükürāturi kāhse merā ũkūkama.

Tehēgū ahtore kohō numiō kohō ahtedaari merā dahrasere, pamūse kāhse yū ũkūsere, dehro kohō uhpūti nūūka, ahti **üsekõtōda, yoratōda, ubitōda** ahtedari merāre kohō dehro dahrasetisere, yū dehro numiō bausetise hori yū wehê merā, were diāñodōsa ahtore.

Ahte pehrutūparū yērā dehro ahte **üsekõtōda, yoratōda, ubitōda**, noōkātero noō kohō ahtedari merā kohō amūkāpū eōpeo wahāra sāpeodiosere, kohō tüōñasetisere, kohō wākūsetisere, wehēsetisere hori wehêke merā ahtiro niĩsatoma kohō numiō duhtuāsetise, niĩ yū tüōkere müsā ñarāsa.

Ahtepe yū werekāre, tüōñaka baiorosa niĩwā küre, mühsā ñarāsa ahto dohōkare horisā, mahsātidio nūūkō yū wehêkere.

Ahtore bükürāturi kāhsere, ahtiro bükürā ũkūma hate **Pamūsē Pahtire, Numiō Uhpūti Nūkāhêa Üsekõtōda, Yoratōda, Ubiritōda**, ahtere uhpūsādionorōsa ahtere ahtere dehro ũkūseti mahsāti nūūkā hehā wehētina niĩ, niĩ yū sirīña weh:ékere niirōsa ahtore.

Bükürā turi kāhse niīgū, kumuā tūñarā ahti pahti ahtiro niĩsato, ahtiro ũkūseti kūūwīkū yūū pahkūmi Diakuru kumu. Ahte yūre tūñake puhpipeākere wohā horisāpeowūta.

Ahte basese merā kāhse niirōsato, tehro ũkūse diāsakurese niĩkārōsa, kūū yū pahkūmi kūū ũkūse yūre wehōpeogū kūū ũkūsetike wehêrohohō, yūsādiānorōsa ahte yū ũkūse.

Tehrã noã ahtere yû woâkere ahperãre añurõ, tüôñase wahârosa, ahperã tüñase mehkã tüñase buârosata.

Maã ahte yû tüôkere, aht yûpüre sãñasere, ahte müsãre wehêpegüti ahte yû buêse merã, müsã yûkawererãre, yû peñararẽ, ahpe mahsã kurari kãrãre. Arã pehêkãsa porãre, naãkererã naã buêsere anã ñahã pohôto nûkoãterema.

Ahte müsãra pohêpeogüti ahte üsã Ümükori Mahsa – Wahri Dihputiro Porã, yüsã üküse ahti pahtikasãre mĩne nuhehã üküsetisere ahte Ümüko Wiôda, ahti Üsekotôda, ahte dahri pamüse dahri, mehkã niñsetise miñtise dahri mahsãre sãnuheãro masãti nuûkãse dahrirema.

Naã dühporo kãrãpü, ahtiro ûküwãna makü, kumuã Ümükori Mahsa – Wahri Dihputiro Porã. Ahtiô numiô kohô tüñasetise turikãsere, naã yahã pahti wiâtise dahri.

Arĩ ümü küü ahte Ümüko Wiôda merã dehrõ puhtipeo bürose. Dehro dohêoresãse, dehro basesetise ahti ômêda merã.

Tehêre ahto dohêka müsãre ahti sãnûkãñama niñgüma yû üküse merã müsãre ahtiã müsãkerã ahte Ümüko Wiôda, ahti Üsekotôda, ahte dahãripü sãnûka nuheã, ahte wahãri mĩne nuheã yama. Ahte merãma.

NUMIÕ ÜSEKOTÕDA - PAMŪÂTÛRE EHÕSÂDIO ÑADÛPORIDA-

Ahtore dehro, noõpü nũkãbiãti pamũse/pehru wehsere, dehro numiõ uhpüti nũkãhêatiko, wehse piãnũkãgõ, Kihí behse duãse, Kihí koese, kihí Wüãse, kihí Woêse, Bihpese, Yõkã piosãse, Ütabuse Pehru Haũã peohse, Pehru hãũgã yaguese, Kaĩ piã doohse, Kaĩ yaguese, Pehru sihtiri ñamõrẽse, Pehru sihtiri ñasabedüpose, Pehru sihtiri sãkedüpose, Pehrutü mõadüpose. (nũã merã pütadüpose, Pehrutü yuküsü mõadüpose. (yuküduhka merã ñadüpose).

Üsekotōda numkiō pamūâtüre ehôsādio ñadūporida-Diakara-2025

Numiã naã kumuã buâkãpūta naã kahtiri wahtorore ahpokārã, duiri kūmūrō ñañēdūpohkāra, naã amōkare basekārã numiã niĩrã wehsama.

Tehrã dahrase amūkãri amōsākara niĩrã wehêsama. Tūñarĩ mahsã numiã, üsekotōda kãhrã niĩrã wehsamata, tehrã naã numiã naã ũkūsere, dahrasere üsekotōda merã bahâpatinũheārã wehsamana niĩ ũkũ heōpeodūposama kumuã arã numiãre.

Tehgũ ahto dohkare dehro numiã pehrure uhpūsãkeodiotina niĩ bahpakiodionorōsa, ahte pehru pihsuse noōpe wiatiserema, noōpe ahtisere, dehro pehru amesũo dūpohōsere.

Ahte hori merã dehro Numiō ahti pahtikō, ahpe pahtikō ahtiō Dihĩ Ñekō pahtipũ dehro dohōkesã nūkōtiko, kohō Dihĩ Ñekō üsekotōdapũ ahti pehrutüre ahti pamūrĩ pahti numiō ya pahâgara uhpūsã dūpohtiko pamūsere werenorōsa ahtore

Numiō kohō Pamütũ (pehrutũ) wehse nūmūrĩre, ahti kohō üsekotōda kohō basese pamüse tüōñasa parĩnũkãse toãsa niĩma.

Ahtiro tüōña nũheākãre ahtirũ pehrutũ ahte pehru añuse pamüse pamūtũ toãsa niĩma. Ahperota mahsã puhtiãtũ, kahtiri pahti wehêro wehê tüōña üsekotōdiosamo. Ahtiro niĩsa numiã pahti niĩsama.

Ahte bahsese duhtuãse kiogo, kohō numiō kohō uhpũre, Bahsebo uhpũpũ tüōña nũkã heãsamōta. Ahte kãĩ dohãgo, kãĩ yaguego, ñokã piosãgo, niĩrĩ masō dohōnusamo kahtiri pahtire, mahsã niĩkũ, porãtiri pahti niĩse pamüse siĩrĩsere kohō wehêsere miĩ ñenu heãsamo.

Numiō pehrutũ yêgota, ahti ũtãpe wahãteripere üseko eōpeogo, ahkó sihta wahãtego, tihĩrũre pohōpeapũ, buipé wahtedūpogo, kohō niĩsutiro kahtiri mahsã puhtiri pahti, masĩse miĩtiri pahti wahtê ahpodūposamo.

Wehêse dũhkũ buhbeãti dūporo ahkó wahtoropũ wahãdũpo, niĩkã pũrĩ dohtó dũhteta ahkó miĩkũño, tehê dũhkũ dohtó buire ahkó miĩkũñota puhtipeosãmōta. Ahtiro wehê basesetisama numiã ahte dũhkũ buhbeãti dūporore.

Ahtiro wehêke dũhkũ añurō piĩrĩsa kihĩ sũhütinũ heãsa, ahte omêdaripũ dohōkesã nuheã, ahti dihta pahtipũ ñanuheã dihĩsa niĩma.

Kihĩ ahtiro wehêke niĩrō apeye buhtise (sahtiro kãtise), apeye soãse (purō sãtise), niĩsetise sũtikeã heãsa ahkó, üsekotōda merã kohō tüōña puhti kohō puhtipeoke niĩrō. Tehroma ahti kihĩ niĩsata kause, kãtise niĩsa niĩma.

Pehru pamüse wehêri nũmũre, kãire bahtipũ maãdũpohtarã, pehru hãũara hãũsãrĩ bahtipũ miĩsãtarã.

Kumürõ miĩdũpo tüõñanũheâ wehêtago kãire yâguegota ahpe pahtipũ dohõkenũkã, ahti üsekotõdapũ dohõkesã mahdiâtisamoma.

Ahte wühükaseri wehêtiroti tuhtekũsamo, ahte “masĩse hori”, maãmikekũsamo mota ahte “ña mahãsitiise hori”, behro naã wãkũketise buipeosamo.

Pehrure añurõ pamũse wahto niĩ siĩrĩsãka” narĩ narĩ” tüõñato niĩrã ahte numiõ pehru wehêgo dahratepũ, wühübatiripũ, süõpawapũ, tõparipũ, wãtikẽwãpũ, wẽrĩrõpũ, pihĩseripũ, sehê pühãsuãrãta horisãpeo puhtipeosama ümũã ahte suãmasĩrã hori masĩrã.

Ahtiro wehêke niĩrõ kahãperi amẽñase, uhpũ narãsãse niĩsetise ahkarotisa. Tehro pehru siĩrĩkãre marĩrẽ uhpũ meẽkã niĩsetirã, muĩpusupũ wehêroro ñadisa marĩã ahte naã pehtisãke.

Hori sumũto wehêke, pehru siĩrĩkare masõse hori pahti kãhse niĩsa niĩkere yũũ wehêke niĩ, basese numiõ kohõ üsekotõdapũ pamũse wahõro ahtiro masoãto niĩke.

Pehrutũ wehêti dũhporo, numiõ dihire ahteta añuwũ niĩ behêsekã, wehêsamo. Añurõ pehrutũ wehêkã niĩsa niĩwã ahte dihire “*Dihĩ wehê*”, ahte dihi diãsa niĩsa ahte kurerãti niĩ amakãre.

Tehrã mahã pohtiripũ amasiã bohãkasama ahtema. Tehro ahtẽ kohõ numiõ daharesa dihi yẽse, kohõ numiõ daharase, kohõ ya pahtikãse niĩrõ wehêsaa niĩma. Kohõ numiõ diãkũ ahte daharasema masĩsamo niĩma.

Tehrãta pehrutũ numiõ pahti niĩsa niĩrã, kohõ Dihĩ Ñekõ que wehênũũkãko niĩwõ niĩma tehẽgo numiõ ahtokãterore kumuã ükũrã, tehro pehrutũ numiõ pahti niĩsa.

Behro niĩrãta, ahtiwũ pehru yukũpeã, pamũrĩ tuhri kãhse ükũrãma. Ümũã naãbahsi wãmepeo ükũsetiri yũkũsũ, tehrã ümũã naã uhpũwũ niĩrõ wehêro hohõ niĩsa niĩma.

Pehrutũ yehêpeogoma, ahperota basese, wahãsata. Kumu, ahte mürõrõ merã, ohpe merã basesa mahta. Ahte dihi moãtise, nuã sühtise, suhtiwediorãta. Numiõ üsekoreta ahte kãrãkodahri, merẽko dahri, üsekosãdiosami.

Tehroma ahtiro wehêke niĩrõ pamũ nuhãsama niĩma. Tehro siĩrĩkãre ipitimadiake niĩmirõ, kaunũ heãsama niĩma marĩ pahti pühre niĩma. Ahtiro beseke niĩrõ, duhti buãtipã niĩma.

Ahperota ahte umũkãrĩpũta niĩsa niĩmata, dehro numiõ, ümũ amũkã, pehru sihtiri sãkẽkã, ñokã wahsõka, apeye naã amũka merã wehêtupeose, ahte pamũse wehêtamũkã wehêse niĩsa.

Ahte kaĩ, kaĩ piomorẽseko, ahti arũgũre kumuã ükũrã, ümũã umũka niĩsa niĩma, ümũã kuhpari niĩsa niĩma. Ahte kihire naã numiã uhpũkãse niĩrõ wehro hohõta niĩma.

Tehro ahtepü arüpu wāmetisepü niisa niima, ahte horitisepe, ahte niise niisepagü niisa niima. Tehê arüpukerāta apeye añurō ahkotisepahgü niisa niima, apeye pahāgü ahko marī puhsise niikāse niima. Ahte semē arü niisa horitise yāsepahāgü, naā pūrō pehrure piomōrerātira naā ohtese, semē hori pehru kiākāre marīnore māsose.

Werekaseoro

Ahte hori Üsekotāda uhpükāse yūü wehêkere, dehro kohô numō “amūkā pehsuti dahrasetigo”, dehro kohô uhpüti nüūka heâtiko ahti Üsekotōda merā ahte pamüse kahsere uhpü mahsā dūhpogo wehtiko niisere, ahtirota üsā ümūkori mahsa üküseti ühsā niī yūü wehêkere werenorōsa.

- Diāpoa yasaridiāpoa, ahte bükürāturi kähse merare ahtiō Dihí Ñekō diāpoa kohô buhsetise niisa. Sumūtore ahte hori kiīpü hori, buhtiwise hori, ahteā dihí mahsa, nuā mahsa pohāri niisa.

- Sārīrōre ahte nükü yāsase hori, ahte diā hori, ahte dihí hori. Ahte hori niisa niikāseta yūü pahkü niikā tüōkkere wehêke niī. Tehgo numiō ahte dihíparu yêgotigo ahte nuā, dihí merā ahkō merā mōrēsāma dihí turāgo.

- Numiō ahti pahti dehko koō niisamo, tehgo kohô Dihí Ñekō tüñarīdapü dohkēsā herisādisamo. Sumūto niise kohô dahrago amōtise niisa. Ahte bahsese kohô numiō uhpü ahpose niisa niima, tegü kumu küü ya üküsetirida Ümūko Wiōda mera, uhpü ahposami ahti niisa “Uhpü ahpose”. Kohô wiimore neē wüōgü, ahte moōsa, ürōña, mürörō, ahte ahko miikūño, ahte üseko kuñu mōrē puhtipeo bürosami. Ahtiro weriwahtero ahte “Dahrased wākūketise amūkā” ahte wehêse ñanurüse, dihí pahrü yemerīse, wahā ohka merīse, pehru wehê meerīse dahrasuāpeosami kohōre. Ahtiro dahra wākūsitise ahti üsekotōda merā amoye nüükōko niisamo ahtiō numiō yūü niī tüōkere wehêwü ahti numiā pahtiri.

- Horida buhtirida, kumu bahsese merāre Üsekotōda herisādiogüma pihsumi “Numiā porāda” (porāsārida). Tehrota ahtida dehko dohkēsā madiā nuū heāro “Dihānüse” (wehtā wehro buhse dihānuse). Aheperota kumu niimi ahtoretata Puhsé (pahāmeā) turikā niisa niimi.

- Numiō kohô imīsawapü, wühukasere buipü duihgó yūü wehkê, kumuā basese naā ükūkama numiō ahti “Pamūrī Dihtarapü”, dihsamo niima. Ahperā naā “Ohpêko dihtara” naā pihsupü. Ahte pamüse (pehru) üküsema ahte na imīsare serhêrā naā horisāke, naā wühukasere wüüpīrre pūasuārā naā horisāke, arā waī mahsā hori, yukūdūka mahsā hori, gaapi mahsā hori. Arā niisama Dohtoari wahro buākarā, Pamūrī yuküsü pamünükakārā niisama arā hori pahti karā.

- Üsekotōda uhpü dehko piomadiârîda, ahtidahta niîsa numiō kohô kahti, ũkūseti duhtuâdirîda, ahtidahta üsekotōda mahsâ niîsârîda, pamürîda niîsa. Ahte dahri niîsa niîmi kumu, numiō pehru pamüse wehêgo uhpüsâ, tüôña wākūtuâ nüükâ kohô üsekotōdare kâi merâ eôsâdîose.
- Dohôakare niîmi ari pamürî mahsü uhpü, pamürî yuküsü, pamürî mahsäre miîtikü. Ahte yüü buêse merâ pehêma pehru yüsü, kaîwü behêkoâwü niîsa niîwî yüü pahkümi Diakuru.
- Ahpe ye hori niîse niî yüü ñakûke ahti pahtire ũkügü, pehru pamüse siîrika ahti pahti naîtiâ nüükâ heâse, mahtise, wehtüâse wahâkâ wehêse.

PEHRUTÜ KIHTI

Pehrutu Dihí Ñekō uhpü pahti

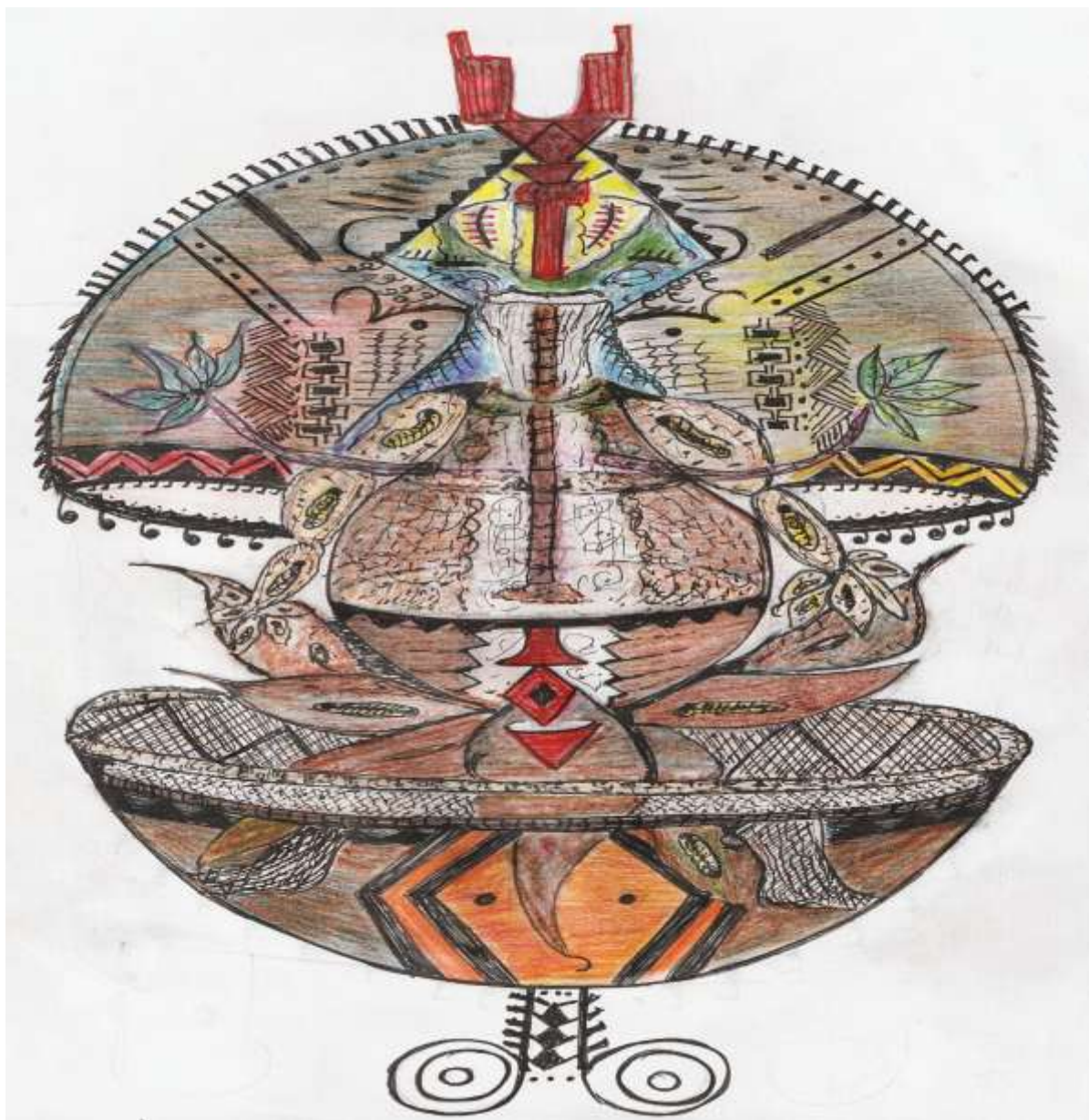
Dihí Ñekō – Bauâri mahsō Kihti

Ahte ũküse nûkarôrê, yü tüñase merâ dehro ukûsetitina kumûa tüñari mahsa, naâ numiâ ya pahti kauriniâsere ũkûrâ, kohô üsekodari kâsere ahterema dehro amesüonûkâtina kihti ahte bahsese merâ bahpaporâma dinôhsutiro, dihkurakâro ohtina ahti niîakause pahtire uhpünûkôrâ. Ahte bukâturi kâhse ũkûserema horisâ woanorôsa.

Tehgü arî Diakuru Ypi Tüñari kumû ahtiro ũksetikûwî:

Ahti pahti nûkâkâpûta, arâ mahsa buari mahsa niîpâ: Ümûkori Ñekû ahtio Yeba Büro, ahti pahti ahponûkorâ, amerî ũküse dükayoseti herisâdikarâ niîwâ. Kû Ümûkori Ñekû kuû dihgü ahti kahtiri mûrô ñoô merâ ñenûyehâ ahti omêda merâ, ahti pahtire ahponûkôkü niîwî, dotari mahsa buorêögütigü. Ümürî Ñekô, ahtiô Yeba Büro pehâ, ahti kahtiri wahro (buhí pehsari wahro), dohtoari wahro (duiri wahro) ahte wahirire ñenûheâ kohô üsekoda merâ ehopeo wahradiota, ahti yuhirô sârîrô buhí duhpeo mopeoma, kohô pahti wehrohô uhpüsâ serô (kûmûrô) buhí herisânû hehânûko niîwô. Ahti numiâ pahti, mahsâ buâri, dohâtiri pahti, üseko kahtiseda mahsâpuhtirida amesüodüpökü

niĩwĩ ahti numiõ pahtire. Tehro kohõ numiõma kohõ üseko
 üerida piowiarida, hoesãpeorida, kahtirida mahsãpuhtirida
 niĩrõwesa. Ahte niĩsa niĩrõkãse nũkãse ùkũse marĩ ùmũkori
 mahsama. - Diakurumi kahtigũ ùkũke.

Pehrutu Dihí Ñekõ uhpü pahti-Diakara - 2025

Ahte hori ñota kohõ numiõ niĩsetise, dehro kohõ Dihí Ñekõ, kohõ kahtiridapü
 dohkesã nuhũse. Ahtiro wehẽ nuheãgoma numiõ, ahti pehrutü yegoma, kohõ Dihí Ñekõ
 üsekõtõdapü yehẽgoma dihtüre, ahti dihtü numiõ pahti, pamũrĩ pahti wehẽ nuhẽasamo niĩma.

Kohô dihítü pehrutü yegoma, kohô ya üsekotôdapü, herisâdiogoma basese niirô wehêro niirô wehsa, tihída merâ ahte duhtuâse mehkâ wahâse niisa niima.

Tihîrûre yedüpoka behro, tihîrûre añuri pahti, kahtiri pahti. Ahtiro niitagoma ahti üsekôtôda merâ ahti dihítü wehêtatiâtü, masâpuhtiâtü niidüposamo.

Tehgo kohô ûkûse kiogo niisamo, kohô uhpü dohkewe nuukama arî bahsebo uhpüpü dohkesa nüûka mahsamo.

Ahtiro niî wâkûseti mahgoma, ahte kaî ohtese, hâügâ yaguego, ñokâ pihiosâgô, ahte merâ pamüse niâse kahtisekâse, siîrîse anüse wâkûse, niîkü porâtise niise niâto ahteâ niî ehôsâdûposamo.

Tehêrota, dihtüre yêgo, kohô üsekotôdare, ahtiga ütâgâ wahâtekapüre ehopeogo, ahkore sihtawarego, kohô üsekotôda kohô amûpama buípü ütâgâ wahâteka merâ dihtüre (Pehrutü) wahâtegoma, kohô tüânârîda merâ tihîrûre kohô niisutiro mahsâ buâtü kahtiri pahti kâhtü, ahte masîse parîpeâtü niîâto niî wahâtedûposamo.

Kohô dihtü yeâtidûporore, ahte dihî wâmetisere behsamo, conhecido Díhí wehê, apeye ahteta aüuwüü niî behsesamo.

Ahte dihî noô niirô niîtisa, ahte mariâkâ pohteripü diâkü niisa. Meô niise dihî merâ mehta ahtirü diihtüre (pehrutü) numiô yêsamo.

Kohô numiô behtimiîgô koya uhpüre buikâpeogo wehroto wehêgo wehêsano. Tehro ahtirü dihtü kohô numiô uhpü niisa tehgo kohô numiô diâküü ahte yesere merîsâmo niima.

Ahti Pehrutü dihtü numiô pahtikârü niisa, tehêkâta ahtirü pehru yuküsü kehrâ kohô numiô pahtikâwüta niisa niimata.

Ahperâ niisâma ümûâwü niisa ahti pehru yuküsüâ niima. Tehrota athi dihtü pehrutü kohô yaba büro pahtikatü niisa niima tehrâ “dihtü pihsuma”.

Tihî dihtü yehê pehógokâ, bohpo nüûka behro numiô kohô üsekotôda merâ wahteripe merâ heopeo wahtedûposamo ahtiro wehêgo tihîrû pahtiri hüâkâ ahpodûpogo wehêsamo, Küü ümû kumu, ahti ümûko wiôda merâ ahte ohpera puhtipeo wahredûposami tihîrû dihítü pehtüre ahpodûposami.

Ahte dihî moâtise kohô numiô kohôya üsekotôda merâ niî basekarü niisa. Tehêgü kumu ahtere moâtisere tüâpasâmi.

Tüâpâgü ahti karâko, duhpia merêko ahte küü uro merâ pehrure ahposâsami tihî pehrutüpüri. Tehro ahte pehrü ihpitise, süêse, müükûse, kause, piâse niisa niima. Ahte niisa pehrü siîrîka niîârôtise niima.

Ahte apeyeta yüü pükãñapü niĩgũ, yü pakomeõ yehêka, pehrutüre hüãkã behro wiĩ miĩtoa heãgũ, tihrü diãtore ohpé buêta, behro küü ohpe bahse merãta, mürõ merã küü bahse, bahseta pehrutüre ohpe merã waradüpodio dihiã ñakũwũ

Werekaseoro

Ahti hori yüü ñakũkaro üsã ümũkori mahsa üküse ahtio Dhí Ñekõ uhpü niĩrõkãse. Tehgü ahtore ahte hori kohõ Dihí Ñekõ dehro kumuã ümũkori mahsã ñawekediotina kohõ ya pahtire niĩsere wenorõsa ahtore. Ahtiro niĩ:

- Yaigü dehkó nuũkũkü, üsã ümũkori mahsã ahti “numiãgũ”, niĩsa niĩ. Tehro tihgü itiã pahti dũkawati nüũka. Arã ümürĩ ñekõ ou dhí ñekõ naã kahtiri wahtoropü dohkeanũkã heã. Thigü dehko niĩma arĩ Bahsebo pahti niĩma. Yagü ñanũkã heãropü niĩma ahte dihta ñiĩmisa pawa. Ahtore niĩküwi yüü pahkümi Diakuru. Ahto niĩsa Dihí Ñekõ kohõ pahti niĩsutiro niĩsa niĩküwĩ.

- Ahte õmã diã hori, ahte ümüse hori, ahte nüũkü hori, ahte dihá hori, kohõ Dihí Ñekõ pahti dehko kãse niĩsa niĩküwĩ ahtoma yüü pahkümi Diakuru.

- Dehkokãda buhtiridã, ahtida niĩsa Dihí Ñekõ Üsekotõda. Kohõ ehêseropü eowĩrõse piomadiãro ahti pehrutü, ahte wahri, ahti tõpa, ahti süõwa, ahti wãtĩkẽ, ahti bihperipapü kohõ uhpüko dohkesã madiãro wehsa. Kumu Diakuru ahte üseko niĩma ahte buikãse üküse merã. Basese niĩrõkãse miĩwãkõ ükürã. Ahte üseko marĩ eõkõãse mehta ükürãwe. Ahti üsekõtoda numiãre niĩsãrĩda niĩsa niĩwi.

- Pehrutü sumõtore, arĩ Bahsebo küü hupü, ahte yuküdũka mahsü. Ahte dũkü mahsü niĩsami tehro küü amüpiãrĩ ahté dũhkü pürĩ, küü ñekarĩ ahte kihípaga niĩsa.

- Ahte duhtü, ñamũ, ñapĩ, ñaĩ, ahti pehrutüre pahsusu nüũheãse, Bahsebo küü amũkã, küü amüpama. Tehgo ahtere numiõ pamüse (pehru) wehrã naã kaĩsãsama. Ahte duhtü, ñamũ, ñapĩ, ñaĩ, behõa bahsama. Arã bekoãre ahte duhtü, ñamũ, ñapĩ, ñaĩ bahrãre naã niĩsetise, dehro busetise masĩgõ niĩgo wehsamo. Tehgota pehru wehẽgo ahte kaĩ bahrarẽta, tehẽ kãĩ sihtirire naãrẽta kãĩ amesüõdüposamo kaĩ sihtiri pamũãto niĩgõ. Tehrãta arã bekõa marĩ ümũã yagü niĩsakü wehro buãrã niĩsama, tehrãta üẽsedari üsekotirã niĩsama.

- A süõwa, tõpa wahro buhí pehsase, wamẽtise hori naã suã pũãsuãrã naã wehẽke niĩsa. Ahteta niĩsa kohõ numiõ pehru wehẽgo pamüse niãro masosãse. Tehro marĩ ümũã pehru siĩrĩsãkãre kahpari mũĩpuso wehẽro, ahko wihĩsatiro niĩsetiro buãseti niĩsa, tehro kahperi wãkĩsetise, pahãga wãkĩsetise pehtitisa.

- Dohkâ dihíri wahro numiõ kohô niĩsutiro niĩ. Tehêgo kohô numiõ tihí wahro merã pehru ümüre tiãsamo, kürü niĩsãgoti niĩse wãküse merã tiãsamo, kohô kãĩĩ yaguegopü niĩãrõsã, wehêtasã kohô üsekotõda merã eõsadüpoke. Ahtore üsã Ümükori Mahsa “Wehta dianüse”, tehro ümü ohpüko wehro niĩse niĩsa. ahperã kumuã wahro ahkonüüko, ahte pamüse kãhsere ükürã ahti bihperipa niĩsa mahsã nükõsama. Tihípapüre pehru bihpe diosere dohkenüse, ahteta wehêta diãnusa. Ahte dohatise naã “puhse”, pihsuma. Numiõ kohô üküpema niĩpanuheãgü wehsami ahtiro wahkãre “pehru meã”.

- Üsã Ümükori Mahsa Wahri Dihputiro Porã, ahte püã wahtoro niĩsa ahti pahti niĩsa niĩ, tehro niĩkã wahro bui pehsari wahro “ümüsi pahtoro” arã ome mahsã niĩrĩ pahti niĩsa. Ahpe wahro niĩsa mahsã niĩrĩ pahti, waĩ mahsã niĩrĩ pahti, yuküdüka mahsã niĩrĩ pahti. Tehro ahti wahãro niĩsa mahsã dohtoari wahro nissa.

WEHRITÜ¹⁰ DIHÍTÜ YEHÉSE

Neẽ ahti ümüko nüükã ka~hãpüre, arĩ Yoka Ñekü, Dihí Ñekõ ya wiípü siãgü heãpü. Dihí Ñekõ kohô ya wiĩ pohõpeãpüre, naĩhĩ tiãrĩ tuhküpü dihí yedipo. Kohô kiputü yekã ñapü, tehêgü küü Yoka Ñekü, niĩ tüõñapü, ahtiri kiputüre ahti pihí merã dühkayuro wehro yüsa niĩpü. Tehêgüma Dihí Ñekõre kiputüre pihí merã dühka yopü.

Tehgo numiõ Dihí Ñekõ kohô dihí yese merĩse pahtipü dohke wehêti nuhêa dihígo ahte dihí yesere pewetinü heãsamo niĩma. Tehgota ahte dihí ñamõrêgo, dihíturãgo kohô Dihí Ñekõ üsekotõdapü dohkesã nuhêasamo.

Ahperã niĩma arĩ kumu baseko niĩsamota niĩma. Tehgo kohô numiõ dihí mahsõta niĩgõ wehesamo.

Ahte üsekotõda ahte dihí yêse diãkü mehta wehêse niĩsa niĩma. Ahti üsekotõdata numiõma kohô dihí бүкүрәре baseke niĩrõ wehêsa niĩma.

Numiõ dihí turüânükãta tihí pehrutü tihírü dihãtore yêñukasãmo. Behro dihí turüãke merã, ahti dihãküpe kohô Dihí Ñekõ ñemëkapükohô tüõñase merã yêñukãsamo.

Kohô Dihí Ñekõ amü pihíkaripüta ñasãnükã wehêsamota niĩma, tehê dihí dahrire ñadüpokü kaksãsamo. Ahte dihí turüãke dahri kohô Dihí Ñekõ amüpihíkari niĩsa niĩma.

¹⁰ Бүкүрәпүә Weritü pihisukãrã, ahte baseke ükürã, pehrutü pihisutikãrã niĩwã, tehêrãta niĩma baseserã ahtokãtero marĩ wameye pihisusere basesekaãre ñatisa niĩma.

Wehritü dihítü yehése-2025

Tehêgo numiõ dihí yêgo añurõ ñapira kâgo wehêsamo. Ahte wâhâtekâgõ ahte wahâtese pehri, wahâteripî üseko merã wahâtekâgõ, diâkûpe wahâte nüükã kahâsamo.

Tehrotama ahtiro wehesetirã numiã ahte niârõsãse. Ahtiro niîrõma ahte pehru siîrkãre müürë dühpoã wehêtüâsa niîma.

Tehro kohô pehрутü yêgo yetüâke, pehрутü wahâtego wahâtetüâke pehru siîrkare. Ahtema ahti pahti wehêtüâse wahâsa niîma. Tehrãma niîmata ahti üsekotõda kohô pahti, niîsutiro ñemerõkãse dahri niîsa niîma.

Tehrã ahte numiõ ya turikãse ûkûkãre, numiõ kohô uhpükore, ümüre pehru wahâtiãgo, ahte niĩ yüü uhpûko, mã mükerã siĩrĩñañare niĩse wãkûse merã pehrure diapeosamo niĩma. Ahtirota tüõñano wüüto ahte müü ohpükodari kahse sãwego. Mã müükerã tüñana, müü pohõtõgü wehêsamü niĩgo wehêpo.

Ahtiro niĩ tüõñsa merã ahti pehrutüre wehêgo, wehêtatitü, wehêta diãnutü, kohô ahte siĩrise merã amegoti arĩ ümüãre niĩ kohô ahposãkarü niĩsa niĩma.

Ahte dihi yêsekerã, niĩsami arĩ nuã mahsü, küü niĩsami niĩma arĩ buãri mahsü niĩsami niĩma. Bahsakawikü niĩsami tehgu nuã mahsü. Ahte dihi merã niĩkü pohôrãti wehêsã nüükasetigü niĩkãsami.

Werekaseoro

Buêsere tüõsã wehêdiãgü, ahtere werekaseoro üsa niĩ tüõñawü. Ahe üsã ümükori mahsa, ûküsere wehêre ahposã diãgüta ahte hihti werekã tüõwü:

Niĩkã nümü arĩ Yokã pakü, ahtiõ Dihí ñekõ ya wihípü, kohô ñagü yeãpü niĩma. Kohô ya wihí naĩtiãri wihí niĩporo niĩma. Pehêkame diãkü ahsipa kõñaporo. Sopehêpütore niĩkü ümü omêõwa dehko nüküpü. Küüta niĩpü nuã mahsü niĩwĩ. Kohô Dihí ñekõ, kohô ya dihi wihí puãpü dihipo, tohõpü ürüsã hühüse merã bahsa wehêgota pehrutü, yêdihgo wehêpó. Ahte kohô bahsase merãta pehrutü uhpüsãdihigo wehêpo kohõpea. Ahte niãsete behêtori yosãpeogo wehêpo. Küü Yokapaküpeã, kohõre ñasiari nüümüreta, niĩkarü kihíputüre pihí kayupü. Tihírüre miĩ wüã nüka, tüõña nükahêatagü, wütüânükama müãpü ahti ümüko dihtarapü miĩmüã dohkenükapü- Diakurumi küü kahâtigü küü wereke.

Ahteta niĩsata pehru niĩãse masose wehêseta niĩma, küü Yoka Pahkü, wühü tüãmüãketa niĩsa ahte dühpo niĩãrõtãse, wehêtirota kãrĩnuãse wahãse niĩma.

Pihíkerã ahte pehru niĩsãse base se bahpatiseta niĩsa niĩma, ahte pehru ehtõakã dühpoã wehêtüãse tüõñaka wehêse, wãkütiro dohõke kiãkã wahãka wehêse niĩsa niĩma.

Ahto werekaseõgüma dehro yü horisãkere, dehro ahpe pahãtipü numiõ dohke sãñütiko ahpe pahãtipü ahte kohô amõpĩrĩ ahte üseko eõpeo müãgo kohô ye dahrasere.

Numiõ **Dihí Suâse**¹¹ dihí suâhropüre dihípare **ahpa yübüri**¹² yübüäkũ, wehtarã bahã yumũ puríkehri merã wehêka bahápũ pohse yehê düposamo. Niîsa ahteta kohô dihí yêgo amôti dahâraseta ahtipĩ **wahteripĩ**¹³ ahtiga **Büâmörörĩpĩ**¹⁴. Ahte niîsa koô numiõ ahti Ûsekotõda merã kohô eopeo pehrutũ pahtire kohô uhpüsãse. Behro hũãtagota, wíi miîtoã hãgo **ohpe**¹⁵ merã horisatago pehrutũ pahtire ahpodüpose niîma. Ahtere were kaseodio ahtodokare müüsãre.

- Ahtore yüü horĩ kihipũ buhsere yü wehêke niî arĩ Yoká Pahkü bausetisse. Arĩkere niîsama pehrutũ yerã na wamêpeogũ, tehrãta pehrutũ hũãrã, tehrã pehrutũ hũãrã meõ niîse pehkã merã meêta hũãsama niîma. Tehrota pehrutũ hũãkarũ küü Yoká Pahkü küü wüsepoãri wehro hohô bausa niîma. Tehêgo numiõ, pehrutũ yêñükãgõ küü Yoká Pahkü, wüü müãrõ wüsetiro wehêro hohô yenũka müãsamo niîma. Ahtiro wehêgo küü Yoká Pahkü wüü wümüãgũ ahpa sãrĩrõ müãsami niîma. Ahti sãrĩrõ niĩrõ wehêsata niîma ahti Omẽ sãrĩrõ kohô numiõ tühõñase merã ùsekoda merã eõpeõsãdiose niîma. Ahtiro niîsa bükürã naã ùküse, niî wehêwũ ahtore.

- Ahperota ahtore wehêwũta dihí turũkada maãwiãtiro, ehêseropũ sãrõ bauroreta. Ahtore ahtiõ Dihí Ñekõ, kohõ numiõre tohõ bahpati nukõ kasamo. Ahte dihíperi niîsa ahte **mahãpohteri**¹⁶, ahtigũ nuãgũkerã, dihta ñiĩrĩ buã buãñükãro nuũküsa. Ahtigũta niîsa tihígu kahsere merã hũãkere dihí morẽse. Pehrutũ yehêgotigo numiõ niĩkã tuhũkü ahposamo, dũhporopũma bahsiriwi numiã dahrebari tuhũkü sumũto niĩkũporo niîma. Kihti Dihí Ñekõ yere naã kihtiwererã , “....*Dihí Ñekõ, naĩtiãrĩ tuküpũ dihíparũ yedipo niîma, sohpepũto nuküpũ niĩ ùmũ niîma. Arita niĩpũ nuã mahsũ nima..*”. Tehrã mühsã ñasa dehko horikũkarore ahti ùsekotõda (buitirida) Dihí Ñekõ ehêseropũ wiãtiridare kohô numiõ ya pahtipüre dohkêsã peãrore.

¹¹ Numiõ kohô dihípe kohô sewehkapere, dihí miĩgoma “Dihí Suãse”, Dihí Ñekõ kohô uhpü kãsere dihíre suãmigõ, ahtiro pihsusamo. Dihípere kurewe nukãgopũta Dihí Ñekõ Ûsekotõdapũ dohkêsãñükãtago wehêsamo niîma.

¹² Dihpare ahpa yübüri, turãyübüãdüpogo, ahti marĩ pahti, kohô Dihí Ñekõ pahti, kohô numioya pahti busetisere yübüãkũgo wehêpo niîma. Kohô pahti niĩãtore ahpodüpogo yugo wehêpo niîma.

¹³ Kuũpũpĩ merã wehêkapĩ niîsa ahti Büâmörörĩpĩ, kauripĩ niîsa niîma.

¹⁴ Ûtã bohõpe niîsa niîma wahãteripé, ahtoreta kohô yã ütãbohõga niîsa niîma. Tehêrãta kumuã niîma, numiõ kohô dahrasere ñetikapa niĩ wehresama. Dehro werã, müü ñekãrã müü bükü uhpüri merã “wayuga” wiãrosa niîma.

¹⁵ Ahte ohpe baseseke niîsa, tehí ohpega merã pehrutũ hũãkarũre wahãradüposeta niîsa pehrutũ hori ahte niĩrõ wehêsa niîse masose marĩ pehru siĩrĩsãdũpo kahrẽ marĩ tũñase niîma.

¹⁶ Dahtaboã buãri wahãtero marĩ pohteyãpatise niîsa mahãpohteri, naõ niîse marĩ pohteri meêta niîsa bohkanosa ahte dihíre.

- Yüre werewāta, Dihí Ñekō, numiōre kohō pehurutū yekārē kohō amūkāpūta dohkesā nüūka niīko wehêsamo niīwā. Tuhnikā tüökü, müsā pūa amūpama, amūpihíkari ñasa. Numiō dihi nuā ñamōrēka kohō merā niīnukūko wehêsamo niīwā. Tehrā numiā dihi ñamōrē yērā süōka, wiopehêsase niīrōwesa kohō Dihí Ñekō uhpü dihi niīrō wehêsa niīma. Pehrutū yēnükārā, tihírü pahti ñanu hêato, ahpā behêto ñawîtākū ñadüpo yēnükā müâsamo maha. Kūūpepe dihi tuhûrûāka dahre üseko eōpeo ñadiokü, diākü merā, diākü merāpe dihi tuhûrûāka dahre wehe behtoā müütāsamo. Üseko eōpeō wehêgota, kohō tüôñase merā tihí pehrutüre, yētisere, hüāka bahta bohsa niī basehê komūtago wehâsamo. Ahtiro wehêgo ahte tüôña dharogo wehêsamo niī yü wehêkere ñasa ahtomata.

- Ahtoreta niīta yü wehêke, kohō numiō pehrutū yêgo kohō ñeseta, pehrutū yêgo kohō bûâmōrērîpî kûūpûpî, ahpe pehêtoro niīsa wahoro pehêtoro kohō ahpoka pehêtoro, ahpega ütābohōga niīsa niīma pehrutū bohpo nûhêaka kohō pehrutüre wahâteka. Ahte wehêwüta.

- Ahte ewü yü hori wehêke, yüü pahkü werekâ yü tüökere ahte kihtiri “...bihsiu kihti, naā numiā pehru niīse nûkû kaīsā pehru wehê kûū Bihsiore pihímûāmi pahârā...wahâwe niīkāmûāpü, merê kümârê ahte uñu pehru wehê pioparâta. Ahte siîrîtikati niīgüma wagüti niī yütipü, kûū heâtidüporo merê pahâgü merā payri pehêkame ahpyuparâ. Kûū kyârikura tihîme siâyō tukesâkâpara.” ahte niīsa baseseta Pehrure Pehka porâtiro nûkōse, ahpero pehrumeā wahâtise bahseseta. Ahtirosa niīa makü kûü yü pahkümi werekere wewüta ahtore

NUMIÕ KOHÕ UHPÜKO WAWÁKÕSE

Pehru Wahmōrêse

Ahtore ahte hori merā müüsāre dehro niīrōno merā numiō pehru sāmūrāre tiāti dühporo pehrutüre wahâmoresariko niīse yüü tüökere ahtore wehrekediogüti.

Üküse kiorāno, numiō pehru wahâmorêgo, ahtiro diākûpe wahâtüâ, ahti sohporidare wahâtüâkeodio dühpogo wehêsamo niīma.

Ahtiro wahâmōregota basego wehêsamo niīma. Arī Bahsebo, ahtiō Dihí Ñekō, naā wākü duhtuâsepü ahte pehrure añuse wāküse, añuse tüôñase ahti pahti ekatise niīsetise wākükeo nûkōsamo.

Numiõ kohõ uhpüko pehrure wawākõ, wahâmõrẽse-Diakara-2025

Ahte kihti ùkūrā, ahte niīsama niĩrā ùmũkori mahsa, ahte basesere, ahte ahpose, ahte dohrẽse niĩsa ahpo nũkõ keobũroma niĩma.

Tehro pehru pamũse, behtise merā pehtitise niĩkā, basesere merā bahpatise niĩta. Tehrotata ahte naã numiã dahrebase añurõ wiopesase ñase niĩsa niĩma. Ahti ùsekotõda kohõ numiõ uhpü dahā niĩrõ wehẽsa niĩma.

Ahpeyeta niĩsa niĩma kohõ numiõ pihí wehẽgo kohõ ùsekore miĩsipü eõpeo wahreseta, bahti suārākerā tohõta wehẽsa mahta niĩma. Ahte pihí, bahti suāseta horisāseta pehru siĩrĩkäre masose wahāte niĩsa niĩma.

Pehrutü pākāre ahte numiā naā ūsekotōdapü naā dohresākere müü wiikāre mečkā niiseti wiisa müüā niĩma. Ñarō tüõñase, süese, müküse, piāse ehōa siĩrīse wahāsa mūrē niĩma.

Ahtota niĩsa kohō numiō niĩpako niĩgo kohō tüõñase niĩma. Tehro mariĩre kohā amegōti niĩ kohō ūsekotōda merā ehōsāpeodioke niĩrō wehēsa niĩma.

Werekaseoro

Ahtore hori buhūsetise kohō numiō amūkā dehro duhūāsetisema, kohō pehru werikura tohātima niĩse horisawü. Ahte pehru hāuā yagueke e kaĩ yeagueke, dehro niĩse wākūsetise merā numiō kaĩ yaguego, ūkseko merā yague amesüō diogo kohō wehēkerema.

Bihperiripapü ñasabe düpokerema, behro noõpe, noõpe waweo düpotima, niĩsere ñakaseokere, horisāwü ahtore. Bihperipa ñasabetarāma, ahti pehrutüpü tehē kaĩsitirire ñasabe düpo ahte ñokā merā, ahpeyere ahte arūko merā ñamõre dühposma. Naā ahtiro ñasabedüpoke itiā nümü dihísa niĩma. Ahtoma dehro naā pehru wāmetise dihsepe pehru niāse wehēse nümürpü ñaā dühposama. (niĩka nümü, püā nümü, itiā nümü)

Tohō wehētarā ahte hohō pürī merā moādüpokā, ahte pihí miĩsīda merā dühtedüpokā kaĩ sihtire pamüdiāto niĩraā ahtiro wehēsama. Ahtere werediānorōsa ahtore dehro yü horisākere.

- Ahpa sārīrō, yü hori wehēkaro, arī bahsebo yukūdūka mahsü, küü kihí mahsü ahte kihpagare kātisāse ahtiro niĩsa naā бүкүрә ūküse merā niĩ yü wehēke niĩ. Ahte horita niĩsa niĩwā niāsetise turikase. Marī ümüā pehru siĩrīkare niārōtōse, dühpoā wehētüāse tüõñakā wahāse pehtitise. Ahtota niĩsa numiā naā kái yaguerā niāsāse ahti ūsekotōda ehōsā ke diōse.

- Ahtiro sāpī yü wehēkaro kiĩpü hori merā ahte Pehkáporātise (ahtituri niĩsa pehru pamūsere naā niārōsāse) tehē horita niĩta ahte ñokā piosāke niĩsetise, arūko doāsibioke. Ahte niĩsa pehka porātise, pahtipü siĩrīdüpokāre ahsibusu dihíse, niĩsa niĩ ahtoro horīsāwü, ahte dehro buhsetisere, ihpitise niĩke mekā niĩsetise dohōseta.

- Pehrutü yü wehēkarü, ahte pehru siĩrīse nümürī, ahtiro niĩtü tuāsa niĩsere horipeowü, ahte niĩrōkāse nünürī ahte pohse, nümürī, gapywaya bahsase nümürī. Ahpeterore naā tohō siĩrīperā, naā dahrase nümürīre. Numiō kohō uhpüti nūkā, uhpüti nūheā weri pahti pahrutü. Tehrā kumuā pehru siĩrīrā ahpe pahti dohōkesā nüükā niĩkāsama, ahti pohōri nümüre. Tehro ahti pahrutü, ahte pahru ahte niĩsa niĩgü, mahsā wenedüpori pahti niĩsa niĩgü yüsā ümükori mahsa ūkūsetise merāma.

- Numiõ pehrutü sumüto nükõgõ, pehru wamõrẽ nükügõ wehẽgo. Ahti Ñamaru waharo miĩne nuükügõ, tehẽ wahri merã wahâtüâgota ate niĩase behtori tu:ûtepeogo wehẽsamo. Tehro ahte wahri wahâmõrẽse wahri niĩsa pahsase wahri. Tohõ wehẽgoto pehru diãnurĩ pahti yawãkõpogo wehẽsamo. Ahto niĩporo pehru dinürĩ niĩrã bahsedüpohe. Ahtiro niĩ ùkũma bükũra naã tũñase merã niĩ yũ wehẽ masõ nükõkaro ahtoã.

- Pehrutü niĩ ahtiõ Dihí Ñekõ kohõ pahti. Ahtoreta numiõ tũnarĩ mahsõ, ahte pehru pamüsere yosãdüposamo ahte pehkaporãtise, kauwiasẽ, niãse. Ahte niĩsa kohõ numiõ yayõse, kohõ uhpüpü niĩse, kohõ üsekotõdapü sãñase niĩsa niĩwã. Ahtiro niĩ ùkũma niĩ yũ horisãpeokaro niĩ ahtoã.

- Pehrutü pahti, niĩ ahtoãma, tehro pehrutü wãmütatitü, pahgatitü, sihígatitü. Tehẽgo numiõ kohõ tũñase merã ahti pehrutüre kohõ ya pahti wehẽro hohõ uhpüsã dühposamo. Tehgoma pehru ümüre wahãtiã diãpeogo, mã mükẽrã tũñañare yũ tũñakaro wehẽro niĩ tũña akuãse merã wahãpeo bürosamo. Tehẽgü ümü pehru siĩrĩdükã ahte, ñarõ uhpü tũñase, ehtoã siĩrĩse, ñuũ kaributise, heritoãse, düpoã wehẽtũãse tũñasamima, numiõ kohõ niĩpako niĩgo kohõ tũñake nükũma. Tuhnipara niĩ yũ ñasã uhpüsãkaro niĩ ahtoãma.

- Pehrutü sumütore ahte ewü hori, ahko hori niĩsama, pehru siĩrĩ boretõkeãkã, muĩpü pohõkãre düpoã niãse, ahkó wüõse, ñarõ tũñase, ahte niĩsama pehru wehẽta dianüse pehti. Ahpe ye kihípü hori buhti buhkurese niĩsa pehru wehẽta pahtikãse, ahte niĩsa yohã puhti pehti wahãse, pahãga mehã wahãse. Ahtiro niĩma bükũrã basesẽ ùkũra naã tũñase merã niĩ yũ wehẽkaro niĩ ahtoãma.

- Yapahti nükãrĩ sãhpĩ niĩma numiõ kohõ niĩsãrĩ pahti sohpe (numiã yaro), dehro kohõ numiõ niĩpago niĩgõ kohõ dehro yürüsetise, dehro kohõ dohãtisetise. Tehgo numiõta ahtore dohãtise tuwenükõsamota aahte orẽ soãse, kohõ niĩpago niĩgo orẽsetiketa. Tehẽgü ümü pehru siĩrĩ bohretõ keãgü orẽ soãse orẽsãmi. Kohõ numiõ kã yaguego ahti üsekotõdapü ehõsãdioke niĩsa. Tehrã kumã küü ya ümũko Wiõda merã ahti pahti yakoe mowedio herisãdüpose, puhtiwediosami. Ahtiro niĩmata kumuã niĩ yapadahre nükõkaro niĩma ahtoã.

PEHRU WAHÂSÂSE WAHÂRI

NUMIÕ UHPÛ WAHRI

Pehru Wahatiãse, Diapeose Wahari

Nimiõ pehru wahtiãse, diapeose wahri- Diakara-2025

Ahtoma ahte pehru wahãse wahari kãsere wehrenorõsa, ahte wahari kerã wamẽtise wahari niĩrõ wehsa niĩma baseke ùkùkama niĩma.

Tehro ahto yü ñakûke horire puâ turikâse ûkûse niîrõsa ahtore. Ahti Buwaharo, ahti pahtire mahsâ dohtolari wahatoro niîsa niîma. Üsâ ümûkori Porâ basese ûkûrâ numiâ pahtire wiîmagü ahposârâ basese niîsa.

Tehro ahti buwaharo niîsa niîma numiâ pehru diâpeori waharo. Ahtiwarota niîsa niîma, kohô numiõ ümû pahtipü ñasâdüposamo ahti wahrore niîma.

Ahti pehru wehêta üsekotõda dianüâti wahatoro küü ümû pahtipüre. Ahti waharo niîsa mahsâ buâri waharo niîma.

Ahpe wahri niîsa niîma ahte pahsâse wahá, sahâpirî niîse wahri. Ahte wahato, ñasâwa, buûwaro, ahpeye wahri ahpa sühtüri pohõse nümürîre pehru tiâse wahriakâ.

Ahte niîsa numiâ naã kumuã, yaware, bayare naã tiâse wahri. Naã numiâta naã ahkawererâre hâdekü niîse bahsa tiâseta. Apeye wahri numiâ naã ametarârâ naã bahsa tiâseta.

Apyeta niîsa diâpeori wahatoro, ahti waharo niîsa pahiri sühtü niîkasa, pohsârî nümüre, pohsârî mahsâre diâpeori waharo, tehro ahtiwahro diari waharo niîsa niîma.

Ahperâ niîmata ahti wahrota niîsa mahsâ ahti müûko pahtikârâ dohtoâka wahro niî ûkûma Ümûkori Mahsa.

Ahpe waharo niîsa niîma pahsari waharo, ahti waharo niîsa niîma pehrutü, pehru yuküsü wahâmorêrî wahro niîsa niîma.

Pamürî waharo niîsa niîma. Pamürî Mahsâ, pamürî yuküsüpü wämütirâ naã baurêõka waharo niîsa niîma. Tehro pahsari waharo niîsa niîma.

Pehye wâmetise wahri buâkaro niîwü, ahte miîsî dühka kâseâ õma wahriâkâ, ahpa sâpîrîâka, wiîmarâ buâka behro kohô numiõ makürê ohpekõ tiâse wahriâkâ. Ahtetata niîsa pohka wahsîrîse wahri.

Pohse nümürîma naã pehru tiânü kâse pohterîse wahri niîsa. Naã pohri mahsa, ahpeye gaapiwaya bahsase nümürî naã sahâ heânukâpü ahti wahro yüü diâpeori wahro niîrî waharo merâma tiâsama.

Apeye wahrita pehru impitise naã tiâse wahri, ñamûko, duhtuko, ûrêko, omâ wahri sühtüâkâ merâ tiâsama.

Ahpero wuise kuma ahtomata, pehru wehrâ naã añurõ süõse doâtise baureõrî niîrâ werekaseose.

Ahperota ahte pehru pamûseta ahpeye dihtitise, duhtiware, duhtiwahse niîsa niîma. Tehgü kumu basekâ, wehêtidarekâ, naã kihí бүкүрә, kaĩ бүкүрә, ahkó бүкүрә, apeye pehrupüre mörêse. Ahtere бүкүрә behse koãkâ peokâ wehêsami.

Tehêgü kumu pehru añurõ pamñ niâsetise ahposami, duhti mahsâre kohô muõtapeõkâ wehêsami. Ahti wehêtikâre ahte pehru añuse niîse niîmirõta, ahperâ samürî nümüre mahso

kotehêrã niĩkãreta, mehkâ wãkũsetirã niĩkare, ahte pehru siĩrĩse wahatero amerĩ dohâ akuâpe wehêsama.

Pehru samũ duhti piokũ kũũ ya makãre ohpe merã basekã boêwenũũkõka, ahkobose dahre nüũkõka wehtika behro, pehê duhti buâkasa.

Tehrãta pehru pehti pihsumata, pehru siĩrĩrĩ kura duhtitisereta, numiõ kohô tüõñase merã kohô ehôsadiokere, kaĩ mahsã bükürã naã duhti woõke, kumuã naã dohâ makãahpeke, amerĩ tüõña akuâpese buâsa niĩma.

Ahtere niĩsa niĩgũma, dehro pũrĩsetise toâsari niĩ yũ tüñakere ahtore woâwũma, ahti niĩsato, naã pehru wahripũ, ehôsãse, müröpũ naã puhtisã nüũkõse. Ahtere wehêrero üsa niĩ yũ wãkũkaro ahtoâ.

Werekaseoro

Ahtore üsã ümũkori mahsa ükũsetisere, dehrope ohôtisã ahte wahari ükürã. Ahte pühâ turi kãsere kihtire niĩ werenorõsa. Ahtiro niĩsa niĩma, bükürãturi ükürã. Niĩpã niĩma “Dohtoari wahatoro¹⁷”, kahtiri pahtikarã niĩhã naã buâka wahro niĩsa niĩma. Ahti waharota niĩsa niĩmata. Diapeori Wahatoro, ahpe waharo niĩsa niĩmata wamõrẽrĩ wahro pehru wehêrã, pehru wahãtiãrã naã ñese wahari. Pehru tiãse wahri, numiã bahsa hãdekũ niĩse merã bahsarã naã ñese wahari. Kũũ ümũpeã ahte wahri niĩsa niĩgũ, ahte mürõ tuase merã dükayu dohkêsã dihsetisami niĩma. Mamũpeã ahte bahsamõri merã, miriã porã pahti dohkesã nüũka niĩkasami niĩma. Bükürã kumuãpeã pahture miĩkũñurã ahti pahtũ pahti, dohõkesã tüñadikãsama. Tehgũ ahtore ahte wahari niĩse kohô numiõ ñese wahari ahtiro wamêtise wahari niĩsa niĩma: Wamõrẽrĩ waharo, wawãkõrĩ waharo, watiãrĩ waharo, diapeori waharo. Ahte niĩsa kohô numiõ pahtikãse wahari niĩrõ wehêsa niĩma. Kohô kahtiri wahtoro, kohô ya sumũda wahatoro, kohô ya karãda wahãtoro, kohô ya üsekotõda wahatoro niĩrõ wehêsa niĩma. Tehro kohô tüõñase, numiõ tüñadi niãrõsãse. Tehrã bükürãpũã, ahtiõ niĩmoko kohô ükũsere ahte basese ükũgõ ahti Ñemerõkoda merã tuũtuãse kiogo niĩmo niĩma. Ahtere Werekaseose bahpakeodiogũti ahtorema.

- Düpoã wehrohõ buãro yũ wehêkaro, arĩ ümũrĩ Ñekũ e ahtiõ yeaba büro, arã niĩsama ümũkori mahsa marĩ ñeküsümüã niĩma. Naãta niĩma ahti pahti baurêkarã, ahti dohtoari waharo ahponũkõ kãrã niĩma. Tehgũ ahtiro niĩsato kumuã ya pahtipũma niĩ yũ wehêkaro niĩ ahtoâ.

¹⁷ Ahti wahrore niĩkã mũkã itiã pihika perĩpeãrã kahtirã bauâparã niĩ ükũma. Arãta niĩsama ahti ümũko pahtire kũũ ümũkori Ñekũ, kũũ ahtere ñanürũña niĩ kũkãrã.

- Kohô numiõ pahtire ahtiro niisato niî ûkûseti marî, Wahri Dihputiro Porã niîka tüôkere, ahti dohtoâri pahtire niîkã waharo buhíkã wahatoro, dohôkakã wahatoro buipe môpeâ pehsasa niîma. Ahte wahri niîsa ahti müûkopema pehru diaâpeose wahari. Tehro ahte wahâria diâse wahari, pahsatisa niîma. Dihta wahari niîrõ wehêsa niîma.
- Apeye wahari ahti waharo pahtire pûâparerê wãñasepeâ, ñamakuro wahari niîsa niîma, ahte waharita niîsa niîma pehru wahâmõrêse wahari. Ahte wahari niîsa niîma pahsase wahari, pamürî mahsã merã buâkada niîsa niîma, tehro pahsari waharo.
- Dehko yû wehêke wahri niîsa niîma, buhúwahâro, ahte wahâri niîsa pehru naã numiã naã bahsamõrî merã hãdekü niîsere bahsarã wahâtiâse wahri.
- Kohô numiõ niîsutiro sohpe merã yapati nüûkãsa niîma, tehro kahtise wahatori, dohtoâse wahatori, numiõ uhpûko pahtikãse wahatori niîrõ wehêsa niîma.

KUMÛPÛ YUKÛSÛ ÛMÛ ÛMÛKO WIÕDA

Ahtoreta, ahtiwü **komûpû yukûsü, ûmû ûmûko wiõda**, ahtore bükürã kumuã naã ûkûsetise merã ahti, dehro niîrã ahtiwüre kumûpû yukûsü, marî ahtokãtero kãrãpüâ pehru yukûsü pihsu mahãkatima niî wãkûse merã yû miî ahponüükõ yû tüôñake niîrõsa ahtore.

Dehro pamüse kihtire, ahte yukûpû, küû ûmû kumu pehrtü sehêmerîgü dehrope küû ahte Ûmûko wiõda uhpütigü dehro base merã küû dehro ohôserema.

Dihse yukûpeure pamüsepü behêse wehêsarina, bükürãturi kãhse merã, dihse pahgü niîtima naã pürõ heôpeosepagü niî yû behêse wenükõke niîrõsa ahto dohâkareta.

Dehro küû ûmû ahti ûmûko wiõda, dihse kihtire merã sãnükãheâgü ahte pamüsere ûkûseti miîtikü niî yû tüñabohôkare.

Ahte **base merã masã porâtise hori merã**, yû wehêkere ahtiro niîpãto niî yû wehêkaro niî ahte pamüse nüûkãro, dehro naã masãpõratise, bükürã kumuã kihti werese.

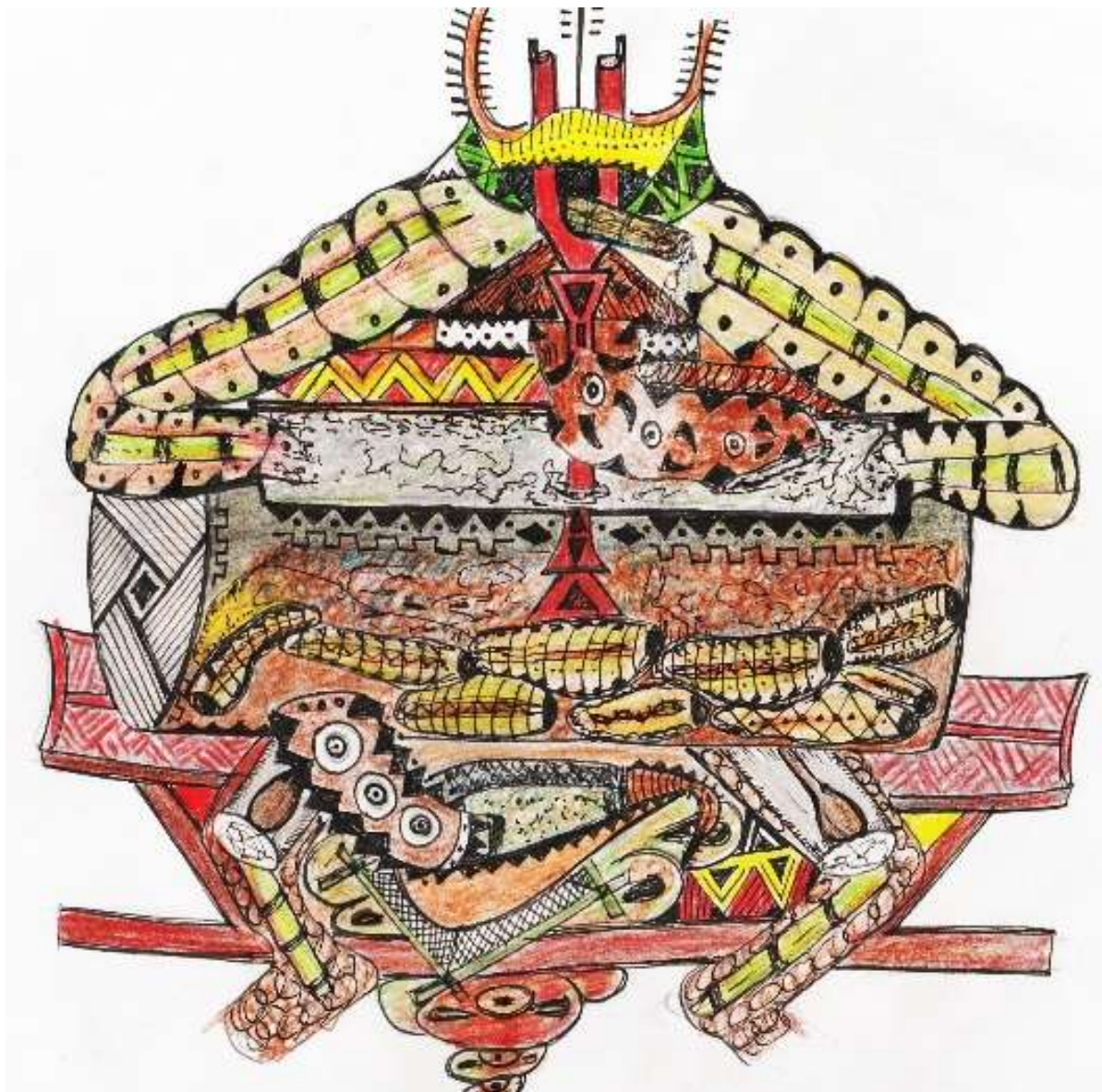
Dehro niîtima ahtokãtero dehrope niîrã pehru yukûsü pihîsu miîparina niîse wakûketise yûre buâkere woânawü ahtorema tehê niîrõsa.

Ahti pehru yuküse pamütü, behêkoâwü, kaupü, süëpü, müküpü uhpühti kõñasere, naã kumuã ûküse meräre.

Dehro tihí pehru yuküsere wehê heõpeose, dehro süöse, noãpe tífwüre ñanürü, ahti ümüko wiõda merã puhtipeo tihíwüre ñanürü küsere.

PEHRU YUKÜSÜ- ÜMŨĂGŨ YUKÜSÜ

Pehru Yuküsü kause niisata, ahti kûpügü, (kaukü), kausepagü merã diakü pehru yuküsü pawü wehküpã, tehgü küü ümüko wiõda merã yhä amesüo küposamita küü ümü wehse niisa. Tihi sihti püreta pohtipeo behsewe yahâwehtonükosami. Yhä amesüodüpo Yhä mükodüposami. Ahtiro wedhgü ahpo ipitinükõ, Ñase naã weke meta niisa niirõpea.

Pehru yuküsü, pamürîma yuküsü-Diakara-2025

Ahtoma ahti pehru yuküsü, noõ nükã müâtikaro dehro niisetiro merã pamürî yuküsü, ümüã naã numiõ uhpüsãkawü niisa niîwãna. Pehrutüpema kohô numio bahsita kohô uhpü nüûka wehêkatü niisa niîwãta.

Ahti pehru yuküsü ahri Buhsari goãmu, Deyubari goãmu arã niisama ahti pamürî yuküsüre uhpüsãkarã niîma. Kumuã basese ûkürã ahti Pehru Yuküsü, numiã uhpü niisa niîma, tehrã ahti yukügü noõ niîkü meêta niisa niîma. Pamürîwü niîrã, waí mahsã pahti kãwü, yuküdüka mahsã pahti kãwü, ümürî mahsã pahti kãwü niîrõ wehêsa niîma. Tehrã kumuã bahsewhêka, бүкүрã wêkõãka, doâtise duhtitiri niîrã wehêsama niîwã.

Pehru yuküsüre pehru wamõrëripî niisa ahte yuküpü wãmetisepü: komagü, sapugü ahtigü miõgü, ahte yuküpü niisa wiîkãre kau niisa, kausepagü niisa (pehru sihtiri wehêro hohô kausa).

Ahte yuküpagü pahâsasepagü niisa (pamürî yuküsü kihtipüre tüõkãrê). Tehrãta ahti pehru Yuküsü sehêati düporore behtikã naã uhpüre süõkã wehêsama, süõse, behtise ahte numiõ merã wãñatiseta naã pürõ hêpeo nükõ wehêsama.

Pehru Yuküsere sehêwepeota, ahpokûpeota, wüâpiatirãma naã wehêse yukübüküro sumütõ miîpiã heãkü uhtü naã ahpokü yukü serêkûkaro miîheãkürã baseka wehêsama. Ahtiro wehêtarã pehêka sehê basekã wehêtarã tihíwüre hüã ahposãkûsama.

Behrota tihíwüre yukügü kaukü, müükükü, süëkü niîke pahãgüre, ihpitikü tuhúweomütãko behro ahteko kause, müüküse, süëseko tuhûsãke kûhsama tihri pehrutüre. Tehro pehru yuküsü añurõ pamûkõ ñapü niisa niîma.

Ahti Pehru yuküsüre ahperã kumuã ûkürã ahtiro niisama- tihíwü bahsita niîkarõ wehêsa kaupü, süëpü, mûküpü niîrõ wehêsa niîma. Tehêgüta pehru yuküsü sehê merîgü kumu niîgü wehêsami, küü amûkarî pühûta, ahte ümûko wiõda duhtuãrída sãñarõ wehêsa niîma, tehêgü ümü küüyã pahti dohêkewesã kiãhãro wehêsa pehru yuküsü.

Tehrota ahte pehru kaí sihtiri ihpitise ñasabekûke, sohókûñarõma pamûkeã heãsama, kause sihtiri, müüküse sihtiri, süëse sihtiri behêkoãti kiãheãsama. Tehro dohâtise ñeõse bahâsiose niîkasa pehru sihtirima.

Niîmiãpü yü, “...tehêgü ümü küüyã pahti dohêkewesã kiãhãro wehêsa pehru yuküsü..”. Tehrã wãmê yêsama “**pamürî mahsü**”, tehêgü pehru mahü, pamürî mahsü niîkü

wehêsami, Basebo uhpüpü uhpüti nukã heã nüükâsami. Pehru siĩrĩrã **niĩsãrã**¹⁸ wehêsama ahte masĩsere naã porãrẽ, ahperã naã pühũto niĩrãre ahte basese, bahsese wehêpeosama.

Ahte hori uhpü ñakũse, wehêpase, niĩsa arã piĩrõã hori, yuküdũka hori, pamũri mahsã hori, ahte niĩsa pehru pamũrĩ yukũsũ, mahsã buãri pahtikãwũ niĩrõ wehêsa, pamũrĩ mahsã kahtiri pahti kãawũ niĩsa. Tehro pehru siĩrĩse merã, ahte niĩkãrõ merã ekatise, siĩrĩrĩ wahatero ahte ũkũse dũkayuse sühtũãsa tihĩ pehru siĩrĩrĩ behêtore.

Kumu basegũ ahte yuküdũkako ihpitise, ahte merẽ, ahte ũse pũkã, arũko, ahte behsekũkãrema ahte pehru toãsama añurõ ũkũ amesũõse ahte kihti ukũse, basese tũose e bahsamõri weopeose.

Werekaseose

Ahtore yũ basese mahsã hori uhpũre yũ wehêke dehro nukãparito ahte mahsã pamũse nüükãkere, pamũrĩ mahsa merã nüükãkatikere, dehro pamũrĩ pahtipũre ahtokãterore pamũrĩ piĩrõ naã pihĩsugũ, dehro kumuãma ahti Pamũrĩ yukũsũ, dehro niĩrã wiĩmarã sãwẽrĩ pahti niĩsãrĩ tihĩwũ pahtire, mahsã buãri pahti naã pihsuri yukũsũ. Kumu basese ũkũgũ niĩsami, ahti yukũsũreta numiõ pahti ahpoke nukõkãsami, tihĩwũ wiãpamũtã pehẽta ahti opẽkõ dihtara ahte niĩrõkãse wiĩseri wehẽmũtike uhturi, ahto pamũrĩ poeyã heãrãma naã pamũrĩ mahsa pamũ wiãnũkãka poãpũ yãpatinũkõsama numiõ pahti kohõ niĩpako niĩkãrẽ baserã.

Pamũrĩ yukũsũ, pamũrĩ õpẽkõ dihtaro, pamũrĩ imĩsa nukũporõ wiãpa mũũtiro, niĩkã muũka ahpe muũka bahãritise perĩpeãse pihĩkari muĩpũrĩ tuãpa mũũãtiporo. Tehẽrã numiã ahtokãterore niĩpakosa numiã niĩrã, niĩkã muũka ahpe muũka bahãritise perĩpeãse pihĩkari muĩpũrĩ, wiĩmarãre sãwẽsema. Ahtero dihiĩkũse niĩbu tiãmitito, ahte pehru kãhse basese ũkũse turi kãhse, naã kumuã purõ yaõse naã pehrure puhtipeose, ahte pamũse kahse niĩrõ wehêsa niĩ kũũ ũkũsere, ahte pehru yukũsũpũ pamũparo hero niĩsetise, dehro kaĩ niĩkema ahtiro niãse, kause, piãse e ypitise pehru dehro niĩse nüükũ naã pamũse wahãserema.

- Ahtore yũ woã horisãke nüükãrõre arĩ Ûmũrĩ Ñekũ, kũũ kũũ kahtiri (uhtikaro), ahti pahti nüükãpũre, kũũ Ûmũrĩ Ñekũ ahti ũmũko nüükã kãpũre, ahti htiro merã ñeẽnũ henũgũ, kũũ ahkabio Yaba Büro dohttiari Waharo ñeẽ nuũ heãgo arã dohtoari mahsãre baurẽgũti mũrõ kũũ huũka dũhpũ niĩrõ wehê meõ niĩrõmeẽta niĩsa ahti uhtikaro. Ahtiro baurẽtarãpũ, ahte mahsa

¹⁸ Niĩsase pehru siĩrĩrã, ahte añuse, bũkũrã tuhri kãhsere, basese, bahsese, weõsãrã wehêsama. Ahperãrẽ ahte basese, bahsese, añurõ sãhãsa niĩma, ahperã ohtisa niĩma.

pamũãtere wãkũnukõkãrã niĩwã. Ahte “mahsã pamũse”, pamũrĩpoãpũ naã pamũwiãtema. Pamũrĩ mahsã naã niĩ niĩsema. Ahpero wewũta arĩ Wanani goãmu, ahte yukũ, pũrĩ, miĩsĩ, nũkõrĩ, kahseri, dohãtise ohkõtisere ñanũrũgũ. Tehẽgũ ari Wanani goãmũ basese, ohkõ masĩ pehõgũ kumu niĩgũ, yaãsari mahsũ niĩsami, tihĩ mũrõ üsekotõdapũ sãñagũ wehẽsami. Tehgũ ari Buhsari goãmũre, Baaribore, arãre naã uhpũrire baseka wehẽgũ niĩpũ ümũko wiõda karã niĩrã wehẽsama niĩgũ hori mahsãpeowũ ahtore.

- Ümũ kumũrõ buhĩ duhĩgũ kũũ amũkãrĩ, ñekãrĩ wehro baũse yũ horisãkũ arũkuta pahãgũ mahsũ niĩmi, tehgũ ari Bahsebo, kũũ uhpũpũ sãnũkã ahti mũrõrõ ümũkõ wiõda puhtipeodio dihĩgũ wehẽme, ahti pehru yukũsũre behẽo koã basewehdio wehẽdigũre, ahtiro niĩ ükũmana arã bũkũrã kumuã niĩ weregũ wehẽwũ ahtoma.

- Pehru yukũsũ ahtigũ yukũgũ komãgũ, kaukũ niĩsa ahtigũ, tehro pehru yukũ tohõ kaukũ ñarõ wehẽsa. Ümũ opũkoda niĩsa tehro kohõ numiõ pahtiri niĩsãrĩda niĩrõ wehẽsa. Tehrota masã sumũda arã behkoã üsekodari. Ahte üese niĩke mahsa dohõrãtirã, uhpũ, kahtirida ahposã heãrã wehẽsama ahte niĩsa mahsã pamũse, ahti pahtipũ dohkewehti nũkã heãsa. Ahtiro niĩsa basese bũkũrã tuhrikãse merã ükkama niĩ yũ hori mahsã nüũkõkaro niĩ.

- Kumurõ kumu, kohõ numiõ pehru wahãtiã burũãkãre, pehru waharo kohõ ya amũkãkase ohtese kohõre kohõ ya üsekotõda merã kohõ yãsadioke uhpũkore miĩñenu heãgũ, kũũ tũñadiri kumurõ, ahte

- Pamũrĩ hori, ahtore yũ wehẽke, ahti buhwaropũ mahã wiãtise, ahti pamũrĩ dihtara tihĩ waharore yããpoke waharo niĩ, pamũrĩ yukũsũ kihti kumuã ükũse naã kihti wehrese, ohpẽkõ dihtarapũ dohõtoã pahã nũkãpana, ahte pamũrĩ poheã heãrãtirã naã niĩsere yũ wehẽke. Ahtoreta kumua niĩma ahte pehru yukũsũ, kumũrõ, nohõ niĩkũ yukũ bohãka wehẽse mehta niĩsa niĩma niĩrõkase, marĩ uhpũkãse bahpitise niĩrõ wehẽ niĩma. Tehro yukũ muũkũkũ naã kumãgũ pahãsakũ. Ahti waharo wahamorerĩ waharo kerã pahsari waharota, piĩrõ piĩkõro wehẽro yãputiri waharo, numiõ kohõ niĩsope niĩsetiro bauriwahor niĩsa kũũ kumupema tehro ahti waharo buhũ waharo pihsuma, pamũrĩ mahsã merã buhãka waharo. Niĩsa ahti wamorẽripĩta, kauripĩ niĩsa niĩsami kumũ. Niĩsata niĩmi, ahtipĩta kũũ ümũãgũ baũsetiripĩ niĩsa nima naã kumuã tũñarĩ mahsã. Ahte waharo, ahti wahãmõrẽrĩpi niĩsa niĩrõkãse pamũrĩ tuhrikãse basese bahãpatise niĩsa niĩma.

- Pehru yukũsũpũ sihtiri ñamõrẽ kũhke sãñasere, kumuã behẽkoturi kãhseta, arã behẽkoã kihĩ bahãrã, duhtũ bahãrã, ñamũ bahãrã, ñapĩ bahãrã, apeye naã kaĩsãsere bahãrãre, arã sãñasãma ahti ümũko wiõda merã, ükũsetise merãma niĩrã ahtiro pihsuma Tuhsabekũse, ahte ahkõ niĩke,

ahte yuküdüka ihpitise niike, dohôteâserema pamüse pihísuma naã bükürã kumã basesese merã ùkürã. Numiã pehã ahte pehrutü kaĩrẽ sihtiri ñamõrẽ dühpoke numiã pehã naã üsekotõda merã ñãsãbedüpohse niisa niĩma naã numiã ya turikãro.

- Ahtoma ahte horire, ahte kihti pamüse kãhsere, dehro niĩsetiro arã kumuã naã ahtere pehru pamüse tuhrikãre ahti küũ ümũko wiõda merã ahti pamürĩ pahtire dehro ahte niãse, kause, piãse, ihpitise pahtipü dohkewehtidihĩ wehêsere ùkũdihísere. Ahtota dehro küũ kumu numiõ ya mũkãre küũ amoyegü puhtipeokere, kohô süõka behro, kohô bükürã werekã tüõka behro, ahti pehru pamüri pahti añurõ tüõñadiri pahti niisa küũ yũpakümi ùkũkere ahtore horisã masã pohôrãti nüũkõwü ahtore,

WAMÕRÊSERÍPÍ

Ümũãpi, Numiãpi

Apeye pehru wamõrêse niĩsata niĩma, pũãpĩ, Ümũãpi, Numiãpi. Ahte piĩrĩ niisa, ahte yuküpagü, pehru yuküsü wehêrã, naã wehêdüãri sihire naã wehêse. Tehê piĩrĩre ahtro wãmepeosama komũpü piĩrĩ. Pamürĩ piĩrĩ niisa niĩma, naã pamürĩ mahsa naã pamürĩ yuküse saãparã naã wahãke piĩrĩ.

Ümüâpî/piîrôâpî- pehru wamôrêrîpî, Diakara-2025

Numiâpî/piîrôâpî- pehru wamôrêrîpî, Diakara-2025

Ahte piîrî niîsata kause piîri, mûkûse piîrî, sũese piîrî. Dũhporo karâpũa ahte piîrî merã ahti pehru yukûsere wahâbüro pahrã pehrure pehru yukûsüpũpere niîma.

Ahte wamõrese piîrîre, naã pehru yukûsũ naã wehêka dũhsakiâri sihire, ahte piîrîre, pahâtesama. Ahte piîrîma ahti pehru yukûsũre naã wahâmõrese piîrî.

Kumu yũmami, ahtiro niîwĩta:

Ahte piîrî, piîrõa piîrî niîsa niîwĩ. Naã bũkũrã, arĩ marĩ pahkũmi, ahte pehru yukûsũ wãmõrẽse niîgũ, naã pamũrĩ mahsa naã ahti pamũrĩ yukûsũre naã wahâke piîrî niîsa niîwĩ. Tehêrota ahte pehrure wãmõkãre, pehrutũpũre pahkõrĩti nuheã naãrĩ niîse marãrĩ buêsetise buãpa heãsa niîwã. Ahte pehru pehẽma. Ahte duhtipema piîrõa piîrî niîsa, pehru siîrkãre wahakariti pahã heãse duhiti niîsa. Ahte basese niîsa niîwĩta basese tũõkũma niîwĩta. Ahte doâtise duhti, numiõrẽ, peãheãseta niîsa, ahte

kohôre wahâkariti, pahtipü buânü kâhse. Wiôse pehtitisa ahte pïirî. Torâmü-2025.

Ahte pïirî niîsa horitise pïirî, arã pïirõa wametirã ahti pamürîma kahârã, pamürî pïirõa, wãmetirã niîsama.

Ahperã niîsamata ahte pïirë, kûpekapî, diäkükâpî nkiîsa niîma. Naã pamürî mahsa naã wahâ poðtõke pïirî niîsa niîma.

ÜMÛKO WIÕDA - BÛKÛRÃ TURIKÃSE BASESE

Ümûko wiõda- kahtirida partikãda

Ahto nûkârõre müsârë ahte dehro niîsetiro nohõ, ûkûse arî Ümûkori Ñekû, ahti Ümûko Wiõda niîparikû, bükürã kihti ûkûsetise merãma.

Ahte kûü wiõ amõda kâhse merã ahti pahti baurëõ nûkõgü, tihí wiõda merã mahsã dohtonûkõ wehkada niîsato ahti Ümûko Wiõda niî norõsa.

Ümûkori mahsa wirã porã ye masîsere, ahte buesema naã pehkãsa antropologia naã pihsusere buêgüma.

Yükerã wîrû dihputiro porû niîrõre, ûkûkü mahkû niîwûyü niîgüma Dehro niîsetiro merãre kumuã wirã porã ahti pahti kãssere ûkûra, dehrope ohtina ahti ahti Ümûko Wiõda (Omêda) kahtirida niîsa niîrãma.

Ahte wãkûsetiro merãrëma, nohpé nûkãbutiatitoma ahti ahti Ümûko Wiõda, uhpü mahsa porãtirida uhpü ahporida.

Kumû kû uhruro merã ahti uhpü wianûkã hêaroma ahpe pahti bureonûkõ wehgü dehropé baseserema nohãya omêdapü kumu sãnükã, uhpüre ahponûkõ wehse niîrõ wehsato niîsere woañonorõsa niîwü. Tohô niîkãta, yü pahkü ahtere wereküwîta:

Ahti pahti nûkãkãpüre, arã ümûkori mahsa arã mirîrîküã mahsa merã, waikürã mahsa merã, pïiro añã mahsa merã, waí mahsa merã, yokoã mahsa merã amepa amewëküparã niîwî. Tehrã omê puero mahsa kãra niîsama niîwî. Pürîrî mahsa, duhti mahsa niîsama niîwî. Arî kumû ñarõ tüonasekãrë ûkûsetigüre ñarã duhti mahsã hêonûkõma duhtima mahsã niîsama niîwî. Kumû añuse wãkûsetikãrë, añurã tohãsamata. Ahte ümûko doahtise,

duhtitise, wêôsere kôãse basese keorãama wehtiro wîõa mahsa niĩsama niĩwĩ. Arã niĩsama omẽ mahsa, omẽdari kãhrã, uhpi wîõ mahsã niĩsama makũ niĩwĩ. (Diakurumi küũ ùkũke)

Ahtituri basese kãse yũ Ümũko Wîõda (omẽda) niĩse, kãrõãka ùkũsetisemeta niĩsa. Bükürã turikãse, nükãkaropũ wewãkõ waiwõã mürõrõ hudi tüõñadi nañorã naã bahpakeo dihke niĩsa.

Arã niĩpa Ümũkori Mahsa ümuã wiika kãra niĩkũkãrã niĩwã. Ùkũrĩ mahsa, wiídokakãrã, niĩkũpõrãti niĩrã mahsã.

Ahti Bayari wiídohkare wiõ yaí, wiõ kumu, wiõ baya niĩ tüõñadirã. Arĩ muĩpũ uhpũpũ uhpũti nũkã, kũrẽ mamiti, küũ yaiwõãgũpũ mahsãti nũkãhẽa wehtiroti wehẽ kahtirã.

Arĩ wiõ yaí ümũko wiõdakũ niĩsami ahti pahti ümũko pahti ñanürügũ niĩsami, ahti pahti wahãtere, wahãsere ahtiro wahro tihĩro wehẽto niĩ ahperã ahtiro ahpo ya musã niĩ ahpo nũkũkõgũ niĩsami.

Ümũko wiõda - numiõ niĩsãrĩda

Ahtere woagũti, ahto yũ niĩ wãkũse tüñase merã dohtewehti nũkãgũma, tüñasetigũma, ahtre dehrope apherãre naã kehro niĩbosarito niĩma.

Ahte yũ tüñase ùba ùkũkũ mahkũta niĩmiyũ. Yũ ümũkori mahsũ, yũsa wĩrã porã ñão ùksetisere masĩse yũ tühõkere ùkũ dũka yuro ùhãsa niĩ wãkũwũ.

Tehẽkama ya mahkã pũkãñapũ yũ mahsa buãkaropũre arĩ yũ pahkümi Diakuru Kumu ümũkori mahsũ, sohpepũto yũ ñekũ mera dihĩnañogũ kihti basese, naã ùkũka tüoke parĩpeakati yũre ahte yũ buese merã.

Numiõ pahtire aphorãma wimũ bohkato niĩrã. Pühã turi kãrõ niĩsato niwãma. Ahtiro ùkũ owã:

Ahti ümũko wiõda kahtirida, mahsa buãrĩda niĩsa niĩwa, añũrõ tüñakãre añuse niĩsa niĩwã. Ñarõ tüña niĩsetikãrẽ ñase pehsutise niĩsatota niĩwã. Tehgũ kumu kũ mahkorẽ kohõ numiõ pahti bahsegũ, kohõ amõ nũhẽari nũmürẽ. Kohõ pahtire marĩ ümũkori mahsama kohõ kahtiri wahatoro ahposama, dohtoari wahatoro kãrãko wahatoro, bahserikopũ puhtisãpeodio ahponũko dũposama. Kohõ numiõ ümũãtikama ahti omẽdarema kohõ yagũ numiãgũpũ uhpũsãkeo nũkõsama. Kohõ ya niĩsope mahãrẽ ahposama küũ wĩmũ buhã dahwiatiati mahrẽ. Kohõ

kahtire kumūrō ahpo ñadüposama. Tehgo doatise marĩrō merã porãti mahsãputise wehsamo kohô marãpüre niĩwã.

Ahpero niĩsata niĩwã. Numiō porã marigōrē kohô niĩsutiro aphorãma wimū bohkato niĩrã. Ahtiro niĩsato niwã:

Ahpego numiō, ümütigo, küü merã niĩmigohta porã marĩño niĩkasamo niĩwã. Kohô kerãrē niĩsa niĩ bahpakiodiwã. Kohôma kohô pahtire ahti marĩ ümūko wiōda merã, ahte yuküdüka turikãse merã kohã pahti wahtore ahposãdiosama niĩwã. Ahtë, hohô, uño, ühse, pihka, karē, ahte miĩpi tehê wahãri merã miĩtiã niĩsãdüposama kohôre niĩwã. Tehgo ümū merã niĩtiomiota porãtinũheãsamo niĩwa. Ahtore merãma numiã pehsuti ahpepese wehse niĩsa niĩwã.

Ahtota niĩsa niĩma numiō pahküre. Niĩkü üküri mahsü kumu, küü mahküre numiãsēri dũhsaso dohrēkere pahti ahporo. Tehrã бүкүрә kumuã ahtenorē üküřä, naã yayhō üküse niĩsama.

Tehgü kumu küü makü hēōpegünorēta ahtenorē weopeosami, tohō niĩ üküse dohkepari mahsüma weretisami. Naã бүкүрә kumuã maĩse. Tehrã bui bahpakeo wehkeosama niĩwĩ yüpakümi.

Ümūko - wiōda uhpüda

Neẽ nũkãropüre arĩ ümükori ñekü, ahti pahti ahpogü. Mahsã putiri pahti puhtisãdiogü amēsüodüpogo. Ahti yukaro merã, mürörē ñenũheadigü. Ahtere behse behsepĩ niĩwĩ:

Ahti mūko mahsã niĩtikateropüre dahra nũkãgü, pühã uhpügü ahtiro sēērō dohke kükeopü, niĩkãgü ümũägü, ahpegü numiägü. Ati ümūko wiōdari: ewüda, sōārēda, iasarida, buhtida, ñiĩrĩda, ahkobuhtirda merã uhüsãkeoküpü tehê yahĩ pagüre. Tehê pahgü, ahte kahrãkodari amōti. Ahtedari niĩsa wahdarima.
(Diakuru in memoriam)

Ahtore baserãno wiĩmarã buãkara ahte ohpe merã, mürō merã, baseriko merã, papuwuãri sihti merã ahte merã wimarãrē uhpü amesüosama niĩwĩ. Ahtedari niĩsato mahsã uhpükodari¹⁹.

¹⁹ Uhpü amēsüo basese niĩsa, wiĩrã ye merãma “gōãriye amo bayiriye”

Ahte ahte ohpe, mürõ, baseriko, papuwuâri sihti, ahtetama niîsa marĩ ùmkori mahsã, wirã porã naã kahtise merã kahse niîrõ wehsa niîteyü.

Mürõ basegü ùmũko wiõda merã dühporopüre arã yahíwa, kumuãrẽ, bayare naã kahti mürõño tuhri kahse baseküpã, küü kumu basegü naãrẽ wehtiró nüûkomũã kûpĩ niîsami.

Ohpe basegü ahti ùmũkõ wiõda merã tohtata naã yahíwa, kumuãrẽ, bayare naã kahtiri wií pahti pehka morãtinũkõsami tihí wiíre buêwenũkõ mûãpĩ wehtiro basesegü.

Numiãre tohtata, mahsã ekatiri mahsa numiã, dihrokãra numiã, mahsa puhtiri pahtikãrã numiã, kuori mahsã numiã, moãtiri mahsa numiã wiíkari mahsã numiã, yüri mahsa numiã niî ahpodüposami arã numiãre.

Ahtiro bahsekãra wimarã, añurõ uhpu dihrotirã büküâsama. Ûmũãrã naã wakûse añurõ pehãheâsa. Numiãre naã dahrese añurõ wãkûseti duhtuãrã wahsama.

Ahtiro basekü wiímũ, ahti ùmũko wiõda, kahtiseti wehkãrẽ, ahtite niîrõ wehsa küü büküâsedari. Ahperã mahsã naã kãrãkodari naã niîse. Thí ùmũãgüþü sãnũkõsami wiímürẽ.

Tehẽ ùmũko wiõdari, thigü ùmũãgüþüta miõ kahtiroti wehsa niîma.

Tehratã baserãma wiímũ büküâkãre kürẽ base amõye ñasirutukarã küü büküãriwõã niîsa mimata ahti sũküã wõãrẽta ùmũãgü, yahígü ahti siõþĩrĩ kumürõþü ñadüpo niîsami küã niîma, kioro ùkükeo nũkõrãta.

Thigüta nĩrõwesa küü kahtiriwõã niîsata. Ahtigüreta ahperã ùküsurĩ mûãmata. Yahígüta, arĩ waikü yaípereta arĩ yahí kumu tüñarĩ mahsüre yaí waikü dohõ mûãþü niîse ùküsetima niîküwĩ yüü pahkü Diakurumi.

Ahtore kãrõ numiãgü turi kãrõre bahpakio, were keogüti yüü pahkümi, yüü merã ùkügü dihígü, niîküwĩta niîküwĩ. Makü:

Numiãkerã mekã ùküsetiro keonorãta niîmana niîküwĩ. Küü ùmũkori ñekü küü ùmũãgü buhí dohkepeokü numiã wõãgü nĩrõwe. Tehro naã wimarã numiãre basese kehrã mehkã ùmũko wiõdare uhpüsãnũkõ niîsetise nĩrõwe ahte numiã ya uhpü pahtire base amesüose niî makü niîküwĩ. Tehro numiã ya pahti mehkã uhpüti nũkãheã wehri pahti niîrõkãrã numiã, dihta mahsa numiã. Tehro kohõ waiwoãrigü karãkodari kohõ kahtiri wahtopü dohkesãnũkarõma imĩsa merã ñanũheã dihisamo kohõ numiõ niîküwĩ. Tehgü kumu wiímagõrẽ kohõ heiporã bahsegü, uhpü ahpogü, kohõ kahtiri dohtoari pahti ahpogü. Ûmũkori ñekü küü ahti ùmũko ahponũkõgü wehẽ ahti ùmũko wiõda küü

ũkũsetikarore basesami. Tihturi merã bahsekarẽ tehgo numiõ mahsapuhtiri mahsõ, kohõ dohtise marĩrã masãkã wehgo niĩsamo niĩwĩ. Tehgota dahri mahsõ, kohõ dahrase wãkũketigo, kohya amũka aũurõ wahse keogo mahsã bũkũâto hehãnũkãsamo niĩkũwĩta (Diakuru in memoriam).

Ahtere ũkũsirĩkama pehẽ niĩkãma. Ahtiro niĩparine niĩse wãkũpehãkati. Ahtere wohãkãrẽ.

Ŭmũko wiõda - wiĩmarã waĩ wõã uhpũda

Ahte basese niĩrõkãse niĩsato makũ niĩkũwĩ, yũ pahkümi Diakuru. Marĩ wirã porãma ahte waiwoãri ahpose, dirosãpeose, uhpũ amesũõdio pehõse niĩsa niĩkũwi.

Ahtore pũhã kahtirida pahtikãse ohĩwĩ. Numiãre waĩ woãrĩ ahpose, ũmũãre waĩ woãre naã kahtise wahtori, kahtise waĩ woãripũ. Ahte waĩ woõri niĩgũ numiãgũ, ahpegũ niĩsa niĩwĩta ũmũãgũ.

Ahte merã naã wimarãre uhpũsã nüũkõ naã kahtiri waĩ woãrĩ diĩrosã nüũkosami makũ niĩ ũkũseti kuwĩ yũ pakũmi Diakuru kahtigüpũ.

Ahtiro wehẽ wiĩmarã arã ũmũã, arã numiã mehkã tüõñasetire bũkũãsama. Dahrase mehkã kiosetirã, mehkã amõsetirã, mehkã wãkũsetira niĩsama ahtiro niĩ küũ kumu basekarã niĩrã.

Arã numiã, kahtirida waĩ woãda yoãti kahtirada, kiosama ahti tuhri merã kumuã kohõre kumu aũurõ bahsetik behrore.

Arĩ ũmũ kehrã tohta niĩsata küũ kahtirida waĩ woãda ühpũda mahta suhro maidiã, waĩ woãgũ mahta nurĩmadiase niĩkũwĩta.

Ŭmũko wiõda – Wiĩmagũ uhpũ ahpose

Marĩ Ŭmũrĩ mahsa, wiĩmarã ũmũãrẽ, mehkã küũ wai wõãre, ahpo herisãpeodiose, küũ kahtiri wõãre, ahti kahtiri pahtipũ ñaãnũkõ uhpũsãnũkõ wehsẽ.

Kahtire pahti, kumurõpũ kumu küũ wiĩmagũre ñadũpo amesũõdũpokũ niĩgũwesami arĩ wiĩmagũkerãta.

Tehgũ wiĩmagũ uhpũ ahpokũ niĩgũma. Ŭkũsere ũmũko wiõda kãhsere aũurõ tüõñarĩ mahsũ, ahti pahtikasere aũurõ tũhõña amesũõ mahsũ bũkũãsami, amõtuãse ũkũse puhupiri mahsũ, duiiri mahsũ tohãgũsami niĩ basekü niĩgũ wahsami.

Ümūko wiōda – Numiō pahti ahpose

Numiō kohō pahti ahporā. Kohō wiīmo buākāpūta kohō kahtire wahtorore, dohtoari wahtoro, kārāko wahtoro, topada wahtoro ahpodūpo dihisādūposami kohō uhpūre.

Kohō numiā nūheākāña kohō ya pahtire ahposamita ünūko ñoōpū ñasādūposami kohō pahtiri.

Ahte masītikāre, wimārā niīsiarā, dihpetikarā, pohāri buhūrurā, pahāga būküânorā nāse ñorērī wahākāsama.

Ahtero kumu numiōma, kohō pahti ahpogūta, kohō dahrate kāsere ahponū koōgū wehāsami ahtoma. Tehgota numiā pamūrī pahtikō, moātirī mahsō, kauri mahsō, niārī pahtikō kumu kūū pahti ahpoko niīgo wehēsamo.

Ümūko wiōda – wiīmagüre ahmo yehêrida

Pakūsümüā ümū wihmagüre añuro ñanürüpā numiō wihmagóre yührüoro. Ümū kūū masaré mahsā puhti nemokā weheākühü niīpī.

Numiō pehe ape masāre mahsā puti bohsoāko niīpo. Tohō wehégü, ümū añurosihō, mahsō nohpū.

Ümüarē naā mahmüā kāhtikā, pakūsümüā dehsubaküre, dahre bahsehe weksesere buēpā. Mahmüā tuha heárātirā wehkā, kumuā nahāre miāa wahapā nüküpū.

Toho püre, nahāre yoakā süohri niīpa. Naā pahküsu müāre neē ñatipā. Ümüā dihakühü naāre bahsehé sohō siha mühapārā. Tohōpüre, naā kumuā süori behtiparā. Tohē wehrā, nihkarē naā süori behti bahsehe dihakühü, behtisīrīsehe diakühü bahā, sīhrī weheparā.

Numiāre neē ñāā, neē naā sühtisere wīhī wehero marīparo. Tohō weherā, naāre naā kumuā buēparā pamü müātike kihti, bahsese, ahkó bahsese, apeye noho wesehé. Tehré nikarē kumari weheparā.

Ahmō yeheatihī düporore, naā niīröpūta naāre tārahātehe wēhsehé wāsōrī, tuhbiā wāsōrī, biā pūrīse wāsōrī düte wehpā kumuā tihtapüre.

Naā tohō wehsehé nümürirēta, wiīkārāre pehru tuhsabeke, hüädüpoke, sākedüpoke, gaapi, mürō, pahtú, wehdutiparā.

Tehē sīrīsere weheri tehrota, ohropū numiā wiīmarā merā niāti wiīre dehre bohsoaparā. Pehru pamūrī nümüre, naā ahmoā mahsa sāhapā bahsari wiīre, miriā merā. Sāhrāhta ahte sīrīsere sīrīparā.

Wiō mürōre bahsekaro ahte naā huduhti niīpa hopū, pahture bahduti niīpārā.

Wiípüre, naã mirĩã merã yoakã bahsaparã, naãre duhú, ahmoã masare pühâ kaha nüköpara. Behro, wehsêhé wäsöri naã nükü dahra suhâ nüköparã.

Naã düporo, ümüã bükürã niĩ pehtirã tehe kaharire nükã heâparã. Naã kehrã naã nükü wäsöri ñeparã. Toho wehe, ahmoã mahsa ümütärã nihkü âhpirê küü ñekaripü târã müâti tehê amũ pahmarĩpü.

Âhpĩ pehkerã, küüre tohta tâhrã amêpĩ. Naã behro, ahperã tohõ diahkü wehê Bürüo pehtipã. Naã behro, bükürã yapahtipã.

Naã tuhtuâro mera amerĩ tarãpãrã, pohôgüre kãrĩkürõ marĩápã niĩma. Küü karĩkükãma, ohpaturi pohô ahporo nĩpã. Karĩkür, Yoko seérã wehparã.

Tohõ wehé tuha eha, mürõ bahsekere wiöpama naã amoã mahsãre. Behro behro kãhrõ pahtú ekapãma.

Naã amoã mahsã neẽ mürõ uhû, pahtu bahã wehrã wehpãma. Tohõ wehtuã hehãrãta, naã amoã mahsãre êhõ düpo, pehru tihã, gaapi tihã, mürõ wiõ wehpã.

Tohõ wehtuã eharãta, mirĩãre nüküpü nürõrã wahpã. Naã mirĩã vohãka behropüta, numiã piha ehtapãma. Tohõpüta bahsapãma bohredikiãti dühporo.

Tihítareta, mirĩã sãhtipãta. Numiã pehe nükükãha wihípü naã dühporo wohãtapã. Numiãre mirĩã ñaarõ marĩpã tihtapüre. Ñakãrẽ numiãre niĩma tihã wehkã, tohõ wehtirã, dohã wêhkã wehpã.

Ahte amayesere niĩkã niĩkã nümürĩ pehrĩ pehãse pohse wãhpã. Pehtiri nümürĩ, amoã mahsã baseke merã wuahã, biã basekerema, wüasehere bahpama, sĩhrĩ wüãsehere sĩrĩpama.

Tohõ wehka behrore, behti nemópeo, pehopã. Tohõ wehékã behropü, nümõti masipã. Añurõ behtitikãrã amõtuã müapã. Naã kumuã basero merã añu mühãpã. Ahtiro niĩ uküseti wehma amõyese kawsã ùkürã arã bükürã kumuã.

Ümũko wiõda - hêri pohrã ohõrida

Marĩ mahsã bahuákã basé heripõra, wêrĩrã bahse nohõta. Bükürã ùkürã niĩkũwã, marĩ hêri pohrãtirã niĩ niĩsetikũwã.

Marĩ kahtikãre, tihĩ heri pohrã basesé ühá werĩkãpüre basero ühá. Marĩ kahtirã añurõ wehékãrã heripõra, wêrĩkã piahãtiro marĩrõ wahã wahasa werĩkãrã pahtipü. Ñakãre heripõra pũrika a'ti pahãtihĩta tohãkãsa.

Tohõ wehêrã, kumuã, marĩ werĩkã, marĩ yaá heripõrãrãre wêrĩkãrã pahãtipü basé, ohõsama. Tohõ wehétikãma, marĩ heripõra marĩ ahkawererã tirota kahãribohó sihãkãsa.

Tohō wahôro, nohó niīgū noho dokókā pahró tihí heripōra. Tohō wehéro, marĩre dihtatíkohte müā, kēho mühá aka yeemüha, āpi nohō dohó, marĩ bahasehére bahā mühā weésa.

Base tíhārā, kumuā tohō wahāke heripōrarire neō, wērikārā pahâtipü mahā dahrē ohsama. Tohō wahâri niĩrā, weríkāta heripōra ohôhkāsama.

Tohō wehetirā, naā karibohóri makare basé, tihí heiripōrare ohôkāsama. Tohō wahâri niĩrāta, werirāre naā mahisehé nohore saā pehokāhasama masākoropü, teheré mahí, nā heripōra tohari niĩra.

Ahte niĩsa niĩsa niĩkūwĩ yü pahkümi. Marĩ Ümükori mahsa kahtirida kāse ũkū amesüôdiose. Ahti pahtita niĩsa, niĩrôkāse pahtikāse naā añurō süôse, naā wirā ũmüā porāre kũ mahsā kãpüta sumūdare ahpo nüükō, kahtirosádiô dühpo, kũ weríkārēma ohpü ohseta.

Tehrā numiā naā pehru siĩrĩse nũmũrĩre, naā ahkaweri bautidiāka behrore, ahti pahti niīgū wehêkere wākü, kohô dihro ahtiro wehêkūwĩ niĩ woāküta uhtidisāmo, pehru samũrā merā.

Ahte niĩsa düāri kohô numiō, uhti büāweti dihíse, kohô uhtigo, ahpetero kohô uhti yürüwa, heriporā amāmüāse, ahko bohpoohôse wahāma, kahtirokō, ahte yâkó düāri mahsā koāko kãhsa niĩma. Kumu wiĩkakü kũ wihí ahpoti wehêka behrore niĩkūwĩ yü pahkümi Diakuru.

Ahte numiō büāwehti yürüāwa, basese niĩsā kohô wahāpe wiore, büāwetise miĩkā, ekatisepe kohre herisāpeose.

Ümũko wiōda – Uhpî mürō merā ahmé wēhērīda

Wirā porā düporopüre, yü ñeküsümüā naā waháparā merā ahmêwe kũpara. Tohó werā tihí kurapüre, naā kumuā, yaiwa naā niĩrōre ũküse kiorāpü niĩkāra niĩparā.

Naā ñaturirā waháparā merā ahmêri mürō ohôo, bũhpo pahā müākũpaharā. Toho wehek, duhti boka, dohâti, weriā waha mühakũparā.

Tohō weemi karibuhtirā, naā tohō weresere tohâtikāña naāre wēhé kōha pehokāro ühâ niĩparā.

Niĩ, ahpopahrā, ahté behsu, büêtêherĩ, nimá dohâke ahpoprarā. Tohō wehērāta, upî mürō, upikoho baseparā.

Tohō wehri teherore, naā nümo sãnumia naā pohreré apo yuhuparā. Niĩ pehtisehereñakasa nükö tuhâ ehâ, waháparā wahpüsümüā tiropü.

Naã pehkāra, marĩre wēherā ahtirā wehāparā niĩsehēre tūhó tohátakūpara. Tohō wehērā, naã yehé besú, apēye nohō ahmē wehrā kiosehére apo yuúmi yukūpahrā.

Tohō naã ahmē wēhese nūmūrĩre uhpi mahsa nerē keharā. Tohō na wehse nūmūrĩre, upi mūrōre, upi pahtu bahā miĩkūño, upi koo gaapi sīrĩ wehéparā.

Ahpenūmū borekiārikurare, upi koo akōtinūkā hehā, upi pahtu bahā miĩkūño, upi koo gaapi sīrĩ, basepaharā. Baserāta, naã yeé makāre behtoākeha heakūparā.

Ūmūko wiōda uhuró neã wahrore naã uhuró merā weé niĩkūparā. Bahsari wihirohore bühpo pahkā weheparā. Mahata tihí wihírō bühpo paharó mehrata ühü yēhe maha wahapohro.

Ahtiro naã ahparā merā ahmewēsetikupara niĩküwĩ yü pahkümi. Ahte ahtokāteroma pehtidiāke wehrohó niĩsetiro niĩkama. Ahte buhtiāke niĩkāma, ahtokātero kāhāra naã tüotike yapaha.

Ahtere niĩrōkāse niĩke miĩdiā bautiāke niĩkama. Ahte buēse merā, miĩ baurenūkō siĩrĩrā wehēnorō wehēmi. Ahte wirā porā masĩsetikerema.

ÜSEKOTŌDA

NUMIŌ KOHŌ TŪŌÑA UHPŪKOSĀ DIORIDA

Ahtore ahte üsekotōda, kohō numiŌ tūānarĩ mahsō, kohō uhpūsā diorida, tihídapü kohō wākūse.

Ahti wiĩmarā pahti kohō naã wiĩmarāre kohō dehro ahti üsekoda merā naã wiĩmarā buākāre. Dehro kohō porāre masōse herisādiose tihí üsekotōda merā.

Ahtiro niĩ ūkūma naã bükūrā, ahte bükūrā tuhri kāhse niĩsato naã niĩkā yüü tüokerema. Ahte niĩpato dühporopüre. Ahtiro niĩrā, ahtiro wehērā tihítapūma üsekotōda niĩsā niĩkūpana wehre diahānorōsa ahtodohkare.

Ahte niĩsa üsā ümükori mahsa Wahri Dihputiro Porā ūküsetise, arā numiā porā numiāre, ahte kiorā numiā niĩma niĩ heōpeose.

Üsekotōda - Wiimarāre Pahāpu wuosekotōda

Wiimarā buākāre, wiimū pahko wií sumūto, tuhúkūpū imīsa merā sühtebiädüpoko niikā mūkā perīpeāse nūmūrī behtidikūpo.

Numiō niirībūkūo kohō ñanüröröpü, behtibahse kohó ekaropü bahádi, makūū, makōrē miōdi niikāpo.

Tohōta niima, wiimū sumūda bohpo suhrudiātama niirī būkūō niikma. Wiimū pahākū, ohpē ahpo, ühtā kuhipü ahápopeo, papuwuākū wūahāgū wahā, mūrō sāhāta, kumu baseduhti, kūū basé peoka behroma.

Numiō kohó dihirítukūpūma kohóre, mūrō puhti wüödūpo. Kohō niirībūkūōrema ohpe kūū baseka pehtoroema, ütātakuhipü pohpeotama. Kohō niirī būkūōrema wiāgūma, kohō ya üsekōtodapūma, miisānūkōkāpūma.

Ahte, yukū papuwuā wuarisihti, pūrī pehtorom merā, turōkāsitire, kohō numiō tühñarī mahsō. wiimarā pahkoro wūhāduti, kohōdūporo ohpē buēmūta buā, ahte pehētāpü.

Ahté buhānūkā, diāpü ñumūnūkāhēa, ahkó miikūññūkāheā. Ahti **Üsekotōda**, **Urotōda** ahti **Ubiritōda**, ahtedari merā ahkó uhpüre amesüōpeo dihāpüre puhti tehōpeo ahkó imīsāpawa tuhūtehē ppehō büro nūkā hehā üseko ehōpeo bürosamoma.

Ahtiro wehētago kūū wiimūre, wiimagōre, ahkōta miikūñu, tühñanūkā hehā. kūū wiimūre, wiimagōre moōpeoōta dūhūpoa ahte ñekārīpü pohtipeobürotama, pahkore wiāsamo.

Wiimarā pahkoma kūū wiimūre, wiimagōrema kohōkerāta, ahkó miikūñū ahkó puhtitepohōgota wiimūre, wiimōre, ahkó amūkā merā wahāware müütā, wiimū yūsūāse tühñarī niira.

Behroma ahkó puhōtipeo sühtüwuosamo²⁰. Ahte ahkōre miī **Kūño**, **yehōpeo**, **puhtipeose**, wiimū, wiimōre wūkhōrā naā uhpüre, naā wahādari ahpobürogü wehsamo.

Tehgo numiō kohō porā wuōgo, arī ümūrē ahko miikūñu, puhtipeodiogo mehkā niisetiro tühñasamo ahti imīsa ahkowabuiipü ñasāpeosamo. Numiōre ahko miikūñu, puhtipeodiogo kohō yakodari ahti kahtiri wahtoropü ñasādūposamo

Üsekotōda -Amō numiōtōda

²⁰ Ahtore numō ahtiro wiimūrāre wuhōgo, ahkó sahā, sa, sahā, sa wiimū uhūpüre ahkó siitawarego, arī waiyō kūū uhpūsā nūūkō wehēgo, ahkó wuitiseturi, bühükūāse woārī wehēwīrō nūūkōgō wehēse niisa wirā papuwuōse. – Tühñago Yusüro-2025.

Numiõ wiĩmagó kohô niĩkã pahkó wehsehére wahâgo kohôre bahpati tahâkũpo. Tohó wakãta, pahkó ùmũrê tuhâ buhtiaro ùhâtipõ, kohpũ amõ bahkeori niĩgo, pahko ahtiro niĩse merã süöpõ kohô mahkõrê.

Mahkõ, müũ amõgõ ahtiro wahgosa niĩ yayose merã wehrepo kohrro. Toho wahgo, yũre tohó wehtigo, müũ ñekõre mahtã wereya. Tohó wahgo neẽ noõno wahmatikãña. Müyahũ pũgũpũ kãĩkãña. Müũ behtitikãrê ahperãno dohtise bohkari niĩgõ wehpo. Arã wai mahsa apehrã noã duhti ñerãsama. Tohó wahkãre müũ pũrõ dohãti wẽriãgosa. Tohó wahkama, wehtiro merã diãkũhũ siãkã aũu niĩgõ wehgo niĩ pahkõ wehrekũpo ahtoma. Tehgota yũũ duhtisere, müũ pahkũ duhtisé, müũ ñekõ duhtisé, kumu duhtisé diãkũũ weya niĩpo pahko. Ahteta marĩ mahkõre ñanũrũse dũhporopũma. Yusuro-2024.

Dehro wehrã numiõ, kohô mahkõrê añũrõ ñanũrũpari. Tohó wehgo, numiõ amoãkohô dehro wahtere masĩtapo. Pahkó kohô mahkõ amõgotigo wehkã ñamasĩ, kohô bahãte, kohô sĩrĩãte, kohore baseãtehe ahpo yuhũ pehótapó.

Kohô amokã kohôre yokureropũ niĩkã tahtiãkã wehê, imĩsa merã sühtebia dũhpokãpã. Tohõpũre kohôre ñaã nũrũgõ dihakũũre, kohôre basegũ dihakũũre ñaãpo. Kohôre añũro seẽ sekuyukãpã. Tohõpũre, kohô meká, sirahkaro, siĩrĩpõ wehtapoka.

Yoãtikãta duhigo itiaũ muĩpũ duhípõ. Kohô tohó niĩrĩ tehrore, kumu kohôre niĩ pehtise wehti dahrepũ. Kohôre tohõpũre wehê baseke merã pahãparã uhpũ niĩpehtiro. Ũrõña baseke merã kohô uhpũre wahra sahãpãrã.

Kohô diãhpoare siĩpẽ merã dohbepãrã. Ñekõkohó kohre kohtepó. Ũrãgo wahgó, õhrẽgó wahgó dihakũhũ wihãa müãpo ñekõkohó kohtero merã. Mehõ kore ahpesia ñaã sitero marĩpã.

Amõ numiõ niĩ, kohô duhiro pohtẽoro kohôre basegũ, kohô ñekokohó kohô dehro weheãte niĩ pehtise werepã. Numiõ añugó noho behropũre naã werê kahroro wehegó yũrũpó.

Ũsekotõda - Amõ nũmiõre pahãpu wuõsetõda

Numiõ amõ tuhãnũ heãkã Pohãri wihró merã kohô amõ numiõ duhise nũmũrĩ pehtipã. Pehtikã ñaã, kumu kohôre basegũ baseke ahposami, ahté ohpê, ũrõña, mũrõ, pahpu wuohse. Ũtã tihi kuhipũ niĩsehé, niĩti asisehépũ ohpê kũũ basekere pohopeó, wẽrĩro merã bahba boe, miĩ wiapĩ, numiõ niĩrĩ bũkũõre wihãta. Kohõma miĩbuhapõma ahte pehtapũ.

Tohõpü, kohõ wuatohre mürõro basekaro merã puhtipoho, kohõre wuaduhtipõ. Behro, pahâpu wuasehe kohõ uhpü niĩ pehtiro tuhú wahre, wuaditipõtaha. Tohõ wehêka behro, wiipü mii mahá eha, kohõre niĩpehtise kohõ bahtere, siĩriãtere bahse ehkatere. Ahpohõpüta bahâsere wuâsehe behro kohõ bahâtema mahã. Ahti biã pehêtorota kohõ biã nerẽãte, ahte niĩsa kohõ numiõ bahâ nukãse, ahpeye bahtidüporo. Numiõ suõseta kohõ asisehére bahâ masĩtipõ uhpikari baãri behêkoãsãrĩ niĩgõ. Kohõ mehkã niĩsehétiri nukü yuküdükã, noõ niĩse bahâkãtisamo, baseka behro diãkü bahâsamo. Kohõyã mamatikã moõsãgãpü, dihrosãka, dahârase dihtã pahtikõ, dühkü mahsõ pahtikõ, wehêta mahsõ, yühûri mahsã, miriã porã mahsõ. Kumu ahtiro ahti üsekõtõdapü küü ñemerõsãdioko niĩgõwesamo ahtiõ numiõ porã mahsõ. Yusuro-2024.

Ahte niĩsa numiõ kohõ tüõñarĩ mahsõ, ahti Üsekotõda merã, kohõ porãre, uhpü ahpõ amesüõgo, heosãpeodiose tihíse.

Ahte niĩrõkase kohõ kumiõ kiosere yü bahpakioke ahtore. Kohõ ya uhpüda kãhsere, kohõ kahtirida kãhsere, kohõ numiõda pahti ahporida niĩsa mahkü küü yü pahkümi Diakuru, kahtigü küü yüre weopeokere, ahte buêse merã miĩwĩrõpeo nohõ.

DIHTA

Wehseri wehse dihta

Dihta wehse wehâtere numio behêsesamo. Ahti dihta tihírore wehêse tihísĩrĩsa, tehêgo ahte dihta tihírore ûãsa ahtikümama niĩ, kohõ marãpüre, üküsamo.

Kohõ ohtese ahti dihta yü wehêsetikã ahte dükü, ahte yü ohõtese, baurõsome niĩgõ. Kohõ numkiõ ahtiõ yeba büro, koho numiõ pahtikõ kohõ dihta dihítisere, masĩgõ niĩgõ wehêsamo ahtio numiõ niĩküwĩ yü pahkümi. Ahte dihta behsesamo: **Dihta niĩse, dihta wahãse, dihta wiĩtãse, Tahtaboã**, Ahti Tahtaboã dihãküre wehêsere wehêbutiatisama, ahti dihta buêti wahãro niĩkãsa.

Ahte werediãnorõsa ahtore, ahte dehro dihta bausetisere, dehro wehêrã naã dihtare behse wehêse wehêdutisere.

Dihta ñiise, dihta wahâse, dihta wiitâse, Tahtaboâ

Ahtore kâhrô bahpakeo diukeogüti ahtë yü buêse miïdionükögü, ümükori mahsa naã Wahri dihputiro porã, ükûse merã.

Ahte pehru naã pihsuse niïrôtiro, ahte ükûse basese, ümüã dahrese, numiã naã dahrase ahte buêse pamûrôhuri hahâsere.

Ahte wehseri niika arĩ yü mami Kissibi Kumu Dihputiro Porû (Durvalino pehkã ye merãre wameye kü.

Ahtiro niïwĩ pehê niikâkato niã Diakara ahte müü buêse **pamüse, wehsé merã** kahse bahâpatise nüükâro. Düporo kâhse бүкүрã naã ükûse, ahtokâtero karã naã dahârasetise niïtoma. Niïgüma ahtiro niïwĩ:

Marĩ pahkümi Dikauru Kumu Dihputiro Porû, kihti merã diâkû uhpüsânükö ukûsetiwĩkü. Tehgü ahtiro niï ükûsetikû wĩkü. Niïpĩ arĩ Bahsebó doahtoari mahsü yuküdüka mahsüta. Küü nükkâkü niïwi ahte wehta küü uhpüta hãü yawĩrôpeo bahã niïkkûkü niïwi. Küü mahkü küü nüümo ükûse tüôgü, kürê koãwĩrôka siabakiatigü wehseri wehê, behro ahti ümüko pahti siã kaributigü. Küü mahkü hüã bohâse tüôgüma. Niïkã müüko küü mahkütiro dahnükägüma. Ahte dihta wehse wehâtere behse ahpo nükköcü niïwĩma, ahte dükü burêö, ohtese buêro nüükö wehêta makürê werekü niïwĩma küü dahra bahterema. Ahtiro niï wewere wĩ ahtoma. (Kissibi Kumu Durvalino- 2024)

Ahte tühögüma, yü wimü niïgüpü yü ñake buâkatima. Yüü pahkümi wehseri weâtídüporo dihta ñakû, ohpe basekã, mürö puhtipeosia wehéke nükküpüre wehseriti kükkãrã niïwana müü ñeküsümüã ümükori mahsã wahri dihputiro porã. Yü pahkümi Diakuru, ahtë wereküwĩ.

Nükürĩ dihta añüsé, dihta mōatise, dihta ñaãse niï. Tho niï, wehseri wehâtídüporo, dihta añüsé nükküre ahmã wehkã añü. Añüse wehseri wehsé dihta niïgü, wahse dihta, niïse dihta. Ahte noö dihtare dühkü añuse niïküwã бүкүрã ükûra.

Ñoökoâtero puêropehtikã, ñakãsehô nükkö, kümã wahro tihro wehê niï, naã бүкүрã kumuã nerënuã, wãküseti mã niïrãma. Wehseri wehro üsato niï wãküsetira nükküwã makü (Diakuru- 2018).

Naãpühã ahtë dihta nükkürĩre wehsé wehrâtirã, pühpemütãta, behro nõhkãro wehsé niãto pöhtörö ahponüköta. Wiídahã küü nümo merã ükü, nañüta.

Dihítâ behêse

Atere wehêse wehêrã, wehêrâtirã nohõ niĩrĩ dihtá, tarã wehêke kuũ, ahtiwe wehâtapü, bühküô küũ nũmõre niĩtisama.

Küũ nũmõre tüôta, ahte dia ômadiâ dihta, dihtâ buêtise ahte niĩsã wehêrikãse wahropeâ numiã nũkere yohâkã nüükõrãti naã niĩ wehséri kiosepeâ.

Naã ohtese añurõ nüüse ahte ñamü, ñapĩ duhtu, duhtupahta, ühsó kahâpesuti, kahâpó, ñaiĩ ñdihtare pamüse kaĩsãse naã dühkü wahtere, sehêpero uhtese.

Küũ ümü pekerãta, küũ maĩsere ahte pahtúkari, bubûbenükokã ahte niĩrõ kahse sohperere wehrohô buhûbe tehê nüükõsami, ahte wahterosa ahté mürõ kahâpoküsamita. Tehêwahtero ahte mĩsĩpe huri pamõdarita.

Dihtá wiĩtase, duhü yohâkã nühkütisa, kiĩ bohâ mũña niĩsa, ahtê ohtese kaĩ ahté ohô, arü, pamüse kaĩsãrãre maiĩrã ahti dihtama wehêse dultisama numiã.

Ahte dihta behêsesema numiõta kohô marãpüre, dihtare ñaã duhti, tehê dihtare ahpokü duhti wehêsamo.

Neẽ ümü mehêta, ahti dihtare wehêse wehêbosogüti yü nũmõre, niĩ wehêsami, numiõ ahti dihta pahtikõ niĩrõre ahte dihta añurõsa ahte kumarĩre niĩgõ wehêse kohô marãpüre wehêdutisamo.

Tohõ noõ niĩrĩ dihta wehêse wehêsemeta niĩsa niĩküwã niĩküwĩ yü pahkümi Diakuru ahte dihta basese ükügũ.

NÜKÜRİ

Wehêseri Wehêse

Üsã ümükori mahsã dihputiro porã, wehêseri wehâti dühûporo, nüküri ahte wühû dühtesiãrã, wêhsewãsõri miĩsiãrã, kome yapuri pawasiãrã, müüpürĩ pohãsiãra, buhpu pahãwü dühtesiãrã, diâyã nürükã kohôtesĩãrã, nuã ômasiãra, dihi amasiãrã.

Ahte nüküriĩre siãrãma, ñawenükõ siãtasapanama. Ahte nüükürĩ buãriire, ahte dihtatisereta. Dihta niĩse, dihta wiĩtase, dihta wahsê, ahte buãta añu niĩ pühpehta, kãrõ tãrãwekekükã tohãmata küüparã.

Ahtiro naã wehêkaberopürema. Ahko puhêküri niĩkãre, numiã kohô marãpürema biãtũ dühpo bahãwãkãra, bahãtakabero nürõtagoma.

Marâpüre küü dihpĩ ahsiwiorikurama. Kohôkera pihí miĩ òmãnükã heâgoma- mükü ahtikümama yukübükürota wehse ühâsa yûâ niĩgõ. Marâpüre duhtigo wehêpo.

Ahperoreta kârõ kûmati dühporore ahti yukü wiĩmarõ yühâsa niĩ wehêduti müâpo. Soâroma hüã ohteâko niĩgo.

Ahpero yuübüküro, yüküwĩmarõ anürõ hüütika behro, marâpüre seëripó marâpüre. Wehse sehêkũ duhtipo.

Wiâkaro

Ahti wiâkarma, itiâti wehêsã ahpose dihta, wiipũto naã wehsetise dihta. Naã wiabarâti niĩrã naã wehêse, ahknümü niĩkã, dahâritero behêro ahkô wareâkã naã kihí duârâti niĩrã naã numiã duhtise naã porârẽ wiĩmarã (õperõto wiâkaâtirãre).

Ahti wehêse wiâkarore wehêkarore, numiã ma õperĩ wiârã numiãre, naã pahâkosa numiã. Duhûküre behêse wehêtakoma. Makõrẽ wehêsepü miã dühûküre dühükü ûtupü pehêkũ duhti, düküpürĩ merã moõkũña ahtere wehê niĩña niĩ kohôtesamo. Ddühükü marãka kohêtgotigo. Ahpeye dühûküre, wehê naãrẽ

Yukü wiĩmãrõ

Ahte yukü kahrasase, bühküânükãka nüükü. Tehêro yukü wiĩ marõ pehã tarãkã yogó niĩ, pahkã pehre, yogotisia. Wehséri nükürĩre dihtare naã wehkê nüükürĩ pohtõrõ yuküwiĩma buhâsa.

Ahti dihtawarore ahte **Pahtû moãrãpü**, bohtêpürĩpü, nüükü merêpawa (moãrã merẽ), kahsapü, ohsodihpü, ahãkĩpü, **kihí kahserepü**, **pihíkãrõ ñiĩpü**, eõrõhõpü, pohõpe marĩsepü ahte yukü büküânükãka nüükü niĩsa naã yukü wiĩmãrõ. Dihta ñiĩse basekepü, ñerĩ marĩ buhûkureri dihta niĩrĩ nüükü niĩsa. Ahte yukü wiĩmarõ wehseri wehêse. Kahrõ kühûtari puhêkurire, wehêse.

Naã numiã yukü bühûkürore wehêsetirã, dihtã hüãke kohô dahreke niĩka dihtã, ahte kohô uhprikãse ohtetese até dühkü, ahté yuküdüka, merẽ, wãmü, ürẽ, üse ahte kahpé niĩrĩ nüüküma.

Ahpaturita naã marãpü sümüãre numiã, ahti nüükürẽ wehêse duhtirãta, tihí nüüküre, naã yukü bhûküro wehsetirã ohêtekere maĩrã. Ahte ñamü, duhtu, ñapĩ aphtero ahte kahpe mahãsã buâbosa niĩrã ahti wehêse wehêdutisamata.

Naã wehêse yukü wiĩmãrõ naã hüãkabere, naã pehru wehêrã kaĩ naã maĩse bahûriokere, dühkü kahape buâbosa niĩrõmerã ahte wehêserima wehêdutisama naã marãpüsümüãre.

Küü hümükerã, niĩsata küü maĩse, gaapidari, pahtû, mürõ kahâpe. Ahpeye küü dehsbase küü siõkûke ahte yeudari, waĩniĩma küü maĩseta.

Naã numiã naã uhpûdari sekotõdari ühpürkāsere, arĩ ümûkerãta küü ümûko wiõda kahtirda uhpükāsere maĩgûta ahti nühûkûma.

Ahti wehésema Mamaphia mamûânûkãheârare na pahkosamumiã duhtise wehsere.

Yukü büküro

Ahti nüükûma wehtâtisipü diâkûü pohôperotise diâkû, kausepü, mükûsepü, ahte miĩsidari kerã niĩse kasedari, mükûsedari, niĩrĩ nüükû niĩsa.

Ahpeterore küü wiĩdokakü niĩrõre, ñokoãtero ñaã kûmataro tirote niĩ yukü büküro wehro ùhsa, tahrã nêkã, tahrã pehõta.

Pahâgûtigûma, niĩkû pahsirĩ pahâ, ahpeterore küü nûmõre pehru duhti küü ahkabirã, ahkabirã porã merã bahpati.

Ahté siomiõpagüre, wapûpagüre, apeye yukü sãhrĩtisere sêhrê pehá ehâ tĩharã pahâ noõ niĩkûwĩ.

Bükürã marĩkã ahkó wuâgüre komêga añurõ sahãwü, bürü diahro kerã, diahã mûña niĩwü niĩwã. Tehrãta wiĩmarãrê ñami wuâ wãkaduhtikuparã tihta pûma.

Payro yukü büküro tãrakãre, yogó wehê, pahãkãre, yogó.

Yukü bükürore, sohãrã, niĩkã muĩpü yürükãta ùhã bahkeoro ùhãrã, niĩká mûkã pehrĩpehãse nûmûrĩ yürükãta hüãka añukã, itihã nûmü ahsika behrota.

Ahti wehsema naã añurõ naã sũõri wehêse niĩrõ wehêsa niĩma. Mahma wehêse, nükü buhãre neẽ naã pawetekü niĩrõ wehêsa niĩma.

Apeyêta ahto dohõkare, wehse numiã, ümüã na mahmatisere, dehro wehêrã ahte üroñare naã yãyo naã kühõ mahmatisere.

WÊHSÊ WAHRÃ MAHMATISE

Ahte mamatise²¹, numiã, ümüã, naã diaâpoarire, ahte üroña bahãseke merã, naã mamitisere. Niĩrõkãse bahsaturikãse, dahre bahãseturikãse niĩsa.

²¹ Mamatise niĩsa wiĩmarã ümüã, numiã naã sumûdapü ahte üroña merã naãre kumuã uhpü ahporã naã mamawõse niĩsa niĩma. Naã bükûârida merã bahtise, tehêrã wehêri wãhãrã, pehru samûse nûmûrĩre ahte üroña naã diâpoarire, ahte wãmetise hore merã ñadio hroiéosama.

Ahte wehêse naã wahâse nüümürîre, naã samûrã wahârã. Naã uhpüre mamatirã ahpe pahtikârã merã naã ya pahtipü saânükã niîkû porâtirã naã mamatise niîsa niîma.

Ahtere, ahte niîsato niî ahpo wehêrediâgüti. Tehê mamitise naã kumuã naã ûkûsetisere yü tüökere ñarãsa ahtere ahtodoh^kare.

Ûrõña mamasüôke dihísãdioke

Ahte ñrõña mamatise, numiãre kumu dihírosäkere. Naã amonûkãtero, ahte numiã naã dahrasetiãtere, naã mumiãre amûka ahpoke mamatisã dühpo kohô numiõ uhpüre kumu küü base ahpodüpoke niîsa ahte ñrõña.

Tehgota numiõ kohô diãpoare nüõ, wmatise hori merã matitisamo. Ahté mipiîkere, arã momoãrã ñekârîkere, hiruã ekârîkere. yêhê hori, ñama üsepekuri, mehkã marî, naã ahpeye masîse merã mamaitisama.

Ahtiro mamatikârãpü, nãye pihseri miõma wehêse woãsama. Ahsituârma naã diãpoare tehê horire tuûkoerã wehrama naã diãpoare tuûware dihírosã herisãdisama.

Ahteta niîrõ wehêsa naã numiã na dihí wahdari. Naã uhpîkãse niîrõ wehêsa niîküwî yüü pahkümi Diâkuru. Ahte ñrõñare naã porãrenumãre, weopeose niîrõ wehêsata. Mahsã mamiõ kohô ahkabiiore ñanürê, wehêsamo kohô бүкүәмүтәгө niîrõre. Ahtiro niî ûkûseti wehêsma numiõ naã mamatisere ûkûrã.

WEHRI DÜHKÜ MAHSA

Kiî kaâtirida, wehtatirida pahtikãda

Ahtokãterorema marî niîsetise, marî ûksetise merã ahte dühküre pohteirkârã numiã kurare naã ñanürüse, naã ohtesetise niîrõswesa niîma.

Tehrota ahtê dühkü numiã naã uhpü niîrõ wehsa niîma. Kehro ñakaseonükõkãre, dükü pûrî numiã mahsã amûkã pihkari wehro buhsa niîma.

Tehêkãta tihî dühkügü kerã ahti sehêmakã woã wehêro buhsa niîma, (kumuãpema kohô numiõ waiwoã niîsa). Ahte kihípeã numiõ ñekarî niîrõ wehsa niîma.

Tehrama numiã ümüãre duhtisama, dihta añusere ñakãsata, behsetarama wehse weya niîsama naã marãpüsümüãre. Duhküre naã maîsere bautiri niîrã. Ümüãmeta dihtare behsesama.

Kohô numiõ dihta mahsõ kohô ahtore wehse ühâsa niika behropüma, ümûâma, wehse wehâtoe amûpekûgüma, mürõ basehê, ohpe basekere buê wehsami.

Kohô numiõ wehse wahti dühporo, kohô buâkâpü ürõña naã bahsekere nüõkopü wehêse dühkü buhbego, wehse kurego, kihí duâgo wahsamo.

Kohô ürõñagapü niisa ahte amûkâ dahrese añurõ wahâse duhtuâse niisa. Tehgota numiõ kohô amûkâpüre ahte üseko eopeogota, ahti üsekotõdapü dohkesã nukâsamo niiküwã kumuã. Kumuã naã ûkûse niĩ.

Tehê ürõña nüõgota ari Bahsebo dühkü mahsü yahâ wahdari, kohâ yahâ wahâdari merã amesüonûkã hehâsamo kohôpeâma. Tehê dihí wahâdari amesüônûkaroma añurõ dühkü pirîkã wahsa niĩwã.

Dühkü buhbeâtídüporo, numiã ahkôre wahtoropü waweodüpogo kohô üsekore eosã wehsamo ahpädüposãta, tehê dühkü pürí dühteka dohto merãma. Dühkü kohô pehkûkerema ahkô ahpoke merã sihta pehõsamo.

Dühkü behseta nûkõ wehêgoma. Düküre pehêgo, kohô numiõ amûpama pohõtêõrõ pehêsamo kohô buhbeâterema.

Numiã wehsere dühhkü buhberama, naã ürûsârõ wehêrohô bühsürã, naã numiã bahsamõri. Ürûsârõpü hiügota bahsagota düküre buhbe dükayusama ahti õme sätiri sohpe, ahti õme wiari sohpe. Ahte sohperi mahsânükõsamo, añurõ dühkü piiriãto niĩgo.

Tehrã numiã dükü mahsa niĩrã wehêsama, tehêrãta düküre añurõ sühô, ñanürü wehêsamata. Tehê düküre niĩrõkãse behêsenükõ, ahte dühküpe ahte dihta ñirõ, Dihta wahro, Dihta wiitãrõ, añurõ piĩrõsa wehêsritisama.

Dükü wahâmêtise pehru naã wehse

Pehê dükü wahâmêtise niĩrõ wehêsata, pehê hipitisetise, pehê buhusetise. Kihí-buhtise, Kihí Ehwü. Ahte dühkü niĩsã wiorã porâtise, ahkabirâtise niĩdiâsa.

Düküpü dükawatisata niĩrõkãse, wamêtise niĩsata. Üsã wirã porãma pühã kura dühkü mahsa dükawa niĩsama.

Ahte düküre kihí buhsetisepüre dükawahâtídiosama: Kihí- buhtise wiorãporã niĩsama, Kihí Ehwü naã ahkabirã niĩsama. Ahtoreta kumu Diakuru yü pakümi basese ûkûgü niiküwĩ:

Ahte dühkü mahsã kurari tihíse niisa makü, mahsami kihô, ahkabirã kihô wehsa. Arã waikürã kerã tohõta niisetirã niĩsama, wiorãti mahsamamiti wehêrã niĩsama. Ahte dihta kerã tohõta. Dihíta horitisepü mahsãmami ahkabirâtídiosami. Wiiseritídiosamita woãmarã waí mahsa ye wiiseri. Mahsamami

ya wií, küü dohókakã ya wií ahpodionükõ ùkûsetise niîsa ahte basese merã. Yü pahkümi Diakuru kahâtigü ùkûke

Ahtore ahte yü buê woakere, pahâña wehêra tühônato niîgüta. Ahte yü pakümi ùkûkere basese woâniãpü yü.

Ahte düküre dükü kurari dükawatidiogüti. Tehêgü ahte dükü niîsato, yü mamiõ Miriõ kohô niî wehrekerema. Ahte niîsa masãmami mahsã dühkü. Dohókare naã akabirã woânorõsa.

Tehrãta numiãpea masĩ pehõkarã wehêsama, arã dühkü mahsa kurari. Pehru naã wehse nûmûrîre ahte kihí merãta añuwü niîrã behse kiîre duhâsama.

Mûhsã nãrãsa ahte dühkü dihíkuse Mehta niîsere ahto dohkare, wametise, niîrõkãse dühkü niîsere.

Apeye ahtokãtero ahperã kiorã kiosãma, ahperã ahte dühkü wãmerê mahsirã masĩtisamata.

Tehrota ahpeterore ahte yü buêke wehta mûrõ wehêbosa niîgü ahte kerãre woãro yühãse niî wãkügü yü serĩñakusia kere woãke niî ahte dühkü mahsa kurari.

Tehêro ahtore dühkü mahsã kurari, ñakasadionorõsa, naã niîrõkase naã masere, dühkü wãmetiseta, arã niîmana niîrĩ mahsã, dühkü mahsã numiõ uhpü woãkarã niîkã yü tüøkere woãke niîrõsa ahtore.

Dühkü mahsã Kurari

DÜHKÜ MAHSÃ MAMIÃ:	DÜHKÜ MAHSA AHKABIRÃ
Mehkã diarã dühkü	Kãre dühkü
Wará dühkü	Üsé dühkü
Pahtí dühkü	Buu dühkü
Wamüpetorí dühkü	Serã dühkü
Batia dühkü	Tohã dühkü
Buhá dühkü	Uhá dieri dühkü
Ihkí dühkü	Wahâpe dühkü
Oreró dühkü	Uhurí dühkü
Toa dühkü	Semé dühkü
Wahpü dühkü	Oori dühkü
Ohópuri dühkü	Ahké dühkü
Yoasó dühkü	Busá dühkü

Wehkó dühkü	Wahpé dühkü
Perutü dühkü	Uhtía dühkü
Hepesa dühkü	Omã dühkü
Mahsābho dühkü	Uñu dühkü
Ñumu dühkü	Pāmo dühkü
Ñairō dühkü	Mere dühkü
Duhiri dühkü	Numiã ütá dühkü

Arã dükü mahsa ükü amesüôdiorã, mahsa kurari wehroro dükawadiosama. Wahtise, mahsã porâtise, mamisümüâtise, ahkabirâtise nisîsa ahte dükükerã niîwî marî pahkümi niîse üküsetise keorã niî marîã ümükori mahsa niîküwî.

Dühkü mahsã mami sümüã

Dühkü	Wāmeye ahkasüôse
Mehkã diarã dühkü.	Mekã dükü. ahte dükü, kihí arã dihta dohka karã mahsã, omãdia ahkó mahã kahāsere siîrî mahsa kahrã niîsama.
Soaria dühkü.	“Soãse dühkü”. Ahte dühkü ahti dihta soãse mahsã kurari kãhse dühkü niîsa.
Beré dühkü.	Ahte wiorã dühkü arî ümürî ñekü, yeba büro naã üküse duhtuãse niîse dühkü.
Wará dühkü.	Ümürî ñekü dühkü niîsa, ahte kihí üsetise. Düporokārāpü ahte kihí bahrã pahākara ümüārã pohôrātirātira ahte kihí merã bahse wehêke diākü bahākūparã.
Pahtí dühkü	Niîsutiro porātiri pahtí kahse. Ahte kihí ahpa yübüri, sürüâkepa niîsa. Tehrã ümüã

	diâkû porâtisîrîsa niîrã kihî sürûâkepa, numiã diâkû porâtisîrîsa niîra apha yübûri bahkûpara düporopûma.
Wamüpetorí dühkü	Wamü pehtoro wehêro niîsetise kihîtisa
Batia dêhkê	Waí batia dühkü, waí büâ wehro buhse dühkü kihîtisa ahteâ.
Ãhuporã dühkü	Ahte ñaûmarã kihî bause niîsa. Yeba büro mahkõ wãme, kohô pehru siîrîse, bahsase, dohâtise basese ahpoko mahsõ kihî niîsa.
Buhá dühkü	Kihpi buhá niîrã, kumu küû behti niîgû küû ahte kihî merã pohká, wehêta pohká, hãûga bahã behtidise niîsa.
Ihkí dühkü	Ahté kihî merã. Bayaroã naã nûmõsã numiãre pehru duhtisama. Ahte kihî merã wehêke pehru añuro wãküsetigü tüôña dihgü niîsami, pehru siîrîrî nûmûre.
Oreró dühkü.	Ahte kihî, arî waií orero wehêro buãse kihî horitise niîsa, Diawîre pamûrî mahsa naã horisãke, tehrã pehru siîrîrî nûmûrê numiã naã diãpoãrire woãsãma ahte horire.
Toa dühkü	Ahte dühkü, toatûre wehêse yukü pahgûre bausetise niîse dühkü.
Wahpü dühkü	Ahte kihî, wehtá pohôka, háûga, arî yahí, kumu, baya naã bahtere ahpose buãke kihî niîisa ahteâ.

Tāi dūhkū	Ahte kihí bühpo pahrikura buâke niîsa. Miriã porã mahsa numiã, ümüäre naã bahsamorĩ hemapeokãrama. Naã ümüäre naã pehru, haũ ahtere naã whêduhti pehke niîsa.
Ohópuri dūhkū.	Kihí piĩrõ ahkó ñiĩrĩma ya wiípũ, ahti dihta dohka kahã wiípũ ahtipã kihí niĩma
Yoasó dūhkū	Ahte kihí, ahte wiĩmarẽ bahse ahkase niîsa. Wiõrã tüõñari mahsa wahâto niĩra amãbari mahsü niĩãto niĩrata ahte kihí mera bahãsere ahposãma.
Perutẽ dūhkū.	Ahte kihí, niĩrõkãse duhkükãse niîsa, tehrã ahte naã bükürãpũ wãmetise nümürĩdiãkũ pehru ahte kihí merã wehêdutikũparã.
Epesa dūhkū.	Kihí yoãse pahâka pahâga niîsa, ahte kihí merã bahse wehêkãre bahãrã hümüãrã, añurõ dihtirã pohrãtisama. Numiã kerã tohõta añuse üsoritirã niĩsama. Ahti waiĩ woã niîsa niĩma kumuã.
Mahsãbho dūhkū.	Ahte kihí añurõ buhtise niîsa. Bükürã ùkürã arĩ bahsebo baurẽpĩ niĩma. Ahte kihí baurẽgütigũ arĩ bahsebo wariru porãnumiãrẽ numiãtipũ. Tehgũ ahte dūhkũ baurẽnükõpũ. Tehẽ merã kahse kihti niîsa ahte kihí niĩma.
Ñumu dūhkū.	Ahte kihí ñumũgũ ürügũpũ buãparo ahti kihí. Tehro ahtigũ ürügũ wehro sühtikeã heãse.
Ñairõ dūhkū	Ahte kihí ümüse wiípũ buâke niîsa. Ahte kihí yeba büro kohõ wehãta pohõka, haũ,

	pehru siĩrĩ ahti ümũko pahtiri baurẽ nũkõgotigo kohõ amadihĩke.
Duhiri dũhkũ	Kihĩ ahrĩ kumu ütã mahsũ, ahte kihĩ merã wehẽtapoka wehẽke merã bahãkũpũ. Ahte numiãtita kũũ nũmõ merã

Ahte nĩsa ahpeyeta, ahpe kura kãhseta

Kãre dũhkũ	Ahte kihĩ sõã buhkure ewõtise nĩsa, ahte pehru wehkãre añurõ niĩãse wahsa. Tehrãta wiĩmarã amoyerãtirã ahte kihĩ merã pehru duhtisama. Ahte khihĩ merã pohká wehẽkãrẽ añurõ ewũ niĩse wahsa.
Üse dũhkũ	Üse dũhkũ kihĩ nĩsa, ahte kihĩ wehtã marĩkurese niĩse niĩkãsa. Tehro dũhkũ yapari kãse nĩsa.
Buu dũhkũ.	Buu dũhkũ kihĩ, ahte dũhkũma arã pohsa kiosama ahte dũhkũ kahãpema.
Serã dũhkũ	Serã dũhkũ kihĩ, ahte kahãpema nũũkũ wãhtĩ, mahsarã weãkãkã. Kũũ yawipũ hera ahte kahãpere sehẽtoatiparã.
Ñiĩse dũhkũ	Ñiĩse dũhkũ kihĩ ahti müũko marĩkateropũ, naiĩtiãrĩ pahti niĩkateropũ, ahti ümürĩ Ñekũ ahti pahti ahpopeoka behro. Ahte dũhkũ kihĩ ñiĩse buãkese niĩs ahteã.
Uá dieri dũhkũ	Uá dieiri dũhkũ kihĩ, ahteã kihĩ ewũ pohpetise niĩsa. Ahpa yübũri nĩsa.

Uhururí dühkü	Ahte uhururi dühkü kihí ahpapa uhururi kũũ nüütürĩ pehêtoro wehêtoro kahseritisa ahte kihí.
Semé dühkü.	Semé duhkü kihí, ahte miriã pohrã ahporã ahte kihí wehêta merã haũ wehêkere, pohôkare, kumuã wahâhârê naã behtibahse wehêkũpara. Arã ümükori Mahsã.
Oori dühkü.	Oori dühkü kihí, ahte kahpere ahti Oorigũ ürügũ düuhpokãpũ, kahpere sehêparã.
Busá dühkü.	Busá dühkü kihí wehêta, pohôká merã mamaphiare amöyeti dühporo naã mamaphia süôbase niĩsa. Ahtekerã pehru wãmetise niĩase naã wehêse niĩsa.
Wahpé dühkü.	Ahte kihí ômadiâpũ arã waiĩ mahsã yawipũ ümũ wiĩsisiãgũ. Kahape sehêtoâtike niĩsa ahte dühkü.
Uhtía dühkü.	Uhtiã dühkü kihí, yawa waĩkãrã ahte kahâpema arĩ bũhpotiropũ sehêparã. Ahte düküre.
Omã dühkü.	Ômã dühkü kihí, numiã miriã porã mahsã numiã tihtapũre amewê siahârã, ahté kihí naã haũ pehêkere, pohôká wehêkere puêtisiãkũpara.
Uñu dühkü.	Ûsã ümükori mahsã, yawã bahsiârã, ahté kahâpere miĩtohâtiparã. Naã peñarã dühkawaparãma. Tehrã dahseã kerã ahte düküma kiosama.
Pãmo dühkü	Pamõ dühkü kihí, gaapi siĩrĩrã arĩ muĩpũ yawipũ hehârã ahte dühkü kahâpere sehêtoâtiparã.

Kehro ñakaseo nükôkäre, ahte dühkü, arã waikürã wãme wãmeti, yuküdüka wãme wãmeti, wai wãme wãmeti, miĩrĩküã wãme wãmeti, tohãrã wãme wãmeti wehêseti wehêmiba.

Tehrota pehru wehêkãrema arãrẽma wãmiti nükãheâroma, pehru masôseti wahro wehâtere ahponũkorã wehêtarã wehêsapana bauriori mahsapüã.

Tehêrãta numiã numiãpeã, masĩtasamana, ahte dühküta, pohôka wehêkã añu, ahte dühküta wehêta añurõ wehêtati, ahte dühküta añurõ ñokãti, ahte dühküta ahti puero, kũmare pehru wehêkama niĩse wahã niĩsere masĩrã numiã niĩrã wehêsana.

Ahte niĩsa naã numiã naã pũrõ naã yayose niĩrõ wehêsa. Naã porã numiã diãkũre naã wehêpeose niĩsa.

PIHÍMIÍSÍ

Pihímiĩsĩ niĩsã pohô numiõ kohô suãkapi. Kohô pohôso kerã pihí suãgo tihígo ahte miĩsĩrẽ, **pihímiĩsĩ** wãmetise merã diãkü, ahte kihí omãse pihiserire suãsamo.

Ahti pihí niĩsa, miĩsĩ mahsã numiã, pihí miĩsĩ merã, naã suãke pihseri niĩsa niĩma. Ahtekerã kihti niĩsata:

Bükürã kihti ûkürã arĩ deyubari goãmũ kũũ ahkabi Wanani Goãmu, nüũmo moõrã niĩkũparã. Tehgũ Wanani niĩkã nüümü, kũũ mamire numiã amarõ yũasato niĩpũ. Niĩkã nüümü miĩsĩ mahsa numiãre amagũ wahãpũ. Misĩdari tihíro yürükãka numiõ buise tühõpũ. Wanani goãmũ müütẽ dohõpũ. Ahti kihí sihtirida miĩsĩda mahsõre bohõka müütãpũ. Kohõre nüürĩpũ, neẽ ameñatipo, ahtiõ numiõ niĩsiãgo niĩkapo. Ahpeda nüürĩpũta wahãbedare, tihída ahkówiase wãkĩse niĩkaporo, abehĩ niĩ numiõ yapewãkĩgo niĩsamo ahtio niĩpũ. Behro mahãpiĩkõrõ miĩsĩda nüürĩpũta, yapewãkĩgõ niĩpo kohõkerãta. Behro heu miĩsĩda nüürĩpũta kuhõtari piahri mahsõ niĩkapohta, kahtirõ mohõgõ niĩkãpo. Behro ñama miĩsĩda nüürĩpũta, meõ tüãbehtoma yoãpo, wuamũ ñarĩ mahsõ niĩkãpo. Behrota siahã kaributi buhúkuregũma ahti wahãpügũ niĩkã amũka pahãma miĩsĩda anũse yapisedari yosapora niĩkãda nüürĩpũta numiõ

añugo buâpo ahtigo numiõ arĩ Deyubari goãmũre küũ ahkabi
Wanani behseboko wiíkakõ niäkoma.

Ahte kihti niĩsa niĩma numiã naã niĩsetise, pehru siĩrĩrĩ nüümürẽ naã niĩsetisere naã
bureo nükõse. Arã numiã niĩsamata miĩsĩ mahsa numiã niĩma.

Ahte kihĩ omãse pihseri miĩsĩ mahsa pihseri niĩrõ wehsa niĩma. Tehrã numiã pehru
siĩrĩ nüümürẽ siĩrĩrã, ahpego yapewākĩgõ, ahpego wuâgo, ahpego ehkatigo niĩsamo niĩma.

Ahpero numiõ kiõsamota, kihi pihipü dühtesãgõta, tohõtata, kihĩ sãhãsuã mãgota
õmãkã, pahkãse merã sahãnũkosapego, tihĩ pihri wehẽ omãgota wehtüari behto tüã behõto
nükõsamo tihĩ pihĩkãrõdareta mükürĩda tihĩda kerã.

Pihĩkãrõda kehrã, niĩsama mükürĩda, süẽrĩda niĩrõta, kohõ tihĩda pahãrẽgõta üseko
heopeodiotasãmota. Ahtopüta niãse nükãdiaro wehẽsa kohõ kihĩ duhãnũkãse merãta.

Kohõ miĩsĩre suãtago, wehẽsepe miĩ pehẽkama wiĩã, wehẽtagoma. Miĩsĩ dohõtore
dühũtekere pahãtekü hüãsamo²². Hüãtagopüma ahte miĩsĩre pohãsamo. tohõwe pehõtagoma,
pihĩserire suãnũkãmo.

Ahte pihĩsere, ahte bahãtiri arã numiã nükürĩ mahsa numiã naã dahãrese niĩsa ahteã.
Ahpe mahsã kurã kãrã pihĩserire dahãratisama. Tihĩ pihĩ niĩsa ahti kihĩ õmarĩpi, kihĩ naã
pihsuripi.

Miĩsĩ Pihĩ

Pihĩ niĩsa numiõ kohõ, kohõ dahrasere, ahte wehẽseri kãhsere, kohõ dahrago ahte
dühkü pehẽkere omãpirõgõ, kihĩ duã dühtesãgõ, kihĩbo kuũgõ, yuküdũka omãgõ kohõ
amõtiri pihĩ niĩsa.

Yoka mahsü, pahtikã pihĩ niĩsa, tehro ahte miĩsĩ dahri, ahti yukügüpü amüãküpü
yosamadiãtisa, ahte dihitapü yosa diãnũkãsa.

Tihĩ pihĩ niĩsata, ahte miĩsĩ wãkĩmahsa numiã, tehẽsebüri mahsa numiã, yehẽsuse
mahsa numiã, mahsã añurĩ mahsa numiã. Arã numiã miĩsĩ pihĩseri niĩsa niĩma.

Miĩsĩ bahãti

Bahti niĩsa numiõ kohõ, pihĩ bui kohõ pehõri bahti. Niĩsa ahti bahãti naã dahrarã naã
ahti bahtire ñese nüümürĩ.

²² Miĩse wãkĩsere hüãkoãgo wehẽsamo. Pihĩse kohõ suãgo, kihĩ õmarã wãkĩse dohãtise wahãse
buãbosa niĩgõ ahte miĩswĩre hüãsamo.

Numiõ kohô kihí buhûbego, ahte dühkü kohô pehêkükere ahti bahâtipü miĩsã, wuâkã buhûbeti bahti niĩsa ahti bahti.

Niĩsata ahte kaĩ kohô piãgõ ahte duhture, ñapĩre, ñamũre, duhtupahtare, ahpeye ohte kohô wehêsere kohô hiosere piãgõ kohô pohõse yeri bazhâti niĩsa.

Ahti bahti niĩsata, arü arüärãta naã yürĩ bahtita. Ahti arü arüäsãripü naã pehõri bahtita. Arükore ahte sihitiri, arü pohõkarire tehê arükore wahâka pohõkatise arüko wiãri niĩrã hohô purĩ merã naã puõtãpeoka bahti niĩsa.

Niĩrõkã bahti niĩrõ wehêsa ahti bahtikerã, tohõ niĩkari bahti mehta niĩrõ wehêsa, ahte numiõ kohô dahrasema, kohô amükäkase amökãse niĩrõ wehêsa niĩrõ wehêsa. Tehro ahte pamũse pahtikã bahti niĩrõ wehêsa, ahte kohô numiõ üsekõtoda merã kohô wãmeõpeo kohô ahtiro niĩrĩ bahâti niĩsetiri bahti tohâto kohô niĩ tũñasãpeokãma.

DÜHÛKÜ PEHÊSE

Dükü pehêsekãse numiõ kohô kahtiri woãre, wehêro hohô, kohô süõse niĩsa ahte dükü pehêse. Tehêra numiã, dühkü pehêrã ahte kohô waiwoã kuhtarigü niĩrõ wehêsa niĩkũwĩ yü pahkümi.

Tehgo numiõ ahti dühkü pehêri uhture kohô kahtiri pahti wehêro kohô ahpoküka pahti niĩrõ wehêsa niĩkũwĩ.

Dükü pehêri uhútu

Kumu wehse, wehsema küü baseka behroma. Naã numiã dükü mahsã numiã naã niĩrõre, ahte ürõña hori amõtise merã, naã wãküse merã, naã tũõñase merã.

Wehse ahtirãma tihí wehsama siãkãtirã, ahpego numiõ kohô tũõñasepü, düküpü turikãse kihti dohkesã nükãheã, kohô ya pihí, bahtire kohô uhpükãse wehroro niĩse wehê amõtisãmo wehse sumõtore piãnu heãsama.

Tehgo uhútu wehénüheâ, dükü pehâti pahtire ahpo nûheâsama naã numiâkerã. Ahte dükü mahsã numiã²³ merã ûküse dühka yu nûkã heâsama.

Tehrãta düküre, naã bubeâtidüporo, behsekã wehsama, niĩ ûkükuwã bükürã kumuã ahti dükü mahsa kihti masĩrã.

Tehrã numiã ûküse kiorã numiã tũnarĩ mahsã numiã niĩrã wehésama. Kãhtiri mahsã numiã, kuari mahsã muniã, sãtiri mahsã numiã niĩsama mahá, wehsé piânũkã heânũrã.

Dükü pehã dihporore, numiõ niĩrõko büküõ niĩgo, wehêre kahâseo nükõsamo. Naã numiã porãnumiãre.

Tehrã naã, kihí pamûse wehêrãtirã duârãta. Tihi nûmûreta, dükü buhtise, sõhãse besé pehe, wühã wõhrõ nükõ naã buhbeátihí wehse sumûtohopü.

Tohopüre, tühã kũu, marãkã ñaã, weseré buhbê nohõ, sõãsehé düküre mehkã pãhre. Buhtisehêre mehêkã pãhre.

Dühkü buhûbese

Wehse hüãkûtaka behro, tihí wehésere kũu nûmõrẽ wiagüti, wehsé wahti dühporo. Nûmiõre ürõña merã, basekã mürõ puhsãdio wehta nükõ wehkabero numiõre wiasami.

Dehrero wehrono merã, ahte ürõña baseka kohõ nûmiõ mamatikûpariko, mamatitiko hopü niĩsere. Wãkükãre, üba yü pahkümi Diakuru, ahté kihti merã diãkü, bahpatinükõ ûküwĩba, niĩse tüoñase wahákati yüre.

Arĩ Baasebo kũu kihti baureonükõke. Dükü bureonükõgü kũu wehse. Tehgü ahte kihti kãro bapakiokeogüti ahtore. Makü niĩkũwĩ:

Arĩ Baasebo dohtoari wahtoro wiatikü, Wariro porã numiãrẽ numiãti wehgü, wehesere ahti pahti kãse, ohtesere miĩwãkõnükõpü, dükü, duhtu, ñamũ, ñaiĩ ahpeye ohtese wehsé niãte niĩpetise bureonükõpü. Ahtiro wehtanükõ, kũu nûmõsã numiãre miãre miãpü, wehsé kũu wehkaropü. Thií wehse piahêati düporo naã numiãre wehrekaseomipü. Tühôtípãrã kũüre. Naã numiã wehse piãhearã, niĩkõ pũãtuã dohkeapo, ahpego ñamariãwa õrêteheãkiapo. Ahteta naã wariro porã numiã wehketa duhti wahkaporo. Diakurumi kahtigü wehreke.

²³ Ahtokerã arã dükü mahsã kerã, mahsã wehrota mahsã kurari dükawahti nükãheâsamana. Mahsã mamiõsã numiã ahkabinütükã heâsama, pürĩ mahsã numiã, sahtiro pürĩrã numiã yapati nükãheâsama.

Ahtere kihti Wariro mahkõ orëkia wehketa nīsa, ahtokāteropüremea, wehsere tahá piásema, kihí bohse, duhküre boekoâ bahse.

Ahpego wariro mahkõ kohô wehere ñamariã püätumakã kohô dohkekiaketa, duhti nīsata. Numiäre naã wehsé piânükã, dohkesekiâro²⁴ wehro nīseti wahse kuügũ wehpĩ arĩ Bahsebo ahtoma.

Ahtere kumu, komūtagüta kohô numiã mama wehse hüäkã behro, numiõ wehsere piã dūhporo, mūrōrōre base, kohô numiõre puhtiwiõ. Ahte küü ohpé bahsekepere, wehsepere buêtemütāsami.

Naã wehse ühâ bohreâka nümüta, tihĩ wehsere yukâ baã bakeheohro ühâ, tahâ pīhri ümüāyari nīrã.

Numiã kerã wehse piã heāti dūhporo werekaseoseta. Bükürã numiã naã parāmerã numiäre werese nīsata.

Tihĩ wehsé sumūtohô ürākäre buhuã wehsé bahasehé pihâ nīparã naã nī sūose. Ahtiro nīsa ahte wehse kihti, sūose kerãta.

Tehrãta naã dūhporo karã numiãpüã añurõ sūõseti, naã wehêküke nīrõ wehêsa, ahtokātero kōma ahte kihti tüôko numiõ añurõ sūô dahrasetsamo ahtokāteroma.

Dühükü wehsere buhberã sūõse

Numiã wehse naã kahtiri pahti wehêroro maĩ ñanürüsama. Dehro sūõsetise naã wehse wahāti dūhporo naã sūõse.

Ahtó nīsa nīma purõ naã sūõse, naã marãpüsümüã, ahperã nīmata wameyemata merã naã ümüātītise, bükürã naã üküse merã.

Ahtoreta numiã naã porã numiãrẽ wehrekaseose nīsata. Wehse piãnūra, buhberã thĩ wehsere õrêkãta, tahâ pihâ müña niwũ niwã bükürã numiã. Dehro werã niñarẽ, baseseta nīsata, dohrêseta. Ahte Bahsebo kihti merã bahpatiseta:

Bahsebo arĩ Waariru porã numiäre numiätigü, nīkã, naã bahsetise ñaãrẽ, wehse wehbosoro ühsa nī wāküpü. Tehgü dihta añurĩ dihta amagü wahápü. Ahtota añu nī, ahtokã wehseta wiíti nī wehpü. Arã waikürã bahápati nüükã thĩ wehsere tahárã, pahâküpeota. Küü bahsita kümanükã, hüünükã hehâkápü,

²⁴ Ahteta nīkaro wehsata, duhtipeose ahperã ñarõ wakürsetirã numiäre dahrogore ñatutirã dohórêpese. Ahté duhti ñegõ, wehtiro marĩgõ kahtiro kohô wêerise nīrõ wehsa.

bohtepũrĩ uhpũti ohteputi pahtitenũkãpũ. Diakurumi kahtigũ wehreke.

Ahte nĩsa wehe hũãti dũhporo ohpe, mũrõ merã basese, ahtiro wehkaro wehseri añũrõ hũũ, dũhkũ añũrõ puhĩrĩ, ohtese añũrõ mahsato nĩrã dihta ahpokũse. Wahkũrã kerã wehsé ohtesetisere kumũta wehsami.

Ahtere mũrõ, ohpe basegũta kũũ kumu, ahte kihĩ, basedũpogũ wehsami, sũerõsãdũpogũ wehsami kihĩre kũũkerã.

Ahte duhtũ, ñamu, ñapiĩ, ñaiĩpaga, arũ ahtepema dihta ahpogũta, kaurosãdũpogũ, muũkũsãdũpogũ wehétagũ wehésami.

Üsã wiĩrã dihputiro porã Ümũko Wiõda nĩ wãmepeose merã naã tüõñaapeodio nũkõse nĩsa.

Nũmiõ wehẽse dũhkũre buhũbe tüãse

Wehse hũãka behro, numiõ tihĩ wehsere pihã nüũkã ñasütũã behẽtoã wehgoma. Kohõ tüñase merã wehse hũãke pohãtise, dihta hũãke moãtikõñasere koho ya üsekotõda, yoratõda, ubitõda ahte dahripũ sahãnũ ñanũsiasamo.

Ahtiro wehẽtakopũma dũhkũ behseta pehẽkũkerema. Dũhkũ buhũbeãti dũporo, ahtere wehsere buhũbe nüũkagoti nĩ dũhã dũkawa kũũsamo. Kohõ yoká üřãkũse naã pihsusere buhẽbe nüũkãgotigota. Ahte kohãpo kohõ wohẽke merã, dũkũ kohõ pehẽkũkerema ahkó kahãpo kohõ morẽke merã sihtapeota herisãnu hehã dihkã nĩsamo hohõpũ nĩkũwĩ.

Ahtoreta serĩñawũta yũmamiõre, ahrte dehro kohõ yũ pahkomẽore kohõ tüõkere, ahti nĩõwo kohõkerãta. Ahtore bũkũrã ükũrã:

Numiã wehsere piãnũkãrã muĩpũ ahsi müũãta wãhã nüũkaka dũhkũ bubenũkãsamo, dahãritero nĩkãta buhbetuã heãkamos, ahti koya pahti, ümũko pahti wehẽroro, sãnũkãgo wehẽsã nũkãgõ wehẽsamo. Tehgo kohõ ya wehsere, kohõ heriporã wehẽrohõ ñasãkũsãmo. Tehẽgo wehse dehẽko bubenũkãsamo. Wehse dehkore kohõ mãsere bubenũkãsamo, ahte dũhkũ sõãse wãmetise, kohre pehru kohõ wehekã añũrõ wahãsere. Bubegota dũkawa nüũkãkasamo dũhkũre. Ahte dũhkũ buhtise merã bubetuã pehõ nũkõsamo wehsere. Sohperitiri wehse wehẽro bubeta nũkosamo. Yusrõ-2025.

Wehse añurõ ñakã nüükõkãre añurĩtü bauhsa, ümüãrõpüre ñadiokãre. Ahti yāsari pahti bauânũkã heâsa. Numiõ kohô ye dahrase amũkã kãhse puhúpipeâse niĩrõ wehsa ahte dũhkũ wehse piĩrĩ nüũkã heâro.

Tehê wahâtero niĩsã wehsere dũukũ buhbêrãta, ohtê nohose ahteâ: üre, ühsê, kahrê, pihkã, sõrã, ohô, merê, etoâ, sêrá, yahmũ, ñapĩ, duhtú, kãhpo, ñaí, ñãhiró, ohôka, biâ, arü.

Arĩ ümũkerã, pahtu bubblesami, ahpakarita. Tihĩ wehse dehêkore. Pahtukari küũkerã sohõperi bubeta nüũkosami.

KÍHÍ

Kihí niĩsa ahte bahsebo, ahte dũhkũre baurê nüükõgũ, numiõ kohô uhpũ nüükõpũ. Tehro ahte dũhkũ, numiõ uhpũ niĩsa niĩma. Tehê sühtiroma numiõ kohô ñekãrĩ ahti dihítapũ ñañenũ heâse niĩsa niĩma.

Ahtoreta arã kumuãpeâ ahtiropé üküsetisama. Numiõ kohô pahti, kaãtiri pahti, kaúri pahti, mũkũrĩ pahti, wehãta pahti kãrã numiã niĩrã wehêsama niĩma ahtere kihípa kãhsere ükũrã.

Ahte kihí, wamêtise dũhkũ kãhse, dũhkũ wãmepũ naã wãmeyeke niĩrõma kihípa apha yübũri, apha sãpiri niĩkãsa tehro soãse, buhtise, ahpeye wehetatise wehêta marĩse, apeye pamüsere wehêka tohõ wahtise niĩse niĩsa.

Tehrã numiã ahti kihire behse dũkawanũkõsama. Ahte buhtise, soãse, tehê dũhkũ wãmetise merã dũhkawanũkõsamo.

Kihí duháse

Ahtore numiã wehse kohô pahti uhpũ wehroro tüoñasetigo niĩ wehsetimo. Tehgo wehsere añurõ ñanürũgo wehsamo.

Tehgũ yũ mamiõre serĩñaawũ, yũ serĩñakã ahtiro niĩ yütiwõ. Wimãgõ niĩgõ, marĩ pahkomẽõ kohô yũre werekũwũ.

Marĩ kihí duhá nükãrã, dũkü sumũtori kãsere duhá nükã noho yũ põrãnũmiã niĩküwõ, ahte niĩ wehsé pũpeokãse, dũküre wehse sumũtopũ yukũpũ dohkapũ miĩwõrõ nüükõ noõse niĩ, ahpe wehse hüãkũkã wehsé marĩkãrẽ, ahperore, marãkãkepeta

añurõ sühtiwü yâ mûkâma niĩgõ, dükü marãrõ kohtego tohõ
wehénota niĩwõ yûmamiõ - Yusuro -2024.

Numiã dükü duhánûkãrã wehése sumûtõro pohôtorõ duâte nüûkõsama. Mahâma
wekése niĩkama, duârãta ohto sehêpeosama.

Ahpego numiõ kihí duâgota, dühküre wehse sumûtere, miĩwõrõ nühkõkãsamo marã
nüûkãto niĩgo.

Ohto sehése niĩsata. Kohô numiõ kahtirida pahti sumûda, karãkoda wahtoro niĩsa
niĩma. Tehgo kohô numiõ ohto sehêgo wahtoro mokûka wahro wehêrohô sehêkûsamo.

Tehê wahterore bautimirãta naã muniã pahti kahâse, kohô amamûpama kaãse niĩrõ
wehêsa, kohô wahdari uhpükãseta, tehêgo kohô añurõ tihí wehêsere sũose merã ñanûrûseti
wehsamo.

Kihí behse duãse

Ahte kihí behse duãse kerã niĩsata, bükürã naã ûkûseta. Nüûkarõ kãhse:

Kihí kihti nûkãrõpüre, arĩ Bahsebo düküre, ahti marĩ kahtiri
pahtire, nüõnûkõ küü niĩküta dükü uhpüti nûkãheã niĩkãkü
niĩwĩ. Behro merã ahte düküre buero nûkõkü niĩwĩma, niĩ
ûkûsetikû karã niĩwã arã kumuã ümûkori mahsa. Diakurumi
kahtigü wehreke.

Tehrã numiã naã mahsã kurari nûkü, düküre miĩ ahpa nûkã niĩseti niĩkãkarã niĩwãma.
Tehrãta wehsere dükü buhberã naã mayõse.

Dihta wehseri wehkere ahte dihítata añurõ piĩrûsetiwü niĩ naã marãpüsü müãre wehse
wehêduti nüõnûkõseti niĩseti niĩkãkarã niĩwã.

Naã pehru wehse nûmûrĩre, niĩrõkãse dükü kihíre duhã wehêrã wehêpa naãpeã.
Ahteta yahã mûkãma añuwü niĩ kihí duhãsama.

Tehgo numiõ kihí duâgopûta, kohô wãkûse merã, ahtiro niãsetise pehru wehêgoti,
arãrê tiãgoti niĩ tüõñatapõ.

Duhkügü miĩñenûkã duhãgotio dühporore koya ümûkãre üseko heopeogota kohô
wãkûse merãre niãrõsa peotago wehêsama.

Ahteta niĩsa numiõ diãkü, kohô amõti ûkûsetise, kohô masĩse, kohô maĩñose niĩrõ
wehêsa.

Kohô amôtise, wehse pahtikāse, kohô amūkā kahāse kohô baukāpūta kumuā naā dahrase pahtikō nīgosamo naā nī ahte mūrō merā, ohpe merā ūroña merā naā amōpeoko nīgo wehēsamo.

Numiā kihíre pihí dūtesārātirā, ahte omāpakarē, hehsekūsama. Arā buā bahse ahkakūrāta. Naā numiā dūhkū maīsere, naā masā numiā duhāti dūporo bahāte kūrī nīrā.

Naā buā numiākere, naā marāpūsūmūārē ahte pehru wehēsā dūhpo siīrīāto nīrāta. Ahtiro wehē nīseti amesūō bahpatisamo arā waīkūrā mahsā numiā merāta.

Tehêgo kohô numiō kihí sehêgo omāpa kāre, kohô pihípūre duhtesāpeotisamo. Arā buā mahsa numiāre dūākūgo wehēsamo. Naā buā numiākerā naā marāpūsūmūāre pehru wehētiāto nīgo.

Kihípi/Kihí pihiseri

Ahpé terore, bahpatise pihseri pose, nihkā mukāse pihseri pose duhā, kihí pihseri sahāsuākasamo.

Tehêgo kohô pehru wehāte pōhôtōrō pihseri nīsata, kohô niāse wehēgoti nīse pihiserita.

Ahpe pihiseri nīsa kihí kohô sahtiro niāse, kohô makōre kohô wehēña duhtigotigo kohô nīse pihiserita.

Duhporopūma ahtiro wehēsetikūparā, kioro nīse pihiseri, kohô numiō ahpodūpoke nīrō wehēkūporo.

Ahte ahtokāteroma pehtidiākātiro wehēma, nīmata naā dūporopū, naā pahkosā numiā naā dahresetisere ñakūkara.

Kihí koese

Kihí koesekerā, numiā khí pihseri, mahā wehse sumūtō nīrīma, nuūkūporopū, numiā kihí peihserire miīheādūposamo. Tehêgo kohô mečkā nīsetigo, mečkā wākū tūōñasetigo tohāsamo kihí kuego.

Yūu pahkómeo Yusio, ahtiro nīkūwō;

Ahte kihí kohse kerā, tohō koepese mehēta nīrō wehēsa, yūsā numiō diā buhí, mahā sumūto heānū ñekārī mīiserēānu heāgo kihíre kuédigo. Arā waií ahburi bahārā merā bahāpatigo wehēsamo. Kihí mahā sumūto, ahpetero pehtapū, nūkūporo kihí kahseri kohō nōtēkuesere bahrāta, mahāsosama pehru siīrīrī nūmūre. Niāse wehtūase hori wahsa. Naātata ahte pehru

siĩrĩnũheákãre wãmũpe wãhãkĩ, ahkãsetiro woã wehroro pehtiti
nũkãheãka wehsamo kohô tüoñase merã. Yü pahko Yusiomeõ
kohô kahtigo ùkũke.

Tehro pehru siĩrĩkãre wehêtiro etoãsĩrĩse buãkãsa niĩküũwã kumu wirü dühpotiro porü
yü pahhkü Diakurumi ahtiro niĩ amesüõ nüükõwĩta.

Ahte niĩsata basese, pehru etoãgü, heriküosere tuñadiosete, heripõrã herisãse baseseñe
düpohõñe dühhposeta.

Ahte niĩsa numiã naã tühõña wãküsetise arã waiya turikãse, peru meã merã bahâpatise
niĩkã tüoküwũ ahtere.

Kihí Wüãse

Numiõ kihí wüãgota ahpeye, ahte kohô umũkã pehsutise tihí üsekotõdapü
ñasãnũkãnuhehã, wüãnũheãsamo.

Nimiã kihí duãta, kahãpe dühterãma pihípüre, kiĩre sãhãsuãtarãma, mahãpü, ahpetero
nũküporopü kuesãma. Ahtê dihtare ahti wãmüdiãpü, pamürĩ mahãpü kuewebürosama.

Diã sumütore, mahã sumütore kihí kohô wüadikãrẽ, arã waiĩ
horitirã kihí wiã, bohteã pehrihã, wãriã, müã, arã kohô tüñase
merã wehẽne dühpo wehẽkãre kohõre wüãtamüsama.
Diakurumi kahtigü wereke.

Ahpego kihí pahkapagare, kahseri pahãrẽ dühte tehkehõ wehẽsammo. Omãpakãrẽ
kahseri merã pihipü dohókesãkasamo.

Ahpero kihí, kohẽkere miĩtohãgo, kohô dahrebari wiĩ dohõkapü, kihípiserire dühpogo.
Ahpeye noãkã bahse ahti biãtü, waĩ kohõ kiosere bahãta herisãtagoma.

Kihípitiro tuãnũ wehẽgoma, numiõ ahpero tüñanũ heãsamota:

Ahti dihta kihkasere bahrã merã bahbatinũ heãsamota. Arã
yoãsoã, soãrã, ñiĩrã, yasarã ahperãta yoãsoã wahsoküroã merã.
Bahti nuheãsamo. Yü pahkü Diakurumi kahtigü küũ ùkũke.

Arã niĩsama kohõ numiõ wehẽsere kohõ bahâpatirãta. Tehẽrã wehẽserire, wiĩ
sumütore arã yoãso niĩsama.

Kihí Woêse

Ahperota ahte kihí woese behro numiõ biâtü ahsipohta bahâtagoma, sõhõkõrõ miĩpego, kihí wũhpaati kohõ pohkũkere woêgotigooma, kohõ üsekotõda, koya umũpamapũ heõpeota, herisã nuheâgoma.

Tehêgo arĩ muĩpũ mũâtiri sohpé, muĩpũ sãhrĩ sohpé, omẽ sãhtiri sohpé, omẽ wihâri sohpé ahtie sohperi dehko, ahiro wãkũrõ mera kihípagare miĩnenuheâgo.

Sõhõkõrõ niĩsa meõ niĩrĩ sõhõkõrõ Mehta niĩsa niĩma, ahte ütãbo uhpikari, naã ahtê uhpikara ñasãdüpoke, ahtigü yukügü, muũkũkü, sũčkü merã

Sohõkõrõre kohõ niĩrõ buhí miĩpego, Diãküpé niĩkãga kihí, kuũpepe niĩkaga kihíga. Diãkũpe woê nüũkama sãmo, küũpeka müũkãpe.

Kihí sihtiri bihpese

Ahtore ahte bihpese kãhsere ükügü, dehro hokõ numiõ ahti tohõpa miĩpego dehro niĩ tüñase merã bihpesariko yü niĩ serĩñakere, ahtore woãnokere müsã ñarãsa.

Nimiõ kihí wũâ, wohêta wehêgoma. Ahti ñama ahponũkõ, toõpa wahâtapĩ buhí miĩpeo wehêtago. Bohõri wahro merã kihitirire miĩpeo bihpe nüũkã heâgoma.

Ahti kihí kãhtise pahtipü dohke wehti nüũkãgõ wehsamo niĩ üküma bükürã kumuã. Ahte niĩrõkãse, kohõ dahrase, kohõ uhpükãse niĩrõ wehêsa niĩma.

Ahti ñama sãrĩrõ tohõ niĩkarĩ sãrĩrõ niĩrõ mẽhta niĩrõ wehsa niĩma. Añurõ tühõñaka, añuse pehtitiri sãrĩrõ. Ñarõ tüõñakõ ñase pehtitiri sãrĩrõ toãsa niĩma. Ahti toõpa tohta, ahti wahâtapĩ tohta. Ahte doâtise pehtitise wahsa niĩma.

Kihí sihtiri ütabuse

Pehru hauã pehõtidüporo, ñokã bihpewediotarã, naã ñabuke sihtirire, behro, wãtíkẽ wapü sãama dahsepü tuhu yohó, üta buhúhü sõ nõkoma duhí ütabú dihígo wehsamo.

Numiõ dihgo ahpero pahti tüõñadigo wehsamo. Tehê sihtiripü ñokã dühsakere ahti pirõ süõwapü, küũ uhpüpü dohkesã nüũka ütabudisamo.

Pehru samürã ahtiâti düporore wãtikewã dehkore aha yüro wahâkare, numiõ masĩtasamo, duhti kehõgü, ñarõ wãküsetigü, ñarõ tüñarĩ mahsü, hüã boãri mahsü ahtirãsama.

Tehgo kohõkera kohõ tühõ ñase merã ahpoyuka, kohõ marãpüre ahtiro wahãpüto niĩ werekaseokãma. Küũ kera mürõ ahpo yukã²⁵ wehêsami.

²⁵ Ahtota niĩsa pehru samürãrẽ mürõ tuãse naã peñarãre ükütuãse.

Wehé tuha ehrähta, ahpe bati wühü bati mihi wiháti, marikäre, bapá mihi wiháti, süowa pehō, sühā noho.

Pehru hāū pehōse

Āhū ahikūsehe niī sistráhkaro, āhūgapühāro, pehru haūga, pehru kái haūga, sitīro, suhūhkaro, ūtapekaro, tohō wehetīro, ñamakahsero, kiibo haūga, āhūpōra.

Ahte pehru haūgare, arā wahí merā, waikūrā merā, mekā merā biaporā merā, pikoroá merā, īhiá merā naāre bahse asé bahase dahrenūkōsamo.

Tehēgo kohō pehru haūgare pehōgoma meō sūātanūkō, pehru hāūgāre pehōsamo. Kohō pehru haūga kohō yāgueri kura kohō, naā kerā kohō wehētamusama, naā bahāse merā. Ūsekotōda weōdiorise tohírā mahsā niīsama naāta niī ūkū kūwī yū pakūmi Diakuru.

Ahtarore numiō, pehru haūā ahti bohri wahro merā kohō sūākere pohō pehēgo, ahti wabiākaro merā wahābia nūūkōgo, ahti wērīrō merā pehru hāūgarē miī mami pehōgo, ahti wahābiākaro tahāgo ūmūko pahti sohōperi dahrenūkō uhpūsā nūūkōsamo.

Tehego numiō pehru haūgare, ahpero sahtiro pūārō wehēsamo kahtise pehru wehēgotigo, ahperore haūgare hūāka wehēsamo pehru hūāsāse dahregotigo.

Ahtota niīsa niīma, pehru hāūga tahāgo ahte ūmūko sohperi, pahā nūūkōgo wehēsama niīma. Ahperā niīmata kohō kuhtiro niīsa niīma.

Ahpe haūga niīsata pehru haūgare bahpatirota. Ahti haūga pūārō, wehēro merā kohō numiō, pehru haūgare pehōrota.

Kohō tūōñarīda merā ahte pehru ūēse, wehētati wahāto kohō niī pūāpeo uhpūsā diorota. Tehro ahti haūga pūārōma hūā buhtiātisamo, niī ūkūma.

Ahtiro niīto ahte pehru haūgare naā būkūrā, naā ūkūsetise, kohō numiō dahre bahri uhpūre pahtire naā heōpeorā ūkūse. Ahte niī.

PAMŪSE WEHĒTI DŪPORO

Süose, behtise

Ahtore ahte süose, behtse, arā dūhporokārāpū wiopesa naā heōpeokere woanowū ahtore. Wimū niīgū yū tūōkere. Būkū uhpūri merāta siīña ahpo wehkere ahtore woahā ñakūnowū ahtoma.

Bükürã kumûa, naã pohrãre neödüpo wehridi naã ñoãgü, dühporokãse wehwãkonükö werekasiogü ahte niĩsato pehru numiã wehrã, ümüãkerã naã süose.

Wiopesase merã numiõre, kohô pehru wehse nümürĩre, kohô uhpüre heõpeo ümü süose, kohô numiõkera behti wehése.

ÜMÛ SÜOSE

Nûmiõ merã wañatise

Ahté süose itiã nümü kohô pehru wehãti düporo, wehse wahgü küü nümõre bahpatigü, wiopesa ñaã wehkãсами. Dehrego niĩñarẽ:

Marĩ ümüã niĩsa niĩma, marĩ ye uhpüko hüêsetirã niĩsa niĩma, tehro marĩ uhpüko ahte yuküdüka ahkosetise keorã niĩsa niĩ üküma kumuã basesere üküra. Ahte yuküdüka üêsedahri ahkotise, ahte yuküdüka wehêtatise pahtikãra niĩsa marĩ uhpü niĩma. Tehêrama marĩ ümüã, ahperã numiõre wiõpesa ñasama, kohô numiõ pehru wehãtidüporore niĩwĩ arĩ yüü mami. (Torãmü-2025)

Tehrã ümüã pehru wehse nümürĩre wehse wahágü küü nûmo merã numiãti wañatisami. Küü ümü süotikãre pehru pamüri pahti wehédohó suhrekãсами.

Pehru puhsetise wiakãsa, ahpeye yoãputise purotiro merã wahãkãsa, ahtere süorã naã düporokãra pühã naã numiãsã numiãre tuhãtiküpara.

Tihtapüma, naã wiopesa ñase nümüri niĩro wehêküparo. Kohô numiõ uhpüko üsekotõdari naã wãmeyese, niĩrõkase wamêtise niĩrõ wehküpã. Niĩ üküsetiküpã.

Ahperota naã süõtikãrêta, pehru kohô numiõ ümü merã wañakabero, kohô pehru pohókê. Siĩrikãrema üesedari pehru meõsõrõkãre tühõñakã nohõsa. Ahtere pehru dohõrẽrĩ niĩrã süosema.

NÛMIÕ BEHTISE

Behti niĩgõ

Ahtoreta, ahpero numiã niĩrĩ bükürã numiã, numiãre naã wehére kasiose niĩsata ahte bahtise. Naã tüõñarĩ numiã niĩrã, naã parãmerã numiãre weresama niĩküwĩ yü pahkümi.

Numiã mõatiri pahtikãra numiã niĩra wehêsama. Tehrã muĩpü pehtidiãse nümüri nükü behtise tohõrãno numiã niĩsama. Naã numiã behti niĩkãre ari muĩpü naã wahãpagü. Kohô behti tohõrĩ nümüre wehse wahkãre duhti tihãwa wehêsamo. Ahte

dohkesekiâse, düpoa niâse bohôka wahsamo. Tehgota pehru wehse nümürî behti tohögöta. Wehse wahâti, kihî wüâtamûti, wohêtamûti, bihîpe tamûti, pehru hâũã yagueti, ñokã wahsâtamûti, pehru pohô wākāka bihpetamûti, sirîrî wihî dohōka kerã sahti wehsamo. Koya tüküpü behtikî niikkāsamo. Diakarumi küü kahtigü üküke.

Dehro niîrō merã kohô behti niîgöre süohôduti kûhparina tihtapüma. Numiō behti niîgō, pûrîrî mahsō niîgō wehêsamo.

Kohô pahti, moâtiri pahti tohâro wehsa. Kohô behti niîgō pehru wehêkäre, meō sahtipâdiokāsa numiō ouhpükore tehrã pehrure dohôrêrî niîrã tuhâtisima.

Ahperore, numiō behti niîgō pehru wehkere samükäre, üküse amesüopeahâtisa. Dehreroma. Kohô behti niîgota, naã bükürã turi kähse meräre yohôkoari mahsō, dohtise mahsō niîgō wehsama. Ahperoma behti niîgō kohô pehru samükäre, duhti bohôkari, weōri niîrã behtidikã duhtisama.

WEHÊDOSE

Numiâtise, Ümûâtise

Ahte **Numiâtise, Ümûâtise**, niîsa pûrō naã bükürã wiopesaro merã werekaseose, naã poräre, naã porãnumiäre naã tüômasiäpa naã niîse.

Marî ümüã, numiō kohô pehru wehêri nümüre, wiôpesase merã hohô ñase niîmesa ahte naã büküra kumuã wehêdohâti kahpa naã niîse.

Tohtâ naã bükürã numiäkerâta tü^masiäpa ümüã tüômasîtiwãna naã niî, naã porã numiäre, naã makünümo saã numiäre naã wehêre kahâsiose niîsa ahteâ niîküwî yü pahkümi Diakuru.

Ümü merã wañatise

Ahte niîsata kohô numiöre naã behtiduhtiseta, pamüse wehêri nüümüre naã süöduhtise. Tehêgo kohô numiō, kohô marâpüre tuâdutitisamo.

Tehêgü kohô marâpü ümû, ahte pehêka pawakûpeokã wehêtaagü ahte küû dehsbasere ahpoeta wehêgü, yohâropü dehêsubagü wahâsami kohô pamûse wehêse nûmûrîre. Kûûkerã süôgo, kohô numiôre behtiâto niîgû.

Kohô numiô marâpü merã wañakãre ahte kohô kaîsitiri pohôri nûmûre, kohô pohôsâdûpokema, ahte pahru pamûrô wehêrono wehêroma. Siîrîkãre wãmûpere yûêsâdiarida tûônârî naã samûrã niîra. Ahtiro üêse niîse pehru wākāsa kohô marâpü sûtîkãre. Tehêrã samûrã buikâpese wahâsama ahtiô wehêdokâpoko niî buikâpese wākāsa kohô pehru tiâbürükare.

Biâ kahtise bahtise

Ahte niîsata kohô numiôre naã bükûrã numiã, naã wehre buipeoseta, kohô pamûse, kaî, pehru hâuã, kohô yagueâti dûporore numiôre naã sûtîtiseta, aahte biâ kahtisere naã bahdütîtiseta.

Kaî pamûse sihtiri kohô poweôdûpokã behrore, pehru pamûdihî wehêro añuro pamûro wehêro wehêrohô pamûdikāsa.

Naã samûrãre kohô wahâtiã bûrûkãrema, naã pahtipü siîrîdûpokãrema. Pamûmûâtiro wehêhô wahâroma, pahti meô hüûpeâsetiro tûônānu heâsama.

Tehêgü küû akuâri mahsû tûônâsami, ahsio. - Ahtiô biâta bahdokâpoko kaî yâguego, niî buikã pehêsama. Atirô niîkã tûôri niî numiô biâre kahtisere bahâtisamo. Bahsamo bahôpea ahte biâ sûtîsokere.

Ahkó yûsûâse siîrîtiseta

Ahteta ahkó yûsûâse kohô numiô siîrîtiseta, kohô ñumûku siîrîâtîdûporo, pohôka pûôkera siîrîtiseta.

Dehro wehêrã niîare. Kohô pamûse wehâti dûporore kohô behti sûtîtiseta. Kohô behti sûtîtiseta, kaî pamûse sihtiri kohô pohôdûpoke. Pamû ahsibuso nuhêa wahâro wehêro wahâbono wahâroma, meô yûsûsã nuheâkasama.

Kohô samûrãre kohô pehru tiâbürûâkãre, tihi pehru wahro ñeê miîsirîrãrema, naã siîrîsâdiokãre pahtipûre yûsûsãnuheâsama.

Tehrã buikâsama kohô ahsiu, ahtiopûrîka añutibutiasamo kohô niîsa. Yûsûâri pahtikô niîko koromoko niîsakama kohôre. Ahtiro niîkã tûôbosa müûã niîrã bükûrã numiã wehêsama naã porã numiãre ahte ahte ahkó yûsûâsere siîrîâko meâpü, müû ye pehru amûkâkare wehêdori müû niîsama.

Werekaseoro

Ahteta niisama duhti wahâseta, pehru duhti arã kumuã naã niĩ ùkûseta, basese niisa ahteã. Masîgüno küü, masîse.

Ahte marĩ ümũäre dohâtise²⁶ buâseta, tehrãta dühporopüma mürõ basekã, ahko siĩrĩ ehtoawekã pehru siĩrĩãti nümü dühporo naã wehêsiti pahtire naã ahponükõke.

KÃI

Kaĩ kãhsere, numiõ kohõ wehêse tihío, ahte yukü bükürore kohõ ohtese niisa, kohõ pehru kaĩsãgoti niĩ kohõ ohtese, ahpeye kaĩ niisa kohõ porã bahse miĩ ahkagoti niĩ kohõ ohtese.

Ahte wehêse ohto duãrã numiã naã ohtese niisa niĩwã. Ahte numiã behse ohteseta niĩsato, tohõ ohtepesemeta niisa niĩwãta.

Ahtere dehro niĩsetise merã kaĩ²⁷, tehre ahtore werediã norõsa. Dehro ahte kaĩre numiã ahti üsekotõda merã wãmepeodiãserema.

Ahtore ahte kãĩkãsere, werediãnorõsa, dehro niĩsetise, kohõ numiõ ohtesetise, kohõ wehêpüre, dehro niĩrõ nohõ merã ahte kaĩ pihsupariko, dehro niĩsetiãte wahãtere kãĩ niĩkũpari niĩsere niĩrõsa ahtore.

Niĩrõ kãhse kãĩ wãmetise

Ahtoma kãro wehêse püre numiã kihí duhãrãta, ohõto sehêrã naã ohõtesere bahãpakeodio keogühti.

Numiã püãti wãkûsetiro merã ahte ohõtesere ohõtesama. Naã porãrẽ dohãkatere, naã pehru wehêra kãĩsãtere ohtesama.

Ahtore üsã ümükori mahsã Dihputiro Porã kurã kãrã, niĩsata niĩwã kohõ ya uhpükãseta niĩsata niĩma.

²⁶ Ahte wãmüpere heõriti niĩse, husãtiro niĩsetise, heriporã hüüpease, pahti yüsüãse tüõñase ahte duhti pehrumeã niisa niĩma.

²⁷ Kaĩ niisa ahte Bahsebo merã buãnükãke, küü uhpüri kahse niisa niĩwa. Ahpeye niisa ahte duhtü dihta pahtikase niisa ahti yêba Büro kohõ uhpüda kahse, tehro ahti duhtuda meõ piĩri büküã müãsa niĩwã. Ahti ümüko pahti kahãpe tihí nükãsa niĩwã.

Tehêgo numiõ kaĩ ohtegopüta, ahte duktü, duhtüpahta, ñanũ, ñamũ ñiise, ñamũ buhtise, ñapĩ, ñaĩpa, ühso kahpesuhtiri, kaĩpa ahpeye naã numiã ohtesetise kaĩre.

Ahpeterore, hokâ, hohô, merê, üse. Tehre mörëedüporãma ahte pehru hãgã merã, ñokã merã, ahte arũko merã ñasabedüposa.

Ahte niĩsa naã pehru kaĩsãratirã naã wehêsepüre ohôtese. Tehê ohôtese kehrã naã numiã süose niĩrõ wehêsa.

Ohôterã tihirã behêtikã wehsama. Naã behtitikãre tehê bükürã arã pirõ tohãrã pürĩre bahâterãdioka wehsama, arã behêkoã pehã tehê sütisepapü bahâwekũkã wehêsama.

Numiã niĩrĩ bükürã numiãre werediokũmüãse niĩsa ahteã.
Wehse wahãti dühporo – niĩrĩ büküô niĩsama parãmêõ, makõ wehêse piãgotigo òrêkopüta piãgosamũ, ürãko pühta wahãpa ahtere süôya. Müũ wehêse sumõto müũ yũ wehêrese wehêtikãre müũ ohôtesere ahti mũko büküra müũ ya wehêsere piãta nükörãsama, Yusuro-2024.

Ahtiro niĩküwõ marĩ pahko niĩ yũre yũ mamiõ miriõ kohô wereke niĩ. Ahte werepeogota niĩõwa. Wimãrã base ahkarã arãrêta bükürã wêesama niĩwõta.

Wimarãre üsebükürã buãri niĩrã, ahpeye ohtese kaĩ bükürã, ahte dohâtise buãsatota, uhpũ wãkĩse, kãmimeã.

Ahperomata naãta niĩsamata pehru kaĩsãrã, naã kaĩ yagueropü ahte üsekõpüta, pamũã nũkã nũheãto naã niĩ pehru sihtirire dohôrê düporãta.

Naã pehrutüpü bohãnuheãrãta, ihpitise niĩkema, meõ kause, dohõkã wehêrã wahãkã wehêsama.

Ahte numiõ kohô tüõñarõ merã kohô wãküse merã wamêdio amêsüôdio düpose niĩro wehêsa niĩwõma ahte pehru kaĩsãsere ükügõ.

KÃI PEHRURE KÃISÃSE

Kãĩ piãse, Kãĩ dohãse, Kãĩ Yagueese

Numiã wehêse dühkü buhberã, ahperã dühkü duhãrã, ahperã ohtõ sehrã ahte kaĩ ohtekerema, süütiãtama pehru kaĩsãse añuta, behropüma wihíguiãwa bohsa niĩrãma.

Ahte puêkürita wãmetise küũmarĩ sãhrõwe niĩ kohtema naã marãpüsümũã pheru duhtikã kohtesãma. Naã ahte puêküri sãhrowe ahte siĩrĩsere wehêbosoya naã niĩka behroma.

Niĩika tüôrãma, wehêse ahte kãire, numiõ ahte merãta, ahte Hüãsãke, Tuhsabeke, Dohkedüpoke, Ipihtise wehêkã añuwũ yüüma niĩ kohô piãkerema.

Kihí duâta, kihí pihípü dühtesâtagoma. Kaïre piâgo wahâsamo dihiésepe ahte Hüäsâke, Tuhsabeke, Dohkedüpoke, Ipihtise wehêgoti niî behse piâsâmo kaïre.

Kohô piâkere. wehêsema tohâtigoma mahã niîkare kohô koê. Ahte duhtú añurõ, tehêpagare dihta kuêkã, kahserire parêwekã.

Ahté ñamûre añurõ ahte ñamû ehêsekapoârire suâpeoka, ñapîre añurõ kuêkã, kuêpeotama bahtipü miîsã kerema.

Dahrebahri wií tohâheâgoma kaï miîsî bahtipü kohô dühkawa dühpo sâhkere. Pehkâme wiâkûta. Wihítari ahpodüpotama. Kaï duhâtüre miîpeosamo.

Ahko pihôsâpeo kaï miîsâmlö duhâtüpürema. Tihrü wüa sihíbidíâkârema, kaïpaga kohô doâse niîsetise, apeye mahta ñaîmase, apeye yoâkurekã ñaîgose niîkã. Ahko piôwâkô müüsama. Ñase siîrise wiâbosa niîrã.

PEHÊKAMA

Pehêkama kâhse ûkûrã, yüsã ümûkori mahsa, ahte basese kahse turi kâsere, ûkûrã niîsa niîkûwã.

Kahtiri pehkâme wâmetiri pehêkame, mahsã porâtiri pehêkama, ahsiri pahtikã pehêkame, pohâtiri pehêkame, omêdakã pehêkame.

Ahte pehkama uhü ari Bahsebo, küü uhpü pahtikâda kâhse niîrõ wehêsa niîrõ wehêsa. Ahti wehêse hüâgûti küü pehêka porâtinükâka pehêkama niîsa niîkûwã müü ñekûsümüã, niî kûwî müü ñekû yûre joaki hohômi wehêrekûwî niîkûwî yû pahkümi.

Tehro ahti pehêkame horitise dahri pehêka porâtise niîrõ wehêsa niîkûwî. Tehro marî pahti ahsibusuri pahti, pehêkaporâtiri pahti, ahsibusori wiâri pahti niîrõ wehêsata wehêsata niîkûwi. pahtikã pehêkame pehêti pahtikâme niîrõ wehêsa niîkûwî.

Tehêgo numiõ ahti pehêkamere kohô pahtika pehêkapü ahte kohô dahrebase pamüse pahti ûkûgõ ahti pehêkame yasânükã, kahtiseti, mahsã porâti wehêseti niîkâsamo.

Ahti pehêkame numiõ kohô ya umûkã pehêka porâti, ahsibusori umûkã niîsa niîkûwîta. Ahte siîrise ahsibuse uhpütise tihîrida niîsata niîkûwî.

Tehêro pehkâme naã pürö wiôpesa naã süôri pehêkame niîrö wehêsa, naã бүкүрә heöperida niîsa niîküwĩ.

Pehâkame niîsa ahti pahtikâ pehêkame niîsa, ari marĩ mahsa mami Abe (muĩpũ), niîsa niîsata küũ pehêka porâtiri dahta. Tehro ahti omêda pehêka porâti ahsibusrida niîsa niîküwĩ.

Niîsata ahtio yeba büro kohô pahti pehêka porâti ahsibusu dihiri pahti niîsata. Tehro ahti dihta pahti ahsibusuri pahti dihta niîsa niîwĩta.

Ahtrio üküseti mari ümükori mahsa ahti pehêkame mere ükü mahsã nükörä, n iîkü porâti nüköra niîküwĩ.

Ahti pehêkame mahsã porâtiri pehêkame niîsa, ahte pehêka, ahte ohpe, ahte mürö, ahte gaapi, ahte pehru, ahte bahse, apeye ahti pahtikâse ahti pehêkame merã kahtiro tihise niîsa.

Ahte doâtise, ahte duhti, ahte weöse marĩ uhpü sãnükäro pehêka porâti nükäsa. Ahte niîsa basese käse pehêka poräre yohô yüsüäsädiose niîsa niîküwĩ. Ahte pehêkame käse ükügũ.

Kumu masīgüma, ahte pehêkame duhti turikâse, wiohôse niîsa niîma, tehrã añurö süöduhtise. Ahte pehêkame pehti kähse.

PEHÊKA

Wiäse, puhtiwiäse, tuhûtiäse

Ahtoro ahte pehkâ naã niîrökâse yuküpagüre naã bêhse naã pehêkare naã wüäse. Ahte pehêkare noö niîse dühtekü wehêse mehta niîsa.

Kohô numiö dahrasepüre ñoö pehkâ sehêsama niîma. Dihíparü hüätidüporo naã pehkê, pehru wehêrã naã wiätuse, sehêküse wâmetisepü: ahtigü wahpü pehkâ, simiö pehêka, merê pehêka, woâsepagü pehêka, pihîkärö pehêka.

Ahtigü wahpü pehêka, ahte simiö kaksere niîsa niîma ahti pahrutürü, ñamö nüköse, ahte wahpü pehkâ merã ñamo nüükö hüäsama pehtüma. Ahte pehêka bahratise.

Ahpe yepema ahte kaĩ doârã, ñokã pihôsãrã, pehru hãũ pehro naã wiätuse. Noö niîse pehkâ sehêkü naã wehêse mehta niîsa.

Tehro ahte pehkâ, dühküpü wametise, kausepagü, müüküse pahâgü, süêse pahâgü. Pahtisepagü, wehêtatisepagü.

Ahte yuküpu niîsa niîma, ahte pehru pahtikâse. Arĩ bahsebo uhpü pahtikâse pahâgü. Tehro ahte pahâgü, pehru pamüse niîsetise, tûñase, pehru siirikare müü tûñasetise, müü pehru

sĩirika behro müü wehêtati nuü heâse nĩsa nĩkõ marĩ pahâkomeõ nĩ yü mamiõ kohô wehreke nĩ.

Tehêgü arĩ Bahsebo, pehêka porâtiri mahsu nĩgũ wehêsama. Yaküdüka mahsü nĩgũ wehêsami. Dohôtoari mahsü, dükü mahsü, wehêta mahsü nĩsamita.

PEHÊKA PEHRUTÜ HÜÂSE

Pehrutü hüâse, behêtise, süôse

Pehrutü hüârâtirã, behêtise, süôse nĩsa nĩma. Tehgo kohô pehrutü hüâti dühporore, kohô tihĩrũre neẽ wehênükãko pũhta, yêhê nüükãkota, wahâte ñanürükota. Kohô hüâti nüümũre kohô dihãkũ ñanürũ mahsĩsama nĩma ahte.

Kohpe, sehêgo, pehrutũre wĩf miĩwiãgo, pehêka kahâsere omãgõ, pehkã kohô marãpũ pawakũkere sehê ahpokũgo wehêsamo.

Tehgota kohô hüâti dühporore behêtisamohta: biã kahâtise bahâtiko, ahko yüsüâse siĩritiko nĩgo wehêsamo nĩma.

Ahperã numiã kohô hüârikurare, wuâkarã, ahsituârã, biã bahâkarã ñarã wahâdutitisama. Dehrerã nĩñare, ahti pehrutü ñerênükãrĩ²⁸ nĩgo süôsamo ahtiro wehêgo.

Pehêkame Wiãse

Ahte pehêkame wiãse sehêkera naã numiã behêti naã süôse nĩsa nĩma. Dühporopũma pehêkame wiârâtirã, pehêkame wehse²⁹. Tehôgo ahte müüpũrĩ piĩrĩ pohôkari merã, pehêka pohôkare ahti nĩtĩgare pohôpeosamo. Tehgo pehru hüãgotigo mehkã kure wehseti, ükũseti wehsamo. Tohõ wiãpego mehta wehêsamo, ahte pehêka porâtise ükũse turikãse, pehru pehêka porãti nüükasetiãsere wiĩñnükõgo wehêsamo nĩma.

Pehêkame Puhtiwiãse

Ahte nĩsata pehêkame puhtuwiãseta, numiã naã pehrutü hüârâtirã naã pehêkame mere naã wiãkũtarama, tihĩ pehêka mere wiĩñnükãra naã ñanürã puhtiwiãse.

Naã numiã tihĩ pehêka mere, puhtiwiãrãta ahti pehêka porâtirida ahte horisã nüükõrã wehêsama. Ahte sõasedari, buhtise dahri, nĩse dahri, ewü dahri, ahkoda hori, yasase dahri uhpüsã nüükosama tihĩ pehêka mere.

²⁸ Ñerênükase nĩsa ñadosere ahtiro pihusma naã numiã, pehrutü yêtise bahâtase.

²⁹ Wehse, pehêkame yokũtikãrã nĩwã, tehrã pehka kahsero merã nĩtĩgã ahsikoñakare wehse pihisuma.

Ahte niĩsata pahtipũre pehru siĩrĩsãkãre ahsibuso pehẽka porãti nuheãse niĩma. Ahte niĩsa dohtise dohõ nuũkase, duhti wahãse niĩsa niĩma.

Pehẽkame Tuhũtiãse

Ahtota niĩsata ahpero numiã naã pehẽka mere naã tuhũtiãseta. Ahte ñokã piosãrã, kaĩ dohãrã, pehru haũ pehorã naã ũkũstirota.

Ahtokerã ahpeturi niĩrõ wehẽsa niĩma. Ahte pehẽka tuhũtiãgo kohõ numiõ, tũõñanu heãsamota.

Ahte itiã wihĩtari niĩsa ahte pehẽka bohãtari sohõperi, dihĩtũre uhpũre tuhũñe dihise niĩsa niĩma.

Wihĩtariga muĩpũ sãrõpe dũhpokare pehẽka dũhkara eõtũkũsama. Tihĩ dũhka buire muĩpũ müãtiri sohpepe ahpeye pehẽka dũkari tuhũtiãkũsama.

Ahteta niĩsa niĩmata niĩkũwĩ yũ pahkümi, pamũse pehẽka porãtise duise, pehru pamũrõ pehẽka porãti duise, pehru pahtipũ pehẽka porãtise duise.

Ahtiro kohõ wehẽsetise pehru siĩrĩsãkãre pehkaporãti, wahãkariti nüũkãsa niĩma. Marĩ uhpũre duhti dahãrese ahte pehru duhti niĩsa niĩma.

Ahteta niĩsa pehrumeã pahtire ahsibu duĩseta, tehẽgũ Kumu masĩgũnore basese niĩsa niĩkũwĩ yũ pahkümi Diakuru, ahte pehẽ pehtitikãseto niĩkũwĩta.

Ahtere ahtokãterore marĩ, ahtokãtero kãrãma ahte masĩno ya marĩma. Ahte marĩ butidiãkã werãwema, tehrã ahperã kumuã wãkũsetima, büãwehtima marĩ ahtokãterokãrã niĩsetiserema.

Ahte yũ buẽ woãkere, nõhã wãkũketirãno, kiorota niĩ ahtepe dũhsama niĩ ahponũkõ, serĩña ahpo diorãsamahta ahpe kurakãrã naã masĩse merãta.

ÜMŪKO WIŌDA NIĀRŌSĀRIDA.

Ahtokātero kahse űkűse.

Ahtore ahti űműko wiűda niĀrűsĀrida niġű, kumu herisĀrida niġsa, kumu dehĕrope kűű wĀkűseti mahsĀ nűkűdiose.

Ahtiro niġsa ahti űműko wiűda, ahti kumu uhpűsĀ nuheĀsami niġ werediĀgűti ahtore. Ahtere ģarĀsa dehro yű ahti űműko wiűda, wĀmepeodio űkűdiĀsere.

Üműko wiűda mahsű-Diakara-2025.

PAMŪSERE PUHTIPEO NŪMŌSE

Ahtore Pamūsere Puhtipeo Nūmōse, ahtiro niīsato Ūmūko wiōda merā kūu kumu, ahte pamūsere dehro kūu uro merā puhtipeotikū ahte niārósāse puhtipeosā, ehrišāpeodiose, ārū ārūrīsārīrōre uhpūsāse, dihitū pamūtūre uhpūsā dūpo.hse apeye ahte pamūtū yukūsūre kausāse.

Ahtore pehti ahte ūmūko wiōda kähse naā ūkūse, ahte naā kumuā basese kähse, naā ūkūrā. Ūmūko Wiōda, ahtiro niirīdahā niīsato naā wāmetidiotarā naā ahti dahāre naā mahsā nūūkō, mahsāpeorida.

Ahti ūsa ūmūkori mahsā, Wahri Dihputiro Porā. Ahtema ahtipe ohōsa naā yū ñekūsūmūā, naā niikere niirōwe, niirō wehēsa.

Ahtere ahti Ūmūko wiōda merā kūu kumu uhpūsā nūūkōsere, ahtiro niipāto kūu yū pahkūmi werekere, bahāpakiodiowū ahtore tehē niirōsa.

Kumu niārósāse puhtipeosā, ehrišāpeodiose

Pamūse kähsere dohōkapū serīña madiātīgūma ahtore ūmūko wiōda pamūse, arī Kumu pamūsere puhtipeosā, ehrišāpeodiori mahsū, ahte pamūse wehēri nūmūre kūu miī ahāpase.

Tehgū kumu kūu tūōñase merā ahti gaapi³⁰ pahtipū, gaapi hori pahtipū dohkesānu heā, uhpūsā heā uhpūkosā keōdiosami gaapi pahtipū, ahte māri pehru ahsibususe pehēka porātise pihsuserema.

Tehgū yū ahtore, ahte basese turikāsere naā būkūrā naā ñemerō merāre niirā Bahpakiose³¹.

Ahte niīsata, pehtisādiāseta Ūmūko wiōda merāta pamūsereta, ahti mūrōrō merā kumuā puhtisāpeoseta. Ahte pamūātere ahposā pehōseta.

Ūmūko wiōda ārū ārūrīsārīrōre uhpūsāse

Ahti ārū ārūrīsārīrōre ahporā uhpūsāseta, tihī ahti yukūgū, kahūkū merā, pohpero tihīkū merā naā ahpoka sārīrō.

³⁰ Gaapi- ahte ūmūkodari, wahī gaapi dahri, yukūdūka ahte dahrigahpidarire behsewe uhpūsānu hehā uhpūsādūposami pehrure.

³¹ Bahpakiose- Ahte bahpakiose, bahpakioima niirā arā būkūrā, naā bahsese yañosere, naā maīsere werepeosīritirā, ahpe mahsū, kūu peñūū niitīgūre, basese werebukuregū kūu werebukurese niīsa ahte Bahpakiose.

Bahpatire sãrĩrõ niĩrõ wehsa. Numiãgũ, Ûmũãgũ nüũkõka sarĩrõ niĩsata. Pühâ neẽtõ sãrĩrõ buhí pehsasa.

Tehê pahgũ niĩsata Numiãgũ, Ûmũãgũ niĩsata. Buipere Ûmũãgũ, dohõkapere Numiãgũ pehêsasa. Tehêro tehêpagũ meõ sũtũâ dũkayusa.

Ãrũ ãrũãkare numiã uhpũko, kohõ amũkã êhsepekuri kohõ wiãro wehse. Tehêro tihí miĩsĩ mahsõ bahtipũ ãrũko dohkesã madiãsa.

Dohõkesã madiãroma ahti dihipá, kohõ dihi ñekõ uhpũ pahtipũ dohkesã nuheãsa. Ahte ãrũãseta, ãrũko bahtipũ sahã dohkepeãma diãseta, dhípapũ dohkesã nuheãseta niĩrõ wehsa kumu pamüsere dohrẽse puhtipeose.

Ahtiro kũũ wehêketa pamüse dohõ nuheã wehroma, pehru sirĩrĩ nũmũrema masonũkãheãsama.

Arã ümũã, arũ arũã nüũkũrãpũta, ahti mũrõ siãhuú nüũkũsama. Tohõ mũrõ huú pehê nüũkü mehta wehsami.

Arũãdũkare tuhútũgũta arũko merã kaĩ sihtiri piomorẽkere, mahsã samũrã naã amerĩ ameparãtirã, naã turũ kũñatere, numiã amekerã amerĩ pohãri suãkõñaterr akuãsagũ wehêsami.

Tehroma ahtigũ arũgũ añũrõ ihpitikũ tehêkotikũ, meka buhugũ tohãkama, tehêkokerã meka niĩsetise kause tohãka wehsa.

Mahsã añurã niĩkarã amepaka behrima ñarã tohãkã, siĩriãtidũporore añuro ükũsetikũ, mahtinũkãwa wehsema. Tehê niĩsatota ahte ükũnũkõkama niĩküwĩta yũpahkümi.

Ûmũko wiõda dihitũ pamütũre uhpüsã düpohse

Ûmũ, kü nũmõ pehrutũ, yehẽgo tihíwe niĩkã tühõgũ. Ahti mũrõrõ siãhu wehtagũ, nüũküpũ nüãgũre amagũ wahãsami.

Ahti nüãgũ, ãmũãgũ niĩrõ wehêsa, tehrã ahtigũ nüãgũre bohõkasama dihi niĩrĩma pohêtere diãkũ niĩsa ahte nuãpũ.

Tehgũ kũũ ümũ, suõkã numiõ merã wañatikũ wahsami nüãgũre pahãdio parẽgũ wahgũ.

Tihígũre pahãgũ, komegãrã, diãküpe, kuũpepe wehêtũãko müãsami. Tehê kahsere pahrẽgũta meõ pahãrẽdiatisami.

Ahte nuã miĩgũpũta, ahti kũũ ükũrĩ Ûmũko wiõda merã, amõti niãrõsãpeotagũ wehêsami.

Kohô pehrutüre yehêpehôtâ kohô wehêka behro, pehkâ pehrutü hüâtere sehêgü wahâsami. Noõ niise yuküpu mehêta pehkâ sehêsami.

Ahte wahâpü pahâgü, uhpisipagü, pihíparô pahâgü, simiô pahâgü, ahtê ahpeye kausepagü, apeye pahâgü mükûsepagü. Ahte pahâgüre pawakûta, nümöre wehresami.

Numiô pehrutü hüâti düporo, kohô wií miîsâ heâti dühporo, ohpe merâ küü ümûko wiôda merâ küü herisâpeodio baseseke merâ tihí pehrutüre tuhwâwere dühposami.

Ahte ohpe, mûrô merâ ahpogü, pehru pamüâtüre pehka porâ nüükôgü wehêsami. Tihí pehrutüre kohô numiô pahti ahpodüposami. Ahsibuhhuri pahti amesüôdüposami.

Ahti niîsa pehrutüre pahtire ahpodüpose niî ûkû küwî yüü pahkümi Diakuru.

Ümûko wiôda pamütü yuküsüre kausâse

Ahti pehru yuküsüre ahpose ûkûse ahpeturi kâhse niîsata, ahte bükürâ kihti, ûkûrâ, mahsâ pamürî yuküsü niîsâ niîma, tihíwûta niîsata pamürî pirô naâ pihsupü, tihíwûhta niîsata numiâ niîsutiro pahtita niîma. niîkû wiî yüü pahkümi Diakuru.

Ahtiwiü pehru pamüüre wehêrâ nâo niîse yuküpawü Mehta wehêsama, wametise pahâgü niîsa niîküwî.

Tehrâta ahtigü kuûpügü, lourogü, kausepagü, mükûsepagü, süêsepagü merâ wehêsama pehru yuküsüpawüre.

Ahte pagüreta behêse wehêsama pehrutü yuküsüre, ahti naâ ûkûrîda merâ Ümûko wiôda naâ niîrîda merâ, tihîrüre uhpüsâkûra niîküwî yüü pahkümi.

Tehro tihîrü, pehkauhpütikiâ heâsama; kaupü, mükûpü, süêpü ahpokûsami.

Kaire mûrôrôrê uhpüsâ herisâdiôse

Ahtore ahti ümûko wiôda merâ kumu küü, kaire sihtirire miñenü heâ tûñasere basesere, dehro kumu uhpüsâ nüükôtikû ahtere: **kaire kausâse, kaire mukûsâse, kaire Süêsâse, kaire piâsâse, kâi pamûkâ wehse, kâi pamûkâ wehse**, ahte basesere turikâsere werediâgüti ahtore.

Kumu ahte pehru kâ sihtirire dohôresâgü. Ahte ipihítise niîkere dohôrêsâgü. Ahti ümûko wiôdapü.

Atere **kaire kausâse, kaire mukûsâse, kaire Süêsâse, kaire piâsâse, kâi pamûkâ wehse, kâi pamûkâ wehse** puhútisâpeo mahsâ porâti diogü wehêsami.

Ahtiro niî ûkûsetimi ahtore ahte kaire mûrôrôrê uhpüsâ herisâdiôse ûkûgü, niîkû wiîta yü pahkümi Diakuru.

Ümūko wiōda- kaĩ kausāse.

Ahtota niīsata, ahpero niīsata, kaĩ kausāse ahti ümūko wiōda, kumu küü mürõrẽ uhpūsāseta herisādiōse:

Ahte yūkūpagū kausepagüre behse wehēsamita. Ahte ohtese bohā kuasere behsesamita. Ahte merẽ, ahte pūkā, ahte ühse, ahte puhūpiā, ahte arūpagüre behēsesamihta. Ahte yukūdūka niĩpehtise behōkoā bohōsere uhpūsā peodiosami ahte kaĩ sihtiri kausāgü. (Torāmu).

Ahti turi nīsātota, ahte kumu küü kaĩ dohresāseta. Arā behēkoata niĩrāsama pamūsere uhpūti ahkohti nūhēarāta. Niĩküwĩ marĩ pahkümi Diakuru, niĩ wehrewĩ yūmami ahte kausere dehro nūūkāpari yūünniĩ serĩñakāre. (Torāmu).

Ümūko wiōda – kaĩ Mukūsāse

Ahperota kumu küü, kaĩre dohresā düporota niĩsa ahtoāta. Ahte kaĩ mukūse dohō nuhēato niĩrā arā kumuā ahtiro ohōsāmata ahte yukūpahāgü ohōkosādūposama:

Ahtigü komāgü, ahtigü amōgü, ahtigü sioyapurigü, ahtigü yürügü, ahpe ye pahāgü muūkūse pahgü merā behēsewedio dūhposama. Ahte yukūpü küü kumu base dohōrēke niĩrō wehsā niĩküwĩkü marĩ pahkümi ahte sihtiri dohōnū heāsere ũkügüta. Niĩwĩ arĩ yūü mami Torāmu. Ahte naā ümüā yē niĩsa niĩwĩ. Ahtiro naā wehēke niĩrō siĩrikarema muūkū bukkure niĩsa niĩwĩ. (Torāmu).

Ahte mukūsāse niĩsa, naā kumuā, ahte kaĩre naā dohresāpeose. Ahtiro wahārosa niĩ ahtiro niĩsetise toārosa naā niĩ puhtipeose.

Tehêrāta na kumuā yukūpü mukūsepü merā mukūsāpeosama kaĩ sihtirire. Ahtiro niĩsetise merā ũkūse kiosetirā niĩkārā pahārāmerā niĩkarā niĩ mariā niĩwĩ yuü mami Torāmū.

Ahte niĩsa niĩwĩta, ahpe turi miĩwākōdio wiĩtā ahtoreta ahte behēsewe nūūkōgüta.

Ümūko wiōda – kaĩ Süēsāse

Ahpeyeta niĩsa ahte kaĩ süēsāse, ahpeturi kährō niĩsa ahtoāta niĩwĩta. Süēse yukūpagü, süēse yukūdūkatise niĩsa niĩma.

Tehrā ahte niĩrō kähse pahāgü niĩrō wehēsa. Wāmetisepūgagü, arĩ niĩrōkü yukü mahsü merā baünükake niĩsa niĩa.

Ahtituri niisa niima kumu küü ümuko wiõda merã niĩ kahtisetise niĩwã. Terã ahte pahgü mera wãmepeodiõsama:

Ahtigü simiõgü, ahtigü pahtidükagü, ahtigü wahâpegü, ahtigü wahâpügü, ahtigü wahsogü, ahti pahtugü, Niĩsata niĩwĩ, ahte miĩsĩdari, uhruri miĩsida, ahti abeda, apeye miĩsĩdari süẽsedahrita naã kumuã kaĩre süẽsãpeodio düpohse. Ahteta niĩsama, ahte basese kaĩre dohõrẽsãse.

Ahtiro wehêküpã naã marĩ ñeküsümũã arã ümükori mahsã, ahtokãterorema arã pahküsümũärẽ tuânũ üküsere tüõkãrãdiãkü mahsĩsãma ahtere basesere.

Tehrã añurõ kaĩre ahponükõka wehêseti, naã üküse merã ahti mürõrõre, na ümuko wiõda dohkesãnükã süẽnükã uhpüsã nüükã wehêseti, tüõñaseti.

Ahtere añusere baürẽdiokü bohsa niĩgüma ahte yü buẽse merã, miĩwãkãtiro yüsa niĩ wãkügüma, serĩña wãkõnükõwü. Tehẽ niĩ yü wãküke niĩ ahteã.

Ümuko wiõda – kaĩ piãsãse

Ahtore niisa niĩwĩta, ahti ümuko wiõda, ahte pehru kaĩre, piãse wahãto niĩrã naã üküse niĩma. Kohõ numiõ kioro kaĩre behêti wehêmikã ahpeye pehru piãse wahãsa niĩma.

Ahperã kumuã pehru pohse nümürĩre samürã, ahte pehru niã yürüsa niĩrã thê pehrure dohrẽkãsãma. Ahtiro ohõsama:

Ahte yuküdüka piãse kohõre, yosã pohûtipeco bürokãsami. Ahte yuküdüko iptise niĩke niĩmirõta piãse wahãsa niĩma. Kumu ahte yuküdüka ohõtese ahte: Merẽ, pihíka, ühse, hohõ, narãña, ahte yuküdüka kahãserire kohõpere yãpeo keodiokãsami. Yuküdüka nüükükãse ahte: puhupiã, üse pükã, puhûpio merẽ, ehẽpeso merẽ, ahpeye yuküdüka kahãserire kohõpere yãpeo keodiokãsamita, tohõwegüta pehrure piãse ahkõda uhpüsãiõ yãwedüpokasami. (Diakurumi küü kahâtigü üküke).

Ahtiro wehêgüta, kohõ numiõ amükare dohõregü wehẽsamita niĩma. Ahtere pehrudiãkü mehta dohresãmi. Kohõ numiõ dahrasere dohõrẽ buikãpekü wehẽsami.

Ümuko wiõda- kãĩ pamükã wehse

Ahtoma ahte pamüse weshsere, üküre niisa niĩküwĩ, ahtore küü ümü kumu, küüya ümuko wiõda turikase niĩsere ahtore bahpakeodioti ahotere. Ahtiro niĩwĩ yüĩ mami Torãmü:

Nehê niã niĩwĩ, marĩ pahkümi, marĩ pahkomeõ kohô kãĩ sihtiri bihperipapũ kohô yaguesã düpohkerema. Kohô küüre kaĩrema pehrutüpũ miĩsã kerema. Marĩpakümi, mürõrê ahpo nuũyeãwĩ. Marĩ wiĩmarã niĩrã dehro wehêgũ wehtĩ niĩ serĩñase wãküse marĩkũ marĩrê. (Torãmu).

Ahtiro niĩkã tüôgüma, tuhúsama niĩse wahâkatima yüre. Arĩ kiôsami niĩ wãkü nüürüse wahâkiti, noõpere kiôtikũ arĩ yüũ mami niĩ. Serĩña nüükõwüta.

Ahtiro niĩ wãküserẽ tüôkãwĩ. Herisã nuũ hehã meõ bahpakiokeowĩma:

Marĩ pahkümi, ahte kãĩ sihtiri pehrutüpũ sãhã düpohgũ, küũ mürõ siãhũãti dühporo mürõ, gaapi mürõrõ, wiõ mürõrõ, ahte pohêya sohpori, ñasãpeo bahse wehêtagũ. Herisãñuhêa, küũ ãmũkãre puhtipeo wehetagũ, ahte kãĩsitirire puhtipeo büro wêhtagüma. Ahtiro küũ wãküke merãma. Ahti ümũko wiõdapũ tühõñanuhêa sãkê ñasabe nũhêasami. Ahtiro wehêgüta ahte müüküse, süese wahãto niĩ puhũtipeo dühposami tehê kãĩ sihtirire. (Torãmu).

Ahtiro wehêgüma. Küũ kiose merã ahte pamüsere, ahpodüposame. Meõ niĩse kãĩ sihtirire mehêta ahtiro niĩsere puhtipeosami. Ahte niĩrõkase samüse niãte nüũmürĩ dühporo diãkũ, arĩ kumuã ahte kãĩ sihtirire numiõre sãke wehêtamüsami küũ üküsetiro merã.

DUHTI

Ümũko wiõda - pamürĩmeã duhtisere ahburi koãse

Ahtedari niĩsa ümũko wiõdari, ümũko wiõda niĩsa niĩwĩ yüũ mami Torãmũ (Nazareno), tihída niĩsa marĩ kahtirida, wiõ wiĩ ahte üküse tüõña wehrida.

Tihídahta dükawati madiãsata, kumuãrĩda, bayarida ahtedari niĩsa niĩrõkãse dahri niĩrõ tehero wehê, wehêpekãrãti niĩse dahri.

Ahte pamüse dahri kãhse, arã kumuã pamürĩ pahti kãhse kihtire, ahtiro uhpüre ahposamana niĩ naã bapakiose niĩsa ahte ümũko wiõda dükawahti dihã nũkãse.

Ahte kãisãse pahrüre, ahte kaĩree naã dohresã kehêta, dohâtise wahãsa niĩwĩ. Tehêrã kumuã ahtere masĩkãre. Duhti buãgüre ahte üküse merãta ahti uhpü pahtire ahpodiosama.

Ahperã üküsãma ahte duhti dohãtigüre basesere, duhititkãre. Ahte pühã tuhrikãse basesere niĩsa niĩma ahte wehêtakõãse, aburikõãse niĩsa niĩma.

Üküse kiogüma ahtiro niĩpãto, ahtiro wehêsetike niĩsato, wãküsetigũ noõrê, diãsatisa niĩma, ahtiro wehêgũ wehêpĩkũ niĩgũ niĩ basewekedio kãhsãmi.

ÜSEKŌTŌDA

NUMIŌ KAĪ SIHTIRI DOHRESĂ DŮHPOSE

Ahtore ahtida üsekŏtŏda kăhse numiă miĭpa naă ũkŭ tŭhŏñasetiro. Tehră naă bŭkŭrăpŭă ahte numiă ye niĭsato ahtida numiăda niĭrŏ wehsa naă niĭkădare ahtore wehrenorŏsa ahtore ahte kaĭre numiă dohrēră naă numiă tŭhŏñasetisere.

Üsekotŏda mahsŏ kohŏ uhpŭ- Diakara-2025.

Dehro niĭsetiro merăma ahte kăi yaguego, hăŭgăre yaguego, ñokăre wahăsŏgo dehro tŭñase tihĭsariko, niĭ yŭ wăkŭsetikere, ahtore werenŏrŏsa.

Numiă üsekŏtoŏda dehrope amesŭŏnuheă amesŭŏ nuhêaserema. Numiŏ kaĭ sihtirire dohresă dŭhpose.

Tehrã müsã ahtere yüü pohtörö behsediô ahteta werenorõsa arã ahte pohtirikãrã masise pahtikäsere yüü niikere.

Ahto dohkare ñakasadorãsa müsã. Yü ümükori mahsü, Wahri dihputiro porã kura küü masisere.

Tüôñarî Mahsô kausãse ehôsãpeodiose

Ahtoma, ahte pamüse kahsere, puâturi kãse yãkãsa nükökerema. Mahsã Pamüse, Kã sihtiri Pamüse:

Mahsã Pamüse, ahpeturi kãrö niisa, mahsã dohtoase kãhse niisa naã kumu üküsema. Ahti pamürî yuküsu diã ohpë wiãpa müüti, wihísetori pamüti tehë pamürî pohëypü pamüwiã nükãke kihti niisa. Ahto kãteroma kumua naã kihti wehrese nã mahsã pamüke wihíseri werese, numiã niipakosã numiãre naã pahti ahpo, wiimüre küü niisutiropü küürë uhpü amësüô ña ahpo müütãse wehëse kãhse niisa ahteã Mahsã Pamüse niñ wehëre ahpo nükö werediãnorõsa. (Torãmu).

Behrota ahte kã sihtiri Pamüse, yuküdüka dohôseta pamüseta ahpero kãhse üküsetiseta:

Ahtë pamüse añurö ñakaseô nükökãrë, ahte kã pamüse wehëse kohô numiô amükã kãhse niirö wehsa. Kohô wehëse wiogo kohô ya uhpükãse niirö wehsa. Kihí duhãgopüta, kuegopüta, wuêgopüta wuêgopüta, bihpegopüta, ñokã piosãgopüta, hãügã yaguegopüta, kã yaguepüta, ñasãbedüogopüta, bihpewdiogopüta, wahãwedüogopüta, diãpeogopüta, wãtiãbürogopüta ahte pamüsere uhpütinüka kohô üsekotõda merã ehôsãnükö, ahsipó wawökõposamo. Ahte pamüse wahãto niigö. (Torãmu).

Kehô ñakasa diosetikãre, numiô tüñase, mehkã niisetise wãküsetirã, mehkã uhpü ahposetirã numiã, mehkã uhpü niisetirã numiã.

Niñ ñapõtö kakãma arî küü ümü mehkã niiseti wãküsetigü, mehkã herisãsetigü, mehkã kahtirida tihigü niigü wehsami, niisere ñapõtö nüükõwü.

Ahterema ñapõtõwü, wohâ ahpodiawü, tehre mühsâ ahtere pañadiârã bohôkârãsa. Ahte ümûkori mahsâ naã masîsere.

YAGUESE

Ahtore müsâre kaârõ ûkûkeogüti, ahte yaguese kâsere. Arĩ yupakümi Ypi Tũnarĩ kumu Üsã Ümûkori mahsü Wahri Dihputiro Porü, ahte pehru huã yaguese, ohtese kaĩre yaguese ahte, oãsõ hãũrore yaguese, niĩkarõ hohõ niĩ wãkû numiõ yagueditisamoko niĩkûwĩ.

Tehgüe ahte pamûsekase yü buêse merâma, küü yûpakümi Diakuru ûkûkere, puhpipeâkârema, arĩ yûmami Torâmü (Nazareno) serĩñawûma, küürẽ yü serĩñaka, ahte marĩ pahkümi ahte pehru wehêrã yagüese küü ûkûkere mürẽ ahpaoma niĩgüma ahtiro niĩ wehêrediawĩ ahte: Pehru haũã yaguse, Kaĩ ohtesere yaguese, Wehêta hãũrõ yaguese (Yoâsõrõ), mekã diãkü niĩsatoa ahte pehru hãu yaguerã, kaĩ yaguerã, pũârõ yaguerã numiã yâgue amesüôdio ehêsãpeodiosama niĩwĩ.

Pehru haũã yaguse

Ahtiro niĩparoma, numiã pehru haũã yagueâti, düporo werĩrõ merã haũbatipü meêsã miĩkûpo, tehêtago puã wahâro miĩdüpopo, niĩwaro ñokã niĩrĩ wahâro, aphe wahâro pohse marĩrĩ wahâro, ahti wahôro niĩporoma kohõ pehru haũã kohõ yaguesâti wahâro niĩparo.

Pehru haũã, kohõ hüâtitikaro tohre miĩmanigõ kohõ nuãkepirĩ niĩporo kohõ yaguâteâ. Tehê nuãke piĩrĩre kohõ numiõ ñokãpü dihãkü merã yohõso, kühpe merãre dohõkape amûkãre pehru haũã nürĩdiâsere tuñeãgotigo wehêpo³².

Ahperota niĩporota ahte ñokã, pehru hau, kihígapü niĩke, kihísitiri wahâke, kihísitiri wahâke ñokâtise niĩkema, kohõ numiõ haũpeo wehêka behro, yagueropüma uhpü amêsüôro wehêporo ahti kohõ numiõ üsekotõda merâma, kohõ yague amesüô nüükõka sihtirire eõsapo wahâtoropüma. Tehro ahti sihíti, **ihpitiri sihíti**, **pohâtiri sihiti** niĩsa hohõpü wahâtoropü kohõ ehôsãkã sãheâro hohõpü.

³² Ahtoreta niĩma kumuã naã amûkare base ahporã ahtiro kohõ ahtiro ohõparã amekerã küü pehêsutigü dohêtkã tuhû komûtaro niĩsa niĩma, ahtiro niĩ wehê komûta karã ahti pehru niĩarĩ wahâro küüpepe ñemûtâsama, behro diãküpe miĩñesama. Base se niĩsa ahtoã.

Kohô pehru noôkuro wehâta poôtôra yaguetama. Haũgã hüâkaro niĩsata kihí bihípe sãrĩpapũ, kohô ñokã merã ñasabe dũhpoke ahte kohô yagueke merã ñamõrêdũhposamo hohpũ.

Pehru hãũrõ pũãrõ yaguese

Ahtiro niĩparoma, numiã pehru haũã pũãrore yagueãti, dũporo werĩrõ merã haũbatipũ meẽsã miĩkũpo, tehêtago puã wahâtoro miĩdũpopota, niĩkã wahâtoro ñokã niĩrĩ wahâtoro, aphe wahâtoro pohse marĩrĩ wahâro, ahti wahâtoro niĩporoma kohô pehru haũã kohô yaguesãti wahâtoro niĩparo.

Pehru haũã, kohô hüãtitikaro tohre miĩmamigõ kohô nuãkepirĩ niĩporo kohô yaguãteã. Tehê nuãke piĩrĩre kohô numiõ ñokãpũ dihákũ merã yohõso, kũhpe merãre dohõkape amũkãre pehru haũã nũrĩdiãsere tuñeãgotigo wehẽpo³³.

Ahtepeãta niĩporota ahte ñokã, pehru haũ pũãrõ, kihígapũ niĩke, kihísitiri wahãke, kihísitiri wahãke wehêtatise niĩkarõkema, kohô numiõ haũpeo wehêka behro yagueropũma uhpũ amẽsũõro wehẽporo wehêtatise wahãrota ahti kohô numiõ üsekõtõda merãma, kohô yague amesũõ nũũkõka sihtirire eõsapo wahãtoropũma. Tehro ahti sihíti, **ihpitiri sihíti, üeri sihíti, kãhtiri mõati kureri sihíti** niĩsa hohõpũ wahãtoropũ kohô ehõsãkã sãheãro hohõpũ.

Ahti haũga pũãrõta yague kehta niĩsa pehru sohporire wehê wãhkõpose, kohô numiõ kohô ya üsekõtõda merã yãsãpeo sãhke yagueke niĩrõ wehẽsa.

Kaĩ ohtesere yaguese

Numiõ pehru niãsere, ihpitisere wehẽgotigo, ahte kaĩ kohô wehẽsepũ ohõtekere behẽse piãsamo, ahteta yũma añuwũ pehru wehẽgo yũ kaĩsãkã niĩ behẽse piĩã kohô doãkeere ahte (ñapĩ, ñamũ, duhtú, ñaĩ, üsõ kahãpesuhtiri, kahápó, makacheira), ahtere behẽse dohãsamõ kohô yagueãtere.

Pehru haũgare kohô yaguegotigo koh wehêkaro wehêrohõta ahposamota niĩwĩ niĩta marĩ pakũmi kumu Diakuru, miĩsĩ merã suãka bahtipũ maãkũsamo ahte kaĩre. Niĩkã wahâtoro ahpodũposamõta niĩwĩ, kohô yague eõsãti wahãtorore.

Ahte duhtúma, dohãta madũohõka behro, duhtú yüsũãkã ñaã pamõga³⁴ miĩdũpo duhture miĩsã dohẽ niĩsamõ³⁵, tohõ dohõkeke sihtiri pũhrema yagueãsamõ ahtẽ duhtuma.

³³ Ahtoreta niĩma kumuã naã amũkare base ahporã ahtiro kohô ahtiro ohõparã amekerã kũũ pehẽsutigũ dohẽtkã tuhũ komũtaro niĩsa niĩma, ahtiro niĩ wehẽ komũta karã ahti pehru niĩãrĩ wahãro kũũpepe ñemũtãsama, behro diãkũpe miĩñesama. Basese niĩsa ahtoã.

Ahte duhtú apeye yagueseta niĩsata ahte ñapĩ, ñamũ, ñaĩ, üsô kahâpesuhtiri, kahâpó, makacheira pehrure kohô numiõ pehru niāsere wehêgoti niĩgó kohô kaĩsāse. Kohô ya amũkapũ ñoõsa, amũka añukāre, anũse niĩāse wiahāsa.

Ahte kaĩ niĩāse wehêse, wahāse niĩmrôta ahpeye pehru ihpihítise wehêgotigo ahte ñapĩya, ñamũta, ñaĩpagata, üsô kahâpesuhtirita, kahâpópata, makacheirata ahte merāta yague kaĩsā samota pehru naã tohō siĩpeātere wehêgota.

Ahte kaĩ yagueke wehêtatise, ahteta niĩrôtiro wehêsa, pehru wehêtatise wehêta, pehru diânũka wahâte³⁶.

Ahte kaĩ wehêta niĩsa pehruťu pahtipũre diânũse, marĩya pahtikerāre diânũseta.³⁷ Kohô numiõ ahtiro wahāse tũõñato kohô ya üsekotõda merā niĩsāke.

Tũõñarĩ mahsõ kaĩ herisāpeodiose

Ahtore niĩta üsā ümũori mahsā. Tũõñarĩ mahsõ kaĩre kohô herisāpeodiosere ükũrā ahtiro ohõma.

Kaĩre, ahte pehru hãũgarẽ, ahte ohtese kãire yaguetarāma. Ñamõrẽ dũhpogoma, kohô tũõñase merā, ahtida üsekotõda merā ehõsā ñamõrẽ dũhpogoma.

Ahte ohtese kãire, ahtiro niĩsetise pamũāto niĩgo herisādiiose niĩsa ahte kohô tũñarĩ mahsõ kiose.

Tohō wehêke niĩrõ siĩrĩkāre herisāse tohāsa niĩma. Kohô ahte pũāturi kāse kaĩ merā ñapõtõ nüũkõ kohô wehêke niĩrõma antiro niĩsa niĩma.

Pehru uhpũda, pamũrĩda kohô eõsāpeose niĩsa, ahte haũ yaguese, kaĩ yaguese, ahteĩpũre yāsādiogo ahte niāse niāte, ahte kuāse niāte, mũkũse niāte eõsā dũposamo.

Ahté yaguse niĩsa numiõ kohô yaiõse, kohô tũõñarõpũ, ahtiro wehõti, ahtiro wehêpekoti kohô niĩ wehêse niĩrõwehêsa niĩwĩ basekã kohô tũñarĩ pahti niĩrõ wehêsa ahteā.

Ahtiro kohô wahâropũ eõsādũpogo ahtiro niĩse niĩse niĩkaporoo hohpũ, kohô ya wahâro kahtirida wahâro niĩrā wehêsa ahti wahâro niĩwĩkũ marĩ pakũmi niĩ yapa dahre nükwĩ.

³⁴ Pamõā niĩsa marĩ pahti dehêko nüũka niĩsa, ahte pehru kāsere ükũkama.

³⁵ Paomõga dohõkekũ niĩsa pehru siĩrĩsākāare, müũ dohõkedioro hohô tũõñadise.

³⁶ Ahte kaĩ wehêtata doātise pahāmeā, puhsetise pehru siĩrĩkã, siĩrĩ bohõretõkiā yoāoütise. Ahperā kumuā numiõ wehâta, kohô ümũrĩ niĩrõsase kohô tũñasāse.

³⁷ Ahteta niĩsa pahtire basepehruẽare ahburi kōāse, kumu masĩgũno basepe.

KAĪ SIHTIRE PIOMÕRÊSE

Ahte niĩsata kaĩsitiri, piomõrêseta, ahte kerã naã numiã añurõ naã süô naã wehêseta. Ahte ñokã, ahte arükó, niĩsa naã kaĩsitirire piomõrêse.

Tehrã kihíre naã ahte soãseta kihíta anüwũ, ahte buhtise kihíta añüwũta. Niĩ naã behse kihí duãke. Ahte kihí wãmetise ñokãta añüwũ yüüma niĩke ahte niĩke niĩsa.

Ahpeye niĩsa ahte arüũko, kohô marãpüre ahteta siĩrĩsĩrĩsa niĩka tüôko, kohô marãpüre, arüũ merã piomõrêgoti kohô niĩtise.

Tehro dühporopüma, ahte ñokã merã, ahte arüũko merã kaĩre pamüãto niĩrã naã piomõrêse tihíke. Ahte ñokã, arüũko niĩküpã dühporopüma niĩma. Naã uhpüko dahri kãhse, tehro wehêtatise niĩsa niĩma.

Ñokã

Numiã kihí bihípeta wehêka behroma. Tehê wehêta diãnükaberorema, pehkame wiãtukũ wehêtarama ahte wihítari buí ñokãpiosãtu miĩpeotarãma. Bohôriwaro merã ñokãre wahãmi, pihosã peosãma.

Ahte pehêkame wiãturãta, ñokã kãhtise niĩkere, wiĩñagota ahti ihpitirida ehôsãpeodiogo wehêsamo. Tehro kãhtise pohãti müũârõta naã numiã üseko ahkodaari. Sihbidiãroma ñokã kãhtise niĩke ihpitise sihíbi nuheãsa.

Ahperota yokã piosãgota, sohporipakã, wüãmorê nũkarĩ kurare, wahro mera wahãwakõta, ahti kãhtiridare wewãko wiĩgota kohô üsekotõda merã kãhtise sahtipãdiogo wehsamõ.

Bahparitise pihkari sihídiãkã ñagomã, wiĩñasamota. Ahtota niĩsa kohô numiõ ahte bahparitise pihkari niĩgõ. Ahte bahãritise sohôperipü tüãñenükã heãgo wehêsamo. Ahti bahsariwípü ñatu nüũkãgo wehêsma niĩwã.

Ahté ñokã piosãgõ, kohô dihiüküse wãhtíkẽ pawa, dihiüküse pehru hãügã kohô pehõke põhtõrõ ñokãparüre piohsãsamo.

Ñokã wadüpose

Añuta kahãtisama niĩ wiĩñatagoma. Ñokã wahsãrĩ wahãro merã. Diaküpe wahãtüãgota ahpe dihiãpapü wahãweodüsoma niĩwã. Ahtiro wahãtüãgota ahte wehêtüãse behêtori eosãpeogo wehêsãmo niĩwã.

Ñokã wahâweo düporãpüta ahti kohô ya pahti kâhsepüre, miññenu heâgo wehêsamo. Ahte wahâweose wahâri, wahâdüpose pahripü uhpüti nüükâgô wehêmo niñwã.

Tehrã süôkarã, behêtikãrã numiã niñrã wehsama ahte nümürîrê na siirîse dahrese nümürîre niikûwã, ahtere bükürã ûkürã.

Ñokã wasôse

Ahte ñokãre wahâweo düpotagoma, tehê ñokãpa tihro kumuröre miñtuã nuheâ heânugôma. Ahpero tüôñasetigo heânugo wehêsamo.

Pehkaporãre yüsüsãdiogo tihígo. Ahti numiô yüsüâri mahsô uhpüti nuheâsmo. Ahti omãdiã ahko pohôrãdapü wahâwôkeo nüükôsamo niñwã.

Tehro ñokã wahsôka ometi müâseta, ahti pahtipü ahsibuhso nüükã heâse wahâte niñãtere ahpo eosã pehka pohrãti nüükôgo wehêsamo niñwã ahpero ûküse owãta.

Ahtere kohô tüñasere, kohô buâkãpüta kumu küü ahtiro niñsetigo niñôsamoko küü niñko niñgo wehêsamo. Tehô ahtere ahtiro wehêgo wehêsa yüâ mahsîrô marîrô niñkãsamo ahpego ahte ñokã wasôgô niñwãta.

Ahte niñto ûsã ümûkori mahsa ûküsetise niñ niñgüma. Ahpo nüûko, ahperã ahtiro niñsîrîgü wehêmipî niñãtere miñtigü wehê ahte yü buêse merãre.

Ärûko

Ahte arû kihti Ümûkori Mahsã Wahri Dihputiro Porã ûkürã, arî Dohtoari Mahsü Bahsebo.

Bahsebo yuküdüka mahsü, niñpî niñma. Tehgü küü Ümûkori Ñekü, müü niñsa, ahte yuküdüka ñanürügü tohâgüsa müü niñkü niñsami niñwã. Tehêgü arî niñsami maküü. Tehêro ahte nüükükãse ohtese, ahte wehêse ohtese buâpa niñwî. Tehro ahte arû küü ohpûri kâhse niñsa ahte arüü. Tehêro ahte arüü kuhtaritise niñsa niñwî. (Diakurumi küü kahtigü ûküke).

Ahte arûko niñsa niñmata, ahte arû, buhtisepü, arû dohropagüko niñsa niñma. Tehgü ümü ñanürüsami. Siirîse wehêse nümürîre, ari ümü tehê arüüre dühtegüwa wehêsami.

Küü ümûta, arû arüârî sãriröre ahpo wehêsami wehsamita. Ahtiro wehêpeotagüma. Küü ahkawererã merã, mürô siãhutagüma. Arüânü kãheâsama.

Nehê naã arüâsere diãre miñsama. Behêroma ahkó merã piomoresama. Ahtiro wahâ wehêdüpo, dühkawadüposama.

Ahtiro wehêtagüpü kohô nimiôre wiâsami arüko pahârüre. Kohô doahâsiobio tehêrema. Dohâtagoma. Behro wahâsödühpokere. Behêro kohô kaĩ sihítirire ñamôrê dühpoâterema pherutüpü.

KAÍ SIHTIRI PAMŪSE

Ahtorema ñadiâti buêdiâtigüma. Ahte kaĩ pamûseta. Pehê ûkûse pehê kihti ûkse nüükâma diâtika behrorema, ahte pamûse kâsere ûkûkârema, pehê buânükâ kârêma yû ñakasionükâkarema.

Ahtore ahte pehru pamûse kâhsere, ahponûkô, tüôñanükâgüma. Dehro niĩ ûhsâ Ümûkori mahsa dihputiro, wiĩrâ porâ ûkûnükôse dionûkâsere ahte kaĩ pamûse turikâsere dehrope tüôña kahsedîôtina, pehru pihsuâti düporo wâme ñenûkôtina niĩse puhpipeâkati.

Tehêgü ahtere itiâ turikâse buânükâwü. Añurô ñakaseô nûkôkâre. Tehêre woâ ahkasa pehô norôsa.

Dehro pehrutüpü kaĩ pamü dihse, dehro pehrutüpü kaĩko pamü dihse behro mahsâ pahtipü pamüsâ nuhâse.

Ahte niĩsama pehru naã niĩse. Dehro pehru mahsürema pehru dehrope pehtisâ nüûka heâse, dohropehta duhti nüûkâ heâserema. Ahte Ümûko wiôda, Üsekotôda pahtipüre ahsibusu nuhâsere, maso nûkâ heâsere doêkesâ nûkâsere.

Sihtire pamûse

Dehrope nûkâma diâtitoma kohô numiô tüôñarĩ mahsô, kohô dahrasetise merârêma. Ahti pehru pahti dohô nüûkârô tihro. Niĩ serĩña nüûkôwü, dehro kaĩ sihtiire dohsere.

Tehgü yûü mamiôre serĩñakâre ahtiro niĩ wehrewôma:

Pehru kaĩsârâtirâ üsâ numiã añurô ñakasio nüûkatarâpü, ahteta hãûgã merã, ahteta ñokã merã, ahte dühkü merã añuro yüma amesüâwü niĩ wehêkepürema. Pehru wehêgotigo ahteta añuwü yüma kaĩ merã añurô amesüâwü niĩ, bese wehênôwü. Tohô wehkâta üsâ numiã kumu küü amûkâ dahraase küü baseno kârâpütaniĩrâ wehrã, masĩta üsâ mumiã. Ahteta yâmukâma añuwü amesüâwü niĩ masĩta nohôwü. Tehêremo ahte kaĩ

dohâse, kaĩ pihôsâse, kaĩ yaguese. Ahte niĩsa numiõ kohõ yà
iose niĩsa. Kohõ uhpükâse niĩrõ wehsa. Ahti üsekotõdapü
merâma kaĩ yâguegota kohõ ehôsâpeodiorida niĩrõ wehsa.
Niãse, kause pehka porâtidiõse, wehtasãdiõse niĩro wehsa.
Numiõ kohõ tüñase. (Yusuro-2025).

Kaĩ pamüãto niĩgo añurõ kohõ sühõ numiã wehse niĩrõ wehsa. Yõkã pihôsãgopüta,
kohõ tüõñase mera ahti ahko pahtipü ohpüti nüükãheã wehseti wehgo wehsamo niĩwĩ ahtoma
yü mami Torãmü.

Tohõ niĩgüta ohwĩta ahperota, ahte pohêpa kãse, ahko dokenükãse omëtinükase,
sohpori wãkãpodiasse.

Ahtore kohõ ñokã piosãgõ kohã wãküketi dioro niĩsa ahtoã. Ñokãre wasõdüpogo
ahtere tüõñagõ wehsamo. Pehkapõrã yüsüãsãdio ahsipodüpogo wehsamo.

Ahtiro kohõ wehkaro niĩroma, kaĩ sihtiri ahsibususe, sohporitise ahposãke niĩroma
kuase sihtiri tohãsama.

Wehrota bahpati nüükãsata yãüga yaguegopüta, niãrõsãgo wehêsamo, wehtasãdiõgo
wehsamo.

Ahte hãgã, kaĩ, ñokã arũko, ahte nerẽ nükãrõma pamüse wahroma tohõ niĩkãse meẽta
dohro wehsato niĩwa.

Hãügã peogoti numiõ kohõ behse, kiĩ soãse, ahpeterore buhtise kiĩ. Ahteta añuwũ
kohõ niĩ maĩñose dükü wãmetise kohõ duãke niĩrõ wehêsa.

Kaĩkerã tohta niĩsata wametise niĩsa, duhtu wametise, ñapĩ wametise, ñamũ wametise,
ñai wametise niĩrõ wehsa. Kohõ numiõ uhpü niĩrõ wehsata. Tehrota ahte kiĩ, ahte kaĩ
behêkoatise niĩro wehsa.

Tehrã kumuã ükürã boekoatise sihtire niĩsa niĩma. Numiã naã üsekotõda, uburitõda
merã ehôsãpeodioke niĩrõ wehsa niĩma. Tehra pehrutüpü kaĩ sihtire ñasãbe düpokere kauhũ
yürüãpü, boãnuãpü niĩsami.

Ahtoma numiõ kohõ tüõnarĩ tuhri kãse, yaguegopüta ahte tüñadioke niĩrõma pehru
pehsu turikãse wahro wehsama. Niĩsuturo pahtikãse wahroma.

Ahpero üküsetiro miĩwãkõ nüükõkãreta ahtota niĩsata niĩma, numiõ kohõ wiĩmarã
sãwẽgõ kohõ tühõñase tihrota, kohõ kaĩ sihtirire ehôsãdüpõse pehrutüpure.

Dehro niĩsetiro merã niĩrã kause, boãse niĩtina niĩkama, yü mamire Tarõmüre serĩña
ahpowüta.

Niã niĩwĩta, marĩpakümi niĩküwi, kaĩ sihtiri, pehẽ morẽkãsãto
niĩwĩ, püãturi kãhse niĩsa niĩwĩ. Ahte marĩ pehru pihsuse, ahte

kaĩ, hãũgã ñokã, arũko ahte merã ñasabe dũhpoke dohõ nuheâroma. Kause sihtiri, wahsa niĩwĩ. Base se turikãse, kũũ ümũ ùkũse, numiõ tũñase niĩsa niĩwĩ. Ahte ümũko wiõda kũũ ümũ ùkũse merã, numiõ üsekotõda merã nerẽ nüũkã heâroma. Pehrutũ kohõ numiõ pahti niĩrõ wehsa niĩwĩ. Pehka porãtitũ niĩrõ wehsa niĩwĩ. Tehrãta bũkũrãpũa ahti pehrutũre sũhõ bahsekã wehẽkarũ niĩrõ wehsa niĩwĩ. Duhtitũ niĩrõ wehsa niĩwĩ. Merĩkãre mahsã porãtitũ niĩrõ wehsa niĩwĩ. Bekoã pahti, tehrãtama ahperã ùkũrã pehru pamũse pihsuma. Torãmu-2025.

Ahte base se niĩsa niĩgũ, numiõ duhti nüũkõgo wehẽsamo. Tehrã kumuã pehrutũ pahrũre basekã ahponũkõkã wehẽsasamana.

Kohõ numiõkerã kohõ dahãreãtere ahpokã wehẽseti wehẽsamo kohõkerãta. Kohõ ùkũsetise merã:

Ahte kaĩ niĩsa niĩwĩta ñamũ buhtise, ñamũ ñiĩse, ñamũ sõãse, ñapi niĩsata niĩwĩ üre ñapĩ niĩse. Ahpeye ùhso kahpesuti, ahte ñaĩrõ, duhtu, duhtu pahta. Ahte kohõ yahãsãpeo yahãsã asibusudũpowĩ. Torãmu-2025

Ahtiro niĩsa ahte sihtiri dohõse, bohãnu heãse. Ahtokãtero kãrãma. Pehru sihtiri pamũse pihsuma. Dũhporo kãsepũ ùkũse mekã ùkũseitise, base se ùkũse merã kerãre mekã ahkasũose niĩsa, niĩkãrõ niĩsama kaĩ turikãse niĩsere wãkũ yũ tüõñake niĩrõwe ahterema.

NIIRÕKÅSE PAMÛSE

Ahte niĩsa wãmetise niĩrõkãse pamũse, naã ümũã Ümũko Wiõda, ùkũdiãtikema arã numiãkerã, naã Üsekotõda naã niĩse niĩsa naã nüũkãrõpũ ùkũdiãtikema.

Ahtiro wamẽtise dohõnũka heãsama. Ahte **Hũãsãke**, ahhte **Tuhsabeke**, ahte **Dohkedũpohke**. Itiã kaĩ sihtiri wamẽ yenũkõsama.

Hũãsãke

Ahtẽ **Hũãsãke** niĩsa niĩrã naã hãũgãre naã ahtaropũ añurõ hũãkere, behro bahtipũ miĩsã kahsabiũ naã moãpeoke.

Behro tehê haũ butiwikãña ñarama añurõtawe niĩ numiã, pehrutüpüma naã ñasabedüpo. Ahte nuã ahsibususe buí tihí pehrutüre duhdüpo moãdüpokã wehêse niĩsa.

Puãpü neẽ noã ñatiropü, numiõ behti niĩgõ, wahtiroppü naã moãdüpokarü. Ahte niĩsa naã purõ süõse. Tehêgo niĩrĩ büküõdiãkü tihí pehrutüre nuãkü wehsiã niĩkãsamo. Kũũ kumu diãkü mürõ puhtipeosiã wehseti niĩkãsami.

Tohõta añusama niĩ, samũrĩ nüümü kiokaro heãta. Pañagõ wahsamo tihí pehrutüre. Behro dihse merã piowedioterama ahpo wehêsamo ahte arũũko dohãsibioke merã. Behro piowediota pehrutüpü waweodüpo, siĩrĩñarõ marĩrõ mõã dühtedüpokãsamo.

Ahte niĩsa naã ümü mamüãgüre naã amyerãtirã naã siĩrĩse. Niĩrõkãse pehru niĩrõ wehêsa ahte niĩma.

Tuhsabeke

Ahteta **Tuhsabeke**, Ahte niĩsata pehru hãũgã, kaiĩ merã, ñohõka merã naã ñasãbe düpoke. Ahtekerã naã süoseta niĩsata.

Puãpü neẽ noã ñatiropü, numiõ behti niĩgõ, wahtiroppü naã moãdüpokarü. Ahte niĩsa naã purõ süõse. Tehêgo niĩrĩ büküõdiãkü tihí pehrutüre nuãkü wehsiã niĩkãsamo. Kũũ kumu diãkü mürõ puhtipeosiã wehseti niĩkãsami.

Ahte ümü thí pehrutüpüre sãkêsami ahtema. Kohõ numiõ kaĩrẽ yaguedüpoka behro. Ahtema kũũ murõrõ merã. Ahte niĩsa niĩa ahti pehru yuküsüpü naã tuhsabedüpose.

Behro tohõta añusa niĩ ahte ãrũko naã dohãsioke merã piomorẽ tuhsabedüposama. Dehrerã ahte niĩsa añurõ pamüse niãse. Tehrãta niãse wahse wahãto nirĩrã pehru yuküsüre hohõ pũrĩ merã moãdüsama.

Ihitiã nüümü behro yürükãña tehê pehrure pohõtarã. Ahtekerãre siĩrĩñarõ marĩrõ siĩrĩña. Ohõ pũrĩ merã moãküwã tihí pehrutüre. Ahte niĩsa naã gaapi siĩrã, gapywaya bahsarãtirã naã siĩrĩse.

Dohkedüpohke

Ahteta **Dohkedüpohke**. Ahteã naã pürõ hẽõpeose, añurõ merã naã pahãka kãse nüümürĩ pehru sãmürãtirã naã numiãre wehêdutise.

Ahteã üre nüümürire naã dohã, dohkê, ahtê hoõka merã naã yaguê, naã bahsari wíi dohõka niĩka kohõpe sehê, ahte nüũkü hopũrĩ merã naã pũtã yadüpose.

Ahtema numiã dihãkü ñanũrũ, ürerẽ naãta dohke, naãtata ñasabe dühpo, naãta yãdüpo wehse niĩsa ahteã.

Niirībükürā numiā diākū kāima yagueseta, ahtê hoôkare tehê sihtire mōrēdūporātirāta. Behro tohōta añusa nī naā yakere pihāta. Pehrutūpū ñasabedīpo, ihtiā nūmū behro arūko merā morē dūhpo pamūkā wehēsā mahta ahtema.

Ahtê ihtiāse pehru añuse pamūse niāse niise, naā añurō wehêra, ahte yukūdūka, waí, waikūrā, wūhbatiri apeye na bohkase pohō bahrā siirā naā wehêse. Ahtoreta niīwāta arī kūmu kūū bahsese puhtipeo būroke niirō niāse wahā niīwā.

Pamūse kahtise naā tohō siirīpese

Pehru Kahtisé. Ahtêa pehru niikā nūmū dūhporo wehêkeo, ahte ñokā merā piohō mōrē ahpādūpoke. Ahtema arūko merā piohō mōrētiwā.

Ahtêa kahtise pehrūa bohōrediākā behêro siirīnūka, mūipū kūū dahāritero wahākā pehētiātawū, noā wēōpari puhtipesirā puhtipedihī niikāwā, ahperā naā dihīrota bahsapedi niikāwā. Naā tohō wehēsetise niirō wewū.

Duhtukó. Ahtêa naā ñamū merā naā pehru wehêse. Duhtú, ñamū merā naā dohākere pamōga merā dohke, behro ñokā kāhāro ahko piohō mōrē moōredūpowāma pamūāto niirāma ahtema.

Ūrēko. Ahte ūrēkoma tehê ūrē soāse nūumūrī niika diākū niika. Ūrēko kahtise wehēsamo, noō niirīmū niika, sohōrinūmū niika naā siirīpeātere wehēsamo ahtema niima.

Pamūse sūtiwiase

Ahtorema pūhā tuhri kārō, ūmūko wiōda arā ūmūā ūkūse, ūsekōtōda arā numiā tūōñase ahte nerēnūkāroma. Niisama niikūwīma yū pahkūmi.

Ahte **Hūāsāke**, ahhte **Tuhsabeke**, ahte **Dohkedūpohke**, ahte pamūse sihtiri yoāropūta pamūse sūtiwiā nūūkā heāse. Yoāropūta siirīkareta ahpī wiikā, pehru siirīkā tūōñasema tohāsama.

Pehru sihtiri **Kuase**, ahte **Sūēse** ahte **Mukūse**, ahte **Pihāse** tūñanosama. Tehēgota kohō numiō, kā sihtire pehrutūre pañagota, nerēñagota tehê kaīsitiirire, añutasa niīgoma, karēke uhū nūūkāka, kohō kā sihtire piowedio dihōtere ahpo dūposamo niima.

Pamūse Pehēka porātise

Ahte pamūse basese, yūū pahkūmi, niikūwī, pehē tuhrire niikāsa niīwī. Ahte gaapi turikāse, pamūse pehēka porātise, niārōsā nūūkā heāse. Dūhpoā wiōporāti nūūkā heāse. Tehro ahtiro kūū pehru pamūse baseke, añuse ūkūse puhpinu heāse, añurō ūkūse parīpeāse, añurō tūña mahsā porātise pehētītisa niīwī.

Tehârã ahtiro wehêa ahti kumûrô ûkûse añurô ohôgüre ahti kumûrô ñañedü pohâ basese dühposami. Tehro añurô basese, bahsamôri añurô sâhâsa añurô süô behtisetiküre niîwî.

Pamüse ahsibususe wahto niîse

Pehrutüpi numiô pehru poweô dühpoke, ihpitike pamûrô meô ahsibuhso nuheâsa, kohô numiô kohô üseko tüôñarîda merã kohô dohresâke niîrô.

Ahto niîsa, kumuã ûkû buipeorâta, kohô numiô dahrasepi kohô mãhsôsâseta. Pehru pamüse dehro dohôpasetiseta.

Numiã koô üsekoda merã pihîre hori terêrî merã yaterêpeo yasâpeosama (Siîrîkâre sahâã, masonûkã hehâsa), ahti süowa tihî pihîmerã yatêrêpeosama. (tehro marî pehru sîrîkâre narînarî niîse wahse ahkaroti buânûkã heâsa).

Pehrutü pâkârê terêrê buâpamasa ahsipasepa wahsa, toho wahto niîrã yahâ amesüopeosama pehru anûrô asibusanü heâsa naã üsekodari merã asipodüpoke niîrô ahtiro numirôre mahso ahteâ.

Pamüse ahkó, dihta pahtikâhse

Ahkó kerã, ahte pamüse kâhse bahpatiseta niîsa niîma. Ahkó mahã paîrima kâhse, kahâmakã kâhse, ahkó wiâripe kâhse, ahte niîsa niîsama ahkó buhtitise, ahkó ñiîse, ahkó yâsa akótise (naã ahkó niîma pihisuse), ahkó ahburitise. ahkó pûrîmarâtise. Ahte ahkó ümüse kâhse, arã ñokôã naã yâkoko merã yahâ pahti nûkôsa.

Ahte dihta kâhse ahkó niîsa ahpeyeta. Pamûrima kâhse ahkó, mahsã porâtise niîsa niîwî. Ahte ahkó kumuã omãdiâpi wiâtise mehkã mahsã porâtise ahkó niîsa niîküwîta yûpakümi. Ahte akhó, ahkó wihâripe kahâperiti wiâsa niîma niîwîta. Tehro pehru pamûrô, kuhbu, kuhbu niîdisa. Tehrotama pamütidiâro pehru meô yüsünü heâsa niîma niîwîta.

Ahte ahkó mahã poêpa kâhse, ahte puêpa kerã mahsã porâtise, wâmetise puêpa niîsa niîwî, yü mami Torâmü (Nazareno). Miriã porã, turî puero, küma waí turîma wãmürîma niîsa ahte puêpa sohôpori mahsã puêpa niîsa niîwîta.

Tehêro pehru sohôporitisa niîma niîwîta. Pohêpa wehêro ahkaroti dihîsa tehro omê pohrâti dihîsa. Tehêro pehru sohôporitisa niîma. Ahko pörârîti wehê dohkê nûkâsa tihî pehrutüpure niîma niîwî marî pahkümi Diakuru.

KAĨ SIHÍTIRI NÍKE, PEHRU WAHÂROMA

Ahto pehêtima kaĩ sihtiri kohô numiõ, ahte, kihí duâgopü, kihí koêgopü, kihí wüâgopü, kihí wüâgopü, kihí woêgopü, kihi bihípegopü, ñokã piosâgopü, ñokã wahâsôgopü, kihí sihtiri ühta buhgopü, süâgopü, pehru haũã pehógopü, pehru haũã yaguegopü, kaĩ sihitirire pehrutüpü, ñokã, arüko merã ñamôrê ñasabe dühpokema.

Kaĩ sihtiri arüko merã mörôke ihpihítise níke, pehrutüpü dihítüpü, pehru yuküsüpü kohô saädüpokã sãnürôma itiã nümü, pehrutüpü, pehru yuküsüpü sañarôma kãĩ níke dohó nuheâroma, kaĩ kause wihâsere wiĩrã kaĩ pamü dohó yürüâsa niĩma.

Ahtore kohô numiõ tũñatasamo, ahte kaĩ sihítiri boâsere³⁸, añutasama niĩgõ, pehru niĩrôkãse nümüĩ siĩrĩatema itiânümü dühporo kaĩsitire pohô piowediô dühpo wehêsamo. Ahtema siĩrĩñarõ marĩrõ, pehrutüpü wahädüpo mōädüpokasamo.

Ahpeye kaĩ sihtiri niĩsata, kohô numiõ ahte pehru ipihítise, kohô wehêgo kaĩsãke sihítiri. Niã buhtiâtise niĩsa, ahteã naã kumuã ükü dihi nañorã naã siĩrĩdi naño dihse.

Ahte kaĩ sihítiri, dohóse, mehêka niĩsetise wahâkama pihsoma ahte (pamüsere), ahkó kautise níke, kaĩ ohtese kautise níke, ñokã ihpitise níke, arükõ ihpitise níke.

Bühkürãti nuhêase, wahâroma ahtiro niĩsetise sihítiri ahte naã n umiãye üseketõda; Süêse, Poâtise pehru niĩsa-Dihtakãse ohtesekãse üsekodari niĩrõ, (Ahte numiõ uhpüko- naã wahso niĩse e naã numiãre üese wiase)

Ümüãye ümüko wiõkoda (ümü üsekoda) – Müküse moâtise pehru – Yuküdüka ohkó üsekodari kãse niĩrõ. (Ahte ümü uhpüko- mari ümüãgü üese wiase wiãse)

Ahte nerêrôma wahsa pehru kause, pehru niãse, pehru wehtatise, behêkoã porãtihise, mehkã niĩsetise pehêka porãti, yüsüari dahã pahti kahse dohônükã nuheâsa niĩma.

Ahpe pahti kãhse, perĩpehã kãrõta wehêsama, ahté kaĩ pamüdihike. Pehrutüpü ahpa tuhurita sihtiri niĩkema pehru naã pihsuse wahâro tihíroma. Kohô numiõ pehru pohôse pihsuse wahârota. Ahte kohô dahraseta, ahpeturi kohô tũñase merã, kohô pehru pohôgo, bihíperipapü wahãweo dühpogo, pehrutüpü wahã dühpogo kohô ahpe turi merã kohô ükü wehêsetiseta.

³⁸Numiõ kaĩ sihitirire boâse niĩgõ, kohô tũñase merãma bohôkorã ñenuheâse, kaĩ sihtire pamüsere wiĩrã “boâse”, kaĩ pehrutüpü dihisere.

Ahte niisama pehru marĩ siĩrĩsema, pehtutüpu pehru pamuse, pahtipü marĩ siĩrĩdühpokã pehru pamuse kerã ahpero niisata. Mahsã naã mehẽka niisetirã dohõ pamũ nuhẽasetã.

Ahtere wehẽrediã norõsa ahto dohõkare. Ahtiro niisama ahte sihitiri niĩke ahpe pahti pamuse wahãsetã. Mehẽkã niiseti, meẽka wãkusetise siĩrĩgüre, küũ wahãseti, meẽkã wãkusetise, meẽkã niitise küũ ümü, numiõ dohõsetiseta. Ahte niisa pamuse naã bükürã naã ükusetiseta. Ahte pamürĩ mahsã porãtise kahserema.

PEHRU DEHRO NŪKĀKE KIHTI

Ümürĩ mahsa uhpi mahã kãse

Ahtore, ahte pehru dehro nũkãbutiaparito, niĩ yũ serĩña kuhsiã, yũ wehkere tehere tüõñadianorõsa.

Pehru dihi pahtipe nũk merã nũkabutiã miĩtito yũ wãkusetikere woãnoke niĩ ahtoma. Tohõ niĩ wãkusetikãrẽ, ahte pehru kihti ükusetirã, neẽ niisato pehru kihti niĩ wehkãre. Ūba itiã turikãse kihti niisato niĩ ükũküwiĩ yũpakümi niĩ tüõñanũkõkama. Arã niisama pehru mahsa, pehru mahsõnũkokãrã, ahte merã wahto pehru niĩ wewãkonũkõkara.

Ūba wiĩmũ niĩpü tüõküwũ, yoõka siĩrĩdi nañogü, pũgüpü bahkĩgü, karẽkẽ uhwãkãke waãkãgü, wehsema yũ pahküre omãsirutügü, waiĩ weẽgü wahkã yuküsü aumasirutügü, kihtituõküwũ.

Arĩ yũ pahkü Diakurumi ahte pehru mahsã kihtire ükügü, arã Ümükori Mahsa pehẽ kihti wenũkõkãrã niĩwã naã wiõsa niĩrõre. Tehẽ kihtitia kumũâtutiri naã ükũkãkama ahte añuse wewãkoke mẽhta niisa niĩwĩ. Arã dohãri mahsã, buãri mahsã niisãma pehru samuse wehãwakõnũkõkara.

Dühporopüre mahsã niĩãra naã dohtoari wahtoropüre, arĩ Bahsebo, yuküdũka wiogü wehroro tohãküwĩ.

Ümükori mahsama, küũta niisama yuküdũka mahsü, ahte yuküdũka nũkũkãse, ahte ohtese miĩãpa upüti nũkãgüma. Küũta niisamita kihti mahsü, duhti mahsü, dühkü mahsü, wehta mahsü niĩ wiopesa heõpeoseti wãna arã wirã porã. Niisa küũ Bahsebo kihti. Tehre kãhrõ bapakiokeoti naã bükürã ükusetisere.

Arĩ Bahsebo yuküdüka mahsü wiogü niãkü. Puârã dohkakũ dohtoari wahro buâkü niĩsamikũ niĩwã. Marĩ ñekũ, Ûmũkori ñekũ, tihĩ dohtoari wahtoro paña, yeriporã baseta tüãwĩrõgũ küürẽ niĩpũ: Mühta niĩ ahte ohtese ñanürüãkü. Müũta niĩsata, müũkahbirãrẽ ohtesere ohtebuê, bahsere wiĩdoka miĩsãkeâ süori bahkü. (Diakarumi wereke).

Ahte kihti payro niĩka, arĩ yuküdüka mahsü, kihti kahtirida küũ wehsetike. Tehgü arĩta niĩgü wehsami dühkü mahsü, kãhtiri mahsü, ihípitiri mahsü kauri mahsü niĩgü wehsami ahte pehru kãhse ũkũkama. Niĩküwĩ yũ pahkümi Diakuru.

Bahsebo kũũ uhpũti nũũkã heãri pahti - Diakara-2025

Arĩ niĩsami bahsebo, ũsã ũmũkori mahsa wahri dihputiro porã naã ũkũse merã ahtiro pahti tihĩgũ niĩsamikũ, naã kumuaã kihti wererã naã kihtiwererã arã wihĩmarare, niĩrĩbũkũrãre naã kihti wehõpeose.

Niĩsamata ahperã arã, kihti ahte pehru kãsere, dehro nũũkãkere naã bũkũrã naã ukũsetiseta.

Bisiu gaapi mahsū

Tüôgūsama arī Gāmoyeri Wāti³⁹, dahsêa ye merâma niîsâ kûû wâme Bisiu pihsusâma. Ahtiro niî kûû kihtire kihtiwerkûwî:

Arī Bisiu niîpû niîwî yû pahkümi Diakuru, arī niîsami amôyeri mahsû niîpû, naã mamaphiare, ñanürügü, ahte bahsamõri miîrîã pçorã mahsa bahsamõrîre naã mamaphiare puhti buêgü niîküpü. Tehêgüta ahti bsahsamõrî wuí, kûû Bisiu pahti niîkâporo. Tehêgu kûû Bisiu nã mamaphiare kûû pahâgapü yobiâsã, nüükã wehêseti niîkâküpü. Tehera rmamaphia ahti bahsamõrî wíi sâkarã tohó buhtiâmüâpara. Ahpera toh:ôta bautikã, ahperã pohôtõrãno meô diâpetiâkãra naã wiîserire dahânükã müâpara. Diakuru kahtigü kûû ûkûke niî

Ahtito kûû Bisiu wehêpesere, naã mamaphia pahüsümüâre ohpepüse wahâporo. Arī ümûkori mahsû niîpî niîwî niîgüma ahtiro ohôwî:

Arī *Bisiu* gaapi mahsû, arã ümûkori mahsã kûû uhpüre noâtepeokã wenokü, ahti ümüse wíipü dohkenûkâpü. Ahte niîrõ kãhse miîdutikã hehâpü tihí wíipü. Behro yoâka behrota diagüti niîgüta ahte pehru duhtipü. Merê küma niîkã. Arã pamûrî mahsa küüre pihîrã heâmipãrã. Pehru ahte ñamukõ naã wehkere siîrîdutirã. Wahâsome siîrîtawü tehêma niî yütikâpü. Yoâka behrota ahte uño pehru naã wehêre siîrîdutirã pihrã heâpãrãta. Tihínûmûmama wahâgüti, tehêma siîrîñatikati niîpü. Kûû heâkã küüre wahâtiâparã, tehê kûû kiâkâpü. Behro merê pehêkame naã wiâkãmepü kûû kiâgüre tuhkesãparã. Diakuru kahtigü kûû ûkûke niî

Ahtiro wahâ butiâpü kûû Bisiu, kûû uhpü niîketama arã miriã porã mahsa buâparama. Ahte pehru siîrîrã naã bahsamõritisema, ahtê weõpari, bubuparo (yapurutu) naã niîse, porêrõ arã tarãsã miriãporã mahsã.

³⁹ Gāmoyeri Wāti niîpü, gaapi mahsû niîkû niîsami, amôyeri mahsû, mirãporã mahsû.

Bisuu mahsü pahti-2025

Ahte kihtitata duhti niäte wahâro wehêparota. Pehru siirîrã naã pahâgapü pehêka põrâtise tüõñaseta. Dohâsepema pehêkameã naã niise wahârota.

Ahpeye kihtita niisa niiküwita. Arî wirã ye merãma Deyubari kihtita. Ahpi mahsü niigü wehêpita küü kerã niwita.

Küü pehru samü siägü küü, duhti behsure küü pâwiõrõke, ahtere küü Deyubari Goamü pãã wehêteküke. Pehê niikasa ahte kihti, pehri bahâpatise.

PEHRU

Pehru wehke niĩ kihí merã, ñamû merã, ñapĩ merã, duhtú merã, ohô merã, kahrê merã, ohôka merã, ühse merã, merê merã, ürê merã, ãrũ merã, âhú merã. Pehru niĩ: Tuhsabeke, hüädüpoke, kahtisehé pehru, ürêeko, ñamûko, tohò niĩka dutûko.

Ahtii pahti niĩma, müsârê, yû ûkû dükayu, amësüonũoâtoma naã бүкүрә түһарӑ mahsa, dehrope ohparina, dehrope ûkûsetiparina ahti pahti pehrure.

Dühporopüre yamaka Pukãña⁴⁰ yûpakümi, küü pahkü ahkabihi miĩ merã, ûkü dihi nañorã ahte pehru turi kāsere.

Arĩ Wiĩrũ Wahri Dihputiro Porũ nũkãrõpüre küü uhro merã pehrure uhpüsãnũkõgũ wehtüäse noõ merã duhsã uhpüsa nũkõparina.

Dihkura kãhse bahsese merã pehrutü ahpogũ, pehru niãrosãgũ, dehrope ûkûsetiparikũ niãrõpãdiogũ, duhtisãgũ, wehtaküodiogũ, ahte mürõ, ohperã mahsegũ niĩse bahpationorã.

Ahtio Wiĩrõ Wahri Dihputiro Porõ kohkerã dehro tüoñase merã pehrure ahti marĩ pahtire tusëeõdüpo ahsipodüpoparina niĩse wãkũkeotise wahtikati.

Ahtere pehrure üsã Ümũkori Mahsa Wiĩrã Wahri Dihputiro Porã thĩ pehru pahti tüoñase merã dohkesãnũkõrema pehê ûküse puhpinũkãma, buãnũkãta.

Dihsepe miĩwãkõsari yû niĩgũma, yakura kãrã Wiĩrã Dihputiro Porã naã tüoña, wãkũ nũkõse, ahtirope niĩpato üsã wãkũsetisere woãhro ühãsa niĩwũma.

Tehgũ ahte pehru kihti merã serĩña amesüonũkõ. Ahte pehru sirĩ keãse kāsere buêsereta, sërĩña kuhsia wegũ dehro nũkãbutia pahrito ahte “Pehru” naã niĩse niĩ wãkũgũ, yû pakümi Diakuru (Americo) küü ûkükepüre, yüü mami Kissibi kumu (Durvalino), ahtiõ yüü mamiõ Yusuro (Elza) merã, arã merãma, marĩ pahkümi ûkũnũkãkü wiĩkü niĩgũma.

Wãkũkeotürõ wãkũnũkũkeo nũkõ neõkõma naã wãküsere e tüoñase merã ahtore ahte pehru kihti nũkãbutiaparito niĩ wãkũkã buãpeakati arĩ yû pahkü küü ûkũkema.

Ahti pahti kãseta niĩrõ wehsato niĩküwĩba Diakurumi niĩsetise wãküse wahkati ahtore ahte “pehru” niĩse.

Pehru wãme nũkãrõ noõpe niĩbutisaritoma niĩse kihti merã nũkãtito, wãkũseti wahkatima. Suriã nũkã, wahta wioro wahkati.

Pehru niĩ wãme yerã бүкүрә tuhri kãhse merã, noãpe nũkã buhtiãme pahrito? Niĩpe niĩbutiãmitikũ ahte pehru wãme ye nũkãkü? Dehrowerãpe Pehru niĩrõsa niĩ wãmeye

⁴⁰ Pukãña, üsã wirã dihputiro porã buãnũkãkama, üseya, baserikoma, niĩrõwe pũkãña. Tehroo бүкүрә naã heõpeokama.

wehparina? Dihkura kârape niõtima pehru pihsu nõrã wahkã wehkãrama? Dehro wehrã pehru pihsu norõsa ni weparina?

Ahtere pehru uhpütünükãserema, pehtkãporatise, ùmũko wiodã wehtüã nũkã hehãse, üsekotõda merã ahti pahtire ahsibusu nũkãheãse wahto niĩrãma.

Ahtere yũ ùkũseti wehgüma, niĩsato ùkũ nũkãse. Kumüã bahsese ùkũrã kihti nũkãwãna niĩse puhpipeãkati.

Tehgü ahtore woã horisãpeodiogüti ahte yũ ñeküsümüã Wiĩrãpora Wahri Dihputiro Porã ahte siĩsere ahtiro niĩpana niĩ wonorõsa niĩteyü.

Bükürã kumã ya turi kãhse ahtiro niĩpato, ahtiro niĩsetikũpama tihta püma. Ahtiro ùkũsetikũpana pehru pahti uhpükokãse herisãdipana ahti Ümũko Wiõda merã.

Arã Wiĩrãpora Wahri Dihputiro Porã, tüõñadiri mahsã numiãkerã, nãa ùkũsetise niĩpato, naã pehrutũparü uhpüsã nũkõ, kahtirosãdiose.

Ahte pehru pamüse, niãse, kause, ipitise wahto niĩrã dehrope ahkasüõ pahrina naã tüõñase merã, ahti pahtire ahsipodũpo herisã düpoparã naã tüõñasãrĩda ahti Üsekotõda merã.

Ahtokãrorema ahte pehkasã yehẽ naã buẽse merã pehma ahtiro niĩrã wehpana wehre ahkasüonorõsa niĩ wohãwü ahtoma.

Ahpero wãkũketiro wahkãti, arã ahpe mahsã pehkãsä, tühõ müĩbosama niĩse wahkati, naã serĩñasetiseta. Ahtokãterore dühporopü niĩsetikarota niĩtita, tohõ naã wãkũse niükãtinema niĩbosama niĩgüma.

Ahtiro niĩsetikarã niĩwũ üsã wiĩrã dihputiro porã ümũkori mahsa. Niĩkãrõrẽta yũ ahtere “pehru” niĩrõ kãhse ùkũse turi kãsere. Ahteã sãña hopü, ahte yũ buẽse puhpipẽro tuãnũkarõ wehma niĩsetise yüre wahkãti. Tehgü yũ põhtẽõro ahti papera pũrĩ ñakũ horisãpeodiuti.

PEHRU SIIRIATEMA

Sihtiri aha piowediose

Ahtore ahte kaĩ sihtiri pehrutũpü, pehru yuküsüpü, ahte ñokã, ahte arũkõ merã ñasabe, itiã kohõ ñamõrẽ duhpokema, pamüdikere, siĩrĩãterema ahtiro nimiõ ahtiro pihsumo “pehru pohse”⁴¹. Pehru aha wehẽdiosere niĩrã pohse niĩsamo.

⁴¹ Pehru pohse, ahte pohse turikãse niĩrõ wehẽsa bahsamõrĩ turikãse niĩsa, base se pahtikãse niĩrõ wehẽsa. Ñarẽ kihípema kihĩ bihípese pihsuma pehru kohõ dahrebasere niĩgõ. Ahte ùkũsere mehkã ùkũseti

Numiõ pehru pohôtigo kârêke uhûkã pehêkama wiîäkûtahâgo ahti **Pehru pohri Tõpã, Yamã sãrîrõ, ahponükõ ahti Bihperipa ahpodüpo tahâgoma.**

Ahtiro niî ûkûsetima ahte pehru pohse kâhsere ûkûrã arã kumuã ûkûrã, niî yû tüökere woâdiõ noõwũ ahtore.

Peru Pohse

Pehrutüre pãdüpogo ahti **wahâmõrî wahro**, tihí pehrupü ñasãdiogo wahâmõrêsamo, amûka diâkû merã wahârore ñegõ kûhpepe wahâtüâsomo.

Ahtiro wehêgo wehê niârõ pehõgo wehêtago wehêsamo tehê sihtirire wahâmõre gohta. Ahtiro wehêdüpo tahâgoma.

Ahti ñama kohõ ahponükõro, ahti wahâtapî miîpeo, tõpa miîpeo tahâgoma. Pehru sihtirirema tõpa buhí wahâpeo, arûko kohõ dohâsi bioke, wahâsõ yüsüädüpoke, apeye pehrure ñokã wahâsõ yüsüädüpoke merã pihõpe pohõ diôsama. Tehêgo kohõ amûpamarî merã sahtiro sahâ, sahâ wehêgota amûpamarîre sahtiro sühtüâ behtoâsomo tõpapüre.

Tehro pehru kohõ piõwediose ihpitise kaúkurese dohêkesãsa tihí bihperipapüre. Ahtiro niîsere kohõ ahpepa bihperipapü wahâweodü pehrutüpü kohõ wahâsãtidüporore.

Peru Sihtiri

Ahte pehru sihtiri⁴², kohõ ñabuke sihtirire, ahpepa bihíperipapü dohêkesã düpohôsamo. Ahte pehru sihtiri niîsa niîma niîwĩ yû pahkümi Diakuru kumu.

Ahti dihta pehêma ahte pehru sihtirire arã yoâsõãre, wehêse buãre naã bahâse ahpokûsamo tehê sihtiri naã bahârã naãkerã pehru samûrã wehêsama niîwĩ, yû pahkü.

pihsudiokû wehêma. Ahte pehru turi kãse ûkûrã. Numiõ pahtikãse ahponükõsoma. Niîrõ kãhse ûkûse merã bahpatise niîsa niîma niîwĩ yû pahkümi Diakuru.

⁴² Ahte pehru sihtirire, numiõ kohõ wiî kerätukaro kohõ pohókûsere bahrã arĩ yoâsõ, wihĩmũ pahti pahti uhpüküü niîsami niîwĩ. Wiîmarã sumûda küü niîsa, ekatiri mahsü, bahse âmabahri mahsü niîsami arĩ yoâsõ niîwĩ. Arĩ wehêse buã, wiîmagõ pahtikü niîsamo tehêgü küü buãka pehru sihtirire bahsami küûkerã niîma niîwĩ.

Yoâsô yasagü, wihîmû pahti, Diakara-2025 (Rodapé 42)

Wehêse buâ, wiîmagô pahtikü, Dikara-2025 (Rodapé 42)

Ahpego numiõ, kohô marãpüre pehru sihtiri waire⁴³ hãũkũ duhtisamo. Waií naã wamüse nũmũrĩre, naã waií turĩpoero dũporo wãmũrãre pehru diãpeorã wehesama niĩwã niĩwĩ. Pamũrĩ mahsa kehrã pehru sihtiri bahrã pehru samũrã wehêsama niĩwĩ yũ pahkümi.

Pehru pohri tãpa

Pehru pohõri tãpare niĩmata niĩwĩ. Kohô numiõ pahti kuhtiro niĩsa niĩma niĩwĩ, tehrã tãpa suãrã noõ niĩse wũhũ merã mehta wehêsama ahti toõpama niĩwĩ yũ pahkü.

Niĩsa niĩwĩta ahti ahko mũrõño pahtika tãpa niĩsa niĩwĩ, ahti tãpare. Ahte basese kãsere ũkũgũ.

Ahte pehru pohõsepema ũkũgũ, ahti tãpare ahtiro ohõwĩ:

Ahti tãpa niĩsa niĩ ahkowa tãpa niĩsa niĩwĩ. Tehro piĩrõ hori, hori tihĩsa niĩwĩ. Ahkó marã hori, hori tihĩsa niĩwĩ, pũrĩma hori, hotisa niĩwĩ. Arã waĩkũrã hori, hori tihĩsa niĩwĩ, ahte yukũdũka hori, hori tihĩsa. Ahte hirita niĩs pehru siĩrĩkarema mãsose, niãrõtõse niĩwĩ. Ahe niĩsa tãpa suãrã tehẽ wũhũpĩrĩ pũhãsuãrã naã topã suhãrã não hori pũãsuãse. Diakurumi kahãtigũ kũũ ũkũke.

Tãpa wãmetise tehẽrã ahti tãpa kihĩ naã bihĩpeãti tãpa diãhkũ, ahpe tãpa pehru pohãti tãpa diãkũ naã ahtere bihĩperi tãpa niĩrõsa naã niĩ kahsa buĩ naã bohõpo peõke pehêsasa niĩwĩ.

Pehru pohõrãtirãpũ diãkũ, ahti tãpawama miĩdiõ kuẽwekã, bohõpokũ wehçesama. Naã pehru pohãtinũmũ dũhporore. Ahti wehẽ naã sũõriwa niĩsa niĩwĩ.

Ñama pehru pohri sãrĩrõ

Tehro tãpa kohô numiõ amũka serẽrõ niĩsa ahti **ñama** naã pihsuri sãrĩrõ, tehero numiõ kohô nũkũrõ wehẽrohohõ niĩrõ wehẽsa, kohô numiõ uhpũ wehẽro hohõ uhpũti nũkãrõ wehẽsa ahti ñama.

Tehrãta ñama wehẽrã ahte yukũpüre pohõpero tihĩse, ahte pihĩkãrõpũ. Waĩwoãrĩpũ merã wehêsama.

⁴³ Pehru sihtire waiĩre naã haũkũse kehrã tohõ dihãpũ pohõũu pehẽrã mehẽta wehêsama, arã waiĩ pamũri mahsare tihãrã wehêsama, tehrã wai haũkũse pihsuma.

Tehêgota ahti wahâtapî niîsa kohô katiri mürõño kahpî niîrõ⁴⁴ niîrõ wehêsa, tihí piîkerata niîma. Meõ niîrîpî niîrõ mehta wehêsa niî ùkûma bükürã basese mäsîrã.

Kahtiri mürõño kahâpî niîrõ wehêsa. Tehro bühtiripî ahti tõpare eõtupeâro, ahti ohkô topada, eõñapearo ahti ñama sãrîrõre waíwõari uhpü duhtuâ pehâro wehêsa. Tehro ahti ñama sãriró ahti ümüse sohõpepü dohõke nüûka, ahti dihtapü ñasã nüûkã diânükãsama niîma.

Waharo pehrutüpü wahweo düpose

Pehru numiõ kohô pehru pohgo kohô wahaweo duhpose wahârikerã, wahmõre wahasãti waharo niîrõsa koh:ô niî wehka waharo niîrõ wehsa.

Wametiri waharo niîrõ wehêsa.

Tihí wahârore numiõ suâgopüta, añurõ merã suâka waharo niîrõ wehsa. Wahâgare yêwago añurõ süôro merã yêka waharo.

Tihí waharo wahâtego kerã añurõ süôkã wahâteri waharo niîrõ wehêsa. Kohô tihí waharore ohkagokerã añurõ behtika, süôkã wehêsamo.

Ahtiro kohô numiõ heõpeoka waharo niîrõ wehsa, kohô pahtika waharo, kohô uhpü kã waharo niîro wehse. Koh:õ üsekotõda merã uhpüsãka waharo niîrõ wehêsa. Tehgo tihí waharo merã pehrure kohô pohõdüpo kehre, pehrutüpü wahweo düposamo, moãdüposamo.

⁴⁴ Ahti wahâtapî kahtiri mürõño kahpî niîrõ, pehro siîrikãre wahâkariti pehêka porãti wehêsa niîma. Basese bahpaitise niîsa niîma.

PEHRU SIHTIRI POHÔKEMA

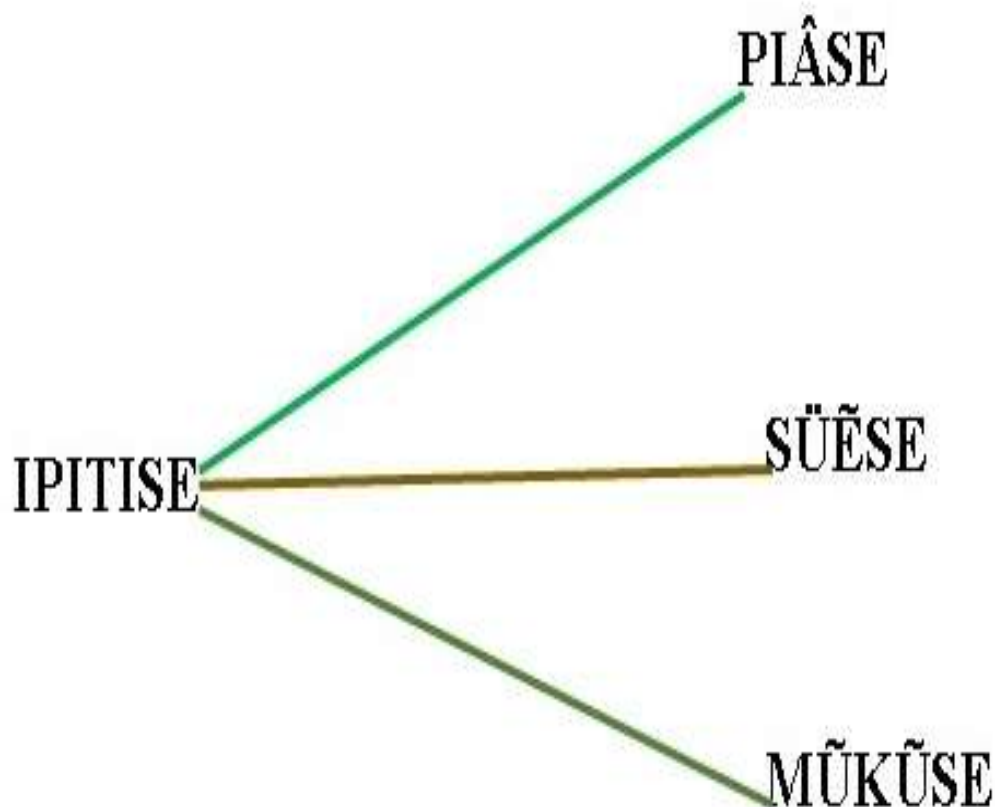
Pehru sihtiri pohôdûpoke, itiâ turi pehru pahti nîise nîisa nîwî yûpakûmi. Pehru kohô numkiô amukâ kâhse.

Ahpeyekohô dahrasetise, kohôya üsekotôda kâhse nîirô wehsa ahte pehru tehro ahtiküse nîisa pehru sûtisetie ahte- **IPITISE**⁴⁵, **SÜËSE**, **MŪKŪSE**, **PIÂSE**, ahte nîisa pehru pehkâ pōrāti sūhtiwiâ nūkâhse.

Ahte ipitise pehru kohô bihíperipa pohôsâ dohôkesârô nuheâro, añurô ipitise nîisa, berho merâ doâsa nîima.

Ahte nūūkū pehru wiika, siirika nîisetise nîisa pehru ipitise nîike dohôroma, ahtiro pehrutüüre amesüônu heâsa ahte pehru nîisetise.

Tehgü ahtore, ahte ihpitise nîike ahtiro tohâsama, nîi ahtore mekâ nîisetise ahte **SÜËSE**, **MŪKŪSE**, **PIÂSE**/.

⁴⁵ Pehru kerâ mahsâ porâ tihise nîisa, añurô ipitise nîike dohôsa ahte pehru, mahsâ wehro hohô tūñasetirâ ahte pehru kerâ. Mahsa marîka añuro ekatise tihirâ, nîikâra dohâsama, wuârâ, mahsâ ñarâ tohâsama.

Pehrutüüre pehru wahâsã dühpoke ahtiro niïse toâsama, **SÛÊSE, MÛKÛSE, PIÂSE**. Kohô numiõ pehru haûâ pehêgo ahte **Hûâsâke**, ahhte **Tuhsabeke**, ahte **Dohkedüpoke**. Itiâ kaï sihtiri wamê yenûkôsama, mehkã pamüse niïsetise kiosa tehê nüükû, dehro kohô ahte kaï yâguego, pehru haûâ yâguego kohô üsekotôda tüôña duhtuâdiri dahâ merã ehôsãdio dühpoke niïrõ ahtiro tohâpã ahte: **SÛÊSE, MÛKÛSE, PIÂSE**.

Kaïko pehrutüü pohôdüpoke pamüse.

Pehru pamüse ahte ahkõ, ahte ñokã, ahte arûko, ahpeye ohtese merã nã pehrure kohô numiõ, pehru kaï sihtire, pehrutüü itiâ nüümü, pamü dihiê sihtirirema kohô poiowedioke pehrutüü wahâweo pohôdüpoke.

Ahte pehru niïrõkãse puêküri, niïrõkãse samüse nüümüñrê, ahate pehrure wehêgoti niï wehêkere kohô pehru pohôkere dehrope dohõnu heâsere yü wereke niïrõsa ahtere.

Ahtoma ahte pehru pohôdüpohêke, naã numiã pehru pohõtara pehrutüü naã wahâweo düpokere, ipihtise niïke, pehrutü naã wahâsa moädüpokema pamûdise. Kaïsitiri naã pohôkema niïsama pehru naã pihsusema niïma: **Kaïko pehrutüü pohôdüpoke pamüse.**

Ahtere wehêregüti ahtorema, ahte pehrutüü pamü dihisere. Kohô numiõ pehru sihtitirire, pohôwe diohtagoma, kohô ehrutüü wahâ wehôdüpokema ihpitise niï kau sühti buhkurese niïke, kohô moädüpoke amesüõnu heâsema dehro niïsetise tohâsaari niï, yü maqamiõrê, yü mamisümüãre yü serñnkarema.

Ahtiro niï ûküwana naã niïkere ahtore wohânõwü. Tehêre müsã noã masñsurñrãno yüü buêkere, ahte bükürã ümûkori mahsa naã behsu, ûküsetisere, ahtiro niï ûküsetitina arã wsirã naã niïrã Wahãri Dihputiro Porarã ahtikura kãrã. Niï müsã ñãã ahkasüôdiorãsa.

Behro ahperã masñnũmo siññrãta ahtere yü buêkãtirãpũma ahponükõrãsama, naã pahküsumũã ûküsetise merã, naã ñeküsümüã naã pahküsunũã naã wehêpeke merãma.

Dehro ahrã kaĩmahsã, pehru dohrã wahâsetise- Diakara-2025

Kaiko pehrutüpü pohôdüpoke pamũse

Ahtore, ahpero miĩwākāgütita kaĩ sihtiri, pehrutüpü dohônũ heákema. Dehro numiã naã ñama sãrĩrõ miĩwākonũkõ wahâtpĩ ehõpeoripĩ bui, ahti tõpa merã, ahte ñokāko merã, arũko merã naã numiã piowedio waweodüposeta.

Ahti ñama sãrĩrõ, wahtapĩ numiã kaĩ sihtiri piowe diorātirã ahti tõpare eõpeori sãrĩrõ niĩsa. Ahti sãrĩrõta, wahtapĩta niĩsa pehru siĩrĩkãre wahākari tihi nüükāse wahse duhti wahãro.

Tõpa niĩsata, wühũ, priĩrõ wũ merã suākawa niĩsa, basekawa niĩsa wehri tõpa niĩsa. Hori tihriwa. Waĩ, waĩkürã hori, mekã mahãrĩ hori, mamasüökawa niĩsa. Ahte horita niĩsa, pehru siĩrĩkãre naãrĩ niĩse mahsose hori.

Kohõ numiõ bihpe, ñokāko merã, arũko merã piowediogota, bihpe ñamudiogota, Dihpa niĩsata bihperipa, kaĩ sihtirikore bihpediosãrĩpa. Ahtipa niĩsata numiõ pahti merã kahseta.

Ahti dihpā bihpedorāta waweodūpuse niīsā. Dohōdike kause niike sihtirita ihpitise dohōnūkaseta. Ahte naā waweodūpoketa niīsama pehrutūpū, ahpautiri pehkaporāti nuheāseta.

Kohō nupomiō keoro sūōka behrore, pehrutū nuākū wehēka tukūrē, herisāpeodio wehēka tuhkūrē ahte pehru kohō numiō pihsurema wahsādūpo moādūposamo.

Ūmūko wiōda wiō turikahse, gaapi turikāse kūū ūmū puhtipeose tihise, ahte pehru pamūse basese turikā niīsa, horisāpeo diose niīsa.

Ahte tuhrita niīsa pehkāporāti sohporiti wākāpase, kūū kumu pehrure amesūōdūpo mahsāti nūkōse. Ahtiro puhtipeoke niīrō pehru añurō sohporitise niīsa.

Dehro niīrō nohō merā ahte sohporitidiāsa niī serīña nūūkobū niīse buākati yū mami Torāmū merā ūkū ahpodikāta, tehgū yū serīñaka ahtiro niī bahpakeowī:

Ahko butirima, ahko ñirīma, ahko buyarima, ahko yasarima, tehē, ahtere omā nūūkōsere, tehē ñemekasere yosāpeo nūūkō uhpū amesūō nūūkōwī. Ahte puēpa niīsata, tihí omākeonūkōsere. Yosānūūko, uhpū amesūō nūūkōwī. Tihí pehrutūre pamūdiāto niīgū. Tehro añurō sohōporiti nūūkāse. Saā niīse wahāto niīgū. Ahte niīsa bükūrāpū naā ūkūsetike niīwī marī pakūmi. Torāmū -2025.

Ūsekotōda ahte basese yoratōda, ubitōda numiō kohō ūkūse,

Pehrutūre numiō yegopūta dihi moātisere, pehēkaporā tehēdiokā. Sūtiweri pehrutū, wūsūtiweri pehrutū, wehri pehrutū tihirūre uhpū amesūō dūpowāma. Torāmū-2025.

Niīsa niīwī niātere kuūgū uhpūsāteta:

Arā mekā, arā dūhpotiārā, biāporā, arā ñamikā, arā duhsa, naāye omēkarire yōsādūpo yahā ahsipo dūhpowīma. Pehru sohporiti nūūkāro sūhū būsū diāto niīgūma. Torāmū-2025

Ahtiro naā wehēke niīrōma, añuse pehru niīsa niīwi. Ahperota niīsa niīwī ahte ahpo pehōka behrota:

Ahte gaapi turikāse, haā gaapidari, wārōpī gaapida, sehi gaapida, pihīkōturu gaapida, muīpū ya wīi sohpepūto kāhse, ahko ñiirīma kāhse, ahko buhtirima kāhse, ahko buyarima kāhse, tehē ahko tōhrīre yosādūpowī uhpū amesūōdūpowīma. Torāmū-2025

Añurõ pehru pamūdise wahto niĩrã naã bükürãpü apohsetike, ahtiro wehsetise merã ahpokã naã siĩrĩse tihĩke niĩsa ahte pehru niĩma.

Tohkã teropüma puãro ùkùsetiro merã, ahtiro ahposetirãma. kũũ ümü puhtipeose, kohõ numiõ tũñase nerã nũkaroma ahti pehrutüpüre ahsibusu dihroma, sihtiri kause niĩke pohõ piowedioka behrorema ahpe niĩsetise tohãroma ihpitise tohãsata.

Ihpitise niĩkema ahpero niĩseterota dohõsata, pohãtise, muũkũse, sũẽse. Ahteta niĩsa naã numiã naã tũñase merã ehõsãdio dũhpoke niĩsa marĩ pamüse

Ahte niĩsa niĩrõkãse pehru naã pihsuse, ahte ùkũse miĩtise, bükürã naã ahtimũükore dohro wahãro wemitito niĩ naã pehru siĩrĩrã naã tũõña, ahte mürõ ahpo, pahatũ ahapo, ohpe aphpo na bahsari wiĩre, naã ya makãre base se buê ahpokũse.

Pehru siĩrĩrĩ nũmũrẽta, naã porãre base se wehẽpeose, bahsamõrĩ wehẽpeose, ahpeye niĩrõkãsere wehõpeosama.

Pohõse nũmũrĩre naã pehẽñarã merã ahte ùkũse dũhkayuse, mürõ tuhuã, pohse weresõro naã niĩ wehẽ siĩrĩse niĩsa niĩma.

Ekatise miĩtisata, bükürã naã ahpokarore, pahtũ wahãro naã ahpopeoka wahãrore naã ñeküsü müã merã, naã pahkü mamisümüã merã, naã pahkü ahkabirã merã, naã pohõrã merã, mürõrõre siãhu büro, pahture miĩba, miĩkũño büro, huunũ heãrã ekatirã naã siĩrĩse.

Naã porã mamaphiare, kihtiwere, weõpari, puhtipe ekati duhtiri nũmũ. Naã mamaphia yuküdũka nũmũrĩre naã pahkosa numiãre naã pohõpe ekati wehẽse nũmũrĩ.

Naã nũmõsã numiã naã pehru tiãrã naã ekati hãdekũ niĩsa bahsa pehru wahtiã bahsa dũhkayu naã ekatiri nũmũ.

Ahtiro wehẽsetirã dũhporopüma ahte niĩrõkãse pehrure, añurõ ahpokã, naã ùkùsetise merã, ahte pehru pamũãtere mürõ merã puhtipeokã, ohõpe merã muê wahradüpokã, wehẽsetikũpa naã bükürãpũã niĩma.

Numiã kerã, pohõdũ pokere ñadohõro marĩrõ, wahãña siĩrĩrõ marĩro, naã numiã behti wehẽsetike niĩsa niĩma.

Kohõ uhpü kãhse wehẽrohõ ñakasa nũũkõ, kohõ numiõ wehẽsetikũpõ dũhporopüma niĩma. Añuse naã marãpüsü müã naã pehru siĩrĩka puhpipeãto niĩrã ahtiro niĩse merã behtiseti kũhpã numiã tihtapüma niĩma.

PEHRU PAMÜSE

Pamüse käsere üküsere, serĩña ahpodiâgü, ahte numiõ, ümũ, naã pamüse pahtikäsere, ahtiro niĩsatoma, ahteta pamüse naã niĩkã yũ tüõkere, tehê yüre puhpipeâkerema.

Ahtiro ükûseti wahãna arã bükürã kumuã, arã numiã tüñarĩ mahsã numiã. Ahte pamüsere, turire wehêre ahkasüõ diorama niĩsere ahto wohã ñaküdionorõsa ahtore.

Ahte naã dühporo pühre ahtiro ükûseti niĩseti mahsã porãti nüükõseti wehêkürãna naã tihíta kãrãpüã ahte pamüsere.

Dehro niĩrã ahte pamüsere wãmëye nüükõ, ahte ohtese niĩkema mahsãti dohõnu heâsema. Ahti pehrutüpü, marĩ mahsã yahã pahtipü. Ahsibüso pamũ pehêka põrãtinu heâserema ñarãsa ahto dohõkare.

PEHRU PAHTIPÜ PAMÜSE

Ahssibuso, pehkã porãtinükãse

Bihpe piohõ wediodeke püma niĩsa pehru marĩ pihsuseã. Pehrure siĩrĩsã dühpokã marĩ mahsã pahtipü ahsibusu nüũ heãro.

Kohõ numiõ pehrutü yêpego, kohõ pehrutüre wiõpego pehêkame buhí pehrutüre miĩpeo kohõ buêke omẽ wiĩtõpeãke, behro wahâteka merã kohõ wahâtekã ahsibuhse, kohõ pehrutüre hüãgo pehkã sãnükõ kohõ wehêke niĩrõ ahte pehru pehka porãtisa. Kohõ numiã yã turikãse ükükama.

Ahpero niĩsa kumu basegü küũ ahte gaapi turi kahsere, gaapi mahsã naã doãrã gaapi doâtüre pehêka tuhtiãkũ wiãdoke niĩro pahtipüre pahêka porãtisa niĩma. Naã kumu na ümũko wiõda merã puhtipeo uhpü nüükõse merãma niĩma. Ahte niĩsã pahtire pehru siĩrĩsãkãre pehêka porãtise niĩma.

PEHRU PAHTIPÛ SIÎRÎDÛPOKÃ PAMÛSE

Pehru siîrîgü tüôñase

Ahtore ahpero pehru pamûsetise ûkûsetisereta, dehro marî pahtipûre, ahte pehru siîrîkâre, pahtipûre pehru dehro dohôkesã nuû heâsere bahâpakio norôsa ahtore.

Dehro pehru wahâsetise marî siîrîsã dühpokârema niâdisema, marîre mekã tüôñadise tihgü tohânosa.

Siîrîrî nûmûre dehro niîkãno pehrure tihã nûkâkâtiko, behrore dihkûse wahâri behrore kûû ümû dehro niîsetise tüôña nûheâtikû, behroperema dehro wahsetitoma niî yû serîñakere.

Marî ümûkori mahsa ahtiro ûkûseti marî, niârî pahti toâsama naã yû mami sümûã yûre naã werekere werekadiogüti ahtore.

Pahru añuse

Pehru añuse sirîsâkare, ahtiã ehêkeârã meô mohôpe mawiâse, yâkoko wiamase, ayrotise pehru, siîrîkã wahâsema, ahte añusa, ahtiro niîsere ûkûse puhpipeâsa niîwã. Ahte basase, bahsapese, ekatise miîwâkô nûûkôsa niîma.

Niîkû porâtirã wehêro hohô ûkûseti, herisãdi, buikâpe dihi niîkâsama niîwã. Naã bükürã pehã ûkû dükâyû, mürô siâhu dükayu wedi niîkâma.

Naã bükürã naã añuse ûkû dihari kurare, arã mamaphiapêa ahte weôpari, yapuratü pawü, mütêporoã, ñama woârî puhtipé niîkama.

Numiã kerâta, naã marâpü sümûâre pehrure watiâse, naã porâre weôpari yoâpe, naã numiã bahsi hâdekü merã bahsa pehrure wâtiã dükayu bahsa niîkasama niîma,

Pahru ñasere

Pehru ñase, ekatise marîse pehtitisa niîkãwã. Ekatirã wehêro werâta, meôpe büâwetidi niîkâsama niîwã.

Pehru puhsetise pehêre tüôñadihi, büâwetidi niîkâsama. Ûkûse kerã puhpipeâti wehêsa niîma.

Pehru ñasemata ümûã kerã dihibokati, wehêsama niîma. Ahte bahsamôri kerã buâpeâti wehsama niîwã.

Ahte doâtisepe puhse meâpe, yaputise meâpe, ehtôa siîrîse pehêre wâkûkedihi wehêseti niîkâsama.

Numiã kerã bahsasapese mörã, meôpe büâweti dihi, bohôpo yase pehre wâkûsetidhi niîkâma niîma.

Niĩwāta, ahtiro wahsatiri niĩrā naā būkūrā ũkūsetirā pūhā, añurō basekā, numiāre añurō suōsere were kaseōkā, niĩseti wehē kārā niĩwā niĩma.

Ahte pehru ñaseta doātise tihise buōreo nūkōrō wehēsa niĩma, tehēta niĩbosa niĩma ahtokā tehrore naā ũkūse merā pehrumeā pihsuma.

Werekaseoro

Ahte pūāturi kahsere **Pahru añuse, Pahru ñasere**, pehru kohō numiō pehrutūpū wahāsa mahāwiātigo wahātiākāre naā ũmū siĩrīgū kūū tūōñasere woāwū ahtore. Añusa ahte añurōkoro kūū niĩ ekatisere wehēregū wehēwū ahtore.

Ahperota, ahte pehru kohō numiō, wawiātigota kūū ũmū, kohō wahātiā keokāre kūū tūōñaseta. Neē ahte pehru ñanisa kūū niĩ wākūkeotise.

Ahtere naā siĩrīnūkāgū kūū tūōñase, dehro kūū tūōñase. Tehēgū kumu ahti wahāro siĩrīnūkāgū ahte basese ahpotasami niĩwī.

Ahte anūse noōkōro pehru pamūtuā nūkāto, ahpoyutasami tehē pehru pamū tihīdiātēre. Ahte ñasekerāre mūrōrō apoyusamita, tehēgūta tihī mūrōrōre siā ohōbürosami, naā ũmūā dihri pahārēepere. Naā numiā pehā naā ũmūā mūrōrōre huū puhtitesepū wiĩdisama. Ahte pehru ñasere kūū kumu komūtahākaro mūrōrōre huūrā. Ahtiro niĩsa niĩkūwī yūpakūmi.

PEHRU SAMŪSE NIIRŌKĀSE

Pehru sirise wiiseripu na pohōse kahāsere ukukā tuoke, patu ehkara, muro siāro, naā ũkūke

Ahte pohose kāse, yūū pahku yūre weregū, dehro nūkākāropū werenūkā muāwī. Ahte pohose tohō wehpese meta niĩsa. Kihtitise basese turi mera kāhse niĩsa niĩwī. Tehrā dūporopūma gaapi, pehru, mūrō tuārātirā, pahto wāarore dūkayu ahtere werātirā pohose nūmūrī ñonūkōkara niĩwā.

Ahto paio wiĩsiwū marī pohtierikārā niĩpetise kura kārā nīrā niĩwī yūū pahkūmi. Ahtiro wehsetikūkārā niĩwa naāpūā. Niĩsetirā niĩkawūma. Ahtiro kahtiseti ũhsā, ahte miĩāpa nūkō niĩseti ũhsa niĩsema marīma niĩ ũkūwī.

Ya makâpüre yûpakû mahsâ süori ekatigü niîwî. Tehgü pehrure duhtibüro tihî nûmû ahtiro wehrâ marî yûü kawererâ niî ahkabirâti niîkûwî.

Nâa niîpetirâ nerênûse nûmûrî niîkûwû naâ pehru tusabeke, kahtiseperu sirîse nûmûrî aânuse kihti ûkûse naâ ûkûâte niîkûwî. Naâ numia pehru werikurare, yûüre pehka seropû, makû niîkûwî:

Ñamiakâ pehru samûrî nûmû wahrotiroteto. Toho wehgü, müü yêkû pahkü ahkabire, pahtu wahro mîhî, mûrôrore siâohî wehdikotegü samû niî werekûwî. Diakurumi kahtigü ûkûke.

Küü yûü pahkü werese tüökü, naâ pehru sirîrî nûmûrîrê, yûü ñêkûre pahtu wahro mîihîdi, mûrôro siâohîdi, ahte bahsese nîrôkâse wirâ porâ naâ ukûsere todikûwû. Pehê turikâse ûkûkâ tuodikûwû.

Dehro ahti pahti buake, dohatire mahsa naâ wehkere, uhpima kihti, duhti bahsesere ûkûkûwâta. Tehgü niîkârê tuoyêkûwû, apeye tüoñâ bohkatikâti ahti ümûko pahti kâhsere amêsüo ahti kahtiri pahti kâhse merâ dohkopo naâ wiîrâye merâ naâ ûkûkare.

Ahpetero pohse nûmûrî düporore, makû niîkûwîta: müü kawererârê bahpatiapa, naâ yukûdüka pohsâkâ niîkûwî.

Pohse nûmûrîrê naâ bükürâ wahtero yapati nûkâ hehagü miriâ porâ turi kahse tüökûwû: mawaku puhtise, weôpari puhtise, Yapuratü puhtise, mütêporo puhtise, yawoâ puhtise buekûwûta. Apeye tüökûwûta naâ dero pohsarâ naâ mûrô tuase, pohse weresâ, naâ yütise.

Pohsarâ bükürâ wikârâ, ûkûrâ, nûkâkaropû wehwâkô nûkô, ûkûwa, ümûkori mahsa pahti kâhse, yukûdüka mahsa turikâsere, wai mahsa ye turi kâsere. Ahtiro nûkâpoto niî ûkûsetikûwâ.

Tehrema behsewekâ tüökûwûta, naâ masîse tüoyâse bauasere naâ amôtisere: mûrô (kahtiri omêda), pahtuwaro (kahtiri wahtoro), gaapidari (kumuâse, bayase, yahase wadabri), wiô (kumuâ, bayaroa, yawa na tüoyâse kahtise ümûko wiôdari), ahte niîpâ kahtiri pahtire süori tuyênükâhease niîkâ tüökûwû.

Ahte niîwû ayûrôdohkakâse yûüsa ümûhori mahsa, Wahri Dihputiro Porâ ûkûsetise küü tüoyârî mahsü masîgüno nôpea wehtiroti, niîkû porâti nûhea duise niîsa niîma.

Nâa pehru sirîtise nûmûrîreta. Toho pükâyâre, yûü pahkü yûü yêkû pahkü ahkabi merâ, küü pahkü ahkabimerâta, muipû nañôsâkârê wii sopepütore, mûrô, pahtu wahro, miîneheânû naâ ukûna ñôkâ tüodikûwû yûü kerâta.

Dihi nañôrâ arâ ñokôatero mahsa puekûri wamêtirârê, kûmatasere arâta niîmana marîrê süori niîrâ, ahtenûmûrî wahroteto niîrâ naâ ûkûkâ tüökûwû.

Yüü, yüü mamisümüã üsa бүкүатуакәтикә. Tehgüma yüü pahkü, arã yüü porãrẽ amoyero üasato niĩgü niĩkãnumu yumasümüã merã pihne dühpo mürörẽ yüsa düpopapüre mürö puhtipeo büroküwi, kumuãri mürörö, bayari mürörö bahsekaro merã.

Ahte püa mürörö merã küü uropüre ürõñã gaapi mürörö, wai gaapi müröro yüü kahtisedari wahdari amesüonükö, kahtiro wahtoro, tüoñãrĩ wahtoro bahsekü niĩwü yüüre.

Tehgü yüü üsa ye ümükori mahsã Wahri Dihputiro Porã üküsere masĩ, küü yüü pahkümi Diakuru gaapi mürö peokü niĩgü.

Mürörö bahsegü küü kity werekã, bahsese werekã, bahsamori werekã añurö tüoñã nuheã wehãto niĩgü bahsekü niĩwĩ yüüre.

Toho wehkaberore naã üküdi näyökäre müröro hudina ñökã, pahtu badina ñökã batatiküwüta. Ahti pahtikäsere naã amerĩ naã ükü dühkayukã tüoküwü.

Ahpeterore kãrẽkẽ küü ukã boreümüatikäre yüü pahkü wãkõdüpo serĩñã küwĩta. Küü weremütakepüre. Niĩkãwã yüü duhkaberore, wehrepo niĩküwĩta.

Ahtere ahkoboapã niĩ werewãkõküwĩta ahte niĩpato marĩ ümükori mahsa Wahri Dihputiro Porã üküse, niĩröturikãse mühsa бүкүабuarã üküãte niĩgürosa. Behropure ahperã mürẽ ükükü mahküta niĩmü niĩrãsama niĩküwĩta.

Ahtiro niĩgü yüü pahkü, küü peñãrãrẽ naã ya wiidohkapüre ahte yuküduka, wübatiri, waiküdiri pohsã heakeakãrẽ. Mühsa yüü porã yüre bahpatirãsa mühsa niĩgü wehküwĩ.

Tehgü yüü yümami sümüã merãre tehe “pohse” nümürirẽ weopari puhti bahpati küwüta. Tehgü yüü pahkü, küü peñarã merã pehrure duhti sãmüwaküwĩ.

Küü peñarã wiidokare sãhenükãgü. Yagü pahã, müro tuhã, pahto eka wekã, pohsãse werekã küü yühü nüükãheaka tüoküwü. Yagüre pahgü ahtiro niĩnükãwĩ:

Mahã yüü porã, nãã wiidikaregü, arã mari nekusumã, mari peñari mahsã merã, arã wiidokaregü amabahri wiidokaregu. Baya kamürükü, yukü pürükü duari mahsu arãpü niĩgü irã pirane nissikãsa yü porã hũũ. -Diakurumi kahtigü üküke.

Ahtiro niĩpeogü ihtia bahparitise tihri pahtüa. Ahte sohperi niĩsato, müpü müãtiriso, küü sãrĩso, omẽ sãhtiriso, omẽ wiariso. Ahti waii woãrigure amaõtinükãheaküwĩ. Pohse wersäküwĩ.

Tehe peo wehgü, mamiwiasi mürörö siãwiatigü “müröro tuahsere üküwĩ”, kahtiri mürörö, kahtiri omẽda, kahti herisãrĩda uhpasãka mürörörẽ. Siãhüowĩ ahtiro niĩ üküwĩ:

Yüü niŷyü ümükori mahsü. Müü yawi dohkara.

Müü peñârâti sãnükâheagü. Ahti marĩ kahtiri mürörê. Yahâ kahti mürörê. Tehgü müü pamûri mahsüre. Süori huû herisânûheaguti. Niŷgü ahto ahpoapü meðkûü.

Ahtere niĩ mürö siâhu bürogü, naã hupeoka behro. Naã herisânû heakâ behroaka. Pehru tiäbüroduhtikûwĩ yüü pahkore. Behro pahtu wahrore miŷyênûheawĩta. Tuanûheawĩta tuanûheaü ahtiro niĩ ûküsetiwĩta:

Maã meðkûü. Bukurã kahtiri wahtoro. Marĩ kahtiri wahtoro.
Marĩ tüñârĩ wahatoro. Marĩ masĩse wahatoro. Müü pahkü
ahkabirârê. Miïekabüro ya. Mëðkû. Ahtiro niĩ ûküsetiwĩ-
Diakurumi kahtigü küü ûküke.

Ahtere yûûpeo, herisânûhegü küü peñüü merã ahtiro niĩseti ûküküpana marĩ ñeküsümüã, miriã porã merã pohosarã, gaapi sîrînûhearã, mürö, pahto merã bahpati nûhearã. Ahte ûküse kiokere küpana marĩ porã merã wíidokare ahtokãteropüre marĩ ûküdiatere niĩ yapadariokûwĩ.

SAMŪRĪ NŪMŪRĒ MAMATIHÍSE

Ūrõña, Mohsã, wehê.

Ahte Saŷrînûmürê Mamatihíse, kioro ûküse miäkare ahte itiã turikãse mahsã porãtise niĩsa niĩwĩ yü pakümi kumu Diakuru.

Arĩ kumu wiíkakû mamtise. Kohô numið wiíkû nümo kohô mamatise, mamaphia naã mamatise niĩsa niĩwĩ.

Ahtere wehre bahâpakeo diokeogüti müüsãre, ahte niĩrõsa pehru siĩrĩ nûmüre naã mamatisere.

Ūrõña, Mohsã, wehê. Naã wiĩmarã niĩkã naã sumü dahrيره kumuã naã heriporã baseke niĩsa naã mamaphia naã mamatise.

Ūmũ mamatise

Samŷrĩ nüümürĩre ümũ kümü wiĩ dohkãkü niĩrõre, ahte **Pahtú, Mürö, Ohpé** merã küü Bahsariwiĩ dohðkare ahtire küü ya kahtiri kumürö, bayaru kumürö, müröpüturika

kumūrō, mahsā pohôterĩ ehkatiri kumūrō, tihĩ kumūrō eõtu nuheâgũ ahtere amõti nuheâsami kumu niĩwĩ yũ pahkũmi Diakuri.

Ahte ürõña nüõkü, arã ahtimũko pahti karã horire ñawe woâkü dihĩgũ wehêsami ahti pahti, ahpe pahtipũ sãnũkã tũña wãkũdisami niĩkü wiĩ.

Ahtiro wehêse kumu wiôpesaro küũ ahkabirã, küũ pehênarã wiopesaro naã noõgũ dihĩgũ wehêsami. Mürõ siãhu, pahtu miĩkũnu dihĩ, mürõ tuhã wehêdigũ wehêsami.

Ahti ümũko wiõdapũ sãnũka, mahsã porãtidi, basese, bahsa mõrĩ ùkũdihĩ wehõpeodigũ wehêsami, ahte niĩsa küũ ümũ mamatise niĩma.

Numiõ mamatise

Numiõ pehru pohõdüpo wehêtago, kohõ buibakarã nuiã merã, narre pihĩ neõdüpo wehêtago wehépahsamo naã numiã merã.

Kohõ marãpũ yawi dohõkare, biã wiĩwãkõko, ahte wehê pahko, ürõña arã dũhkũ bahrã pohõreoã kehri⁴⁶, miĩpĩ pũrĩ hori, simiõ pohro hori, wahãta poro hori, diãpoã nüũko, ahte kohõ kahtise wahãrire kohõ sumũto miĩdũpohõ, ahti kohõ numiã kumūrõ buhĩ ñanu heã dihĩgo wehêsamo kohõ numiõkera niĩküwĩ yũ pakũmi Diakuru kumu.

Tehêgo kohõ numõ, koya tüõñarĩ dahpũ, bahsamõrĩ dahpũ, kohõ yüridahpũ dohkesã dihĩgo wehêsamo kohõ miriã porã mahsõ niĩrõre. Ahti kahtiri pahtikõ wiĩkakõ niĩgõ wehêsamo.

Ahtiro niĩsego niĩsamo niĩsamoko niĩküwĩta. Tehrã numiã porãnumiãre marĩ ümũã wiopesaro merã ñanogõ niĩgo wehêsamo niĩkü wiĩta.

Mamaphia mamatise

Arã mamaphia itiã nũmũ dũhporo wuãwãkãse nüũmürĩ nüũkü, ahtigũ biãgũ diãkoere pehtã buãro nüũkũkũre tihĩgũ pũrĩ merã, pehêtoropũ sãkesãta wiĩwãkã wehêsama.

Ahpeyete niĩsa naã mamaphia ahkõ ehtoã wehêseta. Pahtire naã pahru siĩrĩãti duhporo aburi marĩrĩ pahti naã ahpose.

Ahtema biã wiĩsema ümũ, numiõ naã mamaitise niĩsa. ahte wehê pahãse kehrã, ahperã ümũã wehê pahsama. Numiã ye niĩsa ahteã wehê pahse.

Tehrã mamaphia pehru samürĩ nũmũre, ahte ürõña nüõkara, bahrã mamatikãrã, weõpari suhũsa kãrã sãheãnusama naã pahkũsũ müãre yapahti nuheâsama bahsari wiĩdokare.

⁴⁶ Poreroã kere arã dũhkũ bahrã niĩsama, kãtiri mahsa niĩrã wehêsama. Tehgo kohõ numiõ küũ porero kerire nüõsamo., pehru diãpeogotigo, pehru tiãgotigo kohõ mamaitisamo ahte poreroã kerire.

Mamaphia numia kerã ohri omẽpero suûsa kerã, bũhsãse mômorõdahri bũhsakarã numiã sãnusama, naã pahkosaumiãre bahpati yapahti nuheâsam bahsari wiídokare

NOÕKATERO PEHRU NIÂNŪKĀSE

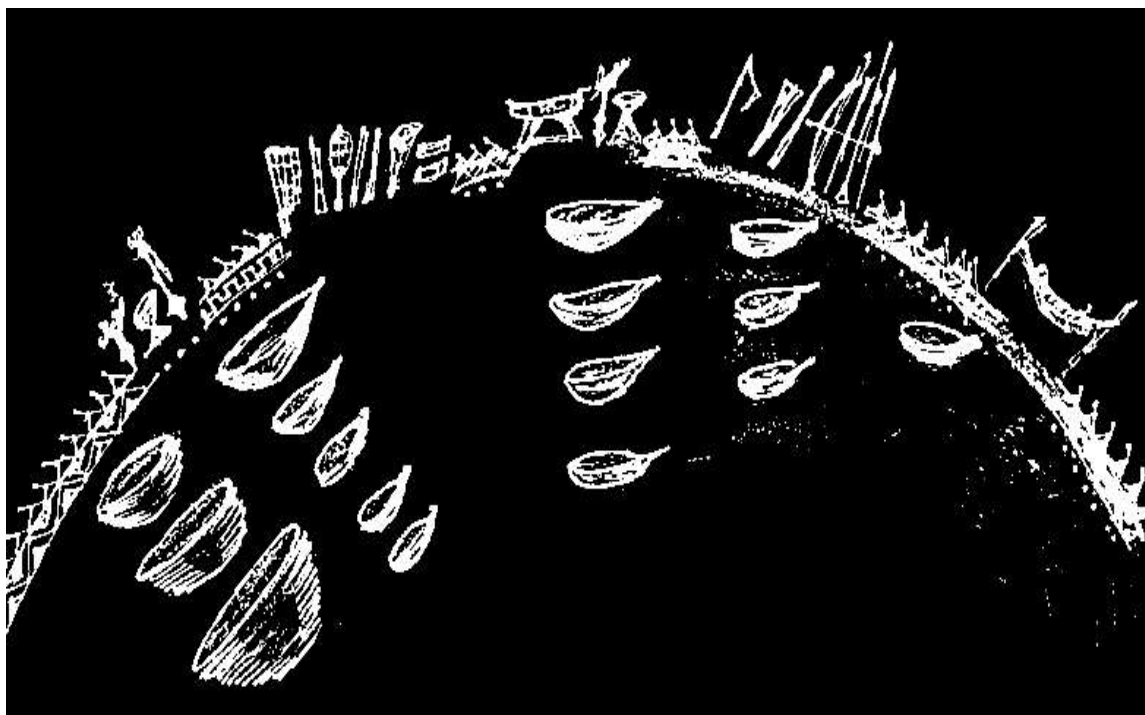
Pehru siĩrĩse nũmũrĩre noõkãtero pehru niãnũkāsere.

Pehru siĩrĩse nũmũrĩre noõkãtero pehru niãnũkāsere, dihkũse wahari siĩrĩkã ahte niĩãse tũõñanu hehãnosarito, niĩse yũ wãkũseti, ñaã ahpo wãkũketikere ahtore wehẽre diãnorõsa ahtore.

Pehru diãpeori wahâroma numiã naã dihiĩkũrã numiã naã diãpeose waharire siĩrĩpeo wihã büro pehõrãma aĩusere dũhpoa niãrõta nũheãnosa. Ekeã bahtawiãse, haise, ahperãre üsesose wahãsa.

Ahte diãpeose wahãrere siĩrĩpeogũta ahpĩ ũkũseti nuheãtasami. Ahpire weõpari puhti pegũti niĩse wãkũsetise buãnũkãsa. Ahpĩre buãtisa, ariĩ niĩsama pehru siĩrĩ amesũõ nuheãrikurare masõko tehãkũ niĩsami.

Behro naã ümũã naã herisã nuheãkãta ñaãta. Tehãta niĩrã numiãta pehru wahari, pehrutũ tiãtũ yonũkã heãsama niĩka piĩrĩ nũũkã heãkãrẽta, wahãtiã bũrũtisamata. Ahpere tihĩ piĩrĩ dehẽkota ehẽtoãte wiãsama. Ahpĩ aĩnurõ sũõke kũũ pahãga ahsipanu heãsami. Kũũ niĩsama duiuri uhtu kiogũ.

Pehru dihâpeo, wâtiâbüüâri behetô, siîrîkâ mahsôri behto – Diakara-2025

Pehrure pûrô wahâtiâ büürâ dehkotirikura. Dahritero niîkare añuro ehkatirã, bahsaperã, buikâpesetirã niîsetirã niîsama, arã mamatuâ nüükara, numiã ümüã. Behro muîpû küü mamidiâkareme mehêkã mahsã niîsetirã uhpû, mehêka wākūsetirã tohâsama niîma.

Ahtore, dehro pehurupû, mahsãre, dehro niîsetirã tohâsetisere, anüse wākūsetirã niîkarata mehkape niîsetirã, pehru siîrîsârâma naã siîrîrã naã pahtiüre dehro pamû nuheâse ahtere wehê noðrôsa ahtore.

PEHRU SIÎRÎKÂ PUHPIPEÂSE

Wiîmarã niîkã anürô amôtuâse nümûrî süôkarãre

Naã wiîmarã niîkã añurô naã ñeküsümüã kumuã basekarã, añurô ñanürônokãra. Naãkerã añurô süôkarã niîkara. Ahte pohse nüümûrîre, gaahpiwaya, mamaphiare, ümãrê numiãre, ahte pehru siîrîse nümûrîre ahte puhpipeâsa niîma: **Ekatise, Basese, Bahsamôrî.**

Ahte pehru pamüse, añuse niîsa, añurô tüôña siîrîkãre. Ahte ekatise miîtisã niîkû porâtise. Niîrôkase ükūsetise basese, niîrôkãse bahsamôri bahtisa ahte pehru pamüse niîma.

Niisa ahteta pehru numiõ, kohô ũsekõtõda kahse niirõ wehêsa niima. Tehro ahte pamũrĩda pahti kahse niirõ wehêsa. Tehrota kũũ ũmũ Ũmũko wiõda pohãtirida, ũmũ kahtirida kahãatirida niirõ wehêsa niima.

Ekatise.

Ahte ekatise pehru siĩrise nũmũrĩre, siĩrĩrãre puhpipeãse, ũmũã amerĩ mũrõ siĩã uhũ dũhka yurã, pahtũ bahã miĩkũñota, tihĩ wahãrore ohõ bũrorã.

Ahte puhẽkũri kãhse ũkũrã, duhka yurã, ahtiro niĩpato, ahtiro ũkũseti marĩ ũmũkori mahsa naã pehru siĩrĩrĩ nũmũre ũkũ ahkasiodio dihse niisa niima ahte pehru siĩrĩrã, siĩrĩkãre ekatise niisa niima.

Kohô numiõ kehrã, kohô buibakarã numiã merã amerĩ pehru wahãtiãgo, wahãtiã ahmerã, kihti wehẽre buhĩkãperã. Koho pehru wehẽrinũ mũrẽ ahtiro niĩ tũhõñago dahrego wehãpũ niĩ buhĩgo, ahperã kerã numiãkera tohãta niĩ buĩrã wehẽsama pehru siĩrĩnũkãra hohpũ.

Ahpego kohô porã numiãre, ahte mahsã pohõterĩse ekatisere, dehẽro mahsã pohẽterĩ ahkasũõsere, dehẽro kumũrõ ñadũporã ũkũsere, ahte niĩto ekatise añuse niĩ wehẽre ahkosũõ wehõpeosamo kohô porã numiãre. Niĩsama ahpego makõkere bahãpati nuheã tũõdiĩsamo.

Basese

Ahte basese turikãsema arã kumuãs naã pehru sũhtiwiãkãtira ahte pahtũ miĩkũ ñurã, mũrõsiĩã hũ tuõña dihrã. Ahti pahtikãse duhtire, ahte puẽkũ nũmũrĩ kãhse dihtitisere, wai mahsa pehẽti wẽõsere, numiã pahtire ahposere, wiĩmarã pahtire ahposere, porã uhture ahposere, wiĩmarã wuõsere, bahãse ahpo baseahkasere, amõ nũũmũrẽ uhpũ ahpo basesere.

Ahte pehõrãta, ahte ũmũko kãhse duhti duhti buãsereta, ahte niĩsatota, baseseta, ahte ũmũkori dohti dohõkese kiãse, ahte yukũdũka mahsã duhti wẽõse basese, ahte wai mahsã duhti bahãbokasere.

Ahte niisa niĩsamata ahti dahrebase basesse, ahte dehẽsubase ahporã basese, ahte dihta ahpose, ahti diã naã dehsu bahrimare naã ahpose.

Ahtere naã kumuã naã porãre pehru siĩrĩgũ kũũ porãre, kũũ pehẽñarãre niĩrõkãsere kũũ kihõ niĩsere wehõpeosĩrĩ sehẽre wehẽresami ahte pehru niãse tũõña dihĩgũ.

Arã niĩrĩbũkũrã, naã pahkũ sũmũãtiro tuãnusama, ahte basese naã ũkũsere tũõrã, naã tihĩro tũãnurã ahte añuse basesere wehõpeo noõsama.

Arã niĩsama naã pehru siĩrĩkãre, ahte añuse wãkũ nũũrũse puhpipeãnorã.

Numiõ kerã kohô dahrase tihísere, kohô buibakarã numiã merã basese wehêrogo wehero hôhta, kohô ûküsere dûhka yugo wehêsamo.

Bahsamõrĩ

Perhru siĩrĩrĩ nũmũre, pehru pahtiri niã amesũãnu heãkarã. Ahte bahsamõrĩma, arĩ Baya kumu, pehru siĩrĩnũmũre kũũ, bahsariwi uhpũti nũũkanu heãgũ.

Ahte bahsamõrĩre, pehru sirĩrĩ wãmětise nũmũrĩre, niĩrõkãse nũmũrĩre, pohõsãse nũmũrĩre. Ahte bahsamõrĩ wihíkakãsere, arã miĩrĩã porã mahsa bahsamõrĩre.

Ahte naã waiĩ woãrĩ⁴⁷ ahte wẽõpari, ahte wãriãpari, ahte yõkapari, ahte tohõrõ niĩse pawũ, ahte mawaku, ahte ñasã pagare, ahte haũpagũre, ahte yapuratũ pawũre, arã mirĩãre ahtere mamaphiare ahte amõtinũkarãta, ahte mãhã poãri mamahti nũũkãrã, kũũ bayare bahãpati nũũkã heãsama.

Miriã Porã Mahsa, Bahsamõrĩ waiwõari -Diakara – 2024

Ahperã mamaphia bahsamõrĩre, gaapi siĩrĩã naãre puhpiãpeãke niĩsa, tehrã aũurõ bahsamõrĩ ahti mirĩã porã pahtipũ yũhũnũkã heãrã wehêsama.

⁴⁷ Ahte wai wõãri niĩrã, ahte basese ûkũra, kũũ Baya kumu kahtiridahã, kũũ kahtiri pahtikadahãre, kũũ kahtiri wahãtore uhpũsa dihãri woã niĩrã wai wõã pihsuma. Ahperã ahti kũũ kahitiri sumũda niĩsa niĩrã wehêsma. Wai marĩ bahãgũ kũũ wohãmehta niĩsa niĩma.

Terhra añurõ, heridühtuârã niîrã wehêsama. Naã mirîã heriporãdapü sañarã bayari mahsa niîrã wehêsama ahte pehru pamüse siîrirã niîma.

Naã numiãkerã bahsamõri tihîrãta niîsama, mirîã porã mahsã numiã niîrã wehêsama. Tehrã heriduhtuâri mahsa numiã niîrã wehêsama.

Pehru siîrîrã gaapiwaya bahsari nüümüre, pohsãe nüümürîre, pehru wahâtiârã naã bahsamõrî tihîse ahte hâdekü kohô numiõ bahsamõrî niîsa ahteã niîrõ kâhse numiã mirîã pohrâturikãse niîrõ wehêsa niîma.

Tehê gohta kohô numiõ baya nüümo, kohô marãpü gaapywaya bahsa dühpoti bühûrukãre, kohô yühünükãrî mahso niîsamo ekatiri mahsõ.

Ahte pohsãse nüümürîre, pohse küü pohri mahsü pohse wehêresõrõrî kurare. Kohô buhibakara numiã merã bahâpati nüükã hehâ wehêgo. Nãrê bahâpahâ tihîgo ahti kohô heiriporã dahpü ñasânükã hehâ wehêgo wehêsamo. Ahte pohõse ekatigo niîma.

Pehrutü sühtüwü wüânükã hehâ, wahâro ñenükã hehâ wehêgo, ahte hâdekü niîse bahsamõri, pehru wahâtiã bahsago, ahte kohô ya kura kãse mahsã kurarire. Ahtiro niîgõ niî yü, ahti mahsã kurakü nümo niî, kohô pehru wahtiã bahsase.

Ahpeyta kohô buibakarã numiã merã, pehrure wahâtiã âhme ahkasüô bahsago, ahte niîãpüto yü bohokase niî wahâtiã bahsaseta.

Ahte niîsa bahsamõri pehru siîrîrã naã ümüã, numiã naã bahsamõritise, bahsarir wií dohokare bayati dihiêse niîma.

PEHRU SIÎRÎKÃ MÃSOSE

Wiîmarã niîkã anürõ amutuâ tihîkãrãre

Pehru pehê pehtitikãsa niîma. Pehru siîrîse nüümüre, siîrîkãre mãsose. Dahâri tehêro behêro, muîpü mamidiã nüükãkare pehru pahtipü niârõsãrõ masose buâsa ahte: **Amêtãrãse, Ametutise, Amekêse.**

Ahte niîsa pehru siîrînü müürê mahsa dühka wahãse. Ahte buâri niîrã naã kumuã bahsari wiîre basekã wehêkûpa naã dühporo kãhrã kumuã ahte mãsose buâbosa niîrã ohpe baseka wehêkûpa.

Tohõ baseweka behro niimikâta kohõ numiõ uhro merã ahti üsekotõdapü kohõ dohõrêke niirõ ahte mäsõ nuü hehã, mäsõ nüükã hehãsa niima.

Tehro ahte itiãse mäsõse, neë yürütisa. Pehru siirise pehtitise merã kãhse niirõ wehêsa niima. Dühporota arã buãri mahsãpuühta ahte naã miwãnükõke pühta niitaro wehêsa niima.

Naã dohõrê, naã baurê nüükõke, ahte pehêtitirosa naã ni wehêkûke niirõ wehêsa. Naã buãri mahsa turi kahrã yehê niirõ wehêsa niima. Ahte ümûko wiõda merã ahkasadiokama niima. Naã kunuã mahkarã akuâkûse niisa niima.

Amêtârãse

Mamaphia ahpe mahsã ya mahkã samûrã, pehru kehãkãrêma, ahte numiã, ümüã ahmêrî amêtârãse, pehru siirîrî nüümûre mäsõse buãsa.

Ahperã ümüã kahri bohõrã dihiri uhtú marîrã, ahperã numiã yãpe wãkîrã numiã niisama niirã bükürã. Naã pehru siirîkãre naãre mäsosa.

Ahperã bükürã niisama dihiri uhtú marîrã, wiimãrã mamaphia wehêro hohõta heripõrãtirã niise tihîrãta.

Ahteta niisa, pehru siirînumûre, ahperã bahsariwi pohõpeapüre naã bahsa pehêrã ekatirã wehêri kuruare, naãrê mäsokotese.

Tehêrãta ahperã numiã naã pahkosã numiã wehêrekã tüõkãrã numiã niirã, naã pahkosã numiãre pehru tiãkoterã wehê niikãsama. Hãdekü niise bahsa pehêrã, wehõpari yohãperã wehê niikama.

Ahperã mamaphia kerã, mürõ naã bükürãre siãhú kohõte dihi, wehõpari puhtiperã, wehêseti niikãsama.

Ametutise

Ahte buãsama pehru siirîrîkurareta, ahte ametutise, numiã pehti niisa ahteã. Kohõ numiõ kohõ buibakarã numiãre, kohõ kihti serîñaseta. Ahte kihti kohõ tüõkere, pehru siirîkãre kohõre buãpeãseta.

Ahpego kohõ buibako⁴⁸ hihti wehêrekerema, tühõ ahpo siirîgota tehê kihtire, ahtiro niirî müã yüre ni ametuti nuü heãseta. Pehru tiãgõta, kohõ buibakore, ahtirota ni buikãpekatimü niigõ.

⁴⁸ Buibako niisamo, kohõ ahpego numiõ kohõ marãpü, ahkabi nüümûre, ahtiro ahkasüösamo. Kohõ buibako ahpekurakõ niisamota. Tehrõ ahte ametutise pehru siirîrî nüümûre neë yürütisa ahte amêrî kihti serîña ametuti wehêsetise.

Ahpego niĩsama, kohô siõ niĩsamo, kohô tiro tihíro tuānu kohre kihti seherĩña ametutigo tihígota. Kohô kihtire kohô tüôma kehrema tühô ahpo, ametutisirĩ gohta.

Kohô siõre, dehro kohô mamire, kohô ahkabire, kohô wehêpesere. Ahtirota müũã wehêpe kahtimũ. Ahtiro niĩgoti niĩse buāsa kohô nimõre kohô pehru siĩrikārema.

Niĩsama ahpegota, kohô ahkarego, kohô ahkabio merāta ametutise tihígota. Tohō pehru kiāgoma ametutisere wehêwākōgo niĩsamota.

Amekēse

Pehru pamūsere kiārāma. Ahte **amētārāse**, ahte **ametutise**, wehêwākokema, ahte behro ahtisa, hte amekēsema. Pamūse naã kumuã, naã tüñarĩ mahsã numiã naã kaĩ sihítirire na puhtipeo, ehôsāpeodioke niĩrō arã mahsã añuse niĩsetie ñokārare, wuāhse marĩkārare.

Ahte pehru pahti pamũ ahmesüô nuũ heāramo. Ahte amekēsere miĩwākōsama. Naã pehru siĩrĩrã naã siĩrĩ bohōkakārē, arã mamaphia māsonūkã hehāsa.

Ahte amepahāse niĩsa kioro arĩ muĩpũ kũũ mahāmi diāgũ wehêkã. Ahte amekēse pehutise dohōkepeāsa. Neẽ yürü tihisa ahte amekēse.

Ahpeterore tohō dühpüro, kũũ pahküre, ahpĩ pahũ pahākepüre wākũ wāhākō wehêgũ, ahte kũũre tuhûnürüse⁴⁹. Ahte wahāpasese⁵⁰, wāhāko nüükōsa küre ahte ñasepehê puhpipeāsa, arĩrē pahāgüti niĩsepe.

Ahte amekēse niĩsã niĩma: ahte numiã dühsaso amekēse, wehêse dahrasedihtare dühsaso amekēse, dehsu bahsere dühsaso amekēse, kihti kũũ tühōkere wākũ amekēse, mahsã mami kurã kähse wuhíwe niĩ dühsaso amekēse.

Ahperota amekēse niĩsa niĩma, pehru samürã merã amepahāseta, mamũ kũũ ahkabiore, dohê dühsaso tuhō pahākeo nüükōseta. Naã amekē nüükāseta.

⁴⁹ Tuhônürüse niĩrã, kũũ ümũ kiātiāgũ hohōpũ, kũũ tuhônāsse. Pehru hiākāre ahtiro wehê ahmegüti niĩ kũũ wākũ wehêse niĩsa niĩma. Tehêgũ pahā ahmegüti niĩgũma, noã kũũ ahkawererāre, ñeküsümüäre, pahküsümüäre, pahārāmerāre wahāpa sehêgüti niĩse wāküse tihígũ niĩkasami.

⁵⁰ Wahāpasese, yũũ wiĩmũ niĩkare ahtiro pahāpewã. Ñawũ yühā arārã yūkawererāre pehru siĩrĩse nümürĩre niĩgũ wahāpasere ahtiro pihísoma.

Pehru siirigü ya uhpü kahâpewerî masose-Diakara – 2024

Ahte pehsu wākū amekērā, ahmērī amepahârā, dihípa koñakāsama, amerī ahte ūmūkārī merāta, ahte yuküpu naā pohsārā naā tuhāsāke pahâgü merāta, wahâpīrī merāta, ūhta byhūse pahâgü merāta, pomōga dohōkekū merāta ahpeye naā bohâkase merāta amerī pawanükō sehêtima.

Numiō amekēse wehwākōgohta niīsamo, ahte kihti serīña, kohô marâpüre dohêgo, wiogo parāmeo niī yūā niīkā tūô wuhâ amekēse, dahârase niīsiāse pihsuâporo müūā niī amekēse, pehru tiāgo kohô hādekū niīse bahsago ahpegore tuhti pahsākā amekēse. Arā numiā meēka pehsu amekēsere ahte pohâri amerī dühre suâkiā heāsama.

Ahte amekēse naā ūmūā, naā amepase tihīse wehēse, ahperore, naā sahâtiro kure, amēke wehsetirā. Yoâtikā behrota amerī ūkū herisā nuū heârā, ñiārō wahêsa marī niī ahponu hehâ wehêsama.

Amekētikārā wehêro hohôta, pehru siirīrā, bahsa pehêrā, wehôpari puhtiperā, wehêsama. Ahtorema pehru sahtipādiāro wehêsama.

Ahpehtero amekêse, ñayürüro wahêse pehti tihíseta. Naã amêrĩ amekê, ahpĩ mahsã wehâkũ⁵¹ niĩmi naã niĩse.

Ahte pehru siĩrĩrĩ nümüre amerĩ amewêrã, ahte düâri merã, uhtise merã, pehru wahã piokõãse merã nañõkūsama.

Naã ekati, ahte pehru siĩrĩse pehtito, ñañokũrõ yüäsato marĩrẽ niĩse marĩ ahtirã amekêrã na amewê mahsü wehẽkoãkãre.

Tehgü yü pahkümi Diakuru kumu niĩkũwĩ:

Makü ahte pehru añuse niĩke, ñase mahsâtisa niĩsato niĩkũwĩ. Mahsa tüômasĩkãre añuse niĩsetise kiôse. Mahsãre naã pehru siĩrĩkãre dohrẽse añurã niĩkãrã, naã meẽkã niĩserirã tohãse, mahsã ñatutirã naã tohãse, wuârã tohãse. Makãrĩ dohõrẽse, makãrĩ wahãse. Amerĩ ñatuti dohãse. Mahsã pehtise wahãse kiose ahte amekêse niĩwĩ - Diakuru küü kahtigü ükũke.

Ahtirosa küü niĩkere ahtore ahte hori mahsãti ñasãpeowü. Ahtiro niĩsa kumuã naã ükũsetise merãma.

Ahtiro niĩsata ahti pehru pahti, siĩrĩkãre, ahte masosetise kiosato niĩ mühsãre wehẽre ahkasüôdiogü wehẽ ahtore.

Pehẽ düsakãta, ahpeye, naã kumuã diãkũ naã, wãkũketidioseta, ahte naã tüôse merã, naã wãkũse merã, naã akuãsetise merã, ahti pehru pahatire tüõña nüükõsetise.

Ahtere behro ahte buêsetikãtirã wehẽwãkõrãsamata. Yü seriñadukere, ahte düsãpã niĩ amesüôdirãsama.

PEHRU WAHÂTIÃ BAHSAE

Hãdekü

Numiã kehrã, bahsa mõrĩtiri mahsã numiã niĩrã wehsama. Miriã porã mahsã numiã kura koõ niĩgo wehsamo. Tehgo kohõ wiĩmo niĩkãpü, kohõ uhpüre kumu küü ahpoko niĩgo wehsamo.

Tehgü yü pahkomeõ kohõ kahtigo ahte hãdeküre bahsa pehru wahãtiã bahsakã ñakũwü yü ahtiro niĩ bahsakũwõ:

⁵¹ Mahsawẽse, ahti niĩsa, naã wahãpahti kãhtikãrã, küürẽ ahtiro miĩkãrãti niĩ akuãkãtikü küü wehẽkã küü wehẽse.

Hādekü, Hādekü, Hādekü mürē niĩsamo. Wiogü nümō niāpü yü, dühpotiro porā kurakü nümō niāpü yü, wiĩrū nümō niāpü yü. Dahseo dihipe porā kura koā niāpü yü. Tehêgo ahti yüü porā pahkü bahsari wiĩ dohōkare, ahte yü bohōkaseakāre. Mürē wahātiāgoti niāpü yü, ahte yahā amūkākāsere, ahte yü ohpüko dahri kāsere. Mürē wahātiā düpogohti niāpü yü. Siĩrĩpeokāña ahti wahārore. Hādekü, Hādekü, Hādekü, mürē niĩsamo ahtigoākāpe. Hê, hê, hê (Yusuro-2025).

Ahte niĩsa kohō dahseo mahkō, wiĩrū nümō kohō marāpüre, pehru wahātiāgo kohō bahsa tiāse. Niĩsa ahpeye kohō buibakārā numiārē, kohō siōrĩnumiāre, pehru wahātiā dükayugo kohō bahsaseta.

Pehê bahsamōrĩ kiosamo kohō numiōkerā, ahpeye kohō mamisü müäre pehru wahātiāgo bahsase. Kohō pahkü ahkabirārē pehru wahātiāgo bahsase.

Pehru kohō wehê puêküri, ahte yuküdüka pohōsāse nümürĩre mehkā bahsamōrĩti wehêsetisamo, ahti waĩ pohse nümürĩre naā pohōsarāre pehru wahātiāgō mehkā niĩsetise bahsamōrĩ tihĩsamo. Ahpe ye nümürĩ ahte wübahtiri pohsa sārāre mehkā bahsamōri tihĩsamo, pehru pehru wahātiā nüükā heāsamo.

Ahte hādükü koh:ō numiō yürida bahsamōri turi kähse, kohō niĩsetisere wāmepeo kohō pehru wahro merā bahpatinükā hehā wehgo kohō bahsa mōrĩtise.

Tehrāta kumuā kohō uhpüre ahporā, kohō kahtiridare ahpo nükōrā, ahtigo niĩgosamōko wiĩkakō, mahsā pohtirĩ, ekatirsōrōrĩ mahsō niĩgosamo naā niĩ uhpü miriā porādapü yāsādüpohko niĩgō wehsamo numiō miriā porā mahsō niĩsamo, kumuā naā wāmepeoko niĩgō wehēsamo.

Tehêgo numiō ahti bahsamōrida kohō niĩgō wehāsamo niĩma. kohō yā üsekōtōda, yürida niĩrō wehēsa niĩma. Mahsā ekatise, pohōterĩse kiogo niĩsāmo, añurĩ pahtikō niĩsamo. Bahsamōrĩ mahsō niĩsamo ahte numiā bahsare uhpüti pahti dehêko ahti kahtiri kümürōre miĩnu hehā ñanuheā dihirĩ mahsō niĩsamo niĩma.

Numiō pehru wahātiārā naā bahsase

Muĩpü dahritero küü mamidiā, numiā bahsamōri, ahte hādekü kohō numiō pehru samürĩ nümüre kohō wahtiā bürüāgo, kohō bahsase. Kohō marāpüre wahātiāgo ahtiro bahsamo niĩwā.

Tehêgo yü mammiō Yüsüro (Elza) niĩwō yüre marĩ pahkomēo ahti marĩ pahāküre pehru wahātiā bahsakūwōko niĩ bahsawō ahtere:

Hādekü, Hādekü. Mürë niĩsamo, siĩrĩpeokãña ahti wahâroâ kārë. Müü ya dohâkare, müü ya dihta dohôkare, ahte marĩ müü buâkâma pohtere, ahti yü bohôkase wahârore müü yüporã pahküre, mahsã behêrikũâka mahsã buâküâ kâre, mürë pahrãti bahsogoâkã niĩãpü yü mürë niĩkãsma ahtigoâkãpe, Dihípe porãgõâkãpe, ahtiro niĩ mürë bahsapeo wehasamo koâkãpe hêhê niĩkãsamo. Yusüro-2024.

Ahte numiõ bahsamõri pehê niĩkãsa. Kohô bahsamõrida, kohô ahpoke, ahtiro bahsaggoti nkiĩ kohô ahpokere, bahsasamo, pehru siĩrĩnümüre. Ahte anüse bahsamõri, bahsamõri kihti serĩña kohô bahsase, ametuti kohô bahsase. Pehê pehêtiti kãhsa ahte numiã bahsamõri hādekü niĩse bahsase.

PEHRU SIIRISÄGÜ KÜÜ TÛÔÑASE

Ümükori mahsã wahri dihputiro porã pehru siĩrĩrã, pehru añusepema nohõ numiõ kohô pahkõ pehru wehêkã ñakoma, kohô pahkó wehêrekã tũókoma. Ahte pehru siĩrĩsägü tũõñase ahte buãsa **Haise, Pusiã wahãse, Hehêtoãse**, ahte tũõñanosa niĩma.

Pahru niĩrõ kãhse, kohô numiõ wehêkere marĩ siĩrĩkãre añuse pehru niĩrõ. Marĩ uhpüre añurõ amesüã nuũ heãsa pahtipüre niĩma.

Tehêgü ahtore ahte marĩ pehru siĩrĩsã kehôkãre dehro marĩ uhpü tũhõñasetisere itiã tuhri kãhe wehêre diogüti ahtore.

Pusiã wahãse

Pehru niĩkã waharo diãpeori wahâro, marĩ siĩrĩ nükãre, niĩkã waharo behro, ahti marĩ ya ehêkeârë, meõ pusiã mahwiãrota marĩ tũõñakãre ehêkeã bohôpema wiãro wehêro marĩrë wehêkeosa niĩma.

Ahtiro wahâkã tũõñarãma ahteta añũ buhtiãsa niĩsama. Niãse niĩrõ wehesato niĩ tũõñanu heãsama.

Tehêrã ahperã kumuã naã mürõre ahpo huú dihísama. Añutiro, niĩã tũsahse niĩrã, ahperãre huúhõ bũhro wehêsamahta. Niĩsata ahpe turita, marĩ samũrã, siĩrĩta behrore ahti pahtipü mawiâtise. Ahte niĩsama.

Haise

Pehru marĩ pahtipũ siĩrĩsã kãhre, haise⁵² niĩsata niĩma. Marĩ uhpũpũ ñoõ mãwiãtiro haisetiro kiõsa niĩkiĩma.

Ahte niĩsa pehru añusere, kohõ numiõ pehru wehẽgo añũrõ sũõ kohõ wehẽke niĩrõ ahte haisãse tihĩsere kiõsa, marĩ pahtipũ pamũ nuũ hẽhãro weheroma, mahãmi wiãtiro haise tihĩro kiosa niĩma.

Ahte pehru haise kiose, marĩ uhpũre, pahtire, ñarõ tũõñase, uhpũ karibuhitise tũõñase marĩsa marĩ pehru siĩrĩdũpo tũõñadikãre niĩma.

Haiwiĩrõkãta, miĩtiãta niĩsepe buãkãsata niĩma. Añubutiãsa yũre niĩse ahtisama. Tohõ niĩ siĩrĩdiri kurare ahtisata ahte marĩ pahãgapũ tuhũmõrema wiaãtisehta ahte hehẽtoã siĩrĩseta.

Hehẽtoãse

Pehru samũgũ, kũũ, pehru sãmũgũ wahãti dũhporore, kũũ sũõ, behtikã, ahte ahko siĩrĩ ehẽtoãwekã wehẽkũma.

Pehru diãpeose wahari, siĩrĩpeo dihi nuheãka tũõña nuũkã nbehro. Numiã naã pehru ahpapĩrĩ tiãbũrũ tihĩkãre. Herisã nuheãsamihita.

Kumu, wiĩkakũ, pohsãrĩ mahsũ. Kũũ pahãgama ahtiro ahsipa, wahãra nuũ heãsami. Numiãre naã pehru wahãtiã buhũrũtikã pohterĩgũti.

Ahpĩ naã numiã naã pehru wahãtiã buhũrũtiri piĩrĩ deheko heãtimikã ehtõa dohõke wehti mawiãsami. Bahsariwiĩ, sumũtopũ dohõke nũũkã ehẽtoãwe nũũkãsami niĩma⁵³. Ahpĩrẽ ohõtisa wiãro niĩmi, tihĩ baahsariwiĩ dehkota ehẽtoãte kiã heãkãsami niĩma.

Ahte pehru anũsere, pehru niãbukure tihĩsere, pamũtisere, naã siĩrĩ morẽeka ahte ehẽtoãse pehtitisa niĩma.

Kohõ numiõ kehẽrã, ahmarĩ wahãtiãrã, behro kũũ umũ pehru wãtiãtũre yohõ nũũkã heãgũ, numiõre kũũkerã wahãtiã nũũrũkã wiĩrõkasami niĩma.

Tehẽgo numiõ kehẽrã ahpego bahsariwiĩ sumuto ehtoã tehẽ kiã heãkasamo kohõ kekerã⁵⁴. Ahpegoa wiãtisamo bahsariwiĩ dehẽkota ehẽtoãte kuũkasamo.

⁵² Haise añurõ naã pehrutũ ahporã, pehru sihtiri bahserã, pehru wahãtiãse wahãri ahporã. Ahte sahãgũ arĩ yugũ (arũ pihĩkõrũ), ahti marĩya wãmũdahãpũ dohkẽsa nũũkãri niĩra ari kumu ahtigo tũhõñarĩ mahsõ naã nerẽnũũkã naã ahpoke niĩsa niĩma.

⁵³ Ahtoma arã yoãso mahsa, naã samũãtere, ehẽtoãkũgũ wehãsami kũũ umũã niĩma. Arĩ yoãso niĩsami marĩ sumũda pahtikũ niĩsami niĩma “wiĩmarare naã kumuã heriporã uhpũ ahporã naã ũkũseti niĩrõ wehãsami ariĩ yoãsoã niĩma.

Ahtiro pehru siĩrĩ ehêtoâwerã naã pahtipũ naã bahsãke, ñasãñakere, pehru merã dohõke pohõtõro ahte ehêtoãse marĩ pahtire tuhũ morẽma wiãtisa niĩma.

Tehrãta itiã nüũmũ dũhporo naã pehru siĩrĩãti nüũmũre kũũ ya pahti ahpokã wehêtasami niĩma.

Ahtiro süõ wehkũ orẽgũ wahãgũpũ. Niĩkã miĩpĩ pñrĩ suã, wãmũpepũ suẽwe etoã wehêsama niĩma.

PEHRU ÑASE

Ahte pehru wehêse numiõ kohõ amũkã añuka, kohõ ahte dũhkũ kihĩ merã, aahte kaĩ merã kohõ wehêña kohõ behse pehru añuse wahãsa niĩwĩ.

Kohõ numiõ noõ niĩse dũhkũ, kihĩ duhã kohõ pehru wehêkema ahtiro niĩsetise pehru wiãsa niĩwĩta ahte: **Piase, Puhse, Yoãputise**. Yũ pahkũmi ahte ùkũgũ, basese bahãpa kiogũ wehêkũwĩ.

Kohõ numiõ pahãkore kohõ wehêse wahãka sirutitiko, ñokã kohõ pahãko piosãka kohõ ñatika behẽro, kaĩ pahãko dohãkãre kohõ ñatika behro, kohõ pahãko ahtiro wehêgosamo niĩkã tũõtĩkore ahte pehru niĩsetise wihãsa niĩkũwĩ.

Ahte kũũ yũre weherekere ahte itiaro ùkũsetire, ahtiro yũ pahkũmi niĩkũwĩkũ niĩ, tehẽ nüũkũ bahãpakeodiogũti ahto dohõkare.

Piãse

Ahte pehru piãse wihãro, kohõ numio pehru wehẽgo, añurõ kohõ ñanũrũtika behrore ahte piãse pehru marĩ siĩrĩkãre wãmũpere piãrotise kiosa niĩwĩ yũ pahkũmi Diakuru kumu ùmũkori mahsũ dũhpõtiro porũ. Ahtiro niĩ ùkũma:

Piãseãta, numiõ kohõ niĩpago niĩgõ kohõ tũõñaseta niĩsata niĩwĩ. Kohõ wihĩmarã sãwẽgõ ahte ohtese dũhka kohõ bahãgo, kohõ tũhõñase. Tehgota pehru kaĩsãse merã, pehru siĩrĩse merã marĩ ùmũãre, wãmegoti niĩ, kohõ wãkũsetise niĩsa niĩwĩta. Ahterãtã ahpero ùkũsetikãma kohõ numkiõ niĩpako niĩgo kohõ

⁵⁴ Ahe pehru numiõ ehêtoãkema arĩ wehêse buãkã, wahãtiã ehtoãtiãkũgo wehêsamo. Arĩ wehêse buã niĩsama kohõ numkiõ wehêse sumũdakũ niĩsami.

tüôña kehreta. Marĩ ümüã pehru siĩrkãre, marĩ pahtire buásato niĩwĩta. Ahte piãse tihise kehêrãrêta, numiõ kohô ya üsekotõdapü kohô dohrêke niĩsa niĩwĩ. Kohô dahrese amükãrĩ kahse merã, ahte ñokã wahâsogõ yüsüãgo koho tühôña, kohô wahârore buhĩ puhtisa yüsüã wahâsãkãre üseko dohõkesãke. Ahti piãri dohõkesãpa niĩwĩ. - Diakuru küü kahtigü üküke.

Ahte wehêre peogü, pehê piãseta, niĩsa niĩwĩta, ñokãko kahãse niĩsata niĩwĩ, ahte ñokã piãse wahâro ahtiro üêse dahri tohãsa niĩwĩta. Ahte dahri marĩ wãmüpepü üêsãdiãro, piãetiro kiosa niĩwĩta.

Ahte kaĩkerã, piãseta tohãsama niĩwĩ. Behkoã porãtise bükürã tihise. Naã üsekodahri, ihpitise niĩke dohõsata piãsedahri⁵⁵. Tehro ahtida piãrida marĩ ñemeturipü diãhkü dohõkesã nüũkasama ahta piãse bükürã niĩwĩ ahtoma.

Niĩsa ahte pehru pehêsu duhti marĩ pehru siĩrĩrãre, duhti dohâtise wahãsama niĩwĩ. Tehrã müü ñeküsümüãüã ahtiro niĩküwã:

Pehru pehêti niĩsaato, marĩ pehru siĩrkãrã duhti bohõkase. Añuse niĩsa niĩrõpehã. Añuse niĩ miĩrõta, ahte duhúti miĩwãkõ wehê tehê küse duhti niĩsa. Marĩ uhpüre ahpoyu tihíkãre arã pehru bühkürã marĩya uhpüre, piãritisã nüũkãsama. Behsese kiose niĩsa, pehru bükürãre nümirĩta diohse ahte pehru piãri üsekotõda kahrã, ahti ümüko wiõda kahrã yehê niĩsa duhti basese. Niĩsata kohô numiõ niĩpako kohô niĩgõ ahtere pehêsure kohô dohâti piãse tihísere kohô tüñase. Ahtema kohô niĩrõ dahre, kohô dohtõari pahti wahârore, ahte piãsere moõwe kohãdio, ahti karãko dahri wahõre ñasãdüpo, herisãdüpo amesüödüpohseta - Diakuru küü kahtigü üküke.

Küü yü pahkümi Diakuru kumu Dihputiro Porã kurakü wiõgü parãmi, ahtere küü kahâtigü wehêrekere, ahte yü pamüse buêse merãma, yüre ahtiro niĩwĩba niĩse buãkati ahtma.

Dehro kumu ahte piãse kãsere küü üküsetisere, dehrope nüükãke, noãpe nüükãkãpüre ahte wehêwã kõparina niĩ tüõñakiti. Basese turikãsere niĩgüta tuhni yü.

⁵⁵ Piãsse dahri pihsusama kumuã ahte basese merã, ahte wãmüpehere marĩrĩ yüêroti dihã wehê piã mühükü nüükã pahtipü piãroti diãsere. Bahse niĩma arã pehãkasã naã “gatri” naã pihsusema. Marĩ basese masikãma basese niĩsama, ahburi koãse niĩsã niĩma.

Ahte pehru piâse kâsere wehêre pehôngü. Niîsata ahpeye niîwîta. Ahte puhse turikâse duhtita. Tehêgü ahto dohokare ahte puhse küü yü pahkümi küü wehêkere. Ahte ñaküma diânorôsa.

Ahte piâse tihîse kehêrârêta, numiô kohô ya üsekotôdapü kohô dohrêke niîsa niîwî. Ahte piâse marî pahtipüre ñamepiâsetise marîre buâsa niîwâ, niîküwî yûpakümi.

Kohô dahrese amükârî kahse merâ, ahte ñokâ wahâsogô yüsüâgo koho tühônâ, kohô wahârore buhî puhtisa yüsüâ wahâsâkâre üseko dohokesâke.

Ahti piâri dohokesâpa niîwî, marî pahtire ahte doâtise dohõsetiroma ahte perumeã naã kumuã naã wâme yehêse.

Puhse

Niîsa ahteta pehru puhse, pehêti tihîseta. Ahte kehêrâ niîsa ahtiro kioro wehêre diokare niîrâ ahtiro ohôwâ kohô numiô kohô behsu sâhâsere:

Muniô kohô ahte puhse, niîsa puâturi kahse niîsato. Kohô numiô pehru kohô pahko wehêkâ ñanukü mkohôtike buiri kohôre dohokepeâse. Kohô pehru haügâ pehokâre kohô ñatike, kohô pahkó ñokâ piosâkâ, dehro niîkano kohô ñokâ siîbidiâka kohô wiîñakâre kohô ñatika behro, kohô pahâko kaî dohâkâre dehro niîkâno kaîre kohô pahko maädü pohôsere kohô ñatika behro. Kohô dehro wehêma kahâma ahte pehru puhsetise wiâsa niîma. Tehrâ bühkürâ naã porâ numiâre naã weheseri wahâka bahâpahtiko, pehru wehêgo ahte pehru puhse wiâsa. Ahpeturi niîsata kohô numkiâ kohô ümüâre wahâpaseta, kohô arîre amegôti niîseta. Ahtema numkiô kohô üsekotôdapü kohô dohresâse pehru wehêgo kohô ehôsâ diôse. Kohô niîpako niîgô kohô pahâgapü puhsetiro kohô tühônase. Kohô pahâgapü ahte puhûsere ahte ahsibususe kohô wiîmü pahtipü büüküâ sâñakâ kohô tüônâsase. Pehru siîrîrâ naã ümüâkerâ ahte yü amükâ kâhse merâ ahte yü tüônâsere, tüônârâsama kohô niî wehêke niîsa. ahte niîsa pehru puhse turikâse siîrîkâre puhse pahâgare puhû tuhûsa nuû heâse marî ümüâre. Diakurumi küü kahtigü üküke.

Puhse küü yü pahkami küü üküârema, ahtiro niîwîba niîse buâkati yüre. Ahtema yü woâkema. Dehro küü niî kihti wehêreke, küü kâriâti duhporo küü yüre weherekere ahtore wohâwü ahto dohokare.

Ûsã ümükori mahsa, wahri dühputiro porã, ahte pamüse kahāsere. Ûkürã ahtiro niisa ühsã бүкүрã turhri kãhse base, miĩ wãhkõ üküsetira. Ahti pahtikãse ahte niisato pamüse pehëtitiise.

Ahtere puhsera base, pahti ahposere weõpeogü üküsamĩ niise maríkema, ahte yü pehru pamüse buê wehêgüma, ahte pehru duhti, ahte pehru meã duhtire, ahte pehru uhpüre naã karuri mahsã naã, marĩya uhpüre naã sãñüuka duhti uhpüsã diãrã niisama. Arã pehru pehru duhti mahsã. Niisama niĩwĩ. Ûkü peoküwĩma.

Yoãputise

Pahru pehti niisata ahpeye doãtise buãsata, pehru siĩrĩ nüümüre, pehru siĩrĩ bohretõ kehãrã naã pahãga dahãra mahãkãti yoãputiseta. Ahte pehru yoãputisere ükürã ahte puãturi kãhse duhtire üküma ahtema niĩwĩ yü pahkümi:

Pehru numiõ wehõgo kohõ pehru haũagãre kioro pũãkã kohõ miĩmami pehõtika behẽro niĩrõ ahte ahte dohãtise yoãputise wehêteküsa. Ahpeye naã pehru siĩrĩrĩ nüümüre. Ametutirã, ameparã naã kumuã bahsi pehru siĩrĩrĩ mahãkãre. Ahpĩ kumu ahte makãri ahpekase kiogü, ahte pũrsere doãküsamĩ. Ahte yoãmẽã naã pihsusere. Ahte niisa kumuã naã bahsi, naã ñase kiosere kioñase. Arĩ yüre ahtiro niĩ üküsetigü, ahte base üküse merĩsere kiogüta wehêmitikü, küü niĩ keõñase. Ahtema arĩ ñasepere, ahte doãsepere küüre, añũrõ küüre sãhãkere kiõsamĩ ahte ñasere mahsãre doãsere. Diakurumi küü kahtigü üküke.

Yoãputisea ahte puãturi kãhse niisa küü niĩkãre, ahte yoãre, basesere dehrope ohõtiküma niise wãküse wahãkãre.

Ûba tühõwü yü. Ahtiro niĩbuwĩ niĩgüma wohãro ühãsa niise wahãkãti yürema. Niĩkü wiĩba yü pahkümkĩ. Ahtiro niĩküwĩ ahte yoã basesema:

Yoãre baseserã ahte marĩ kahãti wahãrore, niĩsa niĩgü ahtiro niĩ bahãpakeo keokoeogüta ahtirõ ohõkeowĩ ahte pehru yãputisema- Marĩ kahãtiri wahãro, ahti wahãro niisa niĩwĩta kãrãko wahãtoro niisa niĩwĩ, mükürĩ wahãtoro niisa. Ahtiro niĩseti naã heõpeori wahãro niisa. Ahtiro niĩ üküse tihika wahãro. Ahte pehru aburitiri wahãro wahãsa marĩ pehru siĩrĩsã. ahte pehru aburire mõwekoãsamĩ. Herisãpeo amesüõ

düpothôsami ahburi koãpehôt agü. – Diakurumi kahtigü kühü
üküke.

Ahte niisa pahru sirika behërore kumuã pehru duhtire naã pahtire ahpose. Ahte
pameãrã yoãputihisere naã baseserã, naã basese turikãse pahti basewehôdiorã ümüko wiôda
merã puhtipeo bürorã basesetihise niisa niĩwĩ.

Ahte dohâtise, ahperãrêta ahte yoãputise ñeësa, neë niĩpetirã ahte yoãputisere buã
yoãpuhtisama.

Ahpeye yoãpuhtise naã kumuã mahkãrê ahpepesere dohôrê kuüke niisa, ahteã, kumu
merigũno basekã ñesa niĩwĩ. Pehru duhti meëta niisa ahteã. Ahpe turikãse doâtise, naã kumuã
pürise doâtise. Doãsere mãsirã naã doãpe masãburiose niisa ahteã mahãkã ahpekãse.

NUMIÕ SÜÔTIKABERO

Numiõ süôtika bero pehru kohô wahâtĩãkãre tüôñase.

Ahte pehru pehru wahâro siĩrũ, küü siĩrñümüre ümü, numiõ, süôtika bero pehru
siĩrĩdiôkã tüôñagü buikãpese niisa ahteã.

Ahte pehru **Ühêse**, ahte **Mõatise**, ahte **Ürĩse**, niisa pehru pamütisere marĩ siĩrĩkã, wiĩñakã
tüôñasetise.

Ümü küü nümöre kohô pehru ahpadüpoka behrore, kohô pehru pohâti dühporore, küü
wiôpesa ñatika behrore ahte pehru ahtiro Ahte pehru **Ühêse**, ahte **Mõatise**, ahte **Ürĩse**
niĩsetise pehrutüpü heânusa.

Ahte nüüküre ahtiro wehêke niĩrô ahte pehru ahtiro niisa wahâsa niĩssere
wehêrediãgüti ahtore. Ahtiro wehêke niisa ahte pehruã niisa niĩ küü yü pahkü Kumu
Diakurumi wehêrekere.

Ühêse

Ahte pehru **Ühêse**, marĩ ümüã pehru siĩrĩrã, numiã naã wahâtĩãkãre, ahpĩre ñakeo
asione ahte pehru ñakure niĩrô kohôroto niĩ ãpĩre wehêrese niisa.

Ahtio marãpüre, buãpôko niĩ buikãpesama kohô pehru tihĩã yürübürüãkã. Hüü niĩ
buĩsama.

Naã бүкүрәпәә нӱрӱ kohõ numiõ kohõ maräpü merä kohõ wãñaka behrore . Ümũ uhpüko niisa niĩma, tehro pehru ühẽse niisa niĩma. Tehro marĩ siĩrĩsõrõkäre wãmüpere üediã ahkãrotidiãsa niĩma ahte pehru ühẽse niĩsere ükürã бүкүрӱ.

Mõatise

Ahte pehru **Mõatise**, marĩ ümũã pehru siĩrĩrã, numiã naã wahãtiäkare, ñakeo asione ahte pehru ñakure niĩrõ kohõroto niĩ äpĩre wehẽrese niisa ahtekerãta.

Ahtio wehẽdo kãpoko, pehru mõati kure niĩse niĩrõkoroto niĩ buikãpese niisa niĩma. pehru wahãropü mõatise ñesa niĩma ahte mõatiseã niĩma.

Nã buhüküräpәә нӱрӱ. Ahte mõatisere ükürã kohõ numiõ uhpüko kãhsere üküsama. Kohõ nimiõ kahtiri wahãro, mahsã dohtoãri wahãro niĩrõ. Tihĩ wahãropü ahte mõatise ñeẽ nüükãsã heãsa niisa niĩma niĩwĩ yü pahkümi Diakuru kumu.

Tehro ahte mõatise, numiõ kohõ behti niĩgõ ahte kohõ uhpüko mätise kohõre wiãse niisa niĩma.

,

Hause

Ahte pehru orẽ **Hause**, kumuã ükürãma, ahte üẽse, ahte mõatise ahterema, neõnükõrãma. Arĩ küũ ümũ uhpü kahãse, kohõ numiõ uhpü kahãse. Pühã uhpü neõnükõgüma naã süõtika behrorema ahte pehru ahkoãdise, pehru wahãro miĩsirĩgü wiĩkare orẽ hause tüñanosa niĩma.

Pehru añuse wehẽro niĩsetise niĩtisama niĩma. Tehẽrãta numiãre, naã pehru pohãti dühporore, naã maräpüsümüã ahte süõkasama. Ahtiro niĩse 'pehru wiãro arã mama nümõtirã purõ ahtiro niĩsere, pehru sãmürĩ nüümüre ahtiro buhse pehrukã tihĩã kohõte nuküsama.

Werekaseoro

Ahteã naã бүкүрӱ kumuã pürõ naã süõduhtise niĩmisa. Naã porãre pehru wehẽri nümüre naã uhpüre süõse.

Naã ahperã numiã naã pehru tiãrĩ behẽtore wahãterore bohõpo yürüro yürükoteri niĩrã naã wehẽtikãña niĩse niĩmisa niĩma niĩwĩta yü pahkümi.

Ahperãta wehẽrekã tüõtisama. Tüõtirã numiã bohõpo yuro, ahperã naã buikãpe tüõnukusãma.

PEHRURE TÛÔŃA DOHRĚSE

Pehrure dohrese niisa niŵiŵita ahte **Sahtipāse, Mumipase, Buôkoroâpase**, pehru siĩrĩrĩ nũmũre, naã siĩrĩnũkãra, ekati, bahsape, amẽkẽ wehêtaka behrore.

Kumu mürõ ahpo nũhêa, ùmũko wiõda merã, arã ñanima, siĩrĩmatima amewẽõmima. Ahte añuse niĩkere. Ahte pehrure **sahtipã kãhsami**, ahpĩ meõ **mumipã dũhpokasami**, pehrure ahtiro wehêpe diõkami.

Ahtiro kũũ wehêkema pehru toãsama ahte pehru **buôkoroâpasema**. Pehrutũpũre ahte pehru diãnuãsama. Arã bũkũrã bohôkoroã pehrutũ tohõ buâpakasama.

Arã niĩsama pehêtori bũhtirãka, ahte kihĩ bũhkũrã, kãĩ bũhkũrã, ãrũ bũhkũ, pehrupũ niĩkãrãta. Ahpe uhpũ merã dohõke wehêti nũũkãsamita.

Ahte niĩsa pehru pamũse, ahpe uhpũta niĩkarãta, dohõ maãmisã nũũkãseta. Niĩsa ahte **buôkoroâpase**. Ahte merã pehtisa pehru siĩrĩseã niĩma.

PEHRU SIĨRĨ KIÂKA BEHRO TÛÔŃASE

Pehru siĩrĩ bohôretõ keãkã behro uhpũ pahti tũñase.

Ahte niĩsata, pehru siĩrĩ kiãkãre tũõñsa ahte **niãrõtõse, wehêtũãse, herikũõse**, ahte niĩsa kohõ numiõ kohõya **ÛSEKOTÕDA** merã kohõ ahtiro niĩse pehru toãto kohõ niĩ ehõsãdio niĩrõ ahtere pehru pehêtitise.

Ahpero yũ pakũmi Diakuru Kumu niĩkũwĩ:

Ahtore ahte **niãrõtõse, wehêtũãse, herikũõse**. Ahte pamũse turikãsere ùkũrã, kohõ numiõ pahti, kohõ wiĩrã sãwẽgõ kohõ tũõñasetisere. Kaĩ pamũse pahtipũ, Pehrutũpũ pamũse pahtipũ, pehru wahãropũ pahtipũ, pehru siĩrĩsãri pahtipũre. Ahteta ùsã numiã tũõñasã, mũhsã ùmũã ùhsã numiãre niĩsãdũpohõka, kohõ niĩ tũõñake niĩsa ahteã niĩsa. Bũkũrã basese ùkũrã naã ùkũsetise. Diakurumi kũũ kahtigũ ùkũke.

Yü pahkümi ahte küü yüre wehêrekâre, ahtepe niîsaritoma ahte basese merâpema niî wehêgüma. Dehrope wehêre diâgüsari yüma niî wâkükere, ahtore woâdiawü. Tehre ahtore ahti pürîre pâdiârâ dehro yü tühô tüôña ahpoke niîrôsa.

Pehru siîrî bohretô keâkâ behro, küü ümü pehro sâmükü küü tüôñase niîsa ahteâ niîwî. Tehêgü meô wehêre dühkawa wehredio dühkawa nüükôwî.

Pehê buâkâwü ahte yüsâ ümükori mahsa, dihpütiro porâ ühsâ üküse. Ahe kâhsere, wehre diahâ ahpodiâ wehêkâre.

Niârôtöse

Ahte niîârôtôsere kumu ûkügü, ahtiô kohô numiô, kohô kaî yâguego kohô tüôñaseti, niârôsâ kehêta niîsa niîma.

Marî pehru siîrîrâ, marî ümüâ tüôñase. Kohô numiô wiîmagüre niîsâ wâhâkâgo, kohô tüñasetisere. Ahtiro yürüwü yü, müükerâ tüôñañare niî kohô tüôñasâke.

Ahpero niîsa ahte pehru siîrîkâ behro niârôtôsere, ümükori pheti niîsa, dohökese turikâse bahâpatise niîsa niîma. Ahte ümüko wiôdari dohtisâke niîsa niîma. Tehêro gaapi mahsâ turikâse niîsata niîma.

Ahte niârôkâse pehtitisa niîma, küü ümü ümüko wiôda, küü ahpo dohôrêsâke niîrô düpoâ niîârôtosa.

Numiô kehrâ kohô urida merâ ahte üsekotôda merâ, kohô ahtiro wehêpekoti, kohô niî tüôñake niîsaahte niîârôtoseta.

Wehêtüâse

Pehru pehti niîsata niîsa niîwî yü pahkümi Diakuru kumu ahte pehru pahti kâhsere ûkü nañogü. Ahte pehru siîrîka behro duhtitise niîsa niîwî. Kohô numô pehêtisâke niîrô wehêsa niîgü ahtiro niîwîta:

Ahpero marî ümüâ ûküse tihîse merâre. Marî ahte mürô ahti pehrutü, ahti pehru yuküsüre uhpü ahporâ marî ümüko wiôda merâ ahti omêda behêtori, ahte ômeda sârîrî kahâse turi niîsa niîwî. Kohô numio ûkürô pehêma, kohô niîpako, wiîmagüre sâwêgo kohô tüôñassere, kohô uhro merâ ahte wehêsepüre kohô ahte siîrîrâ ahtiro tühôñagüsami küükerâ kohô niî ehôsâ duhpoke niîsa niîwi ahte dühpoâre wehêtüâse. Diakurumi küü kahtigü küü wehêpeoke.

Ahte tüñasamo kohô numiô kohô wiïmagüre, wiïmaore kohô sãwẽgo, ahtere kohô, koho duhpoäre, ahte dohâtise wiïmarã miïtisama, kohô pahtipü niïkã mûkã bahâparitise perï pehâse pihîkari kohô pahtipüre büküâ kahâti sãña kãre. Kohô numiô ahte niïase behêtori tühô ñasamo niï kûwi.

Duhti niïrô wehêsa niïwî. Dohâtise kohô numiô wãkü wehête kuûke niïsa niïkûwî. Ahte dohkese kiâse, wehê piânükakã dühpoâ niârôtô wehêtüâsere tohõse. Ahte wehêtiro marîkare kahtirokû ümüre, kohô numkiôkeräre koâkeose niïsa niïwî.

Heriküôse

Apeyeta ahte heriküôseta, marî pehru siïkã behrore, duhti buâseta. Ahte kehêrã numiô kohô ümüre ahte pehru merã ahtiro buukãpe amekôti kohô niï wãkü dohôresãke niïсата niïwî yû pahkümi Diakuru kumu.

Ahte heriküôse⁵⁶ kehêrã wiôse, niïrôkârô kãhse niïrô wehêsa niïkûwî. Ahte wãmûpe ahko bohôposetise kiôse niïrô wehêsa niïkûwî. Ahtiro bahâpa kiowî:

Numiô kehêrã añutisamo makû, kohô bases kiogo niïsa mohôko niïkûwî. Ahtiro kohô numiô pehêsusãke kohô wehêke niïsato, niïrô marîrô marî ümüâ ahte siïrîsãka nohõsa niïkü wiïta. Dohâtise buârerî mahsô niïgô wehêsamo kohô kehêrã. Ahte duhtise pahti miïkãkôko niïgo ahtere kiosã. Pûrîrî mahsô niïsamo. Bûhpo makô pahtikô niïgo wehêsamo. Wahâkari mahsô niïsamo, arã pûrîrã pahti merãkô niïgo wehêsamoo. Diakurumi küü kahtigü küü wehêpeoke.

Ahte heriküôse, marî tüñase. Ahte bohô nûmû pühre, marîre wãmûpe, wãhâkîrôti, wãmûpe wehedioseti ahko bohponükãse pehtitisa niïwîta.

Ahte basese kumutãti kahãre, wãkûtiro koâkeose niïsa niïwî. Kohô numkiô kohô sãwẽrî pahtire ahpohôti kahãrêta.

Ahte itiâturi kãhse niïsa, marî ümüäre, kohô numiôre, ahte pehru meã merã marî duhti bohôka wehêsetise.

Bûhkûrã turi kahãse niïrô wehêsa niï wehêre bahâpakiokûwî. Ahte heriküôse marî duhti buâse niïkûwî yû pahkümi.

⁵⁶ Ahte heriküôse, numiô wiïmaräre sãwẽgô, kohô uhpû duhútuâsetie marîse, ñusere, ahkowüôse kohô tüñase niïsa ahte heriküôse.

Ahte basesere, noã ûkûse wâketirãno, ahtiro niĩbosata niĩ wâkûketirã, ahte dohâtisere basesama.

PEHRU SAHTIPÃDIÂSE

Pamütidiâse

Ahtore ahte pehru kâhsere ûkûdiagû, dehro tuâsarima pehru añurõ pamûse niĩkema, sahtipãdiaroma, mekã niĩsetise tohâkasama niĩ tüõñagûta dehro wãmeye ahkasüôdiotina niĩ wãmerẽ serĩña yû wehekere niĩrãsa ahtore.

Niĩ yû serĩñakãre ahtiro niĩsetise toâsa niĩma tehê bahsi pamütidiâro ahtiro niĩse tohâsa niĩwã: **Diânûse, Bohôkorâpase, Bohô.** Ahte pehru pamûsiâse tehê pehru bahsi pamûse parĩdiâse niĩsa ahteâ.

Pehru wanükãrã, wahãmõrẽra⁵⁷, ahti pahrutü pamüdihtüre, wahâwõkõrã tihí pehrutü dohõkapü, ahti pehrutü kahtiri porãdare wehêkõrã wehêsama.

Ahtiro naã wehêwã kõkada mamisãdiâro wahôrma ahtiro mamitüânũ heâsama. Ahte **Diânûse, Bohôkorâpase, Bohô.** Tehê bahsi pehru bahsi duhtuâsere niĩsiadiâroma.

Diânûse

Dianûsere ûkûrã kaĩ ahko niĩke, pehrutü pamüdiike dianûrõma, sihtiri yûêse abuhritise pahti dohõnũ heâsama tihí 'pehrutü siĩrpopü.

Marĩ siĩrĩsãri pahti pehêma, ahte pehru pamüdiâse, mekãpe niĩseti diânûsa, ahburi pahti mehêta niĩsa.

Niĩsata numiõ wehêta pahti kohô üsekotõda merãma üêsa ehõsa wahsosã dohiõkada diânûrũ wehêsa marĩ pahtipüre. Ahte duhti niĩrõ wehêbosata niĩma.

Pehrutü sihiropü diânûsa, ahte pehru kioro üêse niĩke, dohõnu heâroma, ahtirope niĩsetise tuâkãsama. Ahtirota pehrutüpü diânũ, ahtiro marĩ pahtipüre diânûsata niĩma.

⁵⁷ Ahte wahãtiã seta niĩsa niĩsa niĩma pahãgapü pehru siĩrdüpopohõkãre, wahãmorẽrõ wehêroho marĩ tüõñase.

Bohôkorâpase

Ahte pehru añuro pamûse sohôporitike, pamûtidiâse merã, arã behêkoa kihí bahârã, duhtú bahârã, ñamû bahârã, ñapî bahârã, arü piîkô naã behêkoâko niîkete, naã kahtirida, ahpe pahtipe bohôkorâka dohôpasama.

Numiã kohô üsekôda niîke sohôpori dohôpa naã bohôkoroâre naã heriporã kahtida tuhûtepa heâsa.

Arâma meô pehêtori tihràka, dohtoâ pasama. Naãta niîsama kauri mahsâta, bohôwia mahsa niîrã wehêsama.

Ahte niîsama ahpeyeta duhti, pehru siîrî bohôretô kiârã, naã duhtitise, niîsa niîma. Base se niîsa ahte pehrumeã naã niîse. Arã bohôa pehêtori pehrutüpü buâparã, wüwiârã naã ahtika pahtipü dohôkepasa mahta niîma.

Bohô

Aahte pehru añurô samürî nûmûrê pamûdihke sahtipâdihâ diânukere, ahpenûmü bohre diâkeakã püre pehru, siîrîsiîrî nûmôrâma. Naã apahturi ahkó ahsipo naã pehru dianûkere naã piowediose, ahte pehru bohô naã niîse sahtiro niîâse pamûsetise niîse tohâkasama.

Ahtere bohô pihsuma, neê ihpitisese, neê kausetitisese, neê niâtisema meô pehru piâbukuresese niîsetise toâsasma. Tehrã naã bükürâpüâ ahte bohôre siîrî wiîmarã bahsa bahsape wâkâkûpara. Tehê siîrî pehôrama wuâwâkarã wahâ, ahkó siîrî ehtoâwerã wahâ wehêsiti wehêparãma.

Ahtekerã duhti bohôkase niîsa ahte kerã, wiôse niîrô wehêsa. Tehrã biâ baseseka naã wehê biâ nerê wehêsama ahte pehru bohô siîrîpeôrã.

Werekaseoro

Ahte **Diânûse, Bohôkorâpase, Bohô**, itiâ turikâse kumu küü pehru duhti, pehru pameäre küü base se niîsa.

Ahti kahtiri wahâtor pahtire kumu meô abuhrikoã, mowedio, behro küü herisâpeôdio, yâsâpeodiosami. Pahtire ahpogüta, kauri pahti, süêrî pahti, muûkûrî pahti, piâri pahti niîka pahtire karâko pahti ahpo dühosa mihtaîsa.

Ahte niî na kumuã base se niîkûwî ari yü pahkümi Diakuru, ahte doâtise base se niîsa masîgüno, küü uhpü pahtire base se ahpo dühpose.

Tehro ahte niîsato marî uhpüre pehru siîrî bohôre toôkeârã, naã kumuã naã pahtire wehêtaküodio ahpodüposase, naã ahkó ehêtoka behro.

DOAHTISE KIOGÜRE SEOSE.

Meõ koã bahsesama bekoa mahsüre. Ahtiro uhpüsa nükäroma pürĩ niĩsa tehâ. Pehru bahse noya marĩrã sĩrĩkama pürĩ niĩsata. Naãta niĩsama bekoã ümükori behtoakãrã (tehrã naã uhpüre sütüase behtori keosama).

Ahpeye pehru numiõ kohô, kaĩsãke, kohô dehro wãmẽpeo kohô ya üsekõtõda merã kohô ahtiro pürĩsetise noã doahtise kiogüre seose tohâtoo niĩse merã kohô wākūsãke niĩrõ süõsa pehru küü doâtigü siĩrĩkãre.

Pehru behsu

Pehru behsu niĩsa ümüre buãsa ahte: Pameã purõtise kiose, uhpü dohkedüpose, **Numiõre** düpohã niĩase, Yuhügütise, Üseseo kohô numiõre.

Ahte niĩsa pehru naã siĩrĩrã naã siĩrĩ bohókase, ahte pehrupüta naã amerĩ akuãsãse niĩsa ahte **pehru behsu**.

Ahte niĩsa ahpeye pürĩse turikãse, ahte pehru meãmerã bahpati nüükãse. Tehrã kumuãs ñakãwe nüükõsama. Ahte pehru siĩrĩrã duhtitisere.

PEHRU WEHTAKOE BASESE

Pehru meãre wehêtakoãse

Ahte pehru bekoatise wekepeata, siĩrĩrã husatise wehroro niĩse niĩsa arã duhtú bükürã, duhtú bükürã bekoã, kapó bükürã bekoa, arũ bükürã bekoa niĩsaama.

Tehre arã naã üsekodari wehêta diãnükere, wehêta koãkã ayürõ weke, bükürãre koãke. (naã pekãsã wehroro wekemeta niĩsa). Naã bükürãrêta behse koãke niĩrõ wehke niĩrõwe pehru niĩma.

Kumu pehru wehtakoe basese ahte pehru tiãke wahri behêse wehtakoã diosami. Ahpĩ meõ ahburikoãsami. Ahte basese merã uhpüre ahposami dohâtise

Tehêrã pehru siĩrĩkara naã ahkó ehêtoãweka behro, kumu ahte biãmerã küü basekere naãrẽ nerẽduhtisami.

Ahtiro wehêkârâpü ahpeyema bahâsere, ahte waîkürã süsokere, waí süsokârãre bahsama.

Ahte niîsa niîrôkâse basase, dühporopüma ahte merã naã uhpüre ahpo niîseti naã wehêseti naã kahtise tihîke niîrô wehêsa niîkûwĩ yü pahkümi Diakuru kahtigüpüâ.

Tehre ahtore wehêredio pehôgüti. Ahte pehru pahtipü sãñasere, naã uhro merã naã kumuã ahti kahtiri pahtire naã ahpo kahtiseta niîsetike niîsa ahteâma niîpeowĩ.

AHTO KÄTERO KÄHSEMA PAMŪSE

Ahtoma ahtokātero niisetise, dehro ūkūsetise ahte pamūsere arā ūmūā kumuā, numiā tühōnarī mahsa numiā. Arī kumu pehrure basesere ahte ūmūko wiōda merāta, pehru sihtirire puhtipeotita niisere.

Arā numiā kehrā naā amūkārī amōrē, weheseri pihā heânūkārā, dūhkū buhberā, kihī duhārā, pehru wehêratirā naā dūhporokāra numiā wehêsetikarota kiôtina ahte ūsekotōda merā pehrure yagūdūpo wehêsetitina niī masīsirīkere woānorōsa ahtoma.

Arā kumuā yūū mamisūmūā, Kissibi, Torāmū, ahtio Yūsūro, naā yūre wehêrekere, naā dūhporopū niisetikere, ahtokātero kähse merma ñapōtō yūūre naā werekerema ahtiro niīāporoma niī werediānorōsa.

Dūhporo kähsepūre naā ūmūrī mahsā ahte pamūse kähssere, pehru pamūsere serīña buē woāsiāgū pehōgūma. Ahpero wākūsetiro buânūkākatita. Dehro niisetimititoma. Dūhporopū niisetikarohōta wehsetitita pamūsere niī wākūkeotise wahkatima.

Yūū, mamikere, Yūū mamiō kerā merā, ahpekura kārā merā ūkūgū, naā wākūkeōtise niīma. Ahte mehēkā niisetikāma, arā ūmūārē, naā numiākerāre, ahte pehēkāsā yehē pehre naā heōpehō yūronūkōkarā wehēmama.

Ahte pehēkasā yehē duhti yūronūkā wehro wema. Ahte naā yūre kihtiwerā tühōdihīgū pairó wākūsetise pehā hahā kati.

Niīwāta, ahte pamūse basesere ūkū dihínaño dūhkayuse kerāma buôtidiāsīrīrōwe. Marī pakūsūmūā, marī ñekūsūmuā, karēkē uwākā tühō, porārē kihti wehre wākāke kehērā bahutidiawa.

Ahte dihínaño basesere ūkūdise kerā marīma baûtidiawa niīwā. Ahte naā pehēkāsā ūkūse piīrī ahperā, ūkū dūhka yurā wehēpe niīkāma. Ahperāta ahti pehēkāsā kihiti wehēri, numiā ahâmētārāse wehēbuēseta, ahāme weē buēseta ñadiínaño niīseti niīkamama niīkiti wehērewā ahtere.

Tehêrâta ahte puêkûri, kûmanûmûrî kehêrâ, pehrru siîse puhêkûri, wehsé wehêse nûmûrîkera ahperâta masî, masîrâ kehêrâ añurô masî pehônôña marisatoma.

Ahte nûmûri kahsepema miî aha yûrokâtoma. Siobiokepe siîrînkûsiâ wehêseti wehê tohâsâmama.

Numiâ kerâ naâ pohôrâ numiârê, ahte numiâ kura kâhse naâ tûhô ñasere, ahte wehse dahrasekâsere, pamûse wehêsere, ahtiropo niîsetise dahârase amûkârîtirâta niîmarî, mehkâ niîsetirâ numiâ, mehkâ pahtitirâ numiâ niî niîse kehêrâ pehtiâwama niî buâweti ûkûsetima. Niîkarerâ numiâ ahtere

Ahte pehru siîse nûmûrî, siîrîrâ, ahte basese ûkû dihise kehêrâ dihâsaro tohâkama, ahperope, ahte pehêkâsâ yepe miî ahâpa yûrokâma niîwâ.

Numiâ kehêrâ, naâ ûkûsetise dûhkayuse kerâ, diahâsakurero tohâkama. Ahte pohôse nûmûrîrê naâ bahsa yûrâ, bahsa pehru wahri dûhkayu wahtiâ ahâmerâ, nâ wehkê kerâ dûhporopû niîsetikaro wehrohô niîwema.

Mamapia wêhõpari puhtipeke kehêrâ, dûhporopû wehêsetikarohô niîsetiwema, bohpoia niîka wehêseti niîkâmama.

Marî pohôrâkerâ, basesema serîñase wâkûkeotise marî wehêma. Ahte pehru siîse nûmûrîre, pehkâ yehêpe bahsepe, numiâ ameê târâpe, amaeê pahâpe nikâmama.

Ahperota, âperâ, maâkâri wahâteawa, pehêkâsa mahkârîpû bûrûnûkâ tehâwa wehêsetirâ niîrâma.

Ahâto kahterorema ahte buêse merâ, dohâtise buâse merâ, ahperâ ahte basese wâkûketima. Ahtirota yûû pahkû ûkûsetiwî niîse bahpaleoseo wewâkôsîrîrô buânûkâsîrîrô tohârowema ahte nûmûrîma niî ûkûsetiwâ ahte pamûse yûû naâ merâ ûkûdikâre.

Ahtirô pehêtidiâsiîrîrô wehêsarito, tehêgûma, dehropema niîseti ahtokâteroma pamûse ûkûrâ, pamûse wherâ, pehru siîrîrâkerâ deropema wehêsetimitinama, niî, arâ yûre wêhre kâsiorâre sêrîña ûhâsati niîwûta.

Tehêgûma tehê yû sêrîñakere dehôro niîtima ahtokâterore arâ makârîpû niîrâ, pehêkâsâ wahâtero niîkerâ, dehrope dahrasetitima niî ñaâ ahponûkôkere yûû woâ niîdiârosa ahtodokare.

Bûkûrâ ûkûse

Ya mamakã pükãñapü heâgü, yupakü ahkabire, Maxiãnu merã üküwũ, dehro niĩsetitoma ahti marĩ ya makã niĩwũ. Yüü ahtiro niĩka, dühpoã mürĩnu heã dihíkãwĩ.

Yohãka bero, mürörẽ siãhu, herisãta niĩwĩma:

Ahto niĩkã yühã niĩ, makũ, dühporopü mühsã masã, büküâkatika kahâteropü niĩsetikaro hohô niĩwema niĩwĩma. Müsã wiĩmarã niĩkateropüre, müü pahkü yümami, yüü pakümi merã, wiĩ sohpepüto nerẽnu mürö siãhu büro, pahtu miĩküñudi wehke pehêtiwa. Mahãkã kerã marĩma, wahâtepetiãwa, pehkãsã mahãkãrĩpü buhûrũnũkã wahâteãwa wehêma. Bahsiowe, ahte bükürã naã üküse, wehêpeose niĩke bahútidiãsiĩrĩrõwe. Ahte kihti añuse, basese, bahsamõrĩ, ahte puêküri, kühûmãrĩ niĩto, dohâtise, pehsutise nümürĩ ahtiweto niĩ werekaseo wehêta basiowema. Pehru siĩrĩse nümürĩ niĩke, pohsãpese niĩke, niĩnañokere. Ahtokãteroma ahpeye miãkãnoma. Ahte niĩkaro niĩwũto yüü porã niĩta basiowema. Serĩña wãkũketise morã niĩse nümürĩ wahãkãrõ wehema. Ahte pehkãsã yehêpe miĩ ahpayürokaro wehêma. Buêrã wahãrã dahrã mehkãpe wãküsetirã niĩkama, ahte marĩye üküsiĩrĩkã tühôtima, wehri pahti tohãkama. Kihti kerãre seêrĩña wãkũketiro marĩrõ wehêmama. Marĩ wehresiĩrĩka tühôtirã wehêrohô niĩkama ahtokãtero kãrãma mamapia. Dühporopüma niĩtikũwũ, pehêkame sumũto diígü, marĩ pahküre kihtitüõnowũ, waĩ tũrĩse puêküri dühporo, kaksakari ahporã kihti tühõnowũ, dehro nũkãke kihtire, mekã, ñamĩkã, dühpotiãra, wüätidüporo naãre seâtiperire ahporãta kihtitüõnowũ. Yuküdũka nümürĩ pohse seêrã kihti tühôke kerãma pehtisiĩrĩrõweta. Ahte bükürã turikãse mahsã pamüse, kãĩ pehru wehse pamüse, pehru sãmüse nümürĩre mürö tuãse, pohse weresõrose, mürö bahsese, siĩrĩ dühpororẽ wiĩ ahpose, mahsã wehtisarese, ohpé bahse makãre buêtüãse were weôpeo siĩrĩka bahãsiowema. Tehrã ahte pehkkame sũmũto, tuhúküpü maminũ dihĩro niĩkã ahtiga wihítariga wehêro niĩkãnoma (Maximiano-2023).

Ahte tühôgü, küü yüü pakü ahkabi, werekäre, dehro wehêgü, ariĩ tuĩni ũkü buâwetidi miĩtikü niĩse wākūketise whâkati yure. Ahte pamūse kihti, pehru siĩrise nūmūrĩ naã bükürama meõ niĩse nūmūrĩ mehta, meõ niĩse pehru mehta wāmētise pehru, naã ũmũa omekada base se merārē ũmũko wiõda naã numiāpema ũsekõtõda ahtiro niĩ herisāpeodiose niĩrõ wehsa, niĩrõ wehêmisa.

Ahte naã kahtisetise, naã uhpūkodari kähse, ahtere pehru siĩrise merā mahkā ehkatis e werenūmũ, mahsā niĩkūporā tihí wiĩ niĩse, bahsese dūhkayuse, bahsamōrĩ wehōpeo wehêrinūmũ niĩsa pehru sāmūrĩnūmũ. Ahtoreta arĩ Silvio Bará, küü pahkomarāpü niĩpü kürē:

Peêru sĩ'riri nūmũ ehâ nuhu wetiāgü, base se, naã ũkūsere ti'ó ya, masigü tiro ehâ nuhu, tü'óya, makü (Idem, p. 47): p.60

Ahtere Pamūse kähse re woāgüti niĩ behêsegü, ahtere wākūketigü wehêwũ. Bükürā naã ũkūsere, pehru siĩrĩnũ merā mamapiā, niĩrbükürāta, masīgütiro tuhāsamana.

Ahte base se māsīgü ahtiā mūrē, müsārē base se werema niĩtisāmi. Ahte *Peêru sĩ'riri nūmũ ehâ nuhu wetiāgü, base se, naã ũkūsere ti'ó ya, masigü tiro ehâ nuhu, tü'óya, makü*, keôro niĩgũta wehêpĩ. Tohõta niĩ werekūwĩ yü pakūmi kerā. Ahtokāterema pahrā buākama base se masĩ niĩrāma. Dūhporopūma naã ñaño maĩse niĩkūkere woākātiro ũhsa niĩwũ ahtema.

PAMŪSE WÊHSE MAKĀRĪPŪRE

Ahtore ahte Pamūse Wêhse Makārĩpüre, dehro wehêsetitima, niĩ yü tühökere woānorõsa. Tohõ ũsā yahā mahkā pūkāñapüre.

Arĩ yü mami, Tarõmũ basegü (Nazareno), küü merā ahte Pamūse yü buêsere, pehru pamūse, ahtokātero deropé ũkūrā wehsetitinama niĩ serĩñawũ. Yü tunikā ahtiro niĩwĩ:

Niã Diakara, ahte ũkūse, marĩ pahkūmi, pamūsere, wehsê pūpekārāpüta, mūrõ puhtipeose niĩto niĩ werekūwĩ. Ahte wehêse bahse, dihitá base se, wehêse hūāti dūhporo base se. Ahtere ahkobo noõrõwe. Pamūse kihti kerā ahtokātero kārā mamapiā, serĩnāse, wākūketise marĩrā mahsākama. Ahte pehkāsā naã miĩtisepere ahte televisāorêta, celulari pehêreta añuse wehro ro masātinũkõ niĩkama. Bükürā büküturi kãse masĩrāpeā tohõ ñapeonorā marĩrā niĩkāmama. Kihti tüõna ñorõ werāno, ahte

pehkāsa naā amētārābuese pehre ñaā niikāma. Ahte aseyê añuse basese, bahsese tüôwākārōno wehêrā televisāopere ñawākā wehêseti wehêmata. Ahte dohôreta, marĩ maĩñse ũkũ wehōpeo wehêsĩrĩkarêta. (Torāmũ-2025).

Ahte arĩ yũ mami ũmũkori mahsu wirũ dihpotiro porũ, kũũ wereke, tohō pohōtepure ahtokātero niisetisere.

Kũũ niikũmeta wākũketimi. Ahpe kurā kārā kehêrā, tohōta wākũketima, ahté añuse kihti, bükürā wêrĩrāma ahtere miĩdiā bahūtidiāwama niĩrā naā bühawehtise niĩrōwehêsa ahteā.

Pehru siĩrĩse nũmũrĩ

Ŭsā ũmũkori mahsā, dũporopũma, ahti uhpi mahāpũ, ñanũkā hehā, ahte puêkũrita niĩrōwe, niĩrāma, nũmōsā numiāre, pehru duhti wehsetikũkarā niĩrā wehêmi ũsā Ŭmũkori Mahsā Dihputiro Porā.

Niĩkārōrema, ahte pehê buā surinũkākama, añuse bükürā naā ũkũke, naā ũkũsetike, añurō ñakanũkōkāre sahtiro baũti dihāsĩrĩrō wehê niĩgũma.

Tehêkãñata, mami niĩwũ, pehru siĩrĩse nũmũripema dehro niisetisima wehêtima niĩwũ. Tehgũ kũũ kihtiwere pehru siĩrĩse, sāmũse nũmũrĩrê werediāgũma ahtere wehre nũkā niĩwĩma.

Ahte **Dahārārā Siĩrĩse, Pohsārā Siĩrĩse, Bahsaperā Siĩrĩse**, ahte siĩrĩse niĩke nũmũrima. Ahte **santo Nũmũrĩ Siĩrĩse**, ahte nũmũrĩ noōrê, perhru wehê siĩrĩsetima. Meō dũporopũ wehsetikaro hohō niĩwema. Makā tārāwerātĩrā, wehêse wehêgũre, pahātamũrātĩrā, numiāpehā, wehse hũākabero buhbe tamũrātĩrā ahte kahātise pehru, ahte sibiōke merā morêrō siĩrĩmorêka wehêseti wehêkamama. Ahte pohse nũmũrĩ, pohōperā, dũhporopũ wehêsetikaro hohō wehêtimama. Noā naā ũhārohō wehêkamama. Ahte buêse wiĩseripũre arā wiĩmarā buêrā, pohsārā ahte, mawaku merā pohsā siĩrĩrāma, ahta dihĩpamerā puhtisā wehêkama. Ahte pohôsāse, wehêre sōrōse, pohse werese, numiā kerā pohse ekati nũrōse kerā pehtisĩrōwe. Ahte kapiwaya bahsapese dũhporopũre niĩke, ahte pehêkāsa bahsa pehêma, miĩ ahpakāma ahtōkāterorema. Ahte niĩrōkāse

naã büküräpü naã heõpeo pehru tühõñadike, ahte santo nümürĩ pehêrema heõpeo yürünükõkâma. (Torâmũ-2025).

Ahte kihti tüõkârema. Dehro wehê, dehêro niĩseti, dehêro niĩkâno ahte pamüse wehêse, pehru siĩrise nümürĩ büküräpü naã wehêsetikema. Ahte yüü buêse, ahte yüü woâse dehro wehêtmürõsarito niĩ wākūketise wahākati yüürema.

Wehseri

Ahtokâtero niĩsetise masĩsĩrīgüma, yümamire serĩñawũ dehro niĩsetibutiã miĩtitotma ahtokâteroma niĩ yü niĩkâre ahtiro niĩwĩ:

Niã marĩ mākārĩpü niĩrã wehseriti wehê niĩsetima ahte nümürĩpüre hohõpü. Ahperã dühporopü niĩsetike wehõrota, wehêseri tārã wehêsti wehêma. Ahperã wehêse pahārã komêpa merãta pahsetima. Ahte kōmepa merã pahsetirã naã nümõsã numiäre pehru dihti, ahkawerêrãrê pihĩne wehêre yukü pahâdiotãma duihtima. Niĩmata apherã, ahte motoserrapaga merã wehêserire pahārã. Ahrã niĩma, niĩkārêrãta naã ya wehêse naã põhõtõro wehêse yuküre pahâdioseti niĩkâma. Niĩkārõmera nerẽnu wehêsetike pehêdiã siĩriowema. Marĩ pahküsümüã, dühporopüre naã marĩ yahã makãpüre niĩkūporãti wehêsetike bauhtidiãsĩrĩrõwe, marĩ mahkarĩ wahâtepetiãwa wehêkã, makãkerã mahsã marĩrĩ makã wahākama. (Torâmũ-2025).

Ahte wehêse pahâsekãse weretágüta, ahte wehêse arã numiã dühkü buhbasereta. Ahtekerãrê tüõsĩsarita niĩwĩ, meākãta kureta niĩsetiro dahresetise niĩãpüto ahtokâteroma.

Numiõ wehêse dühkü buhbese

Ahte dühporopere niĩsetike yü woākere ñaã poõtõ wehêgüma. Yü maisümüãre, naãtiro tuãnu wehêgü ahtokâtero kohõ numiõ kohõ dehro dahresetiserema. Marĩ pahko meõ wehêsetike wehêrota wehêtiba ahtokâterore niĩ yü serĩñaka ahtiro niĩwõ yü mamiõ:

Numiã marĩ pahko, kohõ akabio sãnumiã merã, ũkü dühka yudirã ahti biätü bahri behtopü. Amerĩ dahrasere, kohõ buibakãrã numiã merã. Noãpe wehêse hüätiko, noãpe hüãmütãti

niise serĩnase, marĩ pahko wehêseti pehêtidia wahâwü nkiĩkâwõmo. Niĩkarerã numiākata naã wehêseriã kãhrê buhbe duinükü sihã niĩkâwãma ahtokãteroma. Ahte wehêseri niĩkõporã numiāka wehêro niĩseti niĩkâwãma.

Ahtokãterero ahte, dehro dühporokõ numiõ, kohõ dehro dahrasedi wehêke, sũose merã, bêhtise merã naã ahte dühküre wãmeõpeo wehêkema pehtidiã wahâwama.

Naã marãpü sũmũa kehê wehêseri wehêrã õma wehêseriakã wehêkupekã ñaã nũmõsã numiäre wehêkasama. Tehêgo kohõ numiõ niĩkõta, dühküre pehêkũta buhũbeta wehêkãsamo.

KIHÍ

Ahtokãtero kãrã nimiã kihĩre naã dahre bahãse.

Dühporo kãhse niĩsetike merã ñaã ameũodiãtigü, ahte kihĩ kãhserema, ahpero wãküseti. Wakũketise dehro numiõ ahtokãtero kohõ kihĩre. Kohõ nimiã dühporokõpü dahrsetikahãro wehêrota wehêsetirata niise serĩna tũnase buãkati. Tehê yũmamiõre Yusuuro, serĩnawü. Yü kohõ merã üküdikã ahtiro niĩwõ:

Dühporo kãhrãpü nimiã naã kihĩ wãmetisere naã wãmepeo kiosetike wehêro hohõ, ahte kihĩ wãmere masĩpeo noya marima. Tehêro ahte kihĩ soãse dehro nüũka kehê kihti masĩnoya marĩma ahtiro wãmetise ahtiro wehêro wãmetidiose niĩta basiowehêma. Pehê bautidiaka, pehê kihĩ wãme ahkobokã noõma ahtokãteroma. Ahte kihi buhtise kehrã tohõ dehro niĩsetisere ahti kihĩ buhtise wãmeyekũparina niise, wãküketise baunükākama. Yusuuro-2025.

Tehrãta ahte pehru wehêrã ahti kihĩ wamêtise, behêse duãro marĩrõ, noõ niĩseti kihĩ merã pehrure dahredüpokasama ahtokãterore.

Tehgü yü mamire Torãmüre dehro niĩtima marĩ ya makã pũkãñapüre yü niĩ serĩnaka ahtiro niĩ wehêre wiĩ:

Dühporo püre marĩpakomeõ. Marĩmamiõsã numiäre, kohõ makü nũmo sãnumiäre, ahte kohõ kihĩ kohõ wehêpü niĩsere ahte niĩto niĩküwõ. Kohõ marĩ pahãko wêrĩka behõropũma, dihãsa kure

ahte kohô masîkema, kohô miî bautidiâke, dehro miîwākō, ahte niîwûto niîta bahsiowema. Tehêgo ahti müû siō, kohô pahkō kohô wehêrekepema, ahte kohô dahre bahse, ahte kihî pehrure wehese kihîre kohô pôtôrākama, ahte anûsa yûma niî pehrure, ahte kaî merã. Pehrure wehêboka wehêseti niîkãmoma. Torâmü-2025.

Tehêrâma, ahtokâtero, marî ümüâ keârata, kohô numiöre, ahteta yû pahâkümi, yû pahâkomeō ahte kiî, ahte niîsa üsã ümükori mahsama niîrökãse niî wehêrekiota bahâsiowema niîwîta.

Tehô ahtio müüsiō, kohô bohökãseâkãre kiîre dahârebaseti niîkãmo ahtokâterore niîwîta arî yû mami Torâmü.

Ahte marîyamakã meâröpüma, ahtio marî pahkō ahkabio dehtisiadiâkü, kohô pohôtōro pehrfu siîrîse nümüriâkare ahte kihti wehêre ûküdi, kohô marî pahkomeō merã kohô kohô mamiōmeō kahtikâpüre ahte ûküsetikûwû niî bahâpa kiodihî niîseti niîkamōma.

Pehê añuse niîke kohô marî pahkomeō, ûküseti kere ahtio marî mamiō Yusuro (Elza), kiosamo kohô tühôkaro pôhtôrō. Ahpeye kohô marîpakümi kû ûkükere.

Ahti niîsato mahkō marî ümükori mahsa numiã naã ûküse añuse naã niîrökãse naã niî heōpeoke.

Kihî koese wüâse

Ahte kihî wüasekerã dühporo kahrã numiã naã wüâsetike, wehêro wehêtima. Ahperã numiãta naã wehêsemapü kihîre koêtoâtirãta wehêseti wehêma. Niîgü ahtiro niî wehêrewî:

Aperã numiãta naã numiã düporokãra numiã naãpü wehêsetikema kioma. Ahte marî mahsãke makârîpü niîrã hohôpü ahte wehêse marîpü koêrãta wüâ wehêsere kioma hohôpü. Ahperã numiã naã dahre bahse wiîseripüta, ahte ahkó tâkipaga pühta, bahôdiga pahâgapüta ahti kihire pohôdüpo. Torâmü-2025.

Ahtiro niîmakãma ahtokâterema niîwî. Ahtiro wehêro ahte numiã dahre bahãse, ahte pehêkãsã yehê merã, dahâreba wehêtekükükama.

Ahperoreta niîwîta kûû wākûke tihîsereta:

Tehro diâsakure niĩkama, dehro ahte kohô numiõ uhpere ñanürü sirükäre, bahsioti kurese buákâma. Kohô numiõ duhtitise, ahte naã kumuãpüa ahte niĩsata, ahte numiã naã dahrarã weõhõse, ahti puero pehtikãse kohô dahâramakã, naã numiã duhtitise, niĩta bahsiowema. Torãmü-2025.

Ahte niĩsa, kumuã baserãno naã wãkũketise. Tehêro ahte basese, apeyereta ahte dohâtisere basekã ñeẽ wehêsa niĩwĩ.

Kihí Wohêse

Ahte kihí wohêse kerãta, dũhporo kãhrã numiãpü naã sõhõkõrõ merã miĩpeo, kihí wohêrã wehêke. Ahperã niĩkäre numiã ahte soõkõrõ merã dahârebarãma.

Niĩ mahta apehêrã numiã, ahte pehêkãsa yehê kihí wuêsepaga merã kihíre wuêrãta niĩwĩ yümami. Ahte kihí pehêkãsa yehê merã naã kihí wohêsere ahte kihí sihítiri. Ahtiro niĩse wiákama niĩwĩ:

Ahte kihísitiri, dũhporopüre numiã kihí wohêrã soõkõro merãre, ahte umũkãri merã, wohêdüka yurã. Kohô uromerã ahte üsekotõda, wohê amesüõ wehêkü marĩpakomeõ. Ahtokãterorema ahte kihí sihtiri, ahte gasolina sühtise sihtiri morêse, apeye ahto óleo hũãke niĩse morêse sihítiri wiাকা wehêta. Teheroma ahtokãtema diãsa kure niĩkãma. Tehêrota ahte kihísitiri pehru wehêate dohêrẽ bũhkürãtise sihítire wiákama. Duhti kiosepü, niãse sühtise sihtiripü naã bahsiapaüma naã dohõkesã sehêta. Ahtiro niĩkama ahtokãteroma. Torãmü -2025.

Ahte, niĩma ahtokãteroma, ahte basese ükürãno naã dehêrope wehêro üãmititoma ahtere kohô numiõ dahre bahãsere naã ükürã dehêro weh:êmasĩtirãma naã büãwentisema.

Tehro ahtokãteroma. Ahte doâtise diãsase buãnũka pehêtite nüükã heákama. Ahte dohâtise duhti wãme ye baseta bahsiotise niĩkama.

KAÍ

Ahtore mühsäre, ahte kaĩkäsere ahtokãterope naã numiã, naã ohtoripü ohtese tihísere, dehro kohô numiõ ahterema kohô ñanürü wehêse tihísere, naã numiã dühporo kãhrãpü, wehêse yü woãke wehêrohta wehêse tihítita ahtio numiõ yü serĩña ñapõtõ niĩrõsa ahtore.

Ahtero yü woãkere mühsã noã ahte buêrãno suhriãpohõsama niĩgũta wehêre nüükõ dihãgüsa ahto dohõkare. Tehrã añurõ buê tüõña nüukõña ahtere.

Kaĩ ohêtese

Kaĩ wehêse ohtese kerã bautidiãwahãta, marĩ wiĩmarã niĩkãpü, marĩ pahkomeõ. Kohô wehêpüre kohô ohto sehêgo koho ohtekümiwõba.

Ahte kohô wehêsetike dehõko merã bautidiãwama. Ahperã numiãta ahte wehêseripüre ahte ohõta sehêse wãkũketirã niĩkãrerã numiãta. Ahtiro niĩ ñasetiwü yüã ahte kaĩre kohõ numiõ piãwehesetisere naã pehru kaĩsãtiãdühporore.

Tehêgü ahtiro niĩ wehêre buipeog üta ahtiro niĩwĩta:

Tehêgo numiõ pehru wehêse nümürĩre, ahte kaĩ pehãgõ, ahte kihí merãta ahte kaĩ añurõ wiãwü yüre niĩrõ marĩrõ, noõ niĩse kaĩre piãsã wehêseti wehêkamoma. Kohô düporokõpü ahte kaĩre wãmepeo, kohô uhpü kãhse wehêro hohô heõpeositise marĩma. Tehro ahte kaĩ dühporopü kohõpü pehrure ükũgõ ahte kaĩ niĩsato yã pahtikãse mahsa buãke niĩsato niĩrõ marõ merãma. Ahte kaĩre pehru kaĩsãpema wehêkamoma. Tehro kaĩsitire kioro niĩtise mahsa porãti, wehêtatise niĩsetise niĩ tohãkama ahtokãteroma. Torãmü – 2025.

Ahte niĩrõka kaĩre kohô numiõ ahti kohô üsekõda naã dühporokãrã numiãpüã atihda niĩsas yhã kahtidira naã numiã niĩsetike, ahkobukureã wehêma. Tehro ahperope wãkũsetise niĩse tihígo niĩkãmo ahte nümürĩre.

Ahte kohô numiõ, marĩ ümüãre, ahte duhti buãkare dihãsa niĩta niĩwĩ. Ahte pehru pehêti kaĩ merã naã duhti, base se niĩketa dihãsase dohãtise buãkã wehêse, base se ñarisema. Basegüre base se masĩtigü wehêro naã buikãseta, base se meritiwĩ kũã naã niĩ ñaseta. Atiro wehekã ahté duãtise buãsato marĩrĩre. Naã бүкүрәпүә сәо сүә wehêsetikere wehê noya marĩma.

Ahtere ahto kãterore ahpo nüükãro yûaro, yûâmisato. Ahti dühporokãse ûküse merã bahpati nüükõ kahtiro tihîro ûâmisama ahte nüümürîre.

Kaĩ yaguese

Ahte kaĩ yagusetã, ahtekerã ahtokãteroma, ahte kaĩre kohô numiõ dühporopüre kohô düporo kahãrã numiãpüã, ahte kaĩre, yeguesãrã, kohô ya ûsekõtodapü ahte pehru niĩsterema ehôsãpeo diorã kohô kaĩrema, pehêti diawama.

Kaĩ yagueke siĩtire, kohô wahôpü eosãke, kohô pehrutüpu pohôsa ahte arüko kohô doãsibioke merã, ñokã kohô piosãke añurõ ñokã sahtipãkaña kohô wahã sõdüpokere merã pehrutü ñasa behêdü pohôgo kohô üroti dihíse tihíke kerã pehêti dihãwa niĩwĩ yümami Torãmü. Tehêgüta ahtiro niĩwĩta:

Marĩ yahã makare, ahte kaĩse yaguesere arã numiã bükürã kura kãrãpü mañosetima ahte nümürîre hohôpü. Ahperã numiã ahtere ahkobotisĩrã. Arã pehekasã naã ûküsera pehêpere tühô yürünükökama ahte nüümürîrema. Ahte yagüse ñase niĩ, dohâtise müsã dohâtise kiosere, ahperã pehêre peõrĩ. Naã niĩseperema tühôrma. Ahte naã pehêkãse naã dahãrebase (naã liquidificadora) naã peihísuka merãma ahte kaĩre pahã wehêseti wehêkamama. Ahprerã ahte kometü pahãrũ merã kaĩre, naã pomõga merã dohêkeke pehêtiawata. Torãmü-2025.

Ahtokãteroma ahtiro niĩsetiro wehêsetise merã ahte pamüse kãrema, ahtipo dahrereseti, wehêrãma. Dühporo kãrãpü naã wehêsetikema pehetidia wehêsĩrĩrõ wehesetisatoma.

PEHRUTÜ

Ahtore müsãre yü mami Torãmüre, yü serĩñakere ahte numürîre naã yãmakãrã numiã naã pehrutüparüre ahte dihíparü merãta ahte nümürîre, wawedio düpose pahrü.

Ahtere pehrutü parüre, niĩkarẽrã numiãta ehte dihparü merã ahte pehru wehêsetima. Ahte dihüre yehêsere ahkobohô siĩrĩrã wehêma. Pehrutü pahrüre marĩpakomẽo kohô wehêsetike,

nūmūrī wehrohô niŵema. Ahko bohsirĩrã wehêma. Tehra ahpera numiã ahto balde pahâga, karoti pahâga, kometüparü merã pehrure dahredüpokã wehêma. Ahtirro wehêkama ahte nūmūrī. Torāmü-2025.

Ahtiro niĩ kihti wehêregüma, ahte wākūketi wehêgü, ahte dohâtise buâsetisere. Dühporo, marĩ Ümükori Mahsa, ahte pehru wehse nūmūrĩre ahte basese merã, tihĩ pehrutüre ahte mürõ merã, ohpe merã ahpodüpohôkã, dihâsoro tohâkama.

Ahte duhtikerã pehê buâtekiakâma. Tehroma niŵĩta, ahte basese kerã ñesĩrĩrõ ñehe wehêkama niŵĩta. Tehro basegüno tũña basekäre diasase tuhâkã ahte nūmūrĩre.

Dehro naã pehkãsa, ahte kometü pahârüre, ahte karoti pahâgare, dehro dihse merã naã wehêsetikere masĩ noya marĩma.

Sahtiro dahkati siĩrĩrõ wehêmiã pahâta, ahte nūmūrĩrêta. Ahpera numiã ahte pehrutü dihĩ yehêsreta. Numiõ niĩrĩbühküõ pehrutüparü yehê masĩgõ noõtirorete tuhânu, serĩña ahpodio wehêsetirã wehêmata.

Tehro behropüre dahro dahânükã bohata, ahte buêse merã. Ahtete niĩ marĩ yehê añsuse marĩ ũkũse, dahraxe niĩ miŵwâkõka behro.

AHTOKÁTEHRO PEHRU SIİRİSE NŪMŪRİ

Ahtoreta ahtokâteremoa dihse nūmūrĩno pehru siĩrĩtima niĩ, yũ mamire yũ serĩñaka ahtiro niĩ yũtiwĩ yũre:

Dühporopüre, marĩ ñeküsümüã, ahte pehru siĩrise, nūmrĩre, ahte niĩrõkãse puêkürĩre, naã numiãtiri mahsa numiãre. Ahte yuküdüka nūmūrĩre, ahte wahĩ turĩse puêkürĩre, kũma nūmūrĩre ahte pehru niĩrõkãse wãmetisere duhtita, ahte yuküdüka sehêtarã pohôsarã siĩrĩkükãra niĩwa. Ahpeye nūmūrĩ naã pehru siĩrise nūmūrĩ naã wiĩmarãre amõyerã, apeye nūmūrĩ, naã gaapi siĩrĩrã, mamaphiare wiõ pehõrã naã siĩkũke niĩmisa Ahte nūmūrĩrema, nohõ niĩse nūmūrĩ ahte pehru naã Ümükori mahsa naã bükürãpüã wiopesa naã sümũkerema. Ahpeye nūmūrĩta ahte santo nūmūrĩ, wiorã niĩ, naã mahsa merã nerẽnu ũkũ dihĩrã, naã niĩrõkãse niĩse nūmūrĩre sirĩpekã, wehêma

ahtokäteroma. Terāta ahte sibioke merā siirī morēka
wehêsetikama. Torāmü-2025.

Tehêrāma mamaphia, pehru siirīrī nümüre dühporopü, ahte ũküsere tühô wākūketise
morā niisama. Ahte pehru siobioke merā siirī morērāma.

Ahte pehêkāsā ye bahsasepe miipa ahtokäteroreta. Terhrāma mamaphia, numiākerā
ahte bahsamōrīre bahsa masītirā.

Ahperā ahte bahsmōrīre, weōpari puhti pehêre, wākūketi, makāripü niirā. Neē
niipetirā mehta ahte kerāre masīsīrīsama.

Pehru tiāse wahari

Dehro niitima ahtokāterema, numiā pehru tiārā naā tiāsewahri niī serīñawü ahtoma
yümamire. Yü tuhni serīñaka ahtiro niīwī:

Pehru naā tiāse wahrikerā, ahperāta numiā, ahte niirōkāse
waharire, wametise waharirie, pehru naā siire nümūrire,
diāpeobūro, wahātiābūro wehêsetima. Ahtokārema ahperā
numiā, ahte komēpari merā dihipari merā, diāpeobūrōkā, ahperā
numiā ahte kohpupaga merā pehrure wahātiākā wehêsetima.
Torāmü-2025.

Ahtiro küü niika tüögūma, dehropema ahtokārokarārē, ahte buēse merā wehêre
ahponükōro üamitito niī tūñase buākāti yūrema.

Naā бүкүрәпүә añuse naā niī mañosetike, pehti diābohsa, niīgü, dehro ahte yū buēse
pamūse kähse re ahtete niī marī kahtise wahri naā, ümükori mahsa, wāme ye, mahsā kahtiri
wahtoro, naā uhpūsā nükō na ũkūke wahri.

Ahtere pehru siirīse wahri tohō niikāse mehta niisa, niisre woahro üsa niī wākūkatī
ahtorema.

Pehru tiāse pahrü

Pehru tiāse pahrü kahsere serīñawüta, dehro niitima pehru siirīse nümūrīre naā numiā
pehru wahātiāse yū küü yümamire ahte küüre serīñakāre ahtiro niīwīta:

Dühporopüre sühtipawü merā naā pehru wāhātiā kūkarā ahte
kerhrā pehêtiawa. Ahperā ahte kometü merā, ahperā ahte
dihiparü (ahte balde naā pihsuse) merā. Ahperā naā (suco
wehêsirīse merā) tiānūkūsiā niikama. Tehro ahto kāteremo

diâsa niîma, ahte niîpâto pehru tiâse pahrü. Tehro ahte pehêkâsa yepe miî ahpakâma. Torâmü-2025.

Tehêrotama, ahte duhti, pehê buâkama, nohõ niîse merã, dehro niîse merã ahte pehrure, siîrîpekama buâkasama.

Terhêrma ahkoterema. Arã numiã numiãta diâsase duhtitirã niîkâsama. Ahte pehêru niâsere siîrîpeokârama. Noõ niîse pahrü merã naã tiâkârema.

Werekaseoro

Dühporopüre arã payâ, herãpü, üsare ahte ñubuêse buêrã, ahte woãkü yepe niî anüse, ahte mûsâyepeã ñase niîse niî niîkûwã yûsãre niîkûwî yû pahkümi.

Tehro ahte pehê buhtikã kahro niîwü. Tehrã ahperã ahtere pamüsere, ahte pehrutü pahârü naã wehêsetisere, pehru yukûsupawü naã wehêser, ahte pehru naã siîrîse wahârire kohâpeokârã niîwã.

Ahperã masîrã, tohõ kionukûkârã niîwata wahrire ohte, ahperã ahte pehrutü pahrü yehêser, yehênukûka wehêkarã.

Yuü pahkomeõ kohõ wahri, yehêkã, kohõ ohkãkã, pehrutürü yehêkã, kohõ nuã morêkã, kohõ hüãka ñakûwü. Tehêgo yûmamiosã numiãre yehê buêkûwõ.

PAMŪSE PHÊKĀSA MAKĀPŪRE BÜRÜNŪKARA DAHRESĪRĪSEHTA

Mūsāre, ahte yū serīña kihti tūōke mera, arā ahperāta ahte pehêkāsa ye mahkārī bürünūkāra dehro pehru wehêrā naā wahêse tihíseta. Dehro wehêse tihíti arāma pamūsere wehêrā. Ahtiro niī kümerā ūkūkāre ahtiro niīwīta:

Niā niīma ahti São Gabriore bürükārāta. Pehru ahte wehê siīrīrāta. Ahperā pehru duārāta. Terā naākerā ahte santo nūmūrīre siīrīssere wehēmūāma, naā feira pihsusepūere ahte pehru naā wehêsere duāma. Arākerā ahte karotipapū, tiīta niīkepapū pehrure wehêdūporā niīma. Torāmū-2025.

Kūū yūmamiahtere werekā tūōgūma, ahperota masīsīrīse buākatita dehro naā pehrure kaīsāsereta. Ahtiro niī werewīta:

Ahperā yokurekā wehêseriti wehêsetirā niīma. arā niīma wehse dūkū tihīrā, ohtese kiorā niīma. ñamū, duhtū, ñapī naā wehêseri pūre. Ahperā wehêseri mōrā niīkāma. Arā niīma ahte pahū merā, ahte bolacha merā, rosca merā, pehru hāuā, wehrohō wehêsetirāma. Ahtokā tehroma, arā mahsā mehêkāpe pamūsere dahresetirā niīkama Dūhporopū wehkarota pehrutū pahrū wehê kiosetirā. Torāmū-2025.

Ahtiro niīkā tūōgūta, ahpero miīwākōwūta. Dihse merā naā pehru piomōrētita. Yū ahtere serīñakāre ahtiro niī wehêrewīta:

Arā ahte açúcar, ahte rapadura naā pihsuse merā, pehru piomōrema ahtokāteroma. Tehrāta pehru niātikāma ahte siobioke merā piomōrē dūhpokama. Tehro pehru niīsetike wehrohō niīwema. Tehro marī siīrī bohretō keākārā, ahte yoaputise, dūhpoā niāse, uhpūri pūrīse doātise bauākāma. Ahtere siīrī mōrēkarama, mekā niīsetirā, amekese diākū wākūrā niīkāmama ahte nūmūrīre. Torāmū-2025.

Ahte kihti weredkā tūōgū, mekā niīsetikārā ahpeye makārī bürū nuūūkārā dehropema niīsetirā tohātima, ahte niīsato marī pahtikāse niīkārā parāmerā. Ahte pehkāsā yehê makārī, pehkāsā ye wiiseri dohōkarema.

Mekã nīsetirã, mekã wãkũsetirã, suriã nüũkã heãti marĩma nīse wãkü ketihse. Ahperã mahsã pehtidiãrã, añuse naã kiokere miĩdiãwa. Naã porãma ahto kãterore, mahsã behrikãrã tohõkama.

Numiã kerã tohõta naã aphkosã numiã añuse ùküse kiokere ahkobokã siĩrãrã, wehẽsetirã tohãkama. Ahperã numiã tohõ niĩmirã niĩkare naã maĩnosere kiorã hopü.

Pehru Siĩrĩse Nümürĩ

Ahtokãterorema, ahte pehru siĩrĩse nümürĩ, dühporopü niĩkarohõ, nīsetiweta. Niĩ ùkümahta, dühporo kãhse kihti mahsĩrã, paiyã heãkabero kihti werekere mahsĩrã ahte nümürĩrẽma naã бүкү uhpüri merãma ahtokãterereta ñawenükõrãma.

Pahru siĩrĩse nümürĩ wiopesari nümü, niĩka nümürĩma, meõ nīse nümürĩ tohãkãma, dühporo kãrãpü naã pürõ wiopesase naã wehẽkükema. Bahsamõri dühkayurore, ahtokãtero kãhse merã bahsape niĩkamama.

Tohõ siĩrĩpe mahãse nümürĩ, ahte santo naã padroeiro naã ye mahkãrĩre naã wãmeyekãrãrẽta heõpeorãma pehru duhti siĩkãma, festa junina naã pehẽkame wiĩã hüãrã bahsaperãta, naã pahküsi müãrẽ wehẽpeorãta, naã pah^kosãnumiãre wehẽpeorãta pehru siĩrĩpekãma nümürĩta, dia. Ahtiro wahã buhtidiãsiĩrkãma niĩ ùküsetima ahtokãterorema.

Pehru siĩrĩse nümürĩ, pehru siĩrĩrã bahsase, Diakara -2025

Werekaseoro

Ahtore ñapõtõñama, düporo kãsepü, naã ümükori mahsã naã üküsetike, dehro numiõ pamüse wehêgo kohô wehêsetike, ahte pehrutüoarü yehêgo kohô noãmerã dihkó üpüpü kohô dohkeweti nükãke.

Dehro dühporo kãrã numiãpü naã pehru kaĩsãrã naã pehru hãü yegurã naã numiã üküseti kohô üsekotõda merã yahãsadüpoke. Pehru pohõrã dehro wehêsetike, Naã pehru tiãrã naã dehro tiãsetike.

Ahto kãtero kãrã numiãma naã dehro pehrure dahresetisesre, dihse merã naã pehru kĩsãse, dihse merã pehrure ahapdüposema, dihse nüümürĩ naã pehrure siĩrisetise, dehro pehru niĩsetise tohãnse, dehro naã pehru samürã dohtitise. Ahte pamüse kãhse üküse ahtokãterorema niĩ yü ñakaseonükõke ahtorema pehêti.

WEHRE YAPATIRO

Ahto wehre peho yapapatiro, wehre peokã niĩ wehêgümeta wehê, ahte yü buêpehõsere. Kehro niĩkãpema “dehro niĩsari niĩsere wehêwãnükõgüwe” behro tühõña ahponükoãtere mitigüwe, ahteta niĩsa ahte pohtirikãra naã masĩse, naã tühõñsa, naã wãküse, niĩkãrõ merã tühõña ahtiro niĩsa niĩ pekãsäre wehre aphonükoãte niĩrõwe arã pehkãsä pohrikãrare naã buêkerema.

Ahte tühõña buêdigü ahte pehru pamüse kãhsere, ahti Ümüko wiõda, Üsekotõda, dehrope ümü küü wãküse merã dehrope üküsetimitikü, pehru turikãsere dehrope ohtiküma ahti Ümüko wiõda merã niĩsere horiküwü.

Ahte Üsekotõda kerãrêta dehrope kohô numiõ tüñari mahsõ pehru uhpüsãnükõgo nohõpe dohkeweti nükã nühehãti kohõma. Naã ahko ñiĩrĩmakãra arĩ Kumu, ahtio tühõñarĩ mahsõ naã niĩsetisere, wãkükeotise niĩrõwe.

Ahte yü buêse dahãrake, ahtirope niĩsato pohterikãrã “wãküse” niĩse, dihãsatiro wohãse wahtiwü, tehêgüma ahtirope wohãro ühãsa niĩgüma ahte “Ümüko wiõda, Üsekotõda”, arã yü mamisümüã merã ükü dükayu wehêgüma, ahte üküse pehtori merã, sêrĩñakusihã wehê horisãdiawü ahterema ahto Mahsã dohtoãri kohãsoro niĩwegüma.

Tehêgüta ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda niisere üsã Wahri Dihputiro porã, ümükori mahsa naã kahtisetise, naã üküsetise merã ahtirope niisato, naã bükräpü, bükürã tuhuri kãsepü, ahto kãhtero kãhse üküsetise merã ahtiro niisato pehru pamüse ahtokãteroma ahponüköke niiröwemi.

Ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda, yü niise, kihti merãta bahpatinükã niiseta niiröweto, ahti ümüko pahtikärã merã, arã omë dohtoari mahsã, arã yuküdüka mahsã, wai mahsã merã.

Arã ümükori mahsã, pamürĩ mahsã naäpü merãma, ahti pahti kãse niãse turikãse, gaapi turikãse, wiö turikãse duhti dohãstise.

Pehru wehrã dehro wãküseti ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda wãkü, tüoña dohrëdüpotina niise niisata.

Ahte kihti mãsirãta niisama ahti pahti wãkü, tüoña ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda sãnükã pamüdihi dehro nükäkere kihtiweredirã.

Bahsese kerã niikãda Mehta tüñase niirö wehsa ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda pehrure niãsãse, müküsãse, süësãse.

Kumu, Tüñarĩ mahsö ahtere wehwakö nukorã, ahperã mahsã merã sãnükã wehrã ükü amesüo wehê uhpütinükã heärã wehsama niĩ tühö herisãpeo diho wehëkãti.

Ümüko Wiöda, Üsekotöda üküse, kihti merãta bahãpati, naã dohtoari mahsü, dühkü mahsã baureonüke, miriã porã mahsã numiã naã kahtisetiro, gaapi mahsã hori naã heriporãtise tirhro, pamürĩ mahsü küü kahtiridatiro.

Ahte pehru dehro wehroma mahtisetise kiotitoma, dohtise duhti siirĩkã behrore dehro wehro sehötito dohtise keorãre.

Dehro wehê niãröti, üsesose kiotito, puhsemeã wahrota dehro niisetiro merã pehtititoma Ümüko Wiöda, Üsekotöda.

Süotikãre ahte pahru pehtitise, Ümüko Wiöda, Üsekotöda wahtero urotise merã naã dohörenüköse.

Ahteta niĩ Ümüko Wiöda, Üsekotöda niirökãse üküse niiröwe ahti pehru uhpüma, ümü ükse, kohö numiö tüoñase.

Tehê wahtero niisata mahsã kahtiro, mahsã ekatise tihro ahte Ümüko Wiöda, Üsekotöda merã naã ahponüköse.

Ahtere yü buëse merãpema, pehru niãse kohö numiö uhpüko dahari kãhse. Ahte düküpü, kihípü, pehru hãuãpü, ñokãpü, kãipü, pehutüparüpü, wahripü. Kohö ahko pörãda niiserema.

Ahti üsekotõdare ehõsõnükõ uhpüti nõkkõgõ, pehru siirise, pohsesõse nõmürre wehõgo wehsamo.

Ahti pahtikõsere õkõse kiorõ, kihti õkõse masirõ, basese mãsirõ, naõ õmõõ naõya pahtikõse nõkõkere masirõ, naõ numiõkerõ naõ ya kahtiri wahtoro kõsere masirõ numiõ niirõ wehsama.

Tehrõta arõ yaiwa, kumuõ, bayaroa, niirõtirõ, behtikõra, sõokõrõ, ahko ehtoõkõra, gaapi sirikõrõ, wiõpeonokõrõ niirõ wehsama.

Naõ numiõ tohta, amo numiõ sõoko, õrõõna merõ amoyenoko, biõ wiiko, biõ base ahkako niigo wehsamo kohõkerõ, Amõkõ dahrase añurõ wahgo, tühõõnarõ mahsõ, yõrimahsõ miriõ porõ mahsõ niõko niigo.

Ahtiro wehõkõrõ niirõ õkõsetiri mahsõ niirõ wehõsama. Ahte pehru siirise merõ õkõse bohõkakarõ niisamata.

Siirise merõta, ahte basese, õmõko duhtire, ahti poerore, ahti kumõre ahti duhti buõ bohõsato niirõ naõ mahsõ porõtirõre makõre mürõ merõ wehtidakõ, bahsamõrõ wiire ahte pehkõme õme sõtise merõ buewe sõtõõkõ wehse nõmürõ niirõ wehõsa niise niõ pehru siirise puhõkõri.

Puhõkõri yõ niise arõ ñokoõ porõ mahsa naõ uhpi mahsa yamarõ, ñakaseonükõ, wehrõ naõ numiõsõ numiõre pehru duhti wehrõ, wai tũrõse nõmürre, yukõdõka niise nõmürre, mürõ tuõrõtirõ, miriõ merõ bahsasõrõtirõ, niise puhõkõri niikõpõ tihtipõma.

Ahterema wõkõketigõ ahte pehru kõse õkõ woõgõma ahte niisarine Õmõko Wiõda, Õsekotõda kumuõ õkõ tühõõnaseti arõ waimahsa yukõdõka mahsa merõrõema ñakõwõ ahterema.

Tehrõta arõ kumuõ, arõ tühõõnarõ mahsõ numiõ, naõta ahtiro wehõro õhõsato niikõrõ niimõrõta, naõtata dohõrõ nõkõse kiorõ niisamata.

Naõ uhpõre ahpo wehsetirõ niimõrõta, naõ bahsitata naõ uhpõre dohrõse kiorõ niirõno tohõkasõmata.

Tehõgõta samõgõre pohtirõgõ mehkõ õkõse merõ komõta wehse kiogõ niisami. Kõõ pehru samõgõ kehrõta ahõpero tühõõnase merõ ahtigõ wehsami.

PAPERA KUMUÃ

BARRETO, João R. R. Úküsse. Formas de conhecimento nas artes do diálogo tukano. Florianópolis: Editora da UFSC, 2022.

_____. João Rivelino R. Formação e transformação de coletivos indígenas do Noroeste amazônico: do mito à sociologia das comunidades – Manaus: EDUA. 2018. (Coleção Reflexividades indígenas).

AZEVEDO, Dagoberto L. Pátu: u'mu ku oãu puri/Pátu: pó da memória e conhecimento tukano. Tese de doutorado. Programa de Pós- Graduação em Antropologia Social da Universidade Federal do Amazonas – PPGAS/UFAM, Manaus/Am. 2022.

_____. **OMERÕ: constituição e circulação de conhecimentos Yepamahsã (Tukano).** Universidade Federal do Amazonas. Núcleo de Estudos da Amazônia Indígena (NEAI) – Manaus: EDUA, 2018.

BARRETO, João Paulo L. Wai-mahsã: peixes e humanos. Um ensaio de Antropologia Indígena. Dissertação de mestrado em antropologia Social, PPGAS/UFAM. Manaus, Amazonas. 2013.

_____. João Paulo L. Kumuã na kahtiroti-ukuse: uma “teoria” sobre o corpo e o conhecimento-prático dos especialistas indígenas do Alto Rio Negro. Tese de doutorado/PPGAS-UFAM. Manaus-AM. 2021.

BARRETO, Silvio S. Transformações pelos baseise nas práticas tukano sobre concepção, gestação e nascimento da criança. (Dissertação de Mestrado). Universidade Federal do Amazonas, Programa de Pós-Graduação em Antropologia Social. 2019a. Disponível em <https://tede.ufam.edu.br/handle/tede/7102>.

MAIA, Gabriel. Bahsamori. O tempo, as estações, e as etiquetas sociais dos yepamahsã (tukano). Manaus: EDUA, 2018.

REZENDE, Justino Sarmiento. A Festa das frutas: uma abordagem antropológica das cerimônias rituais entre os Utâpinopona (tuyuka) do alto rio Negro. Tese (Doutorado em Antropologia Social) - Programa de Pós-Graduação em Antropologia Social, Universidade Federal do Amazonas, Manaus, 2021.

FERNANDES, Diakuru (Américo C), FERNANDES, Kisibi (Dorvalino M.). A mitologia Sagrada dos Desana-Wari Dihputiro Põrã. UNIRT/FOIRN. Cucura do Igarapé Cucura – São Gabriel da Cachoeira. Amazonas – Brasil. 1996.

LANA, Luis. 2012. *Antes o mundo não existia: a mitologia heróica dos índios Desâna*. São Paulo: Cultura. Umúsin Panlõn: KENHÍRI, Tolamã.

GALVÃO, Tõrãmu Bayaru (Wenceslau S.), GALVÃO, Guahari Ye ñi (Raimundo C.) Narr. Livro dos antigos Desana – Guahari Diputiro Porã. ONIMRP/FOIRN. Comunidade do Pato no Médio rio Papuri. Amazonas, Brasil. 2004.

CHENERLA, Janet M. Os cultivares de mandioca na área do Uaupés (Tukano). In: Ribeiro, D. (Ed.). *Suma Etnológica Brasileira*. Petrópolis: Vozes Vol. 1. 2ed. 1987. Disponível em www.etnolinguistica.org

CABALZAR, Aloisio et al. In: CABALZAR, Aluísio. (org.). *Peixe e Gente no alto Río Tiquié*. São Paulo: Instituto Socioambiental, 2005. p. 306-320.

CABALZAR, Aluísio. *Peixe e Gente no Alto Río Tiquié: conhecimentos tukano e tuyuka, ictiologia, etnologia* [Org. Aluísio Cabalzar; pesquisa ictiológica Flávio C. T. Lima; ilustrações Mauro C. Lopes]. São Paulo: Instituto Socioambiental. 2005.

-Lorena França; orientador, José Antônio Kelly Luciani, coorientador, Ester Jean Langdon, 2023. 440 p.

ANEXO
RESUMO DA TESE EM PORTUGUÊS

UNIVERSIDADE FEDERAL DO AMAZONAS
INSTITUTO DE FILOSOFIA CIÊNCIAS HUMANAS E SOCIAIS
PROGRAMA DE PÓS-GRADUAÇÃO EM ANTROPOLOGIA SOCIAL

JAIME MOURA FERNANDES - DIAKARA

PAMÛSE

**A força do sopro e da saliva entre os Desana Wahri Dihputiro Porã no Alto Rio
Negro**

RESUMO DA TESE

MANAUS

2025

JAIME MOURA FERNANDES-DIAKARA***PAMÛSE***

A força do sopro e da saliva entre os Desana Wahri Dihputiro Porã no Alto Rio Negro

Tese de Doutorado apresentada ao Programa de Pós-Graduação em Antropologia Social da Universidade Federal do Amazonas, como requisito para a obtenção do grau de Doutor em Antropologia Social.

Orientador: Prof. Dr. Gilton Mendes dos Santos

Coorientador: Prof. Dr. João Paulo Lima Barreto

Coor-autores: Elza Tüñago Yusüro, Durvalino Kumu Kisibi e Nazareno Bahsegü Torãmü.

MANAUS, AM**2025**

O poder do sopro e da saliva

Podemos dizer que no pensamento indígena do Alto Rio Negro existem duas fontes complementares de força transformadora, uma emitida pelo sopro de fumaça do tabaco pelo homem, reconhecido detentor de conhecimento (*kumu*), e a outra pela saliva concentradora produzida pela mulher (*tũñarĩ mahsõ*), que é preparada durante toda a sua vida.

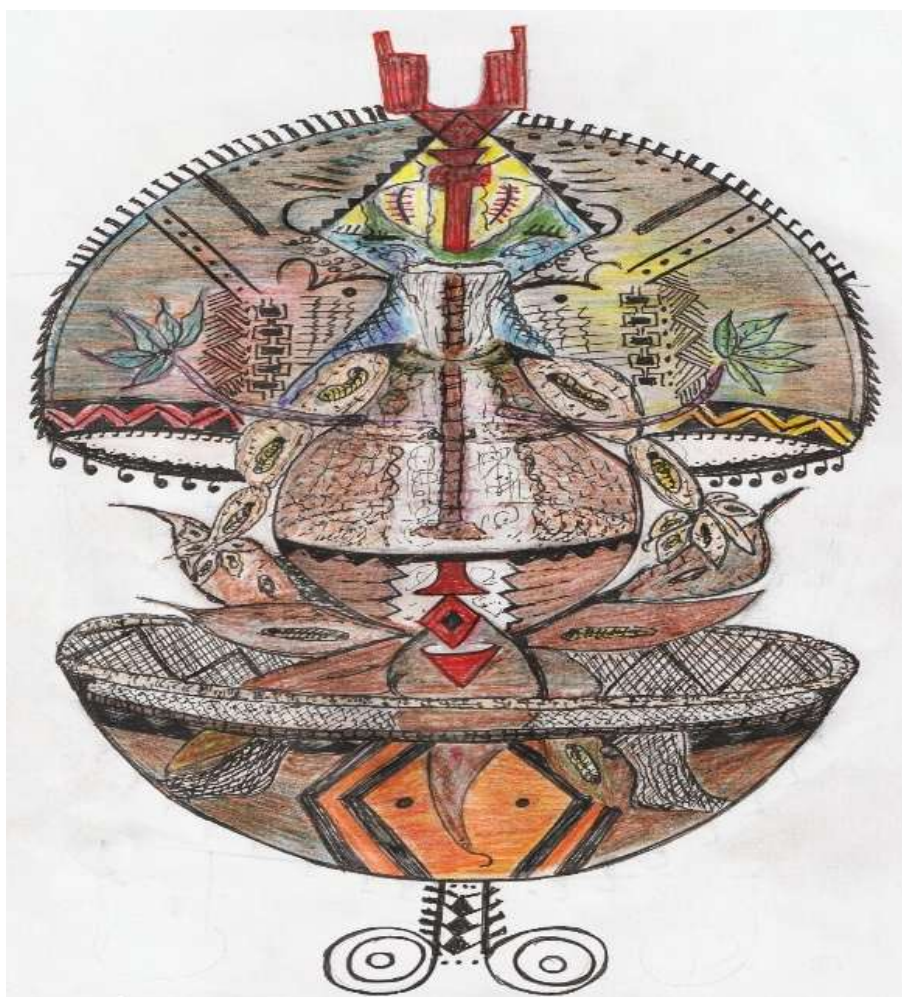
Inicialmente, trataremos da prática do *kumu* no uso de seu poder e ofício, expresso na preparação da mulher nos diferentes momentos de aquisição de sua força transformadora ao longo de toda sua vida, cujo poder é transferindo para seu corpo, seu sangue e sua saliva, elementos envolvidos na fabricação do caxiri (*pehru*), de sua fermentação e seus efeitos.

O poder da saliva

A figura acima mostra a conexão que a mulher tem com a ancestral *Dihi Ñekõ*, “Avó da argila”. Ao fabricar o *camoti* (vaso) de argila, a mulher está imbuída do poder da Avó da argila, e a sua *üsekotoda* (saliva) se torna um veículo de força e de transformação do *camoti* no ventre feminino e um lugar de fermentação de bebidas. Nos momentos de fabricação do *camoti*, a mulher se concentra e a sua *üsekotõda* se torna veículo de *bahsese*, uma força e poder de transformação das coisas e dos seres. Assim, ela transforma o *camoti* numa potência de fermentação, numa força geradora de vida. Ela faz o *camoti* engravidar-se da vida pelo poder da sua *üsekotõda*.

Corpo da mulher argila ancestral

Segundo as concepções indígenas aqui tratadas, o corpo feminino é um mundo, um microcosmo. Esta imagem representa o corpo da mulher argila ancestral, que é o próprio corpo da mulher. Este corpo é um *camuti*, um vaso de fermentação, de geração de vida, de

conhecimento, de pensamento. A coluna vertebral da mulher é o bastão *yagüi*: sua ponta superior representa a conexão da mulher com a ancestral (Avó) da argila. Ele é envolvido, por sua vez, pelo corpo, pelo ventre da mulher, o próprio *camuti* (vaso) de caxiri, que expressa a geração e a força vital. Sua ponta inferior representa o assento, o banco onde a mulher se senta para executar sua ação transformadora. A faixa em branco no meio da imagem representa a *üsekotödari* (fios de saliva) da mulher, que circula por todo o seu corpo e também escorre sobre ele, sendo recolhido na grande cuia, situada na base da figura, o próprio útero da mulher. Assim, quando a mulher oferta a bebida fermentada durante as cerimônias coletivas, ela está transmitindo essa potência transformadora para afetar e alterar o corpo das pessoas, o que vai proporcionar e ativar a vida, o pensamento, a criatividade, a inspiração, a musicalidade, os desejos e emoções diversas.

A espinha dorsal do corpo da mulher (representada pelo bastão *yagüi*) revela ainda a conexão com o herói cultural *Bahsebo*, do demiurgo cujo corpo transformou-se no conjunto dos elementos e técnicas do universo agrícola, das práticas de cultivo da roça e de todas as ferramentas tecnológica aí envolvidas. Estes elementos estão assinalados na figura através dos ramos e folhas de mandioca nas laterais, das raízes no centro e na base da imagem e da peneira sobre a grande cuia-útero. São estes elementos, por sua vez, que o *kumu* injeta, por meio do *basese*, no corpo da mulher ao longo de todas as fases de sua vida (nascimento, primeira menstruação, casamento), sempre atualizados nos momentos de festa.

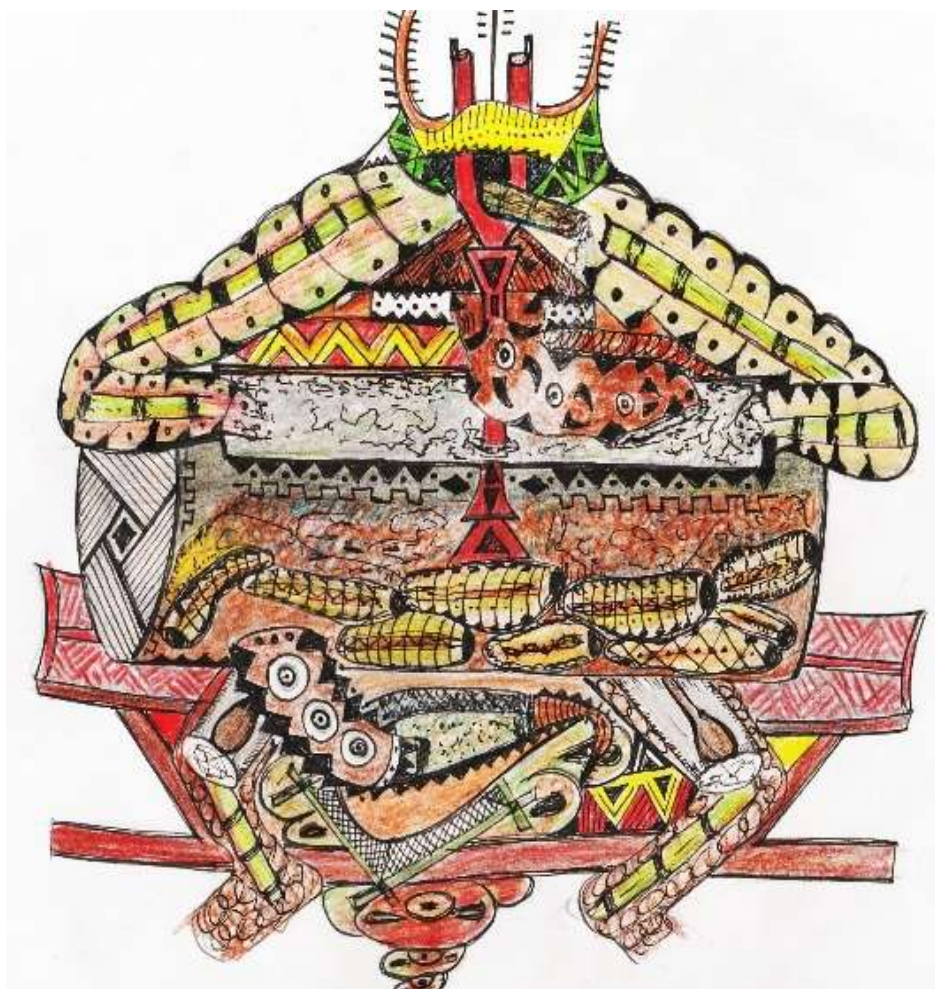
A partir dessa compreensão da constituição e potência do corpo feminino, é que a mulher passa a operar sobre o mundo, transmitindo seu poder transformador sobre as pessoas, as coisas e os lugares, isto é, no cuidado da criança, na produção dos utensílios (aturá, cuia, cerâmica etc), na bebida fermentada e no cultivo da roça.

A potência da bebida fermentada

Essa imagem fala, principalmente, do movimento que a mulher executa no manejo do caxiri antes de servi-lo ao público. A mulher realiza um movimento circular no sentido horário para evitar a decantação da bebida fermentada, ativar e produzir bolhas de transformação. Uma vez potencializada, com seu corpo conectado à força e ao poder de *Bahsebo e Dihí Ñekō* (Avó da argila), ela maneja, transforma e orienta a bebida para proporcionar as afecções e sensações diversas, de criatividade, alegria e prazer, mas também de tristeza, intrigas e confusões. Esse poder intencional transmitido à bebida é repassado pela mulher, inicialmente, via o processo de sua produção, no momento de coar e transportar o caxiri para o camuti e, posteriormente, quando repassa a bebida para a cuia a ser servida aos convidados durante a cerimônia.

O poder do sopro

A ação do poder do homem começa no momento da preparação da madeira de confecção do cocho para a fabricação do caxiri. Primeiro matando os agentes nocivos presentes na própria madeira, depois infetando nela as qualidades do gosto: azedo, travoso ou amargo, transformando, assim, o cocho no verdadeiro ambiente de transformação.

Essa imagem do *pehru yuküsü* (cocho de caxiri), fala de sua conexão com a “Canoa de transformação”. O cocho é o próprio corpo masculino, assim como o camoti é o corpo feminino. Daí a concepção de que o *pehru-yuküsü* é também a extensão do corpo de *Bahsebo* e, por consequência, extensão do corpo masculino.

O processo de esculpir o cocho começa com a adoção de uma dieta, abstenção sexual e resguardo. Em seguida, queima-se o cocho moderadamente para dilatação e uniformização do seu interior. Feito isso, faz-se *base* de eliminação de todos os seres patogênicos e o

abrandamento do calor. Em seguida injeta-se a potência dos sabores para a ação transformadora na pessoa que vai consumir a bebida.

O *peuhru yuküsü* é também o próprio elemento amargo. O “artista” esculpido da madeira, com a força e poder que tem conferido pelo *ümũko wiõda*, transforma o cocho no próprio veículo da fermentação. Transforma a massa de mandioca em boa fonte de fermentação. Depois deixa descansar a “pasta” doce/amarga. Dessa forma, a bebida estará livre da contaminação e da transmissão de doenças.

Faz-se também *base* para transformar o *pehru yuküsü* em extensão do corpo do homem. Assim, o nome *pamũrĩ mahsü* se torna dono da bebida fermentada, como o herói *Bahsebo*. O homem serve a bebida para “engravidar” de conhecimentos os seus pares. Os grafismos de cobras, de seres das frutas, de seres *pamũrĩ mahsã hori* reproduzidos no *pehru pamũrĩ yuküsü* é a representação da vida e da existência dos *pamũrĩ mahsã*. É pelo caxiri que se faz manifestar a alegria coletiva, o prazer da circulação de conhecimentos, a alegria de versar sobre a arte do diálogo. Ao fazer *base*, o especialista evoca o sabor dos vegetais, do ingá, da cucura, da cana de açúcar, e, com tudo isso transforma o caxiri em veículo de conversa, diálogos e narrativas, de *kihti uküse*, *base* e *bahsamõri*.

Para que o caxiri produza o efeito de *narĩ-narĩ*, aciona-se também pelo *base* as qualidades dos trançados e dos grafismos das cestarias, das peneiras, dos aturás e dos abanos para a “vibração” dos olhos e do corpo. Quando se toma caxiri sente-se os efeitos da bebida: o calafrio, a sensação de escuridão, de alívio, de animação e de alegria.

Os grafismos que estão no entorno da arte acima são expressões do efeito da bebida fermentada, o estado de transformação da pessoa, a sensação de que o mundo está girando, resultado da ação da mulher sobre a bebida fermentada para provocar tais efeitos.

O momento de potencialização do caxiri pelo *kumu*

Este quadro descreve os momentos da festa, especialmente os efeitos produzidos pelo consumo do caxiri. O desenho representa o instante em que o *kumu* atua logo após a mulher coar a bebida. Aqui, ele transfere o caxiri para o cocho e realiza o *base*se, pronunciando palavras com a intenção de ativar a “força” da bebida. Essa intencionalidade confere ao caxiri um poder específico: bebida de alegria, bebida de vida, de pensamento, de circulação de conhecimentos e de música. Música do cariçú, do *kahpiwaya* e do *yapurutu*.

Por isso, após cerca de três rodadas de consumo, as pessoas começam a expressar seus sentimentos e emoções, os tratamentos de parentesco e de proximidade para com as pessoas presentes. Sob esse clima, tocam o cariçú e outros instrumentos musicais, intensificando o ambiente festivo. Os momentos mais importantes da festa são aqueles em que se dão a circulação e transmissão de *kihti-ukuse* e *base*se, pois é através dessas práticas que se compartilham saberes, afetos e vitalidade.

Quando o sol se aproxima do meio-dia, os *kumuã* redobram a atenção. Esse é o momento em que costumam surgir conflitos, seja por ataques verbais, por brigas entre jovens ou por disputas amorosas. Este momento de tensão faz parte da dinâmica da festa e é observado com cuidado pelos especialistas.

Passado este momento, a festa retorna gradualmente à calma, à alegria e ao ritmo das músicas. Os *kumuã*, atentos a todos os acontecimentos, continuam realizando *base* para suavizar os ânimos e restabelecer o equilíbrio coletivo. Quando algum conflito de fato ocorre, eles intensificam o *base* de apaziguamento, buscando restaurar a harmonia e permitir que a festa siga. A partir daí, alguns continuam a cantar e dançar *cariçú* quase sem parar; outros, já tomados pelos efeitos do *caxiri*, caem bêbados ou vomitam, o que também é parte do ciclo da festa.

Quando o movimento começa a diminuir, o especialista anfitrião, sempre atento a cada detalhe, faz o encerramento da festa. Nesse momento, ele pronuncia um discurso que reafirma os laços de parentesco. Fala sobre a importância dos parentes, sobrinhos(as), cunhados(as), irmãos, e recorda o *kihti-ukuse*, princípio da vida coletiva dos primeiros humanos. O encerramento é também uma atualização dos feitos dos antigos, uma reafirmação da vida coletiva e relacional que sustenta o povo. Assim, a festa do *caxiri* se encerra não apenas como um momento de celebração, mas como um ato de memória, cuidado e continuidade da existência.

Outro cuidado que se deve ter ao preparar a bebida fermentada é a prevenção contra o seu poder maléfico. Sabe-se que a bebida fermentada pode se transformar em “veneno” para as pessoas portadoras de doenças. Sabendo desse risco, o especialista executa o *base* de prevenção. A ação consiste em eliminar os agentes perigosos da mandioca, das frutas, das batatas, da água e de todos os ingredientes usados na fabricação da bebida. O especialista transforma a bebida com potencial de fermentação e também com potencial de neutralizar doenças e agravamentos àqueles que tem alguma doença. Se não passar pelo processo de *base*, o *caxiri* torna-se uma bebida venenosa.

Transformação e atualização dos modos de produzir caxiri

Esta imagem representa o momento atual sobre os “novos” modos de produzir o caxiri. Antes do contato com os colonizadores, cada povo vivia segundo seus próprios modos de vida, sustentados por concepções próprias que orientavam o fazer, o festejar e o cuidar. Durante o período inicial do contato, mesmo diante das imposições e violências externas, muitos povos continuaram, ainda que de forma escondida, a praticar suas festas de *posse*, observando cuidadosamente todas as regras e princípios herdados dos antigos.

Atualmente, depois de muito tempo de convivência com a sociedade envolvente, de ter vivido e sofrido todo o investimento das missões religiosas, da implantação das escolas, dos projetos econômicos e da saúde convencional, diversos materiais e utensílios vindos de fora das comunidades foram incorporados ao processo de produção do caxiri. Hoje em dia muitas coisas mudaram, inclusive o uso dos artefatos, instrumentos e recipientes usados tanto na preparação quanto para o armazenamento da bebida.

Antigamente, a massa utilizada na produção das bebidas fermentadas era obtida por meio da mastigação, que envolvia diretamente o corpo de quem produzia. Hoje, esse gesto foi substituído pelo uso do liquidificador. Antes, ralava-se a mandioca com o *raro*, um

ralador feito com dentes de pedra, cuidadosamente confeccionado, hoje utiliza-se o motor conhecido como *caitutu* para ralar a mandioca em maior quantidade e com menor esforço.

Nos tempos antigos, os ingredientes de fermentação eram batatas, cana-de-açúcar e o próprio líquido extraído da mandioca. Atualmente, alguns desses ingredientes foram substituídos por produtos industrializados, como rapadura, bolacha e açúcar refinado, que são misturados à massa para gerar o líquido da fermentação.

Essas mudanças não se limitam aos ingredientes e modos de preparo, também os utensílios tradicionais sofreram alteração. No lugar do *cocho* ou do *camoti*, recipientes feitos de madeira e argila, usados tanto para preparar quanto para servir o caxiri, passaram a ser substituídos por vasilhas plásticas e caixas d'água, muitas vezes reaproveitadas de embalagens que antes continham tinta, óleo ou outras substâncias. Quando a massa não fermenta como esperado, é comum acrescentarem cachaça. Além disso, não se realiza mais o *basese*, parte essencial ligado à produção, ao sentido, à força transformadora e ao consumo do caxiri.

Essas transformações têm gerado consequências visíveis. Segundo os mais velhos, surgem hoje doenças desconhecidas pelos povos, que tornam difícil o diagnóstico e a realização dos *basese* de cura. Diante disso, já não se sabe com certeza se certas enfermidades são causadas pelo caxiri ou por outros elementos externos introduzidos nesse novo modo de fazer.

Durante os dias de tomar caxiri, que costumavam acontecer em certos períodos do ano, principalmente quando o rio está cheio ou quando o verão trazendo fartura, aconteciam as festas para aprendizado coletivo. Esses momentos marcavam não apenas o ciclo das águas e da pesca, da piracema, mas também o tempo de ensinar e aprender a produzir cestarias, de reunir a comunidade em torno das festas de *pohse* (dabucuri) para a interação social e cosmopolítica. O que antes era momento de encontro e aprendizado com os mais velhos, foi se transformando e ganhando outros sentidos menos profundos. Em vez das antigas cerimônias tradicionais de *pohse*, agora o caxiri é preparado nos dias de festas de santos, como Dom Bosco e São João, ou outras festividades civis e também cristãs, como o Dia dos Professores, Dia dos Pais, das Mães, Páscoa e no Natal. As comunidades se reúnem para essas ocasiões, mas o sentido mudou. O caxiri continua presente, mas já não carrega o mesmo repertório e mesmo significado, o mesmo cuidado e os mesmos ensinamentos. Em vez de tocar cariçú, *Buhparu* (*yapuratu* em língua geral ou *nheengatu*) e dançar *kahpiwaya*, toca-se teclado, violão e dança-se forró e *cuximawara*.

Antigamente, o caxiri era tomado para cantar e dançar o *kahpiwaya*, para interagir, ensinar e aprender. Era tomado na festa de início de formação dos jovens, sempre cercado por muitos cuidados. Cada gesto, cada canto, cada dança, cada discurso (*ukũũse*) tinha um propósito. Hoje, o caxiri é consumido em festas escolares ou religiosas. Tornou-se algo

comum, quase banal. O que antes era um ato de reciprocidade e de cuidado com o coletivo virou um simples costume social, muitas vezes sem reflexão sobre o seu verdadeiro significado. O caxiri, nesse novo contexto, foi descaracterizado, perdeu a profundidade dos antigos tempos, quando o beber juntos tinha o propósito de aprender, respeitar e fortalecer os laços sociais e cosmopolíticos. Seja como for, o sentido profundo, social e cosmopolítico da tradição parece estar ali, escondido, latente e latejando, oculto, mas vivo na lembrança e na narrativa que sempre se atualiza nas novas gerações.

Tõhta Niĩ.